KARL MARX

FRANSA'DA SINIF SAVAŞIMLARI
1848 – 1850

KARL MARX ● FRANSA'DA SINIF SAVAŞIMLARI

SOL
YAYINLAR

FRANSA'DA SINIF SAVAŞIMLARI
1848-1850

KARL MARX

DÖRDÜNCÜ BASKI

FRANSA'DA SINIF SAVAŞIMLARI
1848-1850

KARL MARX

ÇEVİREN
SEVİM BELLİ

Karl Marx'ın
Die Klassenkämpfe in Frankreich 1848 bis 1850 (1850)
adlı yapıtını,
Sevim Belli
Fransızcasından
(Les Luttes de Classes en France 1848-1850,
Editions Sociales, Paris 1952)
dilimize çevirdi ve kitap,
Almancası
(*Die Klassenkämpfe in Frankreich 1848 bis 1850* ,
Marx-Engels, *Werke*, Dietz Verlag, Berlin 1973, Band 7, s. 9-107)
ve İngilizcesi
(*The Class Struggles in France 1848 to 1850*,
Marx-Engels, *Selected Works*, Progress Publishers, Moscow 1977,
vol. 1, pp. 186-299)
ile karşılaştırıldıktan sonra
Fransa'da Sınıf Savaşımları 1848-1850
adı ile,
Sol Yayınları
tarafından
Ekim 1996
(Birinci Baskı: Temmuz 1967; İkinci Baskı: Şubat 1976; Üçüncü
Baskı: Ocak 1988)
tarihinde,
Ankara'da, *Şahin Matbaası*'nda bastırıldı.

ISBN 975-7399-54-X

İÇİNDEKİLER

7 Giriş, *Friedrich Engels*

FRANSA'DA SINIF SAVAŞIMLARI
31

33 Haziran 1848 Yenilgisi. 1848 Şubatından Haziranına
61 Haziran 1848'den 13 Haziran 1849'a
98 13 Haziran 1849'un Sonuçları. 13 Haziran 1849'dan 10 Mart 1850'ye
137 1850'de Genel Oy Sisteminin Yürürlükten Kaldırılması

EKLER
155

157 1848 Haziran Günleri, *Friedrich Engels*
157 23 Haziran
162 24 Haziran
168 25 Haziran
174 Haziran Devrimi, *Friedrich Engels*
174 I
178 II

185 *Açıklayıcı Notlar*
198 *Adlar Dizini*

KARL MARX

Bilimsel sosyalizmin kurucusu Karl Marx, 5 Mayıs 1818'de Almanya'nın Rhine Eyaleti'nin Trier kasabasında doğdu. Orta öğrenimini Trier'de; hukuk, felsefe ve tarih üzerine yüksek öğrenimini Bonn ve Berlin Üniversitelerinde tamamladı. "Demokritos ve Epikuros'un Doğa Felsefeleri Arasındaki Fark" konulu teziyle, 1841'de Jena Üniversitesi'nden felsefe doktoru sanı aldı. Yazarlığını yaptığı *Rhenische Zeitung* gazetesi 1843'te kapatıldıktan sonra Paris'e yerleşti. 1845'te *Vorwärts* gazetesi yazıkurulu üyeleriyle birlikte Fransa'dan sürülünce, Brüksel'e yerleşti. 1847'de Komünist Birlik'in kuruluş hazırlıklarına katıldı ve 1848 devrimci hareketleri sırasında Belçika'dan sürüldükten sonra Paris'e geçti ve burada bu birliğin merkez komitesi başkanlığına seçildi. 1849'da, ömrünün sonuna kadar kalacağı Londra'ya yerleşti, 1851-1861 yıllarında *New York Daily Tribune* gazetesinin Avrupa muhabirliğini yaptı, 1864'te Uluslararası Emekçiler Derneği'nin (Enternasyonal) kuruluşunda öncü rol oynadı. 14 Mart 1883'te Londra'da öldü.

Yazılış sırasıyla başlıca yapıtları şunlardır: *Zur kritik der Nationalökonomie mit einem Schlisskapitel über die hegelsche Philosophie*, 1844 [1932] (***1844 Elyazmaları Ekonomi Politik ve Felsefe***); *Die heilige Familie*, –Engels ile–, 1845 (***Kutsal Aile***); *Die deutsche Ideologie*, –Engels ile–, 1845-1846 [1932] (***Alman İdeolojisi***); *Misère de la philosophie*, 1847 (***Felsefenin Sefaleti***); *Manifest der kommunistischen Partei*, –Engels ile–, 1848 (***Komünist Parti Manifestosu***); *Lohnarbeit und Kapital*, 1849 (***Ücretli Emek ve Sermaye***); *Die Klassenkämpfe in Frankreich*, 1850 (***Fransa'da Sınıf Savaşımları***); *Die Achtzehnte Brumaire des Louis Napoléon*, 1852 (***Louis Bonaparte'ın 18 Brumaire'i***); *Grundrisse der Kritik der politischen Ökonomie*, 1857-1858 [1939-1941] (***Grundrisse***); *Zur Kritik der politischen Ökonomie*, 1859 (***Ekonomi Politiğin Eleştirisine Katkı***); *Herr Vogt*, 1860 (***Bay Vogt***); *Value Price and Profit*, 1865 [1898] (***Ücret Fiyat ve Kâr***); *Das Kapital*, 1. cilt, 1867 [2. cilt, 1885; 3. cilt, 1894] (***Kapital***); *The Civil War in France*, 1871 (***Fransa'da İç Savaş***); *Randglossen zum Programm der Deutschen Arbeiterpartei*, 1875 [1891] (***otha Proramının Eleştirisi***); *Theorien über den Mehrwert* –3 cilt– [1905-1910] (***Artı-Değer Teorileri***). Marx ve Engels'in tüm yapıtları 41 ciltte toplanmıştır.

Fransa'da Sınıf Savaşımları 1848-1850'de, Marx 1848 Fransız devriminde, devrimin itici gücünün işçi sınıfı olduğunu, ama devrimin burjuvaziyi iktidara getirdiğini açıklar. Burjuvazi, sonra tecrit edilmiş ve yenik düşmüş işçilere karşı, dolayısıyla devrime karşı dönerek, devrimi terkeder.

Fransa'da Sınıf Savaşımları 1848-1850, 1848 devriminin güncel olaylarının, sınıfsal ilişkileri ve tarihsel materyalizm açısından ilk kez ve büyük bir ustalıkla ele alınıp tahlil edildiği başlıca yapıtlardan biridir.

Engels'in *Fransa'da Sınıf Savaşımları*'na yazdığı "Giriş", proletarya savaşımının genel sorununu, 19. yüzyılın sonlarındaki yeni durum ve koşullar içinde ele alan marksist yazının önemli yapıtlarından biridir. "Giriş", ilkin *Vorwaerts*'te, ama bazı bölümleri içeriği başkalaştıracak bir biçimde çıkartılarak yayınlanmıştır. Engels, Kautsky ve Liebknecht'ten, "Giriş"in tümünün yayınlanmasını istemesine karşın, "Giriş", tüm olarak, ancak, Sovyetler Birliği'nde, 1930 yılında yayınlandı.

GİRİŞ[1]

FRİEDRİCH ENGELS

YENİDEN yayınlanan bu yapıt, Marx'ın, çağdaş tarihin bir parçasını, verili ekonomik durum temeli üzerinde kendi materyalist anlayışıyla açıklama yolunda ilk girişimiydi. *Komünist Manifesto*'da, teori, bütün modern tarihin geniş bir taslağını yapmak için kullanılmıştı; Marx ve ben, *Neue Rheinische Zeitung*'da yayınlanan yazılarımızda, teoriyi, o günün siyasal olaylarını yorumlamak için kullanmıştık. Buna karşılık, burada bütün Avrupa'da, kritik olduğu kadar tipik olan birkaç yıllık bir gelişmenin akışı sırasında nedenlerin ardarda iç bağlanışını ortaya koymak, yani yazarın anlayışıyla uygunluk içinde, siyasal olayları, son tahlilde ekonomik olan nedenlerin sonuçlarına kadar izlemek sözkonusuydu.

Olaylar ve olay dizileri güncel tarihle değerlendirilirse, sonal ekonomik nedenlere kadar uzanmak asla olanaklı olmayacaktır. Yetkili teknik basının o kadar bol materyal sağladığı bugün bile, dünya pazarındaki sanayinin ve ticaretin

gidişini ve üretim yöntemlerinde oluşan değişiklikleri, en önemlileri birdenbire bütün yeğinliği ile gün ışığına çıkmadan önce uzun süre gölgede kalan, son derece karmaşık olan ve her gün değişen bu etkenlerden, herhangi bir anda, genel bir sonuç çıkarabilecek biçimde günü gününe izlemek, İngiltere'de de olsa, hâlâ olanaksızdır. Belirli bir dönemin ekonomi tarihine berrak toplu bir bakış, aynı an için hiçbir zaman olanaklı değildir; bu, ancak her şey olup bittikten, materyali toplayıp ayıkladıktan sonra yapılabilir. İstatistik, burada zorunlu bir kaynaktır, ve hep topallayarak arkadan gelir. Demek ki, devam etmekte olan çağdaş tarih için, hemen her zaman bu en kesin etkeni değişmez kabul etmek, incelenen dönemin başlangıcındaki ekonomik durumu bütün dönem için veri ve değişmez olarak işlemek ya da apaçık olayların sonucu olan, dolayısıyla kendileri de açıkça ortaya çıkan bu ekonomik durumdaki değişiklikleri hesaba katmak zorunda olunacaktır. Sonuç olarak, materyalist yöntem, burada, sık sık, siyasal çatışmaları, ekonomik gelişmenin doğurduğu mevcut toplumsal sınıflar arasındaki ve sınıfların kesimleri arasındaki savaşıma dek izlemekle ve çeşitli siyasal partilerin bu aynı sınıfların ve sınıf kesimlerinin azçok aslına uygun siyasal ifadeleri olduklarını göstermekle yetinmek zorunda kalacaktır.

Şurası apaçıktır ki, incelenecek bütün süreçlerin temelindeki, ekonomik durumdaki, eşanlı değişimlerin kaçınılmaz olarak gözardı edilmesi, bir yanılgı kaynağı olmalıdır. Ama gözlerimizin önünde geçen bir tarih hakkında yapılacak toplu bir açıklamanın bütün koşulları, kaçınılmaz olarak, yanılgı kaynakları içerir; gene de bu, hiç kimseyi güncel tarih yazmaktan alıkoymaz.

Marx bu işe giriştiği zaman, bu yanılgı kaynağı daha da kaçınılmazdı. 1848-1849 devrimci dönemi boyunca aynı anda oluşan ekonomik dönüşümleri izlemek ya da bunları toplu olarak gözönünde bulundurmak bile, düpedüz olanaksızdı. Londra'daki sürgünün ilk aylarında —1849-1850 güzünde ve kışında— durum aynıydı. Oysa Marx da, tam o sırada çalış-

masına başladı. Ve elverişsiz durum ve koşullara karşın, onun, Fransa'nın hem önceki ekonomik durumu hakkında hem de Şubat Devriminden bu yana siyasal tarihi konusunda tam bilgisi, ona, henüz hiç kimsenin yapamadığı bir biçimde, daha sonra Marx'ın kendisinin çifte sınamasından parlak bir biçimde geçen, olayların iç bağlantılarının bir betimlemesini yapma olanağını verdi.

Birinci sınama, Marx, 1850 ilkyazından başlayarak, kendini ekonomik çalışmalara vermeye zaman bulabildiği ve ilk iş olarak son on yılın ekonomik tarihini incelemeye giriştiği zaman oldu. Böylece daha önce yetersiz malzemeden, yarı yarıya önsel olarak çıkarmış olduğu sonuçlar hakkında, şimdi bizzat olguların yardımıyla, tamamıyla açık bir görüş edindi, şöyle ki: 1847 dünya ticari bunalımı, Şubat ve Mart* Devrimlerinin gerçek anasıydı ve 1848 ortalarından itibaren yavaş yavaş geri gelen ve 1849 ve 1850'de doruğuna varan sınai gönenç, yeni güçlenen Avrupa gericiliğini canlandırıcı bir güç oldu. Bu, kesin bir sınavdı. (*Neue Rheinische Zeitung, Politisch-ökonomische Revue*, Hamburg, 1850'nin Ocak, Şubat, Mart fasiküllerinde yayınlanan) ilk üç makalede, hâlâ, devrimci enerjinin yakında yeni bir atılım yapacağı umudu yeralmaktayken, 1850 güzünde yayınlanan ve Marx'la birlikte son çift fasikül (Mayıstan Ekime kadar) için çizdiğimiz tarihsel tablo bu çeşitten yanılsamalara kesinlikle son verir: "Bir yeni devrim, ancak yeni bir bunalımın ardından gelebilir. Ama bu da bu bunalım kadar kesindir." Zaten yapılması gereken tek temel değişiklik de buydu. Anlatının, bu genel tabloda verilen ve 10 Marttan 1850 güzüne kadar giden devamının da tanıtladığı gibi, olayların daha önceki bölümlerde verilen yorumunda, ya da bu bölümlerde kurulan nedensel bağlantılarda yapılacak hiçbir değişiklik kesinlikle yoktu. İşte bu yüzden, bu devamı, dördüncü makale olarak bu yeni baskıya aldım.

İkinci sınama daha da çetin oldu. Louis Bonaparte'ın 2

* 1848 devrimi Fransa'da 24 Şubatta, Viyana'da 13 Martta, Berlin'de 18 Martta başladı. –*Ed.*

Aralık 1851 hükümet darbesinden hemen sonra, Marx, yeniden, 1848 Şubatından, devrimci dönemi o an için sona erdiren bu olaya kadarki Fransa tarihine çalıştı. *(Louis Bonaparte'ın 18. Brumaire*'i, 3. baskı, Meissner Hamburg, 1885). Bu broşürde, bu yayınımızda açıklanan dönem, daha kısaca da olsa, yeniden işlenmişti. Bizimki ile, bir yıldan daha fazla bir zaman sonra olan bu belirleyici olayın ışığında yazılmış ikinci betimlemeyi karşılaştırırsanız görülecektir ki, yazar pek az şeyi değiştirmek zorunda kalmıştır.

Bizim yapıtımıza çok özel bir önem yükleyen başka bir şey de, dünyanın bütün ülkelerinin işçi partilerinin ekonomik dönüşüm, yani üretim araçlarının toplum tarafından mülk edinilmesi, ortak istemlerini kısaca özetleyen formülü ilk kez ifade etmesidir. İkinci bölümde, "proletaryanın devrimci isteklerinin özetlendiği ilk acemi formül" diye nitelendirilmiş olan "çalışma hakkı" konusunda şunları okuyabilirsiniz:

"Ama çalışma hakkının gerisinde, sermaye üzerindeki iktidar, sermaye üzerindeki iktidarın gerisinde *üretim araçlarının mülkedinilmesi*, onların birleşik işçi sınıfına tabiyeti, yani sermayenin ve sermaye ile ücretli emek arasındaki karşılıklı ilişkilerin olduğu gibi, ücretli emeğin de ortadan kaldırılması vardır."*

Şu halde, modern işçi sosyalizmini, feodal, burjuva, küçük-burjuva sosyalizminin çeşitli bütün nüanslarından vb. olduğu kadar ütopik sosyalizmin ve ilkel işçi komünizminin pek anlaşılır olmayan malların ortaklığından ayırdeden tez de, burada, ilk kez formüle edilmiş bulunmaktadır. Marx, daha sonra bu formülü genişletti ve değişim araçlarının mülkedinilmesini de kapsamına aldı ise de, bu genişletme, *Komünist Manifesto*'dan sonra kendiliğinden anlaşılacağı gibi, birinci savın zorunlu bir sonucundan başka bir şeyi ifade etmiyordu. Sonra, İngiltere'de bazı bilgili kimseler, bir de "bölüşüm araçlarının" topluma devredilmesi gerektiğini ekledi-ler. Bu baylar için, üretim araçlarından ve değişim araçların-

* Bkz: Bu yapıtın 70. sayfası. –*Ed.*

dan ayrı olarak, bölüşüm araçlarının neler olduğunu söylemek güç olacaktır; yeter ki, *politik* bölüşüm araçlarından — vergilerden, *Sachsenwald*[2] da dahil yoksullara yardımdan ve başka vakıf gelirlerinden— sözediliyor olmasın. Ama, ilkin, bunlar, daha şimdiden topluluğun, devletin ya da kamunun mülkiyetindeki bölüşüm araçları değiller midir, ve ikinci olarak da, bizim istediğimiz de tam olarak bunları ortadan kaldırmak değil midir?

ŞUBAT Devrimi patlak verdiği zaman, biz hepimiz, koşulları ve devrimci hareketlerin gidişini kavrama bakımından, geçmiş tarihsel deneyimin, özellikle de Fransa deneyiminin büyülü etkisi altındaydık. Genel altüst oluş işareti, 1789'dan bu yana bütün Avrupa'nın tarihine hükmetmiş olan, Fransa'dan başlamamış mıydı bir kez daha? Onun için, 1848 Şubatında Paris'te ilan edilen "toplumsal" devrimin, proletarya devriminin niteliği ve gidişi hakkındaki fikirlerimizin, 1789 ve 1830 modellerinin anılarının damgasını taşıması doğal ve kaçınılmaz bir şeydi. Ve hele Paris ayaklanması, zafere ulaşan Viyana, Milano ve Berlin ayaklanmalarıyla yankılanınca, Rusya sınırına kadar bütün Avrupa harekete sürükleninince, daha sonra Haziran ayında Paris'te proletarya ile burjuvazi arasında iktidar uğruna ilk büyük kavga verilince, kendi sınıfının zaferi bile bütün ülkelerin burjuvazisini, daha yeni devrilmiş bulunan kralcı-feodal gericiliğin kollarına yeniden atılacak kadar sarsınca, biz, o günün koşulları içinde, büyük belirleyici kavganın başlamış olduğundan ve bu kavgayı uzun süreli ve seçeneklerle dolu bir tek devrimci dönemde vermek gerekeceğinden, ama bu kavganın ancak proletaryanın sonal zaferi ile sonuçlanabileceğinden artık hiçbir biçimde kuşkulanamazdık.

1849 yenilgisinden sonra, *in partibus,*[3] geçici hükümetlerin çevresinde toplaşan vülger demokrasinin yanılsamalarını hiçbir biçimde paylaşmıyorduk. Bu vülger demokrasi, "halkın" "zorbalara" karşı, kesin ve sonal yakın zaferine güveniyordu; biz ise, "zorbaların" elenmesinden sonra, tam bu aynı

"halk" içinde gizli bulunan uzlaşmaz karşıt öğeler arasındaki uzun bir savaşıma inanıyorduk. Vülger demokrasi, bugünden yarına yeni bir harekete geçme bekliyordu; daha 1850 güzünde, biz, devrimci dönemin hiç değilse *birinci* diliminin kapandığını, ve yeni bir ekonomik bunalımın patlak vermesine kadar beklenecek hiçbir şey olmadığını açıklıyorduk. Bunun içindir ki, biz, daha sonra, hemen hemen istisnasız, Bismarck'ın zahmete değer bulduğu ölçüde, Bismarck ile uzlaşan aynı adamlar tarafından devrime ihanet etmiş kişiler olarak afaroz edildik.

Ama tarih bizi de yanlış çıkardı, bizim o zamanki görüşümüzün bir yanılsama olduğunu ortaya koydu. Hatta daha da ileri gitti: yalnız bizim o zamanki yanılgımızı savurmakla kalmadı, proletaryanın, içinde dövüşmek zorunda olduğu koşulları da baştan aşağı altüst etti. 1848'in savaşım tarzı bugün her bakımdan eskimiştir ve bu, bu nedenle daha yakından incelenmeye değer bir noktadır.

Bütün devrimler, şimdiye kadar, belirli bir sınıfın egemenliğinin yerini, bir diğer sınıfın egemenliğinin alması ile sonuçlanmıştır; ama bütün egemen sınıflar, şimdiye kadar baskı altında tutulan halk kitlesine göre, küçük azınlıklar idiler. Böylelikledir ki, egemen azınlık devriliyor, başka bir azınlık onun yerine devlet dümenini eline geçiriyordu ve kamu kurumlarını kendi çıkarlarına göre değiştiriyordu. Ve her seferinde bu azınlık, ekonomik gelişme durumunun iktidara elverişli, yetkili ve yetenekli kıldığı gruptu ve kesinlikle bunun için, yalnızca bunun içindir ki, altüst oluş sırasında, baskı altında tutulan çoğunluk, ya azınlıktan yana bu harekete katılıyordu ya da en azından sessiz sedasız onu kabul ediyordu. Ama her olayın somut içeriğini gözardı edersek, bütün bu devrimlerin ortak biçimi, azınlık devrimi olmaları idi. Çoğunluk ise, devrime katıldığı zaman bile, bunu, ancak, —bilerek ya da bilmeyerek— bir azınlığın hizmetinde yapıyordu; ama bu yüzden ya da hatta çoğunluğun pasif ve dirençsiz tutumu nedeniyle, azınlık bütün halkın temsilcisi olma görünümünü elde ediyordu.

İlk büyük başarıdan sonra, zaferi kazanan azınlığın ikiye bölünmesi kuraldı: bunlardan biri elde edilen sonuçtan doygundu, öteki ise daha ileri gitmek istiyordu, hiç değilse kısmen, halkın büyük kalabalığının gerçekten ya da görünüşte çıkarına olan yeni istemler ileri sürüyordu. Bu daha köklü istemler, bazı durumlarda pekala kendilerini kabul ettiriyorlardı, ama çoğu kez ancak bir an için; daha ılımlı kesim üstünlüğü elegeçiriyor, son kazanımlar yeniden tümüyle ya da bir bölümüyle yitirilmiş oluyordu; o zaman yenilenler ihanet diye bağırıyorlar ya da yenilgiyi raslantıya bağlıyorlardı. Ama gerçekte, iş, çoğu kez şöyle idi: birinci zaferin başarılarını, ancak daha radikal olan kesimin ikinci zaferi sağlamlaştırıyordu; bu bir kez kazanıldı mı, yani o an için zorunlu olan bir kez kazanıldı mı, radikal unsurlar bir kez daha sahneden siliniyordu ve başarıları da.

Modern zamanların bütün devrimleri, 17. yüzyılın büyük İngiliz devrimi ile[4] başlamak üzere, her türlü devrimci savaşımın ayrılmaz özellikleri gibi görünen bu özellikleri gösterdiler. Bunun gibi, proletaryanın, kendi kurtuluşu uğruna savaşımına da aynı biçimde uygulanabilir göründüler; o kadar uygulanabilir ki, özellikle 1848'de, bu kurtuluşu hangi yönde aramak gerektiğini, şöyle böyle de olsa anlayan kişiler sayılıydı. Paris'te bile, proleter kitlelerin kendilerinin, zaferden sonra, hâlâ, izlenecek yol hakkında net bir fikirleri kesinlikle yoktu. Ama yine de, içgüdüsel, kendiliğinden, bastırılması olanaksız hareket ortadaydı. Bir azınlık tarafından yönetilen, doğru, ama bu kez azınlığın değil çoğunluğun çıkarına en yakın yürütülen bir devrimin zorunlu olarak başarıya ulaşacağı durum tam da bu değil miydi? Eğer biraz uzun süren bütün devrimci dönemlerde, öncülük eden azınlığın akla yatan bir biçimde sunmasını bildiği basit yutturmacalarla büyük halk yığınları bu kadar kolaylıkla kazanılabiliyorduysa, kendi ekonomik durumlarının en gerçek yansısından başka bir şey olmayan ve henüz kendilerinin anlamamış oldukları ve ancak belirsiz bir duygu halinde hissettikleri gereksinmelerinin en açık, en ussal ifadesi olan fikirlere nasıl

daha yabancı, daha uzak kalabilirlerdi? Yığınların bu devrimci ruh hali, beslenen yanılsama dağılır dağılmaz ve hayal kırıklığı doğar doğmaz, hemen hemen her zaman ve genellikle hızla, doğrusu, yerini bir çöküşe ve hatta karşı doğrultuda tam bir geri dönüşe bırakmıştır. Ama burada, hiç de yutturmacalar sözkonusu değildi, tersine, büyük çoğunluğun kendisinin en özgül çıkarlarının, ki, doğrusu, o zaman bu büyük çoğunluğun, hiç de açıkça farkında olmadığı, ama pratik gerçekleşme sırasında, apaçıklığın inandırıcılığıyla bu yığınlar için de zorunlu olarak oldukça açık bir hale gelecek olan çıkarların gerçekleşmesi sözkonusuydu. Ve eğer, 1850 ilkyazında, Marx'ın üçüncü makalesinde ortaya koyduğu gibi, 1848 "toplumsal" devriminden çıkan burjuva cumhuriyetinin gelişmesi, bundan böyle, gerçek iktidarı —üstelik de kralcı zihniyette olan— büyük burjuvazinin elinde yoğunlaştırdıysa ve buna karşılık tüm öteki toplumsal sınıfları, küçükburjuvaziyi olduğu gibi köylülüğü de proletaryanın çevresinde toplaştırdıysa ve, öyle ki, ortak zaferde ve zaferden sonra, deneyimin derslerinden yararlanan ve zorunlu olarak da belirleyici etken onlar değil proletarya olduysa — burada, bu azınlık devrimini çoğunluğun devrimi haline dönüştürmenin bütün perspektifleri yok muydu?

Tarih bizi ve benzer düşüncede olanların hepsini haksız çıkardı. Tarih gösterdi ki, Kıta Avrupası üzerindeki iktisadi gelişme durumu, o zaman, kapitalist üretimin kaldırılması için henüz yeterince olgunlaşmamıştır; ve tarih, bunu, 1848'den bu yana bütün Kıtayı kaplamış olan ve Fransa'da, Avusturya'da, Macaristan'da, Polonya'da ve son olarak da Rusya'da büyük sanayinin gerçekten kök salmasına yolaçan ve Almanya'yı da birinci sınıf bir sanayi ülkesi durumuna getiren —bütün bunları, demek ki 1848 yılında hâlâ büyük bir genişleme kapasitesi olan kapitalist temel üzerinde yapan— ekonomik devrim ile tanıtladı. Ama, sınıf ilişkilerine her yerde ilk olarak ışık tutan, manüfaktür döneminden gelme ve doğu Avrupa'da hatta zanaat loncalarından çıkma bir sürü ara yaşam biçimini ortadan kaldıran ve böylelikle ger-

çek bir büyük sanayi burjuvazisi ve gerçek bir büyük sanayi proletaryası yaratarak bunları toplumsal gelişmenin ön planında birbirine karşı süren de bu sanayi devriminin ta kendisidir. Ama yalnız bu andadır ki, İngiltere bir yana bırakılırsa, 1848'de yalnızca Paris'te ve olsa olsa birkaç büyük sanayi merkezinde varolan bu iki büyük sınıf arasındaki savaşım, bütün Avrupa'ya yayıldı ve 1848'de henüz akıldan bile geçmeyen bir yeğinlik kazandı. O zamanlar, küçük küçük grupların her derde deva, bulanık incilleri vardı; bugün savaşın sonal amaçlarını kesin bir şekilde formüle eden Marx'ın genel olarak kabul edilmiş, parlak ve berrak *tek* teorisi var; o zamanlar, yörelerine ve ulusallıklarına göre birbirinden ayrılmış ve bölünmüş olan ve yalnızca ortak acı çekme duygularıyla birbirlerine bağlanan, azgelişmiş, coşku ile umutsuzluk arasında bocalayan yığınlar vardı; bugün durmadan ilerleyen, sayısı, örgütlülüğü, disiplini, öngörüsü ve zafere inancı her gün büyüyen sosyalistlerin *tek* uluslararası büyük ordusu var. Bu güçlü proletarya ordusu bile, hâlâ amaca ulaşmamışsa, zaferi bir tek büyük darbeyle gerçekleştirmek bir yana, çetin, inatçı bir savaşta mevziden mevziye yavaş yavaş ilerliyorsa, bu yalnızca, bir kez daha, 1848'de toplumsal dönüşümü bir çırpıda sağlamanın ne kadar olanaksız olduğunu tanıtlar.

Kralcı-hanedancı iki hizbe[5] bölünmüş olan, ama mali işleri için her şeyden önce huzur ve güvenlik isteyen bir burjuvazi; onun karşısında yenilmiş olan, ama gene de bir tehlike olmakta devam eden ve küçük-burjuvaların ve köylülerin gittikçe daha çok çevresinde toplandıkları bir proletarya —her şeye karşın hiçbir kesin çözüm getirmeyecek olan sürekli bir şiddetli patlama tehdidi—, üçüncü, sözde-demokrat, taht taliplisi Louis Bonaparte'ın *coup d'état*'sı* için sanki özel olarak hazırlanmış durum işte buydu. Bonaparte, orduyu kullanarak, 2 Aralık 1851'de bu gergin duruma son verdi, ve böylelikle Avrupa'ya iç huzuru sağlamış oldu — ama öte yandan yeni bir savaşlar çağı açarak.[6] Aşağıdan yukarı dev-

* Hükümet darbesi. –ç.

rimler dönemi şimdilik sona ermişti; bunu yukardan aşağı devrimler dönemi izledi.

1851 imparatorluğunun gericiliği, bu çağın proletarya özlemlerinin olgunlaşmamış olduğunun yeni bir tanıtı oldu. Ama gene bu gericiliğin kendisi, proletarya özlemlerinin olgunlaşmaktan geri kalamayacağı koşulları yaratmak zorundaydı. İç huzur, yeni sınai atılımın tam gelişmesini güvence altına aldı, orduya bir iş bulmak ve devrimci akımları dışarıya yöneltmek zorunluluğu savaşları doğurdu, bu savaşlarda Bonaparte, "ulusallık ilkesi"ni üstün kılmak bahanesi ile Fransa'ya birkaç parça toprak katmaya çalıştı. Onun taklitçisi Bismarck da Prusya için aynı siyaseti benimsedi; kendi *coup d'état*'sını, yani Alman Konfederasyonuna ve Avusturya'ya olduğu kadar Prusya *Konfliktskammer*'ine* de karşı tepeden inme 1866 Devrimini yaptı. Ama Avrupa, iki Bonaparte için fazla küçüktü ve tarihin ironisi, Bismarck'ın Bonaparte'ı devirmesini ve Prusya kralı Wilhelm'in yalnız küçük Alman imparatorluğunu değil, aynı zamanda Fransız cumhuriyetini[7] kurmasını istedi. Oysa, genel sonuç, Avrupa'da, Polonya dışında, büyük ulusların bağımsızlıklarının ve iç birliklerinin fiilen kurulması oldu. Kabul etmek gerekir ki, bu, göreli olarak, mütevazı sınırlar içerisinde, ama gene de işçi sınıfının gelişiminin, ulusal karmaşıklıklar yüzünden artık ciddi engellerle artık karşılaşmadan ilerlemesine yetecek kadar da geniş ölçekte oldu. 1848 Devriminin mezar kazıcıları, onun vasiyetinin yerine getiricileri durumuna gelmişlerdi. Ve onların yanıbaşında, 1848'in kalıtçısı, proletarya, *Enternasyonal*le, daha şimdiden tehdit ederek yükseliyordu.

1870-1871 savaşından sonra, Bonaparte sahneden çekilir, ve Bismarck'ın görevi tamamlanır, öyle ki, o, artık yine sıradan *junker* katına inebilir. Ama bu dönemin sonunu belirleyen şey, Komündür. Thiers'in, sinsice, Paris ulusal muhafızının toplarını çalmaya kalkışması, başarılı bir ayaklan-

* *Konfliktskammer* – O sırada hükümetle anlaşmazlık içinde olan Prusya meclisi. –*Ed.*

maya yolaçtı. Paris'te artık proletarya devriminden başka bir devrimin olanak-dışı olduğu ortaya çıktı. Zaferden sonra, iktidar tamamıyla kendiliğinden, hiçbir tartışmaya yer bırakmayacak biçimde işçi sınıfının eline düştü. Ve, o anda, işçi sınıfı iktidarının, bizim burada betimlediğimiz dönemden yirmi yıl sonra bile hâlâ ne kadar olanak-dışı olduğu bir kez daha görülebildi. Bir yandan Fransa, Paris'in Mac-Mahon'un gülleleri altında kan kaybetmesine seyirci kalarak onu atlattı, öte yandan, Komün, kendisini ikiye bölen iki taraf arasındaki, her ikisi de yapılacak işin ne olduğunu bilmeyen blankiciler (çoğunluk) ile prudoncular (azınlık) arasındaki kısır çekişmelerle tükenip gitti. 1871'deki zafer armağanı, 1848 baskınından daha fazla meyve vermedi.

Paris Komünü ile birlikte, militan proletaryanın da sonunda gömüldüğüne inanıldı. Ama, tam tersine, onun en güçlü yeniden dirilişi, Komün ve Fransız-Alman Savaşı günlerinden başlar. Eli silah tutan bütün nüfusun artık ancak milyonlarla sayılan ordularda göreve alınması ile bütün savaş koşullarının baştan aşağı altüst oluşu, ateşli silahlar, obüsler ve o zamana kadar görülmemiş bir etkiye sahip patlayıcı maddeler, bir yandan bonapartist savaşlar dönemine birdenbire son verdi ve sonucu kesinlikle hesaplanamayacak ve duyulmamış bir kandökücülük olan bir dünya savaşından başka herhangi bir savaşı olanak-dışı kılarak, barışçıl bir sınai gelişmeye olanak sağladı. Öte yandan, askerî harcamalar, geometrik bir artışla çoğaldığından, vergiler başdöndürücü bir yüksekliğe ulaşarak, en yoksul halk sınıflarını sosyalizmin kollarına attı. Alsace-Lorraine'in ilhakı, ki çılgınca silahlanma yarışının dolaysız nedenidir, Fransız ve Alman burjuvazilerinin birbirlerine karşı şovence duygularını iyice kışkırttı; her iki ülkenin işçileri için yeni bir birlik bağı oldu. Ve Paris Komününün yıldönümü, bütün proletaryanın ilk evrensel bayram günü oldu.

1870-1871 savaşı ve Komünün yenilgisi, Marx'ın önceden söylediği gibi, Avrupa işçi hareketinin ağırlık merkezini, bir zaman için, Fransa'dan Almanya'ya aktardı. Fransa'da 1871

Mayısının yaralarını sarmak için doğal olarak yıllar gerekti. Buna karşılık, üstelik havadan gelen Fransız milyarları[8] ile beslenen sanayinin, sıcak seradaki gibi, durmadan hızlanan bir ritimle gerçekten geliştiği Almanya'da, sosyal-demokrasi daha da büyük hızla ve başarıyla büyüyordu. 1866'da kurumlaşan genel oy sistemini kullanmada Alman işçilerinin gösterdikleri zeka sayesinde partinin şaşırtıcı büyümesi tartışma götürmez sayılarla bütün dünyanın gözüne çarpıyordu. 1871'de 102.000; 1874'te 352.000; 1877'de 493.000 sosyal-demokrat oy vardı. Sonra, bu ilerlemenin üst mercilerce, Sosyalistler Yasası[9] biçiminde, teslim edilmesi geldi; parti, bir anda şuraya buraya dağıldı, üye sayısı 1881'de 312.000'e düştü. Ama bu darbe çabucak atlatıldı ve bundan sonra, ancak bu olağanüstü yasanın baskısı altında, basınsız, legal örgütsüz, dernek kurma ve toplanma hakkından yoksun olarak hızla genişleme gerçekten başlayacaktır: 1884'te 550.000, 1887'de 763.000, 1890'da 1.427.000 oy. Bunun üzerine devletin eli felce uğradı. Sosyalistler Yasası yokoldu, sosyalist oyların sayısı 1.787.000'e, kullanılan oyların dörttebirinden fazlasına yükseldi. Hükümet ve egemen sınıflar, bütün çarelerini tüketmişlerdi — yararsız, amaçsız ve başarısız bir biçimde. Gece bekçisinden imparatorluğun başbakanına kadar yetkililerin —hem de şu horlanan işçilerin elinden!— kabul etmek zorunda kaldıkları iktidarsızlıklarının elle tutulur kanıtları milyonlarla sayılıyordu. Artık devletin işi bitikti, işçiler ise ancak yeni başlıyorlardı.

Ama, Alman işçileri, Sosyalist Parti olarak, en kuvvetli, en disiplinli ve en çabuk büyüyen parti olarak, yalnızca varlıkları ile sundukları ilk hizmetten başka, davalarına büyük bir hizmet daha görmüşlerdi. Bütün ülkelerdeki yoldaşlarına, genel oy sisteminden nasıl yararlanılacağını göstererek onlara yeni bir silah, en etkili silahlardan birini vermişlerdi.

Genel oy, uzun zamandan beri Fransa'da vardı, ama bonapartist hükümetin kötüye kullanımı sonucu saygınlığını yitirmişti. Komünden sonra, genel oydan yararlanacak bir işçi partisi yoktu. Genel oy İspanya'da da cumhuriyetten beri

vardı, ama İspanya'da seçimleri boykot, her zaman, bütün ciddi muhalefet partilerinin kuralı oldu. İsviçre'de genel oy deneyimi, bir işçi partisi için hiç de yüreklendirici değildi. Latin ülkelerinin devrimci işçileri, oy hakkına, bir tuzak, hükümetin bir dolap çevirme aracı gibi bakmaya alışmışlardı. Almanya'da başka türlü oldu. Daha o zaman, *Komünist Manifesto,* genel oy hakkının, demokrasinin kazanılmasını, militan proletaryanın en başta gelen ve en önemli görevlerinden biri olarak ilan etmişti, ve Lassalle bu noktayı yeniden ele almıştı. Bismarck, halk yığınlarını kendi tasarılarıyla ilgilendirmenin tek çaresi olarak, kendini bu oy verme hakkını[10] kurumlaştırmak zorunda gördüğü zaman, bizim işçilerimiz bunu ciddiye aldılar ve Auguste Bebel'i ilk kurucu Reichstag'a gönderdiler. Ve o günden sonra da oy hakkını kullandılar, öyle ki, binbir şekilde bunun ödülünü gördüler ve bu, bütün ülkelerin işçilerine örnek oldu. Onlar, oy hakkını, Fransız marksist programının[11] sözleri ile, *transformé de moyen de duperie qu'il a été jusqu'ici en instrument d'émencipation**. Eğer genel oy sistemi, bize, her üç yılda bir kendi kendimizi sayma olanağından; oy sayısının, düzenli bir şekilde denetlenen ve son derece hızlı artışı ile, işçilerde zafere olan güveni düşmanlarda ise aynı ölçüde korkuyu artırmaktan ve böylece bizim en iyi propaganda aracımız olmaktan; bize kendi gücümüz hakkında ve aynı şekilde bütün karşı partilerin güçleri hakkında tam bilgi vermekten ve böylelikle de bize kendi eylemimizi gücümüzle orantılı tutmak için bütün ötekilerden üstün bir ölçüt vermekten ve bu şekilde bizi yersiz bir çekingenlikten olduğu kadar, yersiz atılganlıktan da korumaktan başka bir yarar sağlamasaydı da — evet, bizim genel oydan elde ettiğimiz tek kazanç bu olsaydı, gene yeter de artardı. Ama genel oy, daha fazlasını da yapmıştır. Seçim ajitasyonu ile, bizden hâlâ uzak duran halk yığınları ile bulundukları yerlerde temasa geçmek konusunda, bütün partileri, tüm halkın gözü önünde, bizim saldırıla-

* Şimdiye kadar bir aldatmaca aracı olan oy hakkını özgürleşme aracına dönüştürdüler. –ç.

rımıza karşı kendi görüşlerini ve eylemlerini savunmaya zorlamak konusunda bize öyle bir araç vermiştir ki, bir benzeri daha yoktur; ve ayrıca, bizim temsilcilerimize, Reichstag'da bir kürsü sunmuştur ve bizim temsilcilerimiz bu kürsüden parlamentodaki hasımlarına karşı olduğu kadar, dışarıdaki yığınlara da, basında ve toplantılarda olduğundan bambaşka bir yetki ile ve bambaşka bir özgürlükle konuşabilmişlerdir. Seçim ajitasyonu ve sosyalistlerin Reichstag'daki konuşmaları ile durmaksızın topa tutulan Sosyalistler Yasasından, hükümete ve burjuvaziye ne hayır gelirdi ki!

Ama, proletarya, genel oy hakkını böyle etkin bir biçimde kullanarak yepyeni bir savaşım yöntemini işe koşmuştu, ve bu yöntem çabucak gelişti. Burjuvazinin egemenliğinin örgütlendiği devlet kuruluşlarının, işçi sınıfına, bu devlet kurumları ile savaşmak için başkaca olanaklar sağladığı anlaşıldı. Çeşitli Dietlerin, belediye meclislerinin, patronlarla işçilerden oluşan hakem kurullarının seçimlerine katılındı, atanmaların saptanmasında proletaryanın yeterli bir bölümünün de katıldığı her görev üzerinde burjuvazi ile tartışıldı, çekişildi. Ve böylece, burjuvazi ve hükümet, işçi partisinin illegal eyleminden çok legal eyleminden, ayaklanmadaki başarılarından çok seçimlerdeki başarılarından korkar oldular.

Çünkü, bu konuda da savaşım koşulları, ciddi olarak biçim değiştirmişti. Eski tarzda ayaklanma, 1848'e kadar her yerde belirleyici olan barikatlarda sokak çatışması, şimdi bir hayli eskimiş, modası geçmişti.

Bu konuda hayale kapılmayalım: sokak çatışmasında, başkaldırmanın birliklere karşı zaferi, iki ordu arasındaki bir savaşta olduğu gibi bir zafer, çok ender bir şeydir. Ama zaten başkaldıranların bunu hedef almış oldukları durumlar da çok seyrek olmuştur. Onlar için ancak birlikleri moral bakımdan etkileyerek gevşetmek, zayıflatmak sözkonusuydu, bu da savaşan iki ülkenin orduları arasındaki savaşımda hiçbir rol oynamaz ya da pek o kadar büyük bir rol oynamaz. Eğer bu başarılırsa, birlik savaşmayı reddeder, ya da komu-

tanlar başlarını kaybederler ve başkaldırı zafer kazanır. Ama eğer bu başarıya ulaşmazsa, o zaman, sayıca daha az birliklerle bile olsa, donatım, eğitim, tek merkezden yönetim, silahlı kuvvetlerin sistemli bir biçimde kullanımı ve disiplin bakımından üstünlük öne çıkar. Bir başkaldırının gerçekten taktik bir eylemden bekleyebileceği en fazla şey, tek başına bir barikatın yoluna yordamına göre kurulup savunulmasıdır. Karşılıklı destek, yedek kuvvetlerin kurulması ve kullanılması, kısacası, büyük bir kentin bütünü bir yana, bir mahallenin savunulması için bile mutlaka zorunlu olan ayrı ayrı müfrezeler arasında işbirliği, ancak çok yetersiz bir biçimde gerçekleştirilecektir ya da hiç gerçekleştirilemeyecektir. Silahlı kuvvetlerin belirleyici bir nokta üzerinde yoğunlaştırılması burada elbette sözkonusu değildir. Dolayısıyla pasif direniş egemen olan savaşım biçimidir; kuvvetlerini toplayarak saldırı, elbette ki, şurada burada, fırsat düştüğünde, ama gene de ancak çok özel durumlarda, ilerlemeler ve yandan saldırılar kaydedecektir; ama genel kural olarak geri çekilmekte olan birliklerin terkettikleri mevzilerin tutulması ile sınırlı kalacaktır. Buna ek olarak, bir de, ordunun bulunduğu yanda, toplar vardır, baştan aşağı donatılmış, talim görmüş istihkam birlikleri, başkaldıranların hemen hemen her zaman tümden yoksun bulundukları savaş araçları vardır. Büyük bir kahramanlıkla yönetilen barikat çatışmalarında bile, —Haziran 1848'de Paris'te, Ekim 1848'de Viyana'da, Mayıs 1849'da Dresden'de— saldırıyı yöneten liderler, siyasal düşüncelere aldırmadıklarından salt askerî görüş ve gerekçelerle hareket edince ve erleri de kendilerine bağlı kalınca, sonunda başkaldırının yenilgiyle sonuçlanmasında, demek ki, şaşılacak bir şey yoktur.

1848'e kadar, başkaldıranların sayısız başarıları çok çeşitli nedenlerden ileri gelmiştir. Paris'te, 1830 Temmuz ve 1848 Şubatında, İspanya'da sokak çatışmalarının çoğunda olduğu gibi, başkaldıranlarla askerler arasında bir sivil muhafız örgütü vardı, bu, ya doğrudan ayaklanmadan yana geçiyordu, ya da kendi oynak kararsız tutumu ile birlikler için-

de de bir kararsızlık yaratıyor, ve başkaldıranların pazarlık gücünü artırıyordu. Bu sivil muhafızın, daha işin başında ayaklanmanın karşısına dikildiği yerde, Haziran 1848'de Paris'te olduğu gibi, ayaklanma yenildi. Berlin'de, 1848'de, kısmen 19 [Mart] gecesi ve sabahı boyunca yeni silahlı güçlerin pek büyük akını sayesinde, kısmen askerî birliklerin bitkinleşmesi ve iyi yedirilip içirilmemesi yüzünden, ve ensonu, kısmen komuta kademesinin felce uğraması sonucu, halk kazandı. Ama her durumda, zafer, birlikler yürü emrini dinlemedikleri için, askerî liderler karar verme yeteneğini yitirdiği ya da elleri kolları bağlı kaldığı için kazanıldı.

Demek ki, sokak çatışmalarının klasik döneminde bile, barikatların, maddi olmaktan çok moral bir etkisi vardı. Barikat, askerlerin metanetini sarsmanın bir aracıydı. Eğer barikat, askerler çözülünceye kadar tutunursa zafer elde ediliyordu; yok, tutunamazsa yenilgi geliyordu. Bu, gelecekteki olası sokak çatışmalarının başarı şansı incelendiği zaman akılda tutulması gereken başlıca noktadır.*

Daha 1849'da bu başarı şansı oldukça düşüktü. Burjuvazi her yerde hükümetlerden yana geçmişti. "Uygarlık ve mülkiyet" ayaklanmaya karşı yola çıkan askerleri selamlıyor ve ağırlıyordu. Barikatlar, büyüsünü yitirmişti; asker, barikatların ardında artık "halkı" değil, asileri, kışkırtıcıları, yağmacıları, her şeyi paylaştırmak isteyenleri, toplumun tortusunu görüyordu; subay, zamanla, sokak çatışmasının taktik biçimlerini öğrenmişti, artık, beklenmedik bir barikatın üzerine, karşıdan ve kendini gizlemeden yürümüyordu, ama bahçelerden, avlulardan, evlerden geçerek onu çeviriyordu. Ve biraz beceri ile, artık onda-dokuz başarılı oluyordu.

Ama o zamandan beri daha birçok şey değişti, ve hepsi de askerlerin lehine oldu. Büyük kentler önemli ölçüde büyüdüyseler de, ordular daha da fazla büyüdü. 1848'den beri Paris ve Berlin, o zamanki durumlarının dört katından daha az, ama garnizonları bundan daha fazla büyüdü. Bu garni-

* *Die Neue Zeit*'ta ve *Fransa'da Sınıf Savaşımları*'nın 1895 baskısında bu son cümle çıkartılmıştır. –*Ed.*

zonlar, demiryolları sayesinde, yirmidört saatte iki katlarının üstüne çıkabilirler ve kırksekiz saatte dev ordular haline gelebilirler. Muazzam bir şekilde takviye edilen bu birliklerin silahları eskisiyle karşılaştırılamayacak denli daha etkilidir. 1848'de basit horozlu tüfek vardı, şimdi ise küçük kalibreli ve mekanizmalı tüfek, ilkinden dört kere daha uzağa, on kere daha isabetli ve on kere daha çabuk ateş ediyor. Eskiden topçunun göreli olarak az etkili gülleleri ve obüsleri vardı; bugün bir tanesi en iyi barikatı un ufak etmeye yetecek, çarptığında patlayan havan topu mermileri var. Eskiden, duvarlar istihkamcıların sivri kazması ile delinirdi, bugün dinamit lokumları kullanılıyor.

İsyancılar tarafında ise, tersine, bütün koşullar daha da kötüleşti. Halkın bütün katmanlarının sempatisini toplayacak yeni bir ayaklanma pek güç olacaktır; sınıf savaşımında, bütün orta katmanlar, hiçbir zaman, karşı yönde, yani burjuvazinin çevresinde toplanmış gerici partiyi hemen hemen tamamen ortadan kaldıracak biçimde, yalnızca proletaryanın çevresinde toplanmayacaklardır kuşkusuz. Şu halde, "halk", her zaman bölünmüş görünecektir, ve bundan dolayı güçlü bir kaldıraç, 1848'de o kadar yüksek etkinliği olan bir kaldıraç eksik olacaktır. Askerî hizmetlerini yapmış olanlardan ayaklananlara daha çok savaşçı katılsa bile, bunları silahlandırmak daha da güç olacaktır. Silahçı dükkanlarının av ve hobi silahları —polis daha önceden namlu diplerinden bir parçalarını çıkartıp kullanılmaz hale getirmemiş bile olsa— yakın çatışmada dahi askerin mekanizmalı tüfeğinin yanında para etmez. 1848'e kadar insan, barut ve kurşunla kendi cephanesini kendisi yapabilirdi, bugün her tüfeğin fişeği başkadır, fişeğin her yerde ortak olan bir tek yönü vardır, o da büyük sanayinin karmaşık bir ürünü oluşu, bu bakımdan da *ex tempore** imal edilememesidir; sonuç olarak tüfeklerin çoğu, özel olarak kendilerine uygun olan cephane bulunmadığı sürece işe yaramazlar. Son olarak, 1848'den bu yana büyük kentlerde kurulan mahallelerin uzun, dümdüz

* Hemen oracıkta. -ç.

ve geniş caddeleri, yeni topların ve yeni tüfeklerin etkinliklerine uyarlanmış gibidir. Bir barikat çatışması için Berlin'in kuzey ve doğusundaki yeni işçi semtlerini seçecek bir devrimcinin çılgın olması gerekirdi.

Bu demek midir ki, gelecekte sokak çatışması hiçbir rol oynamayacaktır? Hiç de değil. Yalnız şu demektir: 1848'den bu yana koşullar, sivil savaşçılar için çok daha elverişsiz, birlikler için ise çok daha elverişli olmuştur. Şu halde bir sokak çatışması, gelecekte, ancak bu elverişsiz durum başka etmenlerle giderildiği takdirde başarılı olabilir. Onun için, sokak çatışması, büyük bir devrimin başlarında, gelişmesi sırasında olduğundan daha seyrek olacaktır ve bu işe daha büyük kuvvetlerle girişmek gerekecektir. Ama o zaman da bu kuvvetler, bütün Fransız Devriminde ya da 4 Eylül ve 31 Ekim 1870'de Paris'te olduğu gibi[12], kuşkusuz, açık saldırıyı pasif barikat taktiğine yeğ tutacaklardır.*

Okur şimdi anlıyor mu neden yönetici iktidarlar, ille de, bizi tüfeklerin patladığı, kılıçların şakladığı yere götürmek istiyorlar? Neden, bugün, yenilmekten daha baştan emin bulunduğumuz sokağa paldır küldür inmiyoruz diye bizi korkaklıkla karalıyorlar? Neden ısrarla bir kez olsun kurbanlık koyun gibi ortaya atılmamız için yalvarıp duruyorlar?

Bu baylar, provokasyonlarını olduğu gibi yalvarılarını da boşuna ve hiç uğruna harcıyorlar. Biz öyle ahmak değiliz. Onlar, pekala, gelecek savaşta, düşmanlarından, savaş alanında yaşlı Fritz** zamanında olduğu gibi safa geçmelerini ya da Wagram ve Waterloo[13] biçimi tümen kolları halinde sıralanmalarını ve bir yandan da, elde çakmaklı tüfek savaşmalarını isteyebilirler. Koşullar uluslar arası savaş için değiştiyse, sınıf savaşımı için de en az o kadar değişti. Baskın saldırıların, bilinçsiz yığınların başında bilinçli bir küçük azınlık tarafından gerçekleştirilen devrimlerin zamanı geçti. Toplum örgütlenmesinin tümüyle dönüşümünün sözkonusu olduğu yerde, yığınların kendilerinin de içinde yeralmaları,

* *Die Neue Zeit*'ta ve *Fransa'da Sınıf Savaşımları*'nın 1895 baskısında bu paragraf çıkartılmıştır. *–Ed.*

** Friedrich II. *–Ed.*

neyin sözkonusu olduğunu, kendilerinin ne için işe karıştıklarını bedenleri ile, ruhları ile,* önceden anlamış olmaları gerekir. İşte son elli yılın tarihinin bize öğrettiği budur. Ama yığınların ne yapılması gerektiğini anlaması için, uzun, direşken bir çalışma gereklidir; ve işte şimdi bizim yaptığımız da bu çalışmadır ve biz, bunu, hasımlarımızı umutsuzluğa düşüren bir başarı ile yapıyoruz.

Latin ülkelerde de eski taktiği yeniden gözden geçirmek gerektiği gitgide daha iyi anlaşılmaktadır. Her yerde, Almanların oy verme hakkından yararlanma ve bizim için ulaşılabilir bütün görevlerin elegeçirilmesi örneği [hükümetlerin bizi açıkça savaşa kışkırttığı durumlar dışında]** taklit edildi; hazırlıksız saldırı başlatılıvermesi, her yerde, ikinci plana geçiyor.*** Yüzyıldan fazla bir zamandır birbirini izleyen devrimlerle toprağın delik deşik olduğu, hükümet aleyhtarı gizli komplolarda, başkaldırılarda ya da tüm öteki devrimci eylemlerde payı olmamış tek bir partinin bulunmadığı Fransa'da; bu yüzden, ordunun, hükümet için hiç de güvenilir olmadığı ve genellikle koşulların bir başkaldırı baskını için Almanya'da olduğundan çok daha elverişli olduğu Fransa'da — Fransa'da bile, sosyalistler, önceden halkın büyük kitlesini, yani bu durumda köylüleri, kazanmadıkça, kendileri için sürekli bir zaferin olanaklı olmadığını giderek daha iyi anlıyorlar. Yavaş giden propaganda çalışması ve parlamenter etkinlik, orada da, partinin dolaysız görevi olarak kabul edilmiştir. Başarılar da eksik olmamıştır. Yalnızca bir dizi belediye meclisi elegeçirilmekle kalınmamıştır; mecliste elli sosyalist yeralmaktadır ve bunlar, daha şimdiden üç bakanı ve bir cumhurbaşkanını devirmişlerdir. Belçika'da, işçiler, geçen yıl, oy verme hakkını kopardılar ve seçim bölgelerinin dörtte-birinde kazandılar. İsviçre'de, İtalya'da, Dani-

* *Die Neue Zeit*'ta ve *Fransa'da Sınıf Savaşımları*'nın 1895 baskısında "ne için işe karıştıklarını, bedenleri ile, ruhları ile" sözcükleri yerine "ne için savaşacaklarını" sözcükleri konulmuştur. *–Ed.*

** Köşeli parantez içindeki metin, Engels tarafından çizilmiştir. *–Ed.*

*** *Die Neue Zeit*'ta ve *Fransa'da Sınıf Savaşımları*'nın 1895 baskısında "hazırlıksız saldırı başlatılıvermesi, her yerde, ikinci plana geçiyor" sözcükleri çıkartılmıştır. *–Ed.*

marka'da ve hatta Bulgaristan ve Romanya'da sosyalistler, parlamentoda temsil ediliyorlar. Avusturya'da, bütün partiler, ağız birliğiyle, Reichsrat (İmparatorluk Konseyi) kapıları artık bize kapalı tutulamaz, diyorlar. Biz gireceğiz oraya, bu kesin, yalnızca hangi kapıdan girileceği konusu üzerinde çekişiliyor. Ve hatta Rusya'da bile o ünlü *Zemski Sobor* toplanıyor, genç Nikola'nın boş yere o kadar şahlanarak direnç gösterdiği bu Ulusal Mecliste de aynı biçimde temsil edileceğimize, kesinlikle güvenebiliriz.

Açıktır ki, yabancı yoldaşlarımız, bu yüzden, hiçbir şekilde devrim haklarından vazgeçmiyorlar. Devrim hakkı, sonu sonuna, tek, gerçek "tarihsel hak" değil midir, soylularının devrimi, 1755'te, bugün bile hâlâ yürürlükte olan feodalizmin şanlı yazılı onaylanması "miras antlaşması" ["*Erbvergleich*"] ile sonuçlanan Mecklenburg da dahil ayrımsız bütün modern devletlerin dayandığı tek tarihsel hak değil midir? Devrim hakkı, tüm dünyanın bilincinde, öyle sözgötürmez bir biçimde yerleşmiştir ki, general von Boguslavski bile, imparatoru hesabına istediği hükümet darbesi hakkını, yalnız halkın bu hakkına dayandırmaktadır.

Ama, başka ülkelerde ne olursa olsun, Alman sosyaldemokrasisinin özel bir durumu vardır ve bu bakımdan da, hiç değilse kısa vadede özel bir görevi vardır. Alman sosyaldemokrasisinin sandık başına gönderdiği iki milyon seçmen, onların ardındaki seçmen olmayan gençler ve kadınlar, uluslararası proletarya ordusunun en kalabalık, en sıkı örülmüş kitlesini, kesin "vurucu grubunu" oluşturur. Bu kitle, daha şimdiden, kullanılan oyların dörtte-birinden fazlasını sağlamıştır; ve kısmi Reichstag seçimlerinin, çeşitli ülkelerin Diet seçimlerinin, belediye meclisi ve işçi-patron arası hakem kurulları seçimlerinin gösterdiği gibi durmadan artmaktadır. Bu yığının büyümesi, tıpkı bir doğal süreç kadar kendiliğinden, o kadar duraksamadan, o kadar karşı durulmaz bir biçimde ve aynı zamanda o kadar telaşsızca olmaktadır. Bu büyümeyi engellemek için hükümetin yaptığı bütün müdahaleler, güçsüzlüğünü ortaya koymuştur. Bugünden iki mil-

yon ikiyüzelli bin seçmene bel bağlayabiliriz. Eğer bu böyle giderse yüzyılın sonuna kadar, toplumun orta katmanlarının, küçük-burjuvazinin ve küçük köylülerin, büyük bölümünü elde ederiz ve ülkenin içinde belirleyici bir etkinliği olan, bütün öteki güçlerin, ister istemez karşısında eğilmek zorunda olacağı bir güç haline gelinceye kadar büyürüz. Bu büyüme temposunu, iktidardaki hükümet sisteminden kendiliğinden daha güçlü duruma gelinceye kadar sürdürmek, günden güne güçlenen bu "vurucu grubu" öncü kavgalarıyla yıpratmamak, ama son kesin an gelinceye kadar hiçbir saldırıya uğratmamak,* işte başlıca görevimiz budur. Yoksa, Almanya'daki dövüşken sosyalist güçlerin sürekli büyümesini geçici olarak durdurabilecek ve hatta onu bir süre geriletebilecek bir tek yol vardır, o da, askeri birliklerle büyük çapta bir çatışma ve 1871'de Paris'te olduğu gibi kan dökülmesidir. Uzun vadede bunun da üstesinden gelinecektir. Milyonlarla sayılan bir partiyi, tüfek ateşiyle yeryüzünden silip atmaya, Avrupa ve Amerika'nın bütün mekanizmalı tüfekleri yetmez. Ne var ki normal gelişme felce uğrar, "vurucu grup" kritik anda belki de yararlanılamaz durumda olur, son ve kesin kavga** gecikmiş, uzatılmış olur ve daha ağır fedakarlıkları birlikte getirir.

Dünya tarihinin ironisi her şeyi başaşağı çeviriyor. Biz, "devrimciler", "yıkıcılar", legal yollarla, illegal yollarla ve kargaşa ile olduğundan çok daha iyi gelişiyoruz. Kendi kendilerine verdikleri adla düzen partileri kendi yarattıkları legal koşullar altında yokolup gidiyorlar. Onlar, Odilon Barrot'un ağzından umutsuzlukla bağırıyorlar: *legalite bize öldürüyor*; oysa biz, bu legalite içinde, kaslarımızı sağlamlaştırıyor, yanaklarımızı pembeleştiriyor ve sonsuz gençliği soluyoruz. Eğer *biz,* onları hoşnut etmek için bizi sokak ça-

* *Die Neue Zeit*'ta ve *Fransa'da Sınıf Savaşımları*'nın 1895 baskısında "günden güne güçlenen bu "vurucu grubu" öncü kavgalarıyla yıpratmamak" sözcükleri çıkartılmıştır. *–Ed.*

** *Die Neue Zeit*'ta ve *Fransa'da Sınıf Savaşımları*'nın 1895 baskısında "'vurucu grup' kritik anda belki de yararlanılamaz durumda olur" sözcükleri çıkartılmış, "son ve kesin kavga" sözcükleri yerine "karar" sözcüğü konmuştur. *–Ed.*

tışmasına sürüklemelerine izin verecek kadar sağduyudan yoksun değilsek, en sonunda, kendileri için artık o kadar ölümcül bir hale gelen bu legaliteyi gene kendi elleri ile kırmaktan başka yapacak bir şeyleri kalmayacaktır.

Bu arada, kargaşaya karşı yeni yasalar yapıyorlar. Her şey yeniden başaşağı çevrildi. Bugünün bu fanatik kargaşakarşıtları, dünün kargaşacıları değiller midir sanki? Acaba 1866 iç savaşını *biz* mi kışkırttık? Hannover kralını, Hesse elektörünü, Nassau dükünü, babalarından kalma meşru ülkelerinden biz mi kovduk, bu soydan gelme ülkeleri *biz* mi ilhak ettik? Ve, tanrının inayeti ile Alman *Bund*unun ve üç tahtın bu yıkıcıları, yıkıcılıktan mı yakınıyorlar? *Quis tulerit Gracchos de seditione querentes?** Bismarck'ın hayranlarına, yıkıcılığa dil uzatma iznini kim verebilir ki?

Bununla birlikte, onlar, gene de devrime karşı yasa tasarılarını pekala çıkartabilirler, bunları daha da ağırlaştırabilirler, bütün ceza yasalarını kauçuğa döndürebilirler, güçsüzlüklerinin yeni bir tanıtını vermekten başka bir şey yapmış olmayacaklardır. Ciddi bir biçimde sosyal-demokrasiye saldırmaları için bütün öteki önlemlere de başvurmaları gerekecektir. Onlar, şu anda yasalara uymakla çok iyi bir iş yapan sosyal-demokrat devrimin, ancak yasaları çiğnemeden yaşayamayan düzen partisinin çıkaracağı kargaşalıkla hakkından gelebilirler. Prusyalı bürokrat bay Rössler ve Prusyalı general bay von Boguslavski, sokak savaşlarına sürüklenme oyununa ne yazık ki gelmeyen işçileri altedebilmenin belki de hâlâ geçerli tek yolunun ne olduğunu onlara gösterdiler. Anayasanın çiğnenmesi, diktatörlük, mutlakiyete dönüş, *regis voluntas suprema lex*!** Demek ki, biraz yürek gerek baylar, artık yapar gibi yapmak değil, gerçekten yapmak sözkonusu.

Ama unutmayınız ki, Alman imparatorluğu, bütün küçük devletler gibi ve genel olarak bütün modern devletler gibi, *bir sözleşmenin ürünüdür*; ilkin, prenslerin kendi arala-

* "Gracchus'ların bir başkaldırmadan yakınmalarını kim dinler?" (Juvenal, Satire II) –*Ed.*

** Kralın istenci en yüce yasadır! –ç.

rında yaptıkları sözleşmenin, ve sonra, prenslerin halkla yaptıkları sözleşmenin. Eğer taraflardan biri sözleşmeyi bozarsa, bütün sözleşme hükümsüz kalır; ve o zaman öteki taraf da bağlı sayılmaz, Bismarck'ın 1866'da bize pek güzel örneğini gösterdiği gibi. Demek ki, eğer siz, imparatorluk anayasasını çiğnerseniz, sosyal-demokrasi size istediğini yapmakta serbest olur. Ama sonra ne yapacağını size bugünden söyleyecek değil.*

Bundan hemen hemen tam onaltı yüzyıl yıl önce Roma imparatorluğunda da tehlikeli bir devrimci parti ortalığı kasıp kavuruyordu. Bu parti, dinin ve devletin bütün temellerini oyuyordu; imparatorun iradesinin en yüce yasa olduğunu açıkça reddediyordu; vatansızdı, enternasyonaldi; Galya'dan Asya'ya kadar bütün imparatorluğa yayılıyor, imparatorluğun sınırlarından ötelere taşıyordu. Bu parti, uzun zaman yeraltında gizli baltalama eyleminde bulunmuştu; ama uzunca bir süreden beri gün ışığına çıkacak kadar güçlü olduğuna inanıyordu. Hıristiyan adı altında tanınan bu yıkıcı parti orduda da güçlü bir biçimde temsil ediliyordu; lejyonlar tümüyle hıristiyandı. Putatapıcı ulusal dinin resmî törenlerine katılmaları emredildiğinde, yıkıcı askerler küstahlıklarını zırhlı başlıklarına, protesto ettiklerini belirten özel işaretler —haçlar— takmaya kadar vardırıyorlardı. Üstlerinin kışlalarda adet halini alan hır çıkarmaları da bir işe yaramıyordu. Ordusunda düzenin, itaatin ve disiplinin nasıl baltalandığını gören imparator Diocletianus artık daha fazla kendini tutamadı. Hâlâ zaman varken enerjik bir biçimde işe el koydu. Sosyalistlere-karşı —pardon, hıristiyanlara-karşı demek istiyorum— bir yasa çıkardı. Yıkıcıların toplantıları yasaklandı, lokalleri kapatıldı ya da yıkıldı, hıristiyan işaretleri, haç, vb., Saksonya'da kırmızı mendillerin yasaklandığı gibi yasaklandı. Hıristiyanlar devlet görevlerinde ça-

* *Die Neue Zeit*'ta ve *Fransa'da Sınıf Savaşımları*'nın 1895 baskısında "Bismarck'ın 1866'da bize pek güzel örneğini gösterdiği gibi. Demek ki, eğer siz, imparatorluk anayasasını çiğnerseniz, sosyal-demokrasi size istediğini yapmakta serbest olur. Ama sonra ne yapacağını size bugünden söyleyecek değil." sözcükleri çıkartılmıştır. *–Ed.*

lışamaz oldular, askerlikte onbaşı olmalarına bile izin verilmedi. Bay von Köller'in yıkıcılığa-karşı yasa taslağının[14] varsaydığı biçimde "bireye saygı" ile eğitilmiş yargıçlar o dönemde olmadığından, hıristiyanların mahkemelerde adalet arama hakları düpedüz yasaklanmıştı. Hıristiyanlara özel bu yasa da etkisiz kaldı. Hıristiyanlar, yazılı yasayı, duvarlardan alay ederek söküp attılar. Dahası var, söylendiğine göre, İznik'te (*Nicomédie*) hıristiyanlar, imparatorun oturduğu sarayı ateşe verdiler. Bunun üzerine imparator, İS 303 yılında hıristiyanlara karşı büyük kıyım ile öç aldı. Bu, bu cins kıyımların sonuncusu oldu. Ve o kadar etkili oldu ki, onyedi yıl sonra ordunun büyük çoğunluğu hıristiyanlardan oluşuyordu ve Roma imparatorluğunun Diocletianus'tan sonra gelen yeni hükümdarı, papazların Büyük adını taktıkları Konstantin, hıristiyanlığı devlet dini ilan ediyordu.

Londra, 6 Mart 1895.
Die Neue Zeit'ta (Bd. 2, Nos. 27 ve 28, 1894-95) kısaltılmış olarak, ve Karl Marx, *Die Klassenkämpfe in Frankreich 1848 bis 1850*, Berlin 1895'te yayınlandı.

FRİEDRİCH ENGELS

FRANSA'DA SINIF SAVAŞIMLARI

BİRKAÇ bölüm dışında, 1848'den 1849'a kadar devrim yıllıklarının her önemli kesimi, şu başlığı taşır: *Devrimin yenilgisi*!

Ama bu yenilgilerde yenik düşen devrim değildi. Yenilgiye uğrayan, devrim-öncesi geleneksel uzantılar, keskin, uzlaşmaz sınıf karşıtlıkları noktasına henüz gelmemiş olan toplumsal ilişkilerin sonuçları idi — devrimci partinin Şubat Devriminden önce kurtulmuş olmadığı ve *Şubat zaferi* ile değil, ama bir dizi *yenilgiler* sonucu kendini kurtarabildiği kişiler, yanılsamalar, düşünceler, tasarılar idi.

Kısaca: Devrimci ilerleyiş, kendi doğrudan traji komik kazanımları ile kendine yolaçmadı, tersine, güçlü birleşik bir karşı-devrim ortaya çıkartarak, yıkıcı partinin kendisi ile savaşarak gerçekten devrimci bir parti durumuna geldiği bir hasım yaratarak kendine yolaçtı.

Aşağıdaki sayfaların amacı bunu tanıtlamaktır.

BİR

HAZİRAN 1848 YENİLGİSİ

1848 ŞUBATINDAN HAZİRANINA

TEMMUZ Devriminden sonra, liberal bankacı Laffitte, suç ortağı Orléans dükünü, büyük sevinç gösterileriyle belediye binasına[15] götürürken şu sözcükleri ağzından kaçırdı: "Şimdiden sonra, bankacılar egemen olacak." Laffitte, devrimin sırrını açığa vurmuş oluyordu.

Louis-Philippe zamanında egemen olan Fransız burjuvazisi değil, yalnızca onun *bir kesimi* idi: bankacılar, borsa kralları, demiryolu kralları, kömür ve demir madeni sahipleri, orman sahipleri ve toprak sahiplerinin onlara bağlı bölümü — *mali aristokrasi* denilen kesim. Bu kesim, tahta yerleşmiş, meclise yasalar dikte ediyor, bakanlıklardan tütün bürolarına kadar kamu hizmetlerini ona buna dağıtıyordu.

Asıl *sanayi burjuvazisi,* resmî muhalefetin bir bölümünü oluşturuyordu, yani meclislerde ancak azınlık olarak temsil edilmekteydi. Mali aristokrasinin hegemonyası, daha açık,

daha belirgin bir hale geldikçe ve kana boğulan 1832, 1834 ve 1839[16] ayaklanmalarından sonra, işçi sınıfı üzerindeki egemenliğinin güven altına alınmış olduğuna daha çok inandıkça, sanayi burjuvazisinin muhalefeti de giderek daha kararlı oldu. Rouenli fabrikacı, *Grandin,* Kurucu Ulusal Meclisteki olduğu kadar Yasama Meclisinde[17] de burjuva gericiliğin en bağnaz aracı, Temsilciler Meclisinde Guizot'nun en şiddetli muhalifi idi, sonradan Fransız karşı-devriminin Guizot'su rolüne çıkmak için boşuna çabalarıyla tanınan *Léon Faucher,* Louis-Philippe'in son zamanlarında, sanayiden yana, spekülasyona ve onun kuyrukçusu hükümete karşı kalemiyle savaşıyordu. *Bastiat,* Bordeaux adına ve şarap üreticisi bütün Fransa adına egemen sisteme karşı kışkırtıcılık yapıyordu.

Bütün katlarıyla *küçük-burjuvazi,* ve *köylülük* de tümüyle, siyasal iktidarın dışında bırakılmıştı. Son olarak, bir de, sözünü ettiğimiz bu sınıfların *ideolojik* temsilcileri ya da sözcüleri, bu sınıfların bilginleri, avukatları, doktorları, kısacası *yetenekli kişiler* diye anılanlar, resmî muhalefetin içinde ya da *pays légal*'in[18] tamamıyla dışında bulunuyorlardı.

Mali darboğaz yüzünden, Temmuz monarşisi baştan beri büyük burjuvaziye bağımlıydı ve bu bağımlılık, gittikçe artan mali sıkıntının bitmez tükenmez kaynağı oldu. Bütçenin dengesini, devletin giderleri ile gelirleri arasındaki dengeyi sağlamadan, devlet yönetimini, ulusal üretimin çıkarına tabi kılmak olanaksızdı. Ve bu denge, devlet harcamalarını kısmadan, yani aynı ölçüde egemen sistemin dayanakları olan çıkarları incitmeden, vergi matrahını yeniden düzene koymadan, yani vergi yükünün önemli bir bölümünü bizzat büyük burjuvazinin omuzlarına yüklemeden nasıl sağlanabilir?

Devletin borçlanması, tam tersine, burjuvazinin meclisler aracılığıyla yöneten ve yasalar koyan kesimi için *doğrudan bir çıkar* sağlıyordu. Spekülasyonlarının *asıl* hedefi ve zenginleşmelerinin başlıca kaynağı, kesinlikle *devletin bütçe açığıydı.* Her yılın sonunda yeni bir açık. Her dört ya da beş yılda bir yeni borçlanma (istikraz). Ve her yeni borçlanma,

mali aristokrasiye, yapay olarak iflasın kıyısında tutunabildiğinden en elverişsiz koşullarda bankerlerle anlaşmak zorunda kalan devleti soymak için yeni bir fırsat sağlıyordu. Her yeni borçlanma, hükümetin ve meclis çoğunluğunun sırrını çok iyi bildikleri borsa oyunları ile, parasını devlet tahvillerine yatıran halkı soymak için yeni bir fırsat daha sağlıyordu. Genel olarak, devlet kredisinin istikrarsızlığı ve devlet sırlarını bilmek, bankacılara olduğu gibi onların meclislerdeki ve tahttaki yandaşlarına da, devlet tahvillerinin geçerli fiyatında olağandışı ve ani dalgalanmalar yaratma olanağını veriyordu, ve bunun sonucu her zaman bir küçük sermayedarlar yığınının yıkımı ve büyük spekülatörlerin akıl almaz bir hızla zenginleşmesiydi. Bütçe açığı, burjuvazinin iktidardaki kesiminin doğrudan çıkarına olduğundan, Louis-Philippe hükümetinin son yıllarında *olağanüstü* devlet harcamalarının, Napoléon zamanındaki olağanüstü devlet harcamalarının iki katını çok aşmış olması, —Fransa'nın yıllık toplam ihracaat ortalaması pek seyrek olarak 750 milyon franka yükseldiği halde, yıllık toplamın yaklaşık 400 milyon franka ulaşması— kolayca anlaşılabilir. Üstelik, böylece devletin elinden geçen muazzam para tutarları, hileli mal teslimi anlaşmalarına, rüşvete, zimmete geçirmeye, her çeşitten dolandırıcılığa olanak sağlıyordu. Devletin, toptan borçlanma yoluyla yağmalanması, bayındırlık işlerinde perakende olarak yineleniyordu. Meclis ile hükümet arasındaki ilişkiler, çeşitli devlet idareleri ile çeşitli *girişimciler* arasındaki ilişkiler biçiminde çoğaltılmış bulunuyordu.

Egemen sınıf, *demiryolu hatlarının yapımını* da, genelde kamu harcamalarını ve devlet borçlarını nasıl sömürdüyse öyle sömürüyordu. Meclisler, bellibaşlı yükümlülükleri devletin sırtına yüklüyor ve spekülasyoncu mali aristokrasiye de altın nimetler sağlıyordu. Bakanların bir bölümü de içinde olmak üzere çoğunluğun bütün üyelerinin, demiryolları girişimlerinde hisse senedi sahibi oldukları, bunları, yasa koyucu sıfatı ile, demiryolu hatlarının yapımını devlet hesabına bu aynı girişimlere ısmarladıkları bir rastlantı sonucu or-

taya çıkarıldığında, mecliste patlak veren skandalları herkes anımsıyordur.

Öte yandan, örneğin *posta reformu* gibi en küçük bir mali reform, bankerlerin gücü karşısında başarısızlığa uğruyordu. Rothschild, posta reformunu, devletin, durmadan artan borcunun faizlerini ödemesine yarayan gelir kaynaklarını azaltmaya hakkı var mı diye protesto etti.

Temmuz monarşisi, Fransız ulusal zenginliğinin sömürülmesi için kurulmuş bir anonim şirketten başka bir şey değildi, bu şirketin hisseleri, bakanlar, meclisler, 240.000 seçmen ve onların taraftarları arasında paylaşılmıştı. Louis-Philippe bu şirketin müdürü, tahta çıkmış bir Robert Macaire[19] idi. Bu sistem, ticareti, sanayiyi, tarımı, denizciliği ve sanayi burjuvazisinin çıkarlarını durmadan tehdit ediyor ve zarara uğratıyordu. Onun için sanayi burjuvazisi, Temmuz günleri sırasında bayrağına şunları yazmıştı: *Gouvernement à bon marché.**

Mali aristokrasi, yasaları dikte ettiği, devlet yönetimini elinde tuttuğu, bütün kamu kurumlarına kumanda ettiği, basın yoluyla ve eldeki olanaklar aracılığıyla kamuoyuna egemen olduğu için, saraydan *café borgne*'ye** kadar bütün çevrelerde aynı ahlak bozukluğu, aynı hayasız sahtekarlık, üreterek değil de başkasının elindekini kurnazlıkla elegeçirerek aynı havadan zengin olma düşkünlüğü yineleniyordu. Havadan gelen zenginliğin tatminini, zevkin rezilleştiği yerde, paranın, pisliğin ve kanın birbirine karıştığı yerde — burjuva toplumun özellikle tepesinde, bizzat burjuva yasalarıyla her an çatışarak, sağlıksız, sefih ve dizginlenmemiş zevklerin alabildiğine körüklendiği yerde arar. Mali aristokrasi, zevklerinde olduğu gibi kazanç tarzında da, *lumpen-proletaryanın burjuva toplumunun doruklarında dirilişinden başka bir şey değildir.*

Fransız burjuvazisinin iktidar olmayan kesimlerine gelince, onlar, *"Ahlaksızlık!"* diye bağırıyorlardı. 1847'de, bur-

* Ucuz hükümet. –ç.
** Batakhaneye. –ç.

juva toplumun en ünlü tiyatrolarında, her zaman, lumpenproletaryayı, genelevlere, düşkünler yurduna, tımarhaneye, yargıçların karşısına, zindanlara ve darağaçlarına götüren aynı sahneler uluorta temsil edilirken, halk, "*Kahrolsun büyük hırsızlar! Kahrolsun katiller*!" diye bağırıyordu.

Sanayi burjuvazisi çıkarlarını tehdit altında görüyordu, küçük-burjuvazi ahlaksal bakımdan hakarete uğramış durumdaydı, halkın muhayyilesi başkaldırıyordu, Paris, "*Rothschild Hanedanı*", "*Çağın Kralları, Yahudi Tefeciler*!" vb. gibi mali aristokrasinin egemenliğinin azçok nükte ile ortaya konduğu ve hırpalandığı yergi broşürleri ile dolup taşıyordu.

Rien pour la gloire! La paix partout et toujours!* Savaş, paranın değerini %3, %4 düşürüyor. Borsa tefecilerinin Fransası işte bunları yazmıştı bayrağının üzerine. Nitekim, Fransa'nın dış siyaseti, Krakov'un Avusturya topraklarına katılması ile, Polonya'nın yağmalanıp bitirilmesiyle ve Sonderbund Savaşında[20] Guizot'nun aktif olarak Kutsal İttifakın yanında yeralmasıyla büsbütün ateşli bir tepki gösteren Fransız ulusal duygusunun ardarda aşağılanmasına yolaçan bir batağa battı. Bu yalancıktan savaşta İsviçre liberallerinin zaferi, Fransa'da burjuva muhalefetin kendisine saygısını artırdı ve Palermo'daki kanlı halk ayaklanması, felce uğramış halk yığını üzerinde bir elektrik şoku gibi etki yaptı ve onun büyük devrimci anılarını ve tutkularını uyandırdı.**

Dünya çapında iki ekonomik olay, genel hoşnutsuzluğun patlak vermesini en sonunda çabuklaştırdı ve hoşnutsuzluğu ayaklanmaya kadar olgunlaştırdı.

1845 ve 1846 yıllarında görülen *patates hastalığı* ve *alınan üründeki düşüş* halk içinde genel kaynaşmayı artırdı. 1847 yılındaki kıtlık, kıtanın bütün geri kalan kısmında olduğu gibi Fransa'da da kanlı çatışmalara yolaçtı. Bu, mali

* Şan ve şerefe boşver! Her zaman, her yerde barış! –ç.

** 11 Kasım 1846'da, Avusturya'nın Rusya ve Prusya ile anlaşarak Krakov'u topraklarına katması. 4-28 Kasım 1847 Sonderbund savaşı. 12 Ocak 1848 Palerm'u başkaldırması. Ocak sonu, kentin dokuz gün süre ile Napolililer tarafından bombalanması, [*Engels'in 1895 baskısına notu.*]

aristokrasinin utanç verici sefahatleri karşısında, halkın, en temel geçim araçları uğruna savaşımı idi! Buzançais'de açlık yüzünden başkaldıranlar idam edildi,[21] Paris'te karnı tıkabasa tok *escrocs**, kraliyet ailesi tarafından, mahkemelerden kaçırılıp kurtarılıyordu!

Devrimin patlak vermesini çabuklaştıran ikinci büyük ekonomik olay, İngiltere'de, *genel ticari ve sınai bunalım* oldu. Daha önce 1845 güzünde, demiryolu hisse senedi spekülatörlerinin kitle halinde bozguna uğramaları ile kendini belli eden, 1846 yılında, buğday üzerindeki gümrük vergilerinin pek yakında kaldırılacak olması gibi tartışma götürür önlemlerle durdurulan bu bunalım, sonunda, 1847 güzünde, —hemen arkasından taşra bankalarının da iflas ettiği ve İngiliz sanayi bölgelerindeki fabrikaların kapandığı— Londralı büyük sömürge tüccarlarının iflasları ile iyice ortaya çıktı. Bunalımın yankıları kıta üzerinde henüz kesilmemişti ki, Şubat Devrimi patlak verdi.

Ekonomik bunalımın ticaret ve sanayide neden olduğu yıkıntı, mali aristokrasinin mutlak egemenliğini daha da katlanılmaz kılıyordu. Fransa'nın her tarafında, burjuva muhalefet, kendisine meclislerde çoğunluğu kazandıracak ve borsa kabinesini devirmesini sağlayacak bir *seçim reformu* için *resmî davetlerde ajitasyona* yöneldi. Paris'te, sınai bunalımın, varolan koşullarda, dış pazarda artık iş yapamayan imalatçılar ve büyük tüccarlar yığınını iç pazara yöneltmek gibi özel bir sonucu da oldu. Bunların kurdukları büyük kuruluşların rekabeti, küçük *épiciers*** ve *boutiquiers*'nin*** yığın halinde yıkımına neden oldu. Paris burjuvazisinin bu kesiminde iflasların sayılamayacak kadar çok olması, bundan ileri gelmektedir, Şubattaki devrimci eylemleri de. Guizot'nun ve meclislerin, bu reform önerilerine nasıl kesin bir meydan okuma ile karşılık verdiklerini;[22] Louis-Philippe'in, nasıl bir Barrot kabinesi[23] kurmaya çok geç karar verdiğini; halk ve ordunun nasıl dövüşmeye başladığını; ulusal muhafı-

* Dolandırıcılar. –ç.
** Bakkallar. –ç.
*** Dükkancılar. –ç.

zın pasif tutumu sonucunda ordunun nasıl silahlarından yoksun kaldığını; ve Temmuz monarşisinin yerini bir Geçici Hükümete bırakmak zorunda kaldığını herkes bilir.

Şubat barikatlarından ortaya çıkmış olan *Geçici Hükümet,* zaferi paylaşmakta olan çeşitli kesimleri kendi bileşiminde zorunlu olarak yansıtıyordu. Bu hükümet, ancak, birlikte Temmuz tahtını devirmiş bulunan, ama çıkarları düşmanca birbirine karşıt olan *çeşitli sınıflar arasında bir uzlaşma* olabilirdi. Üyelerinin büyük çoğunluğu, burjuvazinin temsilcilerinden oluşuyordu. Cumhuriyetçi küçük-burjuvazi, Ledru-Rollin ve Flocon tarafından; cumhuriyetçi burjuvazi, *National* [24] çevresindeki kişiler tarafından; hanedan muhalefeti, Crémieux, Dupont de l'Eure vb. tarafından temsil ediliyordu. İşçi sınıfının yalnız iki temsilcisi vardı: Louis Blanc ve Albert. Son olarak Geçici Hükümette Lamartine, ilk önceleri, gerçek hiçbir çıkar, belirli hiçbir sınıf için orada değildi; bu, yanılsamaları, şiiri, imgesel içeriği ve sözleri ile Şubat Devriminin kendisiydi, ortak ayaklanmaydı. Ama, özünde, Şubat Devriminin bu sözcüsü, konumu ile olduğu kadar görüşleri ile de *burjuvaziye* aitti.

Eğer Paris, siyasal merkezileşmenin sonucu olarak, Fransa'ya egemense, işçiler de devrimci sarsıntı anlarında Paris'e egemendirler. Geçici Hükümetin ilk edimi, coşku ile başı dönmüş Paris'i, soğukkanlı Fransa'ya havale ederek, bu başat etkiden kendini kurtarmaya kalkışmak oldu. Lamartine, barikat savaşçılarının cumhuriyet ilan etme hakkına, ancak Fransızların çoğunluğunun bunu yapmaya hakkı olduğunu, onların oylarını beklemek gerektiğini, Paris proletaryasının bir zorbalıkla zaferini lekelememesi gerektiğini söyleyerek karşı çıktı. Burjuvazi, proletaryaya *bir tek* zorbalık hakkı tanıyordu: savaşım zorbalığı.

25 Şubat öğle üzeri, cumhuriyet henüz ilan edilmemişti; ama buna karşılık, bakanlıklar, daha o andan Geçici Hükümetin burjuva unsurları arasında, ve *National*'in generalleri, bankacıları ve avukatları arasında paylaşılmıştı bile. Ama bu kez işçiler, 1830 Temmuzundakine[25] benzer bir dalavereli

açıkgözlülüğe gözyummamaya kararlı idiler. Yeniden kavgaya başlamaya ve cumhuriyeti silah zoruyla dayatmaya hazırdılar. Ve işte *Raspail,* bu özel görev ile *Hôtel de Ville*'e* gitti. Paris proletaryası adına, Geçici Hükümete cumhuriyet ilan etmesini *emretti* ve, iki saat içinde halkın bu emri yerine getirilmezse, 200.000 kişinin başında geri geleceğini bildirdi. Savaşçıların cesetleri daha yeni soğumuştu, barikatlar daha kaldırılmamıştı, işçiler henüz silahlarını ellerinden bırakmamışlardı ve onlara karşı çıkartılabilecek tek güç, ulusal muhafızdı. Bu koşullar altında, Geçici Hükümetin devlet anlayışından kaynaklanan kaygıları ve hukuksal endişeleri birdenbire yokoldu. İki saatlik süre henüz bitmemişti ki, şu büyük, tarihsel sözcükler Paris'in bütün duvarlarını kaplamıştı bile:

*République Française! Liberté, Egalité, Fraternité!***

Genel oya dayanan cumhuriyetin ilanı ile burjuvaziyi Şubat Devrimine iten sınırlı amaç ve güdülerin, anıları bile siliniyordu. Burjuvazinin yalnız birkaç kesimi yerine, Fransız toplumunun tüm sınıfları, locaları, koltukları, balkonları terketmeye ve devrim sahnesinde şahsen yeralmaya zorlanarak birdenbire kendilerini siyasal iktidarın yörüngesine fırlatılmış buldular! Meşruti krallıkla birlikte, burjuva topluma bağımsızca karşı duran bir devlet gücü görünüşü, ve bu görünüşün gerektirdiği tüm tabi savaşımlar dizisi de ortadan kalkıyordu.

Geçici Hükümete, ve Geçici Hükümet yoluyla da bütün Fransa'ya cumhuriyeti dayatan proletarya, bağımsız parti olarak birdenbire önplana geçiyordu; ama aynı zamanda, bütün burjuva Fransa'ya da meydan okuyordu. Proletaryanın kazanmış olduğu şey, devrimci kurtuluşu uğruna savaşım ereğiyle elegeçirdiği alandı, ama kesinlikle bu kurtuluşun kendisi değildi.

Tersine, Şubat cumhuriyetinin yapması gereken ilk şey, mali aristokrasinin yanısıra, *bütün mülk sahibi sınıfları* siyasal iktidar alanına sokarak, burjuvazinin *egemenliğini ta-*

* Belediye Sarayı. –ç.

** *Fransız Cumhuriyeti! Özgürlük, Eşitlik, Kardeşlik!*

mamlamaktı. Büyük toprak sahiplerinin çoğunluğu, lejitimistler, Temmuz monarşisinin kendilerini mahkum ettiği siyasal hiçlikten kurtarıldılar. *Gazette de France*'ın[26] muhalefet gazeteleri ile birlikte ajitasyon yapmış olması nedensiz değildir. La Rochejaquelein'in, Ulusal Meclisin 24 Şubat tarihli oturumunda, devrimin yanında yeralması nedensiz değildir. Fransız halkının büyük çoğunluğunu oluşturan kağıt üzerinde mülk sahipleri, *köylüler,* Fransa'nın yazgısı üzerinde son söz sahibi durumuna geldiler. Son olarak da, Şubat cumhuriyeti, sermayenin arkasına gizlendiği tahtı devirerek, burjuvazinin egemenliğini bütün açıklığıyla ortaya çıkardı.

Nasıl, işçiler, Temmuz günlerinde, *burjuva monarşisi* için savaştılar ve kazandılarsa, Şubat günlerinde de *burjuva cumhuriyet* için savaştılar ve kazandılar. Nasıl, Temmuz monarşisi, kendini, *cumhuriyetçi kurumlarla çevrili bir monarşi* olarak ilan etmek zorundaydı ise, Şubat cumhuriyeti de, kendini, *toplumsal kurumlarla çevrili bir cumhuriyet* olarak ilan etmek zorunda kaldı. Paris proletaryası bu ödünü de *dayattı.*

Bir işçi olan Marche, henüz kurulmuş olan Geçici Hükümetin, işçilerin geçimlerini çalışma ile güven altına almayı, her yurttaşa iş sağlamayı vb. üzerine aldığı bir kararnameyi yazdırttı. Ve Geçici Hükümet, birkaç gün sonra bu vaatlerini unuttuğunda ve proletaryayı görmezden geldiğinde, 20.000 işçi, "Emeğin örgütlenmesi! Özel bir çalışma bakanlığının kurulması!" bağırışları ile *Hôtel de Ville*'e yürüdü. Geçici Hükümet, uzun tartışmalardan sonra ve gönülsüzce emekçi sınıfların koşullarını iyileştirme çarelerini *araştırmakla* görevli sürekli özel bir komisyon atadı! Bu komisyon Paris zanaat loncaları delegelerinden kuruldu ve başkanlığına da Louis Blanc ve Albert getirildi. Komisyona toplantı salonu olarak Luxembourg sarayı verildi. Böylelikle, işçi sınıfının temsilcileri, Geçici Hükümetin merkezinden sürülmüş oldular, Geçici Hükümetin burjuva kesimi ise, gerçek devlet iktidarını ve yönetimin dizginlerini tek başına kendi elinde saklıyordu, ve maliye, ticaret, bayındırlık bakanlıklarının *yanısıra,* banka-

nın, borsanın *yanısıra,* büyük rahipleri Louis Blanc ile Albert olan bir *sosyalist sinagog* yükseliyordu; bu büyük rahiplerin görevleri ise, vaadedilmiş toprağı bulup çıkarmak, yeni din kitabını vaazetmek ve Paris proletaryasını meşgul etmekti. Her türlü olağan devlet iktidarından farklı olarak ne bütçeleri, ne de yürütme güçleri vardı. Onlar burjuva toplumun dayandığı temel direkleri kafalarını vurarak devirmek zorundaydılar. Luxembourg, simya taşını arayıp dururken belediye sarayında resmî para basılıyordu.[27]

Ve yine de, Paris proletaryasının istemleri, burjuva cumhuriyetin ötesine geçtikleri ölçüde, Luxembourg'un bulutlara gömülü bulanık varlığından başka bir varlık kazanamıyorlardı.

İşçiler, Şubat Devrimini, burjuvazi ile elbirliği ederek yapmışlardı. Burjuvazinin *yanında* kendi çıkarlarını güvence altına almaya çalışıyorlardı, tıpkı Geçici Hükümete de burjuva çoğunluğun *yanında* bir işçi yerleştirdikleri gibi. *Emeğin örgütlenmesi!* Ama ücretli emeğin, yani emeğin varolan, burjuva örgütlenmesi. O [ücretli emek] yoksa sermaye de, burjuvazi de, burjuva toplum da yoktur. *Özel bir çalışma bakanlığı!* Ama maliye bakanlığı, ticaret bakanlığı ve bayındırlık bakanlığı, *burjuva* çalışma bakanlıkları değil midir? *Ve bunların yanında* bir *proleter* çalışma bakanlığı, bir güçsüzlük bakanlığından, bir boş arzular bakanlığından, bir Luxembourg komisyonundan başka bir şey olamazdı. İşçiler, nasıl burjuvaziyle yanyana kendilerini özgürleştirebileceklerine inanıyorlardıysa, aynı biçimde, öteki burjuva uluslarla yanyana, ve Fransa'nın ulusal sınırları içinde bir proleter devrimi tamamlayabileceklerini düşünüyorlardı. Ama Fransa'nın üretim ilişkileri, dış ticaretiyle, dünya pazarındaki konumuyla ve bu pazarın yasalarıyla koşullanmıştır; Fransa, dünya pazarının despotu İngiltere üzerinde de etkisi olacak bir Avrupa devrimci savaşı olmadan bunları nasıl kırabilirdi?

Toplumun devrimci çıkarlarını kendinde toplayan bir sınıf başkaldırdı mı, kendi devrimci etkinliği için, içerik ve materyali doğrudan kendi konumunda bulur: ezilecek düş-

manlar, savaşım gereklerinin zorladığı alınacak önlemler; onu daha ileriye iten kendi eylemlerinin sonuçları. Kendi özel görevi üzerine hiçbir teorik araştırmaya girişmez. Fransız işçi sınıfı bu noktaya ulaşmamıştı, o, henüz kendi devrimini tamamlayacak yetenekte değildi.

Sanayi proletaryasının gelişmesi, genelde, sanayi burjuvazisinin gelişmesi tarafından koşullanır. Ve ancak sanayi burjuvazisinin egemenliği altındadır ki, sanayi proletaryasının varlığı, kendi devrimini ulusal bir devrim katına yükseltmesine olanak verecek ulusal bir genişlik kazanır, ancak o zaman, sanayi proletaryası aynı ölçüde kendi devrimci kurtuluşunun araçları haline gelecek olan modern üretim araçlarını yaratır. Yalnız sanayi burjuvazisinin egemenliği, feodal toplumun maddi köklerini söküp atabilir ve üzerinde bir proleter devrimin gerçekleşebileceği tek alanı düzler, engellerini ortadan kaldırır. Fransız sanayisi, kıta Avrupasının geri kalan kesimindekinden daha gelişmiştir ve Fransız burjuvazisi de daha devrimcidir. Ama Şubat Devrimi doğrudan mali aristokrasiye karşı yöneltilmemiş miydi? Bu olgu, Fransa'ya egemen olanın sanayi burjuvazisi olmadığını kanıtladı. Sanayi burjuvazisi, ancak, modern sanayinin, bütün mülkiyet ilişkilerini kendine göre biçimlendirdiği yerde egemen olabilir ve sanayi, bu gücü, ancak dünya pazarını eline geçirmiş olduğu yerde kazanabilir, çünkü, ulusal sınırlar onun gelişmesi için yeterli değildir. Oysa Fransız sanayisi, ulusal pazardaki egemenliğini bile, büyük ölçüde, azçok değişikliğe uğramış koruyucu bir sistem[28] sayesinde sürdürmektedir. Bu yüzden, Fransız proletaryası, bir devrim anında, Paris'te, kendisini, olanaklarının ötesinde bir atılıma heveslendiren gerçek bir güce ve etkiye sahipse de, Fransa'nın geri kalan kısmında, sanayinin toplandığı birkaç dağınık merkezde yoğunlaşmış durumdadır ve köylülerin ve küçük-burjuvaların sayıca üstünlüğü yanında nerdeyse kaybolur. Sermayeye karşı, gelişmiş, modern biçimiyle ve belirleyici yönüyle savaşım, sanayi ücretlisinin sanayi burjuvazisine karşı savaşımı, Fransa'da, Şubat günlerinden sonra devrimin ulusal içeriği-

ni, sermayenin ikincil sömürü tarzlarına karşı savaşıma — köylünün tefeciliğe ve ipoteğe karşı ya da küçük-burjuvazinin büyük tüccara, bankere ve fabrikatöre karşı, tek sözcükle, iflasa karşı savaşımına— oranla, daha az sağlayabilecek olan, henüz *mali aristokrasiye karşı genel başkaldırmanın içinde gizli* olan kısmi bir olgudur. Onun için, Paris proletaryasının, kendi çıkarlarını, bizzat toplumun devrimci çıkarları olarak istemek yerine, burjuvazinin çıkarları *yanında* başarıya ulaştırmaya çalışması ve *üçrenkli* [29] bayrağın önünde *kızıl bayrağı* indirmesi kolaylıkla açıklanabilir. Ulusun, burjuva düzene, sermayenin egemenliğine başkaldırmış, proletarya ile burjuvazi arasında yeralan kitlesi, yani köylülük ve küçük-burjuvazi, devrimin ileri doğru yürüyüşü ile, proleterleri öncüleri olarak tanıyıp onlara katılmak zorunda bırakılmadıkça, Fransız işçileri bir tek ileri adım atamazlar ve burjuva düzenin kılına bile dokunamazlardı. İşçiler bu zaferi ancak korkunç Haziran yenilgisi pahasına elde edebilirlerdi.

Paris işçilerinin yarattıkları Luxembourg komisyonuna, Avrupalı bir kürsünün tepesinden, 19. yüzyıl devriminin gizini, *proletaryanın özgürleşmesi* gizini açığa vurmuş olmanın onuru kalıyor. *Moniteur,* o zamana kadar sosyalistlerin aslı astarı olmayan yazılarında gizli kalmış ve ancak, yarı-korkunç, yarı-gülünç eski efseneler gibi zaman zaman uzaklardan gelip burjuvazinin kulaklarında çınlayan "deli zırvaları"nı resmen yayması gerekince, öfkeden deliye döndü. Burjuva uyuşukluğun şaşkınlığı içinde Avrupa, sıçrayarak uyandı. Böylece, genellikle mali aristokrasi ile burjuvaziyi birbirine karıştıran proleterlerin kafasında, sınıfların varlığını bile yadsıyan, ya da olsa olsa meşruti krallığın bir sonucu olarak kabul eden iyi yürekli cumhuriyetçilerin imgeleminde, o zamana kadar iktidarın dışında tutulmuş burjuva kesimin ikiyüzlü sözlerinde, *burjuvazinin egemenliği* cumhuriyetin kurulması ile yürürlükten kaldırılmış bulunuyordu. O zaman, bütün kralcılar cumhuriyetçi, Paris'in bütün milyonerleri ise işçi kesildiler. Sınıf ilişkilerinin bu yalnızca dü-

şüncede kaldırılmış olmasına karşılık düşen ifade *fraternité*,* kardeşleşme, evrensel kardeşlik idi. Sınıflar arası uzlaşmaz çelişkilerin bu yumuşak başlılıkla soyutlanışı, karşıt sınıf çıkarlarının bu duygusal dengelenişi, *fraternité*nin coşkunlukla, sınıf savaşımının üzerinde yüceltilmesi — Şubat Devriminin gerçek parolası budur. Sınıfları birbirinden ayıran şey, basit bir *yanlış anlama* idi, ve 24 Şubatta, Lamartine, Geçici Hükümetin adını taktı: "*un gouvernement qui suspend ce malentendu terrible qui existe entre les différentes classes*"** Paris proletaryası ise bu yüce gönüllü kardeşlik sarhoşluğuna kendini kaptırdı gitti.

Geçici Hükümet, kendi yönünden, bir kez cumhuriyeti ilan etmek zorunda kaldıktan sonra, onu, burjuvazinin ve taşranın kabul edebileceği bir duruma getirmek için her şeyi yaptı. Siyasal suçlar için ölüm cezasının kaldırılması ile, birinci Fransız Cumhuriyetinin kanlı davranışları kınanmış oldu; basın bütün görüşlere özgürce açıldı; ordu, mahkemeler ve yönetim, hemen hemen birkaç istisnanın dışında, eski sahiplerinin elinde kaldı; Temmuz monarşisinin büyük suçlularının hiçbirinden hesap sorulmadı. *National*'in burjuva cumhuriyetçileri, monarşinin adlarını ve kılıklarını bırakıp eski cumhuriyetin adlarını ve kılıklarını alarak kendilerini eğlendirdiler. Onların gözünde, cumhuriyet, eski burjuva toplum için yeni bir balo kıyafetinden başka bir şey değildi. Genç cumhuriyetin başlıca övüncü, kimseyi ürkütmemeye, daha çok, hep kendisi korkmaya, ve yumuşak yürekliliği ile, pasif yaşamıyla yaşam hakkı kazanmaya ve direnişleri yumuşatmaya çalışması oldu. İçerideki ayrıcalıklı sınıflara, dışarıdaki zorba güçlere, cumhuriyetin barışçı nitelikte olduğu ve sloganının, yaşa ve bırak yaşasın olduğu çalımla bildirildi. Üstelik, Şubat Devriminden sonra, Almanlar, Polonyalılar, Avusturyalılar, Macarlar, İtalyanlar, her halk kendi durumuna uygun olmak üzere, isyan etti.[30] Rusya ve İngiltere, ikincisi bizzat kendisi hareket halinde olduğundan,[31] birinci-

* Kardeşlik. –ç.

** "Farklı sınıflar arasında varolan o korkunç yanlış anlayışı ortadan kaldıran hükümet." –ç.

si ise büyük bir baskı altında eli-kolu bağlı bulunduğundan hiç de hazır değillerdi. Demek ki, cumhuriyet bir tek *düşman ulusla* karşılaşmadı. Dolayısıyla, enerjileri yeniden alevlendirecek, devrimci süreci hızlandıracak, Geçici Hükümeti ileriye doğru itecek, ya da bir kenara atacak dış güçlükler yoktu. Cumhuriyeti kendi eseri sayan Paris proletaryası, burjuva toplumda daha kolaylıkla tutunmasına olanak veren Geçici Hükümetin her hareketini, doğal olarak, alkışlıyordu. Paris proletaryası, Caussidière'in, kendisini, Paris'te mülkiyeti korumak için polis görevlerinde kullanmasına uslu uslu razı oldu, ve aynı biçimde işçiler ile patronlar arasında ücret anlaşmazlıklarının Louis Blanc tarafından tatlıya bağlanmasına izin verdi. Proletarya, Avrupa'nın gözünde cumhuriyetin burjuva onurunu lekesiz tutmayı kendi *point d'honneur*'ü* yapıyordu.

Cumhuriyet, dışarda da, içerde olduğundan daha büyük bir direnmeyle karşılaşmadı. İşte onu silahsızlandıran da budur. Görevi, artık dünyayı devrim yoluyla değiştirmek değil, yalnızca burjuva toplumun koşullarına uyarlanmaktı. Hiçbir şey, Geçici Hükümetin bu göreve kendisini nasıl bir bağnazlıkla verdiğine, aldığı *mali önlemler* kadar anlamlı tanıklık edemez.

Kamu kredisi ve *özel kredi* doğal olarak sarsılmıştı. *Kamu kredisi,* devletin, kendisini para babası yahudilere sömürttüğü inancına dayanır. Ama eski devlet ortadan kalkmış, devrim her şeyden önce mali aristokrasiye karşı yönelmişti. Avrupa'daki son ticaret bunalımının çalkantıları henüz kesilmemişti. İflaslar iflasları kovalıyordu.

Şubat Devrimi patlak vermeden önce, *özel kredi* demek ki felce uğramıştı, dolaşım yavaşlamış, üretim durgunlaşmıştı. Devrimci bunalım, ticari bunalımı yeğinleştirdi. Oysa, özel kredi, ilişkilerinin bütün genişliği içinde burjuva üretimin, burjuva düzenin bozulmamışlığı ve bozulmazlığı inancına dayandığına göre, burjuva üretimin temeli, yani proletaryanın iktisadi köleliği hakkında kuşku yaratan ve borsanın

* Onur sorunu. –ç.

karşısına Luxembourg sfenksini diken bir devrimin etkisi ne olmazdı ki? Kamu kredisi ve özel kredi, bir devrimin yeğinliğini ölçmeye yarayan iktisadi termometredir. *Bu krediler düştüğü ölçüde, devrimin yakıcı kızgınlığı ve yaratıcı gücü yükselir.*

Geçici Hükümet, cumhuriyeti, burjuvaziye-karşı görünüşünden soymak, arındırmak istiyordu. Şu halde, her şeyden önce, bu yeni devlet biçiminin *değişim değerini,* ve borsada *rayicini* sağlamlaştırması gerekiyordu. Borsada, cumhuriyetin rayiç fiyatı ile birlikte özel kredi de zorunlu olarak, yükseldi.

Geçici Hükümet, krallığın kendisine devrettiği yükümleri yerine getirmek istemediği ya da getiremeyeceği yolundaki *kuşkuyu* bile gidermek için, cumhuriyetin burjuva ahlak anlayışına ve ödeme gücüne yeniden güven kazandırmak için, çocukça olduğu kadar, iğrenç bir palavracılığa başvurdu. Yasal ödeme vadesinin bitiminden önce devletten alacaklı olanlara %5, %4$^1/_2$, %4 faizler ödedi. Kendi güvenlerini satın almada gösterilen bu telaşı görünce, kapitalistlerin burjuva kendine güveni, güven duygusu birdenbire uyandı.

Elbette ki, kendisini kullanılabilecek nakit paradan yoksun bırakan bu beklenmedik değişiklikle, Geçici Hükümetin mali sıkıntısı hafifletilmiş olmadı. Mali güçlüğü daha uzun süre gizlemek olanaksızdı, ve devletin alacaklılarına hazırlanmış olan bu hoş sürprizi ödemek, *küçük-burjuvalara, memurlara ve işçilere* düştü.

Tutarı 100 frangı aşan *tasarruf sandığı cüzdanlarının* para olarak ödenmeyeceği açıklandı. Tasarruf sandıklarına yatırılmış paralar, müsadere edildi ve kararname ile ödenmez devlet borcuna çevrildi. Zaten daha önceden oldukça yoksullaşmış olan *küçük-burjuvazi,* bundan dolayı cumhuriyete karşı öfkelendi. Tasarruf sandığı cüzdanının yerine hazine bonolarını alınca, bunları götürüp borsada satmak ve böylece de, kendilerine karşı Şubat Devriminin yaptığı borsa tefecilerinin eline kendisini doğrudan teslim etmek zorunda kaldı.

Temmuz monarşisi sırasında egemen olan mali aristokrasinin piskoposluk kilisesi, bankadaydı. Nasıl borsa *kamu kredisini* yönetirse, banka da *ticari krediyi* çekip çevirir.

Yalnızca egemenliği bakımından değil, ama varlığı ile de Şubat Devriminin doğrudan tehdidi altında bulunan banka, daha başından, krediyi kesme işlemini genelleştirerek cumhuriyeti itibardan düşürmeyi iş edindi. Aniden bütün krediyi bankerlere, fabrikacılara ve tüccarlara verdi. Bu manevra tezelden bir karşı-devrim doğurmayınca, tepkisini, zorunlu olarak bankanın kendisinde gösterdi. Kapitalistler bankanın mahzenlerine depo ettikleri paralarını geri çektiler. Ellerinde banknot bulunanlar, onları altın ya da gümüşle değiştirmek için banka kasalarına koştular.

Geçici Hükümet, yasal yoldan, zora başvurmaksızın, bankayı iflas durumunda bırakabilirdi; pasif bir tutum göstermesi ve bankayı yazgısıyla başbaşa bırakması yeterdi. *Bankanın iflası,* cumhuriyetin en güçlü ve en tehlikeli düşmanını, Temmuz monarşisinin altın ayaklığı mali aristokrasiyi, gözaçıp kapayıncaya kadar Fransız toprağından silip süpürecek tufandı. Bir kez banka battı mı, burjuvazinin kendisi de, hükümet tarafından ulusal bir banka kurulmasını ve ulusal kredinin ulusun denetimi altına konulmasını son bir umutsuz kurtuluş çaresi olarak kabul etmek zorundaydı.

Geçici Hükümet, tam tersine, banknotları dolaşıma koydu, onlara zorunlu geçerlik tanıdı. Hatta daha fazlasını yaptı. Bütün taşra bankalarını, *Banque de France*'ın şubeleri haline çevirdi, böylece Fransız Bankasına, ağını bütün ülke üzerine kurma olanağını sağladı. Daha sonra, Fransız Bankasından aldığı borca karşılık teminat olarak *beylik ormanları* bankaya rehin verdi. İşte böylelikle Şubat Devrimi, doğrudan, devirmesi gereken bankokrasiyi sağlamlaştırdı ve genişletti.

Bu arada, Geçici Hükümet, gittikçe artan bir bütçe açığının kabusu altında kıvranıp duruyordu. Boşu boşuna yurtseverce özveriler dileniyordu. Yalnız işçiler sadakalarını attılar ona. Kahramanca bir çareye başvurmak, *yeni bir vergi* çı-

kartmak gerekti. Ama kimi vergilendirmeliydi? Borsanın açkurtlarını mı? Banka krallarını mı? Devletin alacaklılarını mı? Gelir sahiplerini mi? Sanayicileri mi? Bu, hiç de cumhuriyetin, burjuvaziye tatlılıkla kabul ettirebileceği bir yol değildi. Bu, bir yandan devlet kredisini ve ticaret kredisini, öte yandan bunları almak için o kadar büyük özverilerle ve aşağılanmalar pahasına yapılan girişimleri tehlikeye sokmak demekti. Ama birinin okkanın altına girmesi gerekiyordu. Burjuva kredisine kim kurban edilecekti? *Jacques le bonhomme,* köylü.*

Geçici Hükümet, dolaysız dört vergiye ek olarak, frank başına 45 sentlik ek vergi koydu. Hükümet basını, Paris proletaryasını, bu verginin her şeyden önce büyük toprak mülkiyetine, *Restorasyonun* bağışladığı milyarların sahiplerine dokunacağına inandırmaya çalıştı. Ama, gerçekte, vergi her şeyden önce *orta sınıfı,* yani Fransız halkının büyük çoğunluğunu etkiliyordu. *Şubat Devriminin faturasını ödemek zorunda kalanlar köylüler oldu;* ve karşı-devrim başlıca eratını köylülerden sağladı. 45 sentlik vergi, Fransız köylüsü için bir ölüm kalım sorunu idi, köylü de bunu, cumhuriyet için bir ölüm kalım sorunu haline getirdi. Cumhuriyet, Fransız köylüsü için, bundan böyle 45 sentlik vergi demekti ve Paris proletaryasını, kendi sırtından keyif çatan bir savurgan olarak gördü.

1789 Devrimi, köylüleri feodal yükümlülüklerden kurtarmakla işe başlamışken, 1848 Devrimi, sermayeyi tehlikeye sokmamak ve devlet mekanizmasının işleyişini güven altına almak için kırsal nüfusa dayatılan bir vergi ile kendini gösteriyordu.[32]

Geçici Hükümetin bütün bu terslikleri, sakıncaları giderebileceği ve devleti eski yolundan çekip çıkarabileceği *bir tek* çare vardı, o da *devletin iflasını ilan etmekti.* Ledru-Rollin'in, Ulusal Mecliste, şimdi Fransız maliye bakanı olan yahudi borsacı Fould'un bu yoldaki önerisini reddettiğini açıklarken, iş işten geçtikten sonra nasıl erdemli bir öfkeye

* Fransız toprak sahiplerinin köylülere taktığı horgörü taşıyan ad. –ç.

kapıldığı anılardadır. Fould, ona bilgi ağacının elmasını uzatmıştı.

Eski burjuva toplumun devlete çektiği poliçeleri tanımakla, Geçici Hükümet, kendini onun insafına bırakmıştı. Geçici Hükümet, birçok yılın ötesine uzanan devrimci alacakları tahsil etmekle tehdit eden bir alacaklı gibi davranacağı yerde, burjuva toplumun başı darda borçlusu durumuna düştü. Ancak burjuva ilişkiler çerçevesi içinde yerine getirilebilecek yükümlerin gereğini yapmak için bu sallantılı ilişkileri sağlamlaştırması gerekti. Kredi onun varlığının bir koşulu, ve proletaryaya verilen ödünler ve sözler de *koparılması gereken zincirler* oldu. İşçilerin özgürleşmesi, yalnızca bir *söz* olarak bile, yeni cumhuriyet için dayanılmaz bir tehlike haline geliyordu, çünkü, bu, mevcut ekonomik sınıf ilişkilerinin kesintisiz ve değişmez bir şekilde tanınıp kabul edilmesine dayanan kredinin yeniden kurulmasına karşı sürekli bir protesto idi. O halde, *işçilerden kurtulmak* gerekiyordu.

Şubat Devrimi, orduyu Paris'in dışına atmıştı. Ulusal muhafız yani çeşitli nüansları ile burjuvazi, tek gücü oluşturuyordu. Bununla birlikte, gene de tek başına kendini proletaryadan güçsüz hissediyordu. Üstelik, her ne kadar en zorlu direnci göstermeden yapamasa da, yüz değişik engel çıkarmadan yapamasa da, saflarını gitgide ve gönülsüzce açmak ve silahlı proleterlerin bu saflara katılmasına izin vermek zorundaydı. Geriye bir tek çıkış yolu kalıyordu: *proletaryanın bir kısmını diğeriyle karşı karşıya getirmek.*

Geçici Hükümet, bu amaçla, her biri 15-20 yaşlarında gençlerden oluşmuş, biner kişilik *24 gezgin muhafız* taburu kurdu. Bu gençlerin çoğunluğu, bütün büyük kentlerde sanayi proletaryasından kesinlikle ayırdedilen bir yığın oluşturan, toplumun çöplüklerinde yaşayan her çeşitten hırsızların ve canilerin kaynağı, belli bir mesleği olmayan aylaklar, *gens sans aveu et sans feu,** ait oldukları ulusun uygarlık derecesine göre başka başka, ama hiçbir zaman *lazzaroni*** niteliğini yalanlamayan *lumpen proletaryadan* geliyordu. Geçi-

* Yersiz-yurtsuz serseriler. –ç.

** Napoli'de halkın en alt tabakaları. –ç.

ci Hükümet bunları çok genç yaşta silah altına aldığı için, kolayca etki altına alınabilecek, en rezilce haydutlukları yapabilecek ve en pis pazarlıklarla satın alınabilecekleri gibi, en yüksek, kahramanca yararlıkları ve en coşkulu özveri örnekleri de gösterebilecek durumdaydılar. Geçici Hükümet, karşılığında onlara günde bir-buçuk frank ödüyordu, yani onları satın alıyordu. Özel bir üniforma veriyordu, yani onları dıştan bakışta, tulumlu işçilerden farklı kılıyordu. Şef olarak, başlarına, ya sürekli ordudan alınan subaylar verildi, ya da kendileri, vatan uğruna ölüm ve cumhuriyete canla-başla bağlılık üzerine palavraları ile gözlerini kamaştıran genç burjuva çocuklarını seçiyorlardı.

İşte böylece, Paris proletaryasının karşısında, gene onun kendi ortamından çekip çıkarılmış, genç, güçlü kuvvetli, gözüpek, atak 24.000 adam kuvvetinde bir ordu vardı. Gezgin muhafız ordusunu, Paris sokaklarından geçerken, proletarya, "*yaşasın!*"larıyla selamladı. Onları, barikatlar üzerindeki kendi öncü savaşçıları olarak görüyordu. Gezgin muhafızları, burjuva ulusal muhafızlara karşı, *proleter* muhafızlar sayıyordu. Yanılgısı, bağışlanmaz bir yanılgıydı.

Hükümet, gezgin muhafızın yanında, kendi çevresinde bir de sanayi işçisinden bir ordu toplamaya karar verdi. Bunalımın ve devrimin kaldırımlar üzerine attığı yüzbinlerce işçi, bakan Marie tarafından, sözde *ulusal atelyeler için askere alındılar*. Bu gösterişli adın altında, yalnızca, işçilerin, 23 kuruşluk bir ücret karşılığında, tatsız, tekdüze ve üretici olmayan *toprak-düzleme işlerinde* çalıştırılması gizleniyordu. İşte bu *ulusal atelyeler* tam *İngiliz açık hava workhouse*'ları[33] idiler, başka hiçbir şey değil. Geçici Hükümet, bunlarla *işçilerin kendilerine karşı ikinci bir proleter ordu* kurulduğuna inanıyordu. İşçiler, nasıl gezgin muhafız konusunda aldandılarsa, bu kez de burjuvazi, ulusal atelyeler konusunda yanıldı. Burjuvazi, *ayaklanma için bir ordu* yaratmıştı.

Ama *bir amaca* ulaşılmıştı.

Ulusal atelyeler. — Bu Louis Blanc tarafından Luxembourg'da öne sürülen halk atelyelerinin adı idi. Luxem-

bourg'a doğrudan *karşıt* olarak tasarlanmış olan Marie'nin atelyeleri, ortak etiketleri yüzünden, İspanyol komedilerinin uşaklarına yaraşır yanılgılar yumağına yolaçtı. Geçici Hükümetin kendisi, el altından, bu ulusal atelyelerin Louis Blanc'ın bir buluşu olduğu söylentisini yaydı ki, bu, ulusal atelyeler peygamberi Louis Blanc'ın Geçici Hükümetin bir üyesi olması nedeniyle daha da inanılır görünüyordu. Paris burjuvazisinin yarı-saflıkla, yarı-bilerek yarattığı kavram karışıklığı içinde, Fransa ve Avrupa'nın yapay olarak içinde tutulduğu kanıya göre bu *workhouse*'lar, sayelerinde aleme rezil olan sosyalizmin ilk uygulamasıydılar.

Ulusal atelyeler, içerikleri ile değil, ama adları ile proletaryanın burjuva sanayisine karşı, burjuva kredisine karşı, burjuva cumhuriyetine karşı protestosuna vücut veriyordu. Bu yüzden burjuvazinin bütün kini onlar üzerinde toplandı. Aynı zamanda, burjuvazi, Şubat hayalleri ile ilişiğini açıkça kesebilecek kadar güçlenince, saldırısını yönelteceği noktayı da bu ulusal atelyelerde bulmuştu. *Küçük-burjuvazinin* bütün huzursuzluğu, bütün hoşnutsuzluğu, huysuzluğu, aynı anda bu ulusal atelyelere, bu ortak nişan tahtasına doğru çevrildi. Küçük-burjuvalar, kendi yazgıları, günden güne katlanılmaz hale gelirken, bu proleter aylaklarının yiyip yuttuklarının neye malolduğunu gerçek bir öfke ile hesaplıyorlardı. Kendi kendilerine, "Gösterınelik bir iş karşılığında devletten maaş, işte sana sosyalizm!" diye homurdanıp duruyorlardı. Yoksulluklarının nedenini, ulusal atelyelerde, Luxembourg'un tumturaklı sözlerinde, işçilerin Paris sokakları boyunca yaptıkları geçitlerde arıyorlardı. Ve hiçkimse, iflasın eşiğinde umutsuzca köşeye kıstırılmış küçük-burjuvadan daha fazla bağnazlaşmamıştı komünistlerin sözde tertiplerine karşı.

Böylece, Şubat Devriminin dalgaları peşpeşe gelip tüm Avrupa kıtası üzerinde çatladığı; her yeni postanın, kimi İtalya'dan, kimi Almanya'dan, kimi Avrupa'nın güneydoğu sınırlarından yeni bir devrimci rapor getirdiği ve halka, kendisinin çoktan tüketmiş olduğu bir zaferin sürekli belirtileri-

ni göstererek, onun genel sarhoşluğunu sürdürdüğü bir anda bile, proletarya ile burjuvazi arasında, göğüs göğüse yakın savaşta burjuvazi bütün üstünlükleri, bütün kilit noktaları ve toplumun bütün orta tabakalarını elinde tutuyordu.

17 Mart ve *16 Nisan* günlerinde, burjuva cumhuriyetin kanatları altında gizli büyük sınıf savaşımının ilk ileri karakol çatışmaları oldu.

17 Mart proletaryanın, hiçbir sonuç alıcı eyleme olanak vermeyen ikircil durumunu ortaya çıkardı. Proletaryanın gösterisinin, başlangıçta Geçici Hükümeti devrim yoluna çekmek, koşullara göre, Geçici Hükümetin burjuva üyelerinin kabine-dışı bırakılmasını sağlamak ve Ulusal Meclis ve ulusal muhafız seçimlerinin ertelenmesini zorlamak gibi bir amacı vardı. Ama 16 Mart günü, ulusal muhafız tarafından temsil edilen burjuvazi, Geçici Hükümete karşı düşmanca bir gösteri yaptı. *Kahrolsun Ledru-Rollin!* bağırışları ile Hôtel de Ville'e yürüdü. 17 Martta, halk, Yaşasın Ledru-Rollin! Yaşasın Geçici Hükümet! diye bağırmak zorunda kaldı. Burjuvaziye *karşı,* kendisine, varlığı tehlikede gibi görünen burjuva cumhuriyetin tarafını tutmak zorunda kaldı. Hükümete boyun eğdireceği yerde onun durumunu sağlamlaştırdı. 17 Mart bir melodrama dönüştü ve Paris proletaryası, o gün dev gövdesini bir kez daha gösterdiğinde, Geçici Hükümetin içindeki ve dışındaki burjuvazi bu gövdeyi parçalama kararını pekiştirdi.

16 Nisan, Geçici Hükümetin burjuvazi ile birlikte düzenlediği bir *yanlış anlama* oldu. İşçiler, ulusal muhafızın genelkurmayı seçimlerini hazırlamak üzere kalabalık olarak Champ-de-Mars'da ve hipodromda toplanmışlardı. Birdenbire, işçilerin, silahlı olarak, Champ-de-Mars'da Louis Blanc, Blanqui, Cabet ve Raspail'in yönetiminde toplandıkları, oradan Hôtel de Ville'e gidip, Geçici Hükümeti devirip komünist bir hükümet kurulduğunu ilan edecekleri söylentisi, Paris'in bir başından öbür başına yıldırım hızı ile yayıldı. Seferberlik çanları çalındı. Ledru-Rollin, Marrast ve Lamartine, sonradan bu girişimin onurunu paylaşamadılar; — bir saat içinde

100.000 adam silah altına alınır, Hôtel de Ville dörtbir yandan ulusal muhafızlarca tutulur; bütün Paris'te, Kahrolsun Komünistler! Kahrolsun Louis Blanc, Blanqui, Raspail, Cabet! bağırışları gürlüyor; bir delegasyonlar kalabalığı, Geçici Hükümete saygılarını ve bağlılıklarını sunmaya geliyorlar, hepsi yurdu ve toplumu kurtarmaya hazır. Ve sonunda, işçiler, Champ-de-Mars'da yurtseverlik duyguları ile toplanan para yardımını Geçici Hükümete teslim etmek üzere Hôtel de Ville önünde göründükleri zaman, hepsi, burjuva Paris'in, büyük bir ağız sıkılığı ve gizlilikle hazırlanan düzmece kavgada gölgelerini yendiklerini büyük bir şaşkınlıkla öğreniyorlar. Korkunç 16 Nisan suikastı, *ordunun Paris'e geri çağrılmasına* bahane sağlıyor — taşradaki federalist gerici gösteriler gibi bu kabaca sahneye konan komedinin gerçek amacı da bu idi.

4 Mayısta *tek dereceli genel seçim* ile *seçilen Ulusal Meclis* toplanıyor. Genel oy hakkı, eski moda cumhuriyetçilerin ona yükledikleri büyüleyici etkiye sahip değildi. Bunlar, bütün Fransa'yı, hiç olmazsa Fransızların çoğunluğunu aynı çıkarlara ve aynı seçme, ayırdetme yetkisine vb. sahip *yurttaşlar* olarak görüyorlardı. Bu onların halka tapınışlarıydı. Ama, seçimler, onların *imgesel halkı* yerine, *gerçek halkı*, yani halkın bölündüğü çeşitli sınıfların temsilcilerini gün ışığına çıkardı. Köylülerin ve küçük-burjuvaların, neden savaşımın ateşi içindeki burjuvazinin ve eski düzeni yeniden kurmak için kuduran büyük toprak sahiplerinin önderliğinde oy vermek zorunda kaldıklarını gördük. Ama, genel oy sistemi, iyi yürekli cumhuriyetçilerin sandıkları gibi harikalar yaratan sihirli değnek değildiyse de, sınıf savaşımını başıboş bırakmak gibi, burjuva toplumun çeşitli orta tabakalarının, yaşam deneyi karşısında, yanılsamalarını ve düş kırıklıklarını hızla yitirmelerine yolaçmak gibi, krallık, seçmenlik vergisi sistemi ile burjuvazinin ancak belirli kesimlerinin içyüzlerini ortaya koyarak yıpranmalarına izin verdiği ve öteki kesimleri ortak bir muhalefet halesi ile kuşatarak perde arkasında gizli tuttuğu halde, bir hamlede sömürücüler sınıfı-

nın tüm kesimlerini devletin en yüksek noktasına çıkarmak ve böylelikle aldatıcı maskelerini koparıp almak gibi iyi bir yanı vardır.

4 Mayısta toplanan Ulusal Kurucu Mecliste, *burjuva cumhuriyetçilerin, National*'in cumhuriyetçilerinin sözü geçiyordu. En başta, lejitimistler ve orleancılar bile, ancak burjuva cumhuriyetçiliği maskesi altında ortaya çıkmayı göze alabildiler. Ancak cumhuriyet adına proletaryaya karşı savaşıma geçilebilirdi.

Cumhuriyetin, yani Paris proletaryası tarafından Geçici Hükümete kabul ettirilen cumhuriyetin değil, toplumsal kurumları olan cumhuriyetin değil, barikat savaşçılarının gözleri önünde tüten serabın değil de, Fransız halkının tanıdığı *cumhuriyetin tarihi, 25 Şubat değil, 4 Mayıstır.* Ulusal Meclis tarafından ilan edilen, yasal olan tek cumhuriyet; burjuva düzene karşı devrimci bir silah olmayan, daha çok burjuva toplumun siyasal bakımdan yeniden kuruluşu, siyasal yönden sağlamlaştırılması demek olan cumhuriyettir, bir sözcükle, *burjuva cumhuriyet.* Ulusal meclis kürsüsünden bunu, yüksek sesle doğruladılar, ve cumhuriyetçi olsun karşı-cumhuriyetçi olsun bütün burjuva basında bu yankılandı.

Şubat Devriminin, gerçekte, bir burjuva cumhuriyetten başka bir şey olmadığını ve olamayacağını, öte yandan, Geçici Hükümetin, proletaryanın doğrudan baskısı altında, *toplumsal kurumlarla bezenmiş* bir cumhuriyet ilan etmek zorunda kaldığını, Paris proletaryasının, ancak *düşüncede ve imgelemde* burjuva cumhuriyetten daha ileri gidebileceğini, başka türlü gidemeyeceğini, proletaryanın gerçekten eyleme geçtiği yerde burjuva cumhuriyetin hizmetinde hareket ettiğini; kendisine yapılan vaatlerin yeni cumhuriyet için katlanılmaz tehlikeler haline geldiklerini ve Geçici Hükümetin bütün varlığının, proletaryanın hak iddialarına karşı sürekli bir savaşım halinde özetlendiğini gördük.

Ulusal Mecliste, yargıç olarak Paris proletaryasının karşısına dikilen bütün Fransa idi. Ulusal Meclis, derhal, Şubat Devriminin toplumsal yanılsamaları ile ilişiğini kesti ve

açıkça *burjuva cumhuriyeti,* başka bir şeyi değil, burjuva cumhuriyeti ilan etti. Ulusal Meclis hemen, kendi atadığı yürütme komisyonundan proletaryanın temsilcileri Louis Blanc ile Albert'i çıkardı, özel bir çalışma bakanlığı önerisini geri çevirdi, bakan Trélat'nın beyanatını bir alkış tufanı ile karşıladı: "*Artık sözkonusu olan, yalnızca, emeği eski koşullarına döndürmektir.*"

Ama bütün bunlar yeterli değildi. Şubat cumhuriyeti, işçiler tarafından, burjuvazinin pasif yardımı ile kazanılmıştı. Proleterler, kendilerini, haklı olarak Şubatın galipleri sayıyorlardı, ve yenenlerin büyüklenen aşırı iddialarını taşıyorlardı. Sokakta yenilmeleri gerekiyordu, burjuvazi *ile* değil de, burjuvaziye *karşı* savaştıkları anda bozguna uğradıklarını onlara göstermek gerekiyordu. Nasıl Şubat cumhuriyeti, sosyalist ödünleri ile, proletaryanın burjuvaziyle birlikte krallığa karşı savaşmasını zorunlu kıldıysa, aynı biçimde, cumhuriyeti sosyalist ödünlerinden kurtarmak ve resmen iktidarı elinde bulunduran *burjuva cumhuriyeti* belirginleştirmek için ikinci bir savaş zorunlu olmuştu. Burjuvazinin, proletaryanın hak istemlerini elde silah çürütmesi gerekiyordu. Ve burjuva cumhuriyetin gerçek doğum yeri *Şubat zaferi değil, Haziran yenilgisidir.*

Proletarya, 15 Mayısta, enerjik önderlerini burjuvazinin zindanlarına[34] teslim etmekten başka bir sonuç elde edememeksizin, devrimci etkinliğini yeniden kazanmaya boşuna kalkışarak Ulusal Meclisi kuşatmakla, kararı çabuklaştırdı. *Artık bu işe bir son vermek gerek*! Bu haykırış ile Ulusal Meclis, proletaryayı kesin bir kavgaya zorlama kararını açığa vurdu. Yürütme Komisyonu, sokak toplantılarını yasaklamak gibi birtakım kışkırtıcı kararlar çıkarttı. Kurucu Ulusal Meclis kürsüsünden işçiler kışkırtıldı, onlara küfredildi, onlarla alay edildi. Ama, gördüğümüz gibi, *ulusal atelyeler,* asıl saldırının hedef noktasını oluşturuyordu. Kurucu Ulusal Meclisin emir havasıyla ve parmağıyla Yürütme Komisyonuna gösterdiği hedef, bu ulusal atelyelerdi, zaten Yürütme Komisyonu da kendi tasarısının Ulusal Meclisin bir emri haline

geleceği anı bekliyordu.

Yürütme Komisyonu, ulusal atelyelere girişi güçleştirmekle, gündelik ücret yerine parça başına ücret koymakla, Paris doğumlu olmayan işçileri, toprak düzleme işleri yaptırtma bahanesi ile Sologne'a sürmekle işe başladı. Bu toprak düzleme işleri, gerçekte, oradan tüm hayalleri kırılmış dönen işçilerin arkadaşlarına öğrettikleri gibi, işçilerin sürgün edilmelerini süsleyip püsledikleri bir söz tantanasından başka bir şey değildi. Sonunda, 21 Haziran günü, *Moniteur*'de, bütün bekar işçilerin derhal ulusal atelyelerden çıkarılmalarını ya da orduda hizmete alınmalarını emreden bir kararname yayınlandı.

İşçilerin artık başka çareleri yoktu: ya açlıktan ölmeleri ya da savaşa girişmeleri gerekiyordu. 22 Haziran günü, korkunç bir ayaklanmayla karşılık verdiler buna; bu ayaklanmada, modern toplumu ikiye bölen iki sınıf arasında ilk büyük çarpışma verildi. Bu, *burjuva* düzenin sürdürülmesi ya da ortadan kaldırılması için kavgaydı. Cumhuriyeti gizleyen perde yırtılıyordu.

İşçilerin, başsız, ortak bir plandan, yardım kaynaklarından yoksun, çoğunluğuyla silahsız olarak, orduya, gezgin muhafıza Paris ulusal muhafızına ve taşradan akın eden ulusal muhafıza, beş gün boyunca nasıl cesaretle ve eşsiz bir deha ile karşı durduklarını ve başarılarını önlediklerini hep biliyoruz. Burjuvazinin, kapıldığı ölümcül korkuları, nasıl duyulmamış bir zalimlikle ödettiğini ve 3.000'den fazla tutsağı kılıçtan geçirdiğini biliyoruz.

Fransız demokrasisinin resmî temsilcileri cumhuriyetçi ideolojiye öylesine körü körüne bağlı idiler ki, Haziran kavgasının anlamını sezmeye başlamaları için haftalar geçmesi gerekti. Kendi kafalarındaki düşsel cumhuriyetin, içinde yokolup gittiği barut dumanıyla serseme dönmüşlerdi.

Haziran yenilgisi haberinin üzerimizde yarattığı doğrudan izlenime gelince, okur izin verirse, bunu, *Neue Rheinische Zeitung*'un sözcükleri ile betimleyelim:

"Şubat Devriminin son resmî kalıntısı, Yürütme Komisyonu,

olayların ağırlığı karşısında bir görüntü oyunu gibi, yokolup gitti. Lamartine'in ışık saçan havai fişekleri, Cavaignac'ın yangın füzeleri haline geldi. Biri ötekini sömüren uzlaşmaz karşıt iki sınıfın kardeşliğinin, Şubatta ilan edilen, büyük harflerle Paris'in alnına, her cezaevinin, her kışlanın duvarları üzerine yazılan bu kardeşliğin gerçek, aslına uygun, alelade yalın ifadesi *iç savaştır,* en korkunç biçimiyle iç savaş, emek ile sermaye arasındaki savaş. Proletaryanın Paris'i yanar, kanar, ölüm hırıltıları saçarken, burjuvazinin Paris'i ışıl ışıl aydınlandığı zaman, 25 Haziran akşamı, bu kardeşlik, Paris'in bütün pencerelerinde alev alev tutuşuyordu. Kardeşlik, tam da burjuvazinin çıkarı, proletaryanın çıkarı ile kardeş olduğu sürece sürdü. Halk için burjuvaziden sadaka dilenen, proletarya aslanını uyutmak gerektiği sürece uzun vaazlar vermelerine ve kendilerini yıpratmalarına izin verilen 1793'ün eski devrimci geleneğinin ukala gevezeleri sosyalist metodistler, yalnız taçlı başı istemeyip de eski burjuva düzeni olduğu gibi isteyen cumhuriyetçiler; raslantının oyunuyla bir kabine değişikliği yerine bir hanedanın devrilmesiyle karşılaşan hanedan muhalefetinin adamları; uşak üniformalarından kurtulmak değil, onun kesimini değiştirmek isteyen lejitimistler, işte halkın Şubat Devrimini birlikte yaptığı müttefikleri bunlardı. Şubat Devrimi, *güzel* bir devrim, herkesin sempatisini kazanan bir devrim oldu, çünkü, bu devrimde krallığa karşı patlak veren karşıtlıklar, henüz embriyon halinde uslu uslu yanyana uyuklamaktaydılar, çünkü, onun arka planını oluşturan toplumsal savaşım ancak hayal meyal belirimsiz bir varlık, ancak sözde, söylemde bir varlık kazanabilmişti. Haziran Devrimi *çirkin* bir devrim, iğrenç bir devrimdir, çünkü bu devrimde olay, söylemin yerini almıştır, çünkü cumhuriyet, kendisini koruyan ve gizleyen tacı alaşağı ederek canavarın başını bütün çıplaklığı ile ortaya koymuştur. *Düzen!* Guizot'nun savaş narası buydu. *Düzen!* diye bağırdı Sébastiani, Guizot'nun bu küçük kopyası, Varşova Rus olduğu zaman,[35] Fransız Ulusal Meclisinin ve cumhuruyetçi burjuvazinin kaba yankısı Cavaignac da, *Düzen!* diye bağırıyor. Onun, proletaryanın gövdesini delik deşik eden makinelilerinin tarrakası da *Düzen!* diye gürlüyor. Fransız burjuvazisinin 1789'dan bu yana birçok devriminden hiçbiri, *düzene* karşı bir suikast olmadı, çünkü bu devrimlerin her biri sınıf egemenliğini, işçilerin köleliğini, *burjuva düzeni* olduğu gibi bırakıyordu, bu egemenliğin ve bu köleliğin siyasal biçimi ne kadar değişirse değişsin. Haziran bu düzene darbe indirdi. Vay haline Haziranın." (*Neue Rheinische Zeitung,* 29 Haziran 1848.)

Vay haline Haziranın! diye ses verdi Avrupa'nın yankısı.

Paris proletaryasını Haziran ayaklanmasına *zorlayan* burjuvazi olmuştur. Onun mahkumiyet kararı bundan ileri gelmektedir. Proletaryanın dile getirilmiş en yakın gereksinmeleri de değildi zor yoluyla burjuvaziyi devirme isteğine onu iten, henüz bu işi yapacak boyda da değildi. Şimdiki zamanın, artık, cumhuriyetin, proletaryanın hayallerini gerçekleştirmeyi düşündüğü o eski zaman olmadığını *Moniteur* resmen ona öğretmek zorunda kaldı ve burjuva cumhuriyetin *bağrında,* kendi durumunda en ufak bir iyileşmenin, gerçekleştirmek istenir istenmez kıyıma dönüşen bir ütopya olarak kaldığı gerçeğine onu yalnız yenilgi inandırabildi. Şubat Devriminden ödün olarak koparmak istediği, biçim bakımından abartılmış, içerik olarak çocuksu, bu yüzden de burjuvaca olan hak istemlerinin yerini devrimci savaşımın gözüpek sloganı aldı: *Burjuvazinin devrilmesi! İşçi sınıfı diktatörlüğü!*

Proletarya, kendi mezarını *burjuva cumhuriyetin* beşiği yaparak, onu açık amacı sermayenin egemenliğini ve emeğin köleliğini sonsuzlaştırmak olan *devlet* olarak saf biçimiyle hemen ortaya çıkmaya zorladı. Gözleri hep, yara bere içindeki, yatışmak bilmez ve yenilmez —yenilmez, çünkü onun varoluşu kendi yaşamının koşuludur— düşmanının üzerine dikili duran burjuva egemenliği, bütün engellerden kurtulur kurtulmaz, hemen *burjuva terörizmine* dönüşmek zorundaydı. Bir kez proletarya geçici olarak sahneden uzaklaştırılıp burjuvazinin diktatörlüğü resmen tanınınca, durumları daha dayanılmazlaştığı ve burjuvaziyle karşıtlıkları daha keskinleştiği ölçüde, burjuva toplumun orta tabakaları için, küçük-burjuvazi ve köylülük için gittikçe proletaryaya daha çok yaklaşmak zorunluydu. Nasıl daha önce yoksunluklarının nedenini proletaryanın atılımında görmekten başka bir şey yapamıyorlardıysa, şimdi de yoksulluklarının nedenini gene proletaryanın yenilgisinde buluyorlardı.

Haziran ayaklanması, bütün kıta üzerinde burjuvazinin özgüvenini artırdığı ve onu açıkça halka karşı feodal krallık-

la birleştirdiği zaman, bu birleşmenin ilk kurbanı kim oldu? Kıta burjuvazisinin kendisi. Haziran bozgunu, onu, egemenliğini pekiştirmekten ve burjuva devrimin en alt aşamasında, yarı-hoşnut, yarı-kırgın halka mola verdirmekten alıkoydu.

Son olarak, Haziran bozgunu, Avrupa'nın despot güçlerine, Fransa'nın içeride iç savaşı yürütebilmek için dışarıda her ne pahasına olursa olsun barışı sürdürmek zorunda olduğu gizini açıkladı. Böylece, ulusal bağımsızlıkları uğruna savaşıma başlamış olan halklar, Rusya'nın, Avusturya'nın, Prusya'nın üstünlüğüne teslim edildiler, ama aynı zamanda, bu ulusal devrimlerin yazgıları proletarya devriminin yazgısına bağlanmış oldu ve büyük toplumsal altüst oluş karşısındaki, görünüşteki özerkliklerinden ve bağımsızlıklarından yoksun kaldılar. İşçi köle kaldığı sürece, ne Macar, ne Polonyalı, ne İtalyan özgür olamayacaktır![36]

Ensonu, Kutsal-İttifakın zaferleriyle Avrupa öyle bir biçim aldı ki, Fransa'da her yeni proletarya ayaklanması, doğrudan, bir *dünya savaşının* başlama işareti olacaktır. Yeni Fransız Devrimi, derhal ulusal alandan ayrılmak, ve 19. yüzyılın toplumsal devriminin üstün gelebileceği tek alanı, *Avrupa alanını fethetmek* zorunda olacaktır.

Şu halde, Fransa'nın Avrupa devriminde *inisiyatifi* ele almasına olanak veren koşullar ancak Haziran yenilgisi ile yaratılmış oldular. Ve ancak *Haziran isyancılarının* kanlarına bulandıktan sonradır ki, üçrenkli bayrak, Avrupa devriminin bayrağı, *kızıl bayrak* olabilmiştir.

Ve biz bağırıyoruz:

Devrim öldü! Yaşasın devrim!

İKİ
HAZİRAN 1848'DEN 13 HAZİRAN 1849'A

25 ŞUBAT 1848, Fransa'ya *cumhuriyeti* getirdi, 25 Haziran ise, ona *devrimi* zorla kabul ettirdi. Ve, Şubattan önce, devrim, *devlet biçiminin yıkılması* anlamına geldiği halde, Hazirandan sonra, *burjuva toplumun yıkılması* anlamına geliyordu.

Haziran çarpışmasını burjuvazinin *cumhuriyetçi* kesimi yönetmişti, zaferle birlikte devlet iktidarı da zorunlu olarak ona düşmüştü. Sıkıyönetim, dirençsiz Paris'i, burjuvazinin ayakları altına seriyordu ve taşrada manevi bir sıkıyönetim, burjuvalarda, gözyıldıran bir hoyratlıkla dolu bir zafer küstahlığı, köylülerde ise ipini koparmış bağnaz bir mülkiyet aşkı hüküm sürüyordu. Demek ki, *aşağıdan* gelen hiçbir tehlike yoktu!

İşçilerin devrimci iktidarı ile birlikte, *demokrat cumhuriyetçilerin,* yani Yürütme Komisyonunda Ledru-Rollin tarafından, Kurucu Ulusal Mecliste Montagne Partisi[37] tarafından, basında ise *Réforme* tarafından temsil edilen *küçük-*

burjuva anlayışında cumhuriyetçilerin siyasal etkisi de yıkıldı. Bunlar, 16 Nisanda, burjuva cumhuriyetçileri ile elbirliği ederek, proletaryaya karşı gizli fesat kurmuşlar, Haziran günlerinde birlikte dövüşmüşlerdi. Böyle yapmakla, kendi partilerinin, üzerinde bir güç halinde belirginleştiği arka planını kendi elleriyle yıkıyorlardı, çünkü küçük-burjuvazi, burjuvazi karşısında, devrimci bir tutumu ancak arkasında proletarya olduğu zaman sürdürebilir. Evet, karşılığını da gördüler. Kendileriyle, Geçici Hükümet ve Yürütme Komisyonu zamanında istemeye istemeye gizlice yapılan sözümona ittifak, burjuva cumhuriyetçiler tarafından açıkça bozuldu. Demokrat cumhuriyetçiler, hor görülmüş ve bir kenara itilmiş müttefikler olarak, kendisinden hiçbir ödün koparamadıkları, ama egemenliği ve onunla birlikte cumhuriyet ne zaman burjuvazinin cumhuriyete karşı kesimi tarafından tehlikeye düşürülmüş görünse, desteklemek zorunda kaldıkları üçrenkli cumhuriyetin birer uydusu olmak gibi aşağı bir derekeye düştüler. Bu kesimler, orleancılar ve lejitimistler, daha başından, Kurucu Ulusal Mecliste azınlıkta idiler. Haziran günlerinden önce, bunlar, ancak, burjuva cumhuriyetçiliği maskesi altında hareket etmeye cesaret edebiliyorlardı. Haziran zaferi, bir an için bütün burjuva Fransa'nın Cavaignac'ı, bir kurtarıcı olarak selamlamasına neden oldu, ve Haziran günlerinden kısa bir süre sonra, karşı-cumhuriyetçi parti bağımsızlığını yeniden elegeçirince, askerî diktatörlük ve Paris'teki sıkıyönetim, onun, ancak çok çekinerek ve büyük bir ihtiyatla boynuzlarını göstermesine izin verdi.[38]

1830'dan beri, *burjuva cumhuriyetçileri* kesimi, bu kesimin yazarlarının, sözcülerinin, "yeteneklerinin", tutkularının, milletvekillerinin, generallerinin, bankerlerinin ve avukatlarının şahsında, bir Paris gazetesi olan *National*'in çevresinde toplanmıştı. *National*'in taşra baskıları vardı. *National kliği üçrenkli cumhuriyet hanedanı* idi. Bu hanedan, hiç zaman yitirmeden, devletin bütün yüksek makamlarını, bakanlıkları, emniyet müdürlüğünü, posta yönetimini, valilikleri, ordudaki bütün açık yüksek rütbeleri elegeçirdi. Yürüt-

me gücünün başında, bu hanedanın generali Cavaignac bulunuyordu. Başyazarı Marrast, Kurucu Ulusal Meclisin değişmez başkanı oldu. Aynı zamanda, salonlarında, protokol şefi gibi, saygın cumhuriyetin teşrifatçılığını yapıyordu.

Devrimci Fransız yazarlar bile, cumhuriyetçi geleneğe karşı bir çeşit saygılarından ötürü, Kurucu Ulusal Mecliste, kralcıların egemen oldukları yanılgısına arka çıktılar. Haziran günlerinden bu yana, Kurucu Meclis, tam tersine, *yalnız burjuva cumhuriyetçiliğin temsilcisi* olarak kalmıştı ve meclisin bu niteliği, üçrenkli cumhuriyetçilerin Meclis dışındaki etkileri yıkıldığı ölçüde gitgide daha kesinlikle belirginleşti. Burjuva cumhuriyetin *biçimini* savunmak mı sözkonusuydu, demokrat cumhuriyetçilerin oyları onların emrindeydi, cumhuriyetin *içeriği* mi sözkonusuydu, onların konuşma tarzları bile onları kralcı burjuva kesimlerden ayırdetmiyordu artık, çünkü artık, burjuva cumhuriyetin *içeriğini,* kesinlikle burjuvazinin çıkarları, onun sınıf egemenliğinin ve sınıf sömürüsünün maddi koşulları oluşturmaktadır.

Demek ki, sonunda, ölerek ya da öldürülerek değil de, çürüyerek son bulan bu Kurucu Meclisin yaşantısında, eylemlerinde gerçekleşen şey krallık değil, burjuva cumhuriyetçiliği idi.

Bütün egemenliği boyunca, sahne önünde binbir şatafatla esas temsili oynarken (*Haupt-und Staats-aktion*), arka planda hiç arası kesilmeden bir kurban yakma merasimi temsil ediliyordu — askerî yasa gereğince, tutsak alınmış Haziran isyancılarının sürekli mahkum edilmesi ya da onların yargılanmadan sürgüne gönderilmeleri. Kurucu Meclis, Haziran isyancılarının şahsında suçluları yargılamadığını, ama düşmanlarını ezdiğini itiraf etmek dirayetini göstermiştir.

Kurucu Ulusal Meclisin ilk işi, Haziran ve 15 Mayıs olaylarını ve sosyalist ve demokrat parti liderlerinin bu olaylara katılıp katılmadıklarını araştırmak için bir *soruşturma komisyonu* kurmak oldu. Soruşturma doğrudan Louis Blanc'a, Ledru-Rollin ve Caussidière'e yöneltilmişti. Burjuva cumhuri-

yetçileri bu rakiplerinden kurtulmak için sabırsızlıkla yanıp tutuşuyorlardı. Onlar hınçlarının alınması işini, hanedan muhalefetinin eski lideri, insan kılığında liberalizm, "*nullité grave*",* sırsıklam yavanlık olan *Odilon Barrot*'dan daha uygun bir başkasına emanet edemezlerdi; o Odilon Barrot ki, yalnız bir hanedanın intikamını almakla kalmayacak, devrimcilerden elinden kaçırmasına neden oldukları bir kabine başkanlığının hesabını da soracaktı. İşte onun amansızlığının en sağlam güvencesi. Soruşturma komisyonu başkanlığına atanan işte bu Barrot oldu ve Şubat Devrimine karşı, dörtbaşı mamur bir davayı hiç yoktan var etti; bu dava şöyle özetlenebilir: 17 Mart, *gösteri;* 16 Nisan, *komplo;* 15 Mayıs, *suikast;* 23 Haziran, *iç savaş!* Neden Barrot bu bilgince, kriminalistçe araştırmalarını 24 Şubata kadar genişletmiyor? *Journal des Débats*[39] karşılık veriyor: 24 Şubat *Roma'nın temelinin atılışıdır.* Devletlerin kökeni, tartışılmaması, yalnızca inanılması gereken bir mit içinde karanlıklara gömülür. Louis Blanc ve Caussidière, mahkemeye verildiler. Ulusal Meclis, 15 Mayısta başlamış olduğu kendini temizleme işini tamamladı.

Geçici Hükümet tarafından tasarlanan ve Goudchaux'nun —bir ipotek vergisi biçiminde— yeniden ele aldığı sermayenin vergilendirilmesi işi Kurucu Meclis tarafından geri çevrildi; çalışma süresini on saat olarak sınırlandıran yasa kaldırıldı, borç yüzünden hapis cezası yeniden kondu; Fransız nüfusunun çoğunluğu, yani okuma yazma bilmeyenler jüriye kabul edilmez oldular. Peki neden oy verme hakkı da kaldırılmadı? Gazetelerin teminat akçesi yeniden kondu; dernek kurma hakkı kısıtlandı.

Ama eski burjuva ilişkilerine eski güvencelerini vermekteki ve devrimci dalgaların bıraktıkları bütün izleri yok etmekteki ivecenliklerinde beklenmedik bir tehlike tehdidi yaratan bir direnişle karşılaştılar.

Haziran günlerinde, hiç kimse, mülkiyeti kurtarma uğruna ve krediyi yeniden tesis etme uğruna, Paris küçük-

* "Kopkoyu hiçlik". –ç.

burjuvaları, —kahveciler, lokantacılar, *marchands de vin*,* küçük tüccarlar, dükkancılar, zanaatçılar vb.— kadar bağnazca savaşmamıştı. Dükkancı, bütün kuvvetini toplayarak sokaktan dükkana geçişi yeniden sağlamak için barikata karşı yürümüştü. Ama barikatın ardında dükkanın müşterileri ve borçluları, önünde ise alacaklıları vardı. Ve barikatlar devrilip işçiler ezildiğinde, ve mağazaların bekçileri zafer sarhoşluğu içinde yeniden dükkanlarına koştukları zaman, dükkan kapısının, mülkiyetin bir bekçisi tarafından, kendilerine birtakım gözkorkutucu kağıtları uzatan resmî bir kredi memuru tarafından kesilmiş olduğunu gördüler: vadesi geçmiş poliçe, vadesi dolmuş senet, vadesi gelmiş bono, batmış dükkan ve batmış dükkancı buldular.

Mülkiyetin kurtarılması! Ama onların oturdukları ev kendi mülkleri değildi, başında bekledikleri dükkan kendi mülkleri değildi; sattıkları mallar kendi malları değildi. Artık ne ticaretleri, ne içinde yemek yedikleri tabak, ne yatıp uyudukları yatak kendilerinindi. Aslında tam da kendilerine, onlara karşı, evini kiraya vermiş olan mal sahibinin, poliçeyi kırmış olan bankerin, peşin avanslar vermiş olan kapitalistin, metaını satılması için bu dükkancılara emanet etmiş olan fabrikatörün, hammaddeleri bu zanaatçılara krediyle vermiş olan toptancı tüccarın yararına *bu mülkiyeti kurtarmak* sözkonusuydu. *Kredinin yeniden kurulması!* Ama kredi bir kez sağlamlaşınca, yeniden korku veren bir dehşetle, Haziran isyancılarının cesetleri başına dikilen borçlar yüzünden, borcunu ödeyemeyen, borçluyu karısı ve çocuklarıyla birlikte barındığı dört duvarın dışına atan, sözde servetini sermayeye teslim eden ve kendisini de hapse tıkan, etkin ve gayretkeş bir tanrı olduğunu ortaya koydu.

Küçük-burjuvalar, işçileri yenmekle, kendilerini kuzu kuzu alacaklılarının ellerine teslim etmiş olduklarını büyük bir dehşetle anladılar. Şubattan beri müzmin bir şekilde sürüklenip giden ve görünüşte bilmezlikten gelinen iflasları, Haziran dan sonra, apaçık ortaya çıktı.

* Şarap satıcıları. —ç.

Onların *itibari mülklerine,* yalnızca kendileri *mülkiyet adına* savaş alanına sürüldükleri zaman süresince ilişilmedi. Ama şimdi proletarya ile büyük hesap görüldükten sonra, artık bakkalın küçük hesabı da görülebilirdi. Paris'te vadesi geçmiş senet değerleri toplamı 21 milyon frankın üstüne çıkıyordu, taşrada ise 11 milyon frankın. Paris'teki 7.000 işyerinin sahibi, Şubat ayından beri kiralarını ödememişti.

Nasıl Ulusal Meclis, *siyasal borçlar* üzerine, Şubata kadar uzanan bir soruşturma yaptıysa, küçük-burjuvalar da, şimdi, kendi açılarından 24 Şubata kadar olan *medeni borçlar* üzerine soruşturma istiyorlardı. Bunlar, yığın halinde, borsanın büyük salonunda toplandılar ve devrim yüzünden işlerin durması sonucu iflas ettiğini, 24 Şubata kadar işlerinin iyi gittiğini tanıtlayabilen her tüccar için, ödeme vadelerinin bir ticaret mahkemesi kararıyla uzatılmasını ve alacaklı için alacağını, hafifletilmiş ölçülü bir faizle tasfiye etmesi zorunluluğunu tehditler savurarak talep ettiler. Bu sorun, bir yasa önerisi olarak, *concordats à l'aimable** biçiminde Ulusal Mecliste tartışmaya kondu. Meclis karar veremiyordu, ama işte o anda, Saint-Denis kapısında ayaklanmanların binleri bulan karıları ve çocuklarının af lehinde bir dilekçe hazırladıklarını öğrendi.

Haziranın yeniden dirilen hayaleti karşısında, küçük-burjuvalar korkudan titrediler ve Ulusal Meclis, başeğmezliğini yeniden takındı. Borçlular ile alacaklılar arasındaki *uzlaşma konkordatoları* başlıca noktalarında reddedildi.

Böylece, Ulusal Meclisin bağrında, küçük-burjuvaların demokrat temsilcilerinin burjuvazinin cumhuriyetçi temsilcileri tarafından itilmelerinden uzun zaman sonra, bu parlamenter bozuşma, küçük-burjuva borçluların burjuva alacaklılara teslim edilmesiyle gerçek burjuva ekonomik anlamını kazandı. Küçük-burjuvaların büyük bir bölümü tepeden tırnağa yıkıldılar, geri kalanına ise, ancak, kendilerini, yazgıları sermayenin merhametine kalmış birer köle haline getiren koşullar altında ticaretlerini sürdürme izni verildi. 22 Ağus-

* Uzlaşma konkordatoları. –ç.

tos 1848'de Ulusal Meclis *uzlaşma konkordatolarını* reddediyordu, 19 Eylül 1848'de ise, sıkıyönetimin göbeğinde, prens Louis Bonaparte ile Vincennes mahpusu, komünist Raspail, Paris temsilcisi seçiliyordu. Burjuvaziye gelince, o, yahudi sarraf ve orleancı Fould'u seçti. Böylece, her bir yanda, aynı anda, Kurucu Ulusal Meclise karşı, burjuva cumhuriyetçiliğine karşı, Cavaignac'a karşı savaş ilan ediliyordu.

Paris küçük-burjuvalarının kitle halinde iflaslarının, ondan doğrudan zarar görenler çemberinin çok ötesine taşan yankıları olduğunu, ve zorunlu olarak, burjuva alışverişini yeniden aksatmak durumunda olduğunu, ve aynı zamanda Haziran ayaklanmasının neden olduğu masraflar yüzünden ve üretimin durması, tüketimin azalması, ithalatın kısıtlanması sonucu devlet gelirlerinin durmadan düşmesi yüzünden bütçe açığının sürekli büyüdüğünü uzun uzun açıklamanın gereği yok. Cavaignac ve Ulusal Meclis, kendilerini daha ağır bir biçimde mali aristokrasinin boyunduruğu altına sokan yeni bir borçlanmaya (istikraz) başvurmaktan başka bir çare bulamıyorlardı.

Eğer küçük-burjuvazi Haziran zaferinin meyvesi olarak iflası ve icra yoluyla tasfiyeyi biçmişse, Cavaignac'ın yeniçerileri, *gezgin muhafızlar,* yosmaların yumuşak kolları arasında ödüllerini buldular ve "toplumun genç kurtarıcıları", hilesiz cumhuriyetin aynı zamanda hem amfitriyonu* hem de trubaduru** rolünü oynayan üçrenklilerin *gentilhomme*'u*** Marrast'ın salonlarında her türlü saygıyı gördüler. Bununla birlikte, sosyetenin bu gezgin muhafızları yeğlemesi, ve onların dengesizce yüksek maaşları orduyu çileden çıkarırken, bir yandan da, burjuva cumhuriyetçiliğinin, gazetesi *National*'in aracılığıyla, Louis-Philippe döneminde ordunun ve köylü sınıfının bir bölümünü ayartmasını sağlayan ulusal hayaller de açılıp gelişiyordu. Cavaignac ile Ulusal Meclisin *kuzey İtalya*'da, kuzey İtalya'yı, İngiltere ile anlaşmış olan Avusturya'ya teslim etmek üzere oynadıkları aracı-

* Ev sahibi. –ç.
** Saz şairi. –ç.
*** Soylu kişi. –ç.

lık rolü, — iktidarının bu bir tek günü, *National*'in onsekiz yıllık muhalefetini sıfıra indirdi. Louis-Philippe zamanında her gün Caton'un ünlü: *Carthaginem esse delendam** sloganının[40] açıklamasıyla yaşadığı halde *National* ["ulusal"] hükümetinden daha az ulusal bir hükümet, İngiltere'ye ondan daha bağımlı bir hükümet olamazdı; ve bir Guizot'nun ağzından Viyana Antlaşmalarının[41] yırtılmasını istemesine karşın, Kutsal-İttifaka, *National*'in hükümetinden daha kölece bağlı bir hükümet olamazdı. Tarihin ironisine bakınız ki, Bastide'yi *National*'in eski dış politika yazarını, her bir makalesini, resmî yazılarının her biri ile yalanlasın diye, Fransa'nın dışişleri bakanı yaptı.

Bir an için, ordu ve köylü sınıfı, askerî diktatörlüğün, yabancı ülke ile savaşı ve "övüncü" aynı zamanda Fransa'nın gündemine getirdiğine inanmıştı. Ama Cavaignac, burjuva toplum üzerinde kılıcın diktatörlüğü değil, burjuvazinin kılıç yardımıyla diktatörlüğüydü. Ve asker olarak ona, o an için yalnızca jandarma gerekliydi. Cavaignac, cumhuriyet karşıtı boyun eğişin ağırbaşlı çizgileri altında, burjuva işlevinin aşağılatıcı koşullarına ruhsuzca bağlılığı gizliyordu. *L'argent n'a pas de maître!*** Cavaignac da genellikle Kurucu Meclis gibi, *tiers état*'nın*** bu sloganını siyasal dile aktararak ülküleştiriyordu: Burjuvazinin kralı yoktur, onun egemenliğinin gerçek biçimi cumhuriyettir.

Bu *biçimi* hazırlayıp geliştirmek, cumhuriyetçi bir *anayasa* yapmak, işte Kurucu Ulusal Meclisin "büyük organik işi" bundan ibaretti. Hıristiyan takviminin adını değiştirmek, yerine yeni bir cumhuriyet takvimi yapmak, aziz Bartholomé'nin yerine aziz Robespierre'i getirmek nasıl havayı ve rüzgarı değiştirmezse, bu anayasa da, burjuva toplumu değiştirmiyordu, ya da değiştirmemeliydi. Bir *kılık değişikliğinin* ötesine gittiği zaman da, bu, *mevcut* olguları dikkate almak içindi. Cumhuriyet olgusunu, genel oy olgusunu, yetkileri sınırlı iki meşruti meclis yerine bir tek egemen Ulusal

* "Kartaca yıkılmalı". –ç.
** Paranın efendisi yoktur! –ç.
*** Üçüncü katman. –ç.

Meclis olgusunu işte böylece kayda geçirdi. İşte böylece, kurulu, babadan oğula geçen, sorumsuz krallığın yerine, seçime bağlı, değişen, sorumlu bir krallık, dört yıllık bir başkanlık getirerek Cavaignac'ın diktatörlüğünü bir olgu olarak kaydetti ve düzene bağladı. İşte böylece, anayasa, Ulusal Meclisin, 15 Mayıs ve 25 Haziran felaketlerinden sonra, gene kendi öz güvenliği bakımından ihtiyat tedbiri olarak kendi başkanından esirgediği olağanüstü yetkiler olgusunu, bir anayasa maddesine yükseltecek kadar ileri gitti. Anayasanın gerisi bir terminoloji sorunu oldu. Eski monarşinin çarklarından kralcı etiketler çıkarıldı, yerine cumhuriyetçi etiketler yapıştırıldı. *National*'in eski baş yazarı, şimdi, anayasanın *baş* yazarı olan Marrast, bu akademik görevi, pek de başarısız denilemeyecek bir şekilde yerine getirdi.

Kurucu Meclis, yeraltından gelen gürlemelerin, kendi ayaklarının altındaki toprağı bile ta uzaklara fırlatacak olan bir volkan püskürmesini haber verdiği anda bile, kadastro düzenlemesi ile toprak mülkiyeti ilişkilerini sağlamlaştırmak isteyen Şilili memura benziyordu. Kurucu Meclis, teoride, burjuvazinin egemenliğinin cumhuriyete uygun olarak ifadesini bulduğu formülleri pergelle sınırlarken, gerçekte, ancak, *sans phrase** bir kuvvetle, *sıkıyönetimle,* bütün formüllerin yürürlükten kaldırılmasıyla yerinde tutunabiliyordu. Anayasa çalışmasına başlamadan iki gün önce, sıkıyönetimin uzatıldığını ilan etti. Eskiden, anayasalar, toplumsal altüst oluş süreci bir durgunluk noktasına varınca, sınıflar arasında yeni oluşan ilişkiler sağlamlaşınca, iktidardaki sınıfın rakip kesimleri, kendi aralarında, savaşımı sürdürmelerini ve aynı zamanda gücü tükenmiş halk yığınını bu savaşımın dışına atmalarını sağlayacak bir uzlaşmaya vardıkları zaman yapılır ve kabul edilirdi. Bu anayasa, tersine, hiçbir toplumsal devrimi berkitmiyordu. Eski toplumun devrim üzerindeki anlık zaferini gerçekliyordu.

Haziran günlerinden önce kaleme alınan ilk anayasa tasarısında, "*droit au travail*"**, proletaryanın devrimci istek-

* Sözsüz. –ç.
** "Çalışma hakkı". –ç.

lerinin özetlendiği bu ilk acemice formül hâlâ yeralıyordu. Bunu *droit à l'assistance*'a* çevirdiler, oysa, hangi modern devlet yoksullarını şu ya da bu biçimde beslemez! Çalışma hakkı, burjuva anlamda, mantıksızlıktır, boş, acınacak bir istektir, ama çalışma hakkının arkasında, sermayenin iktidarı vardır, sermayenin iktidarının ardında üretim araçlarına sahip çıkmak, onları birleşmiş işçi sınıfına bağımlı kılmak, yani ücretliliğin, sermayenin ve bu ikisi arasındaki karşılıklı ilişkilerin kaldırılması vardır. "Çalışma hakkının arkasında Haziran ayaklanması vardı. Gerçekte devrimci proletaryayı *hors la loi*** kılan bu Kurucu Meclis, ilke olarak, anayasanın bir formülünü, yasaların yasasını reddetmek, ve "çalışma hakkı"nı afaroz etmek zorundaydı. Orada da kalmadı. Nasıl, Platon, ozanları cumhuriyetinden kovuyorduysa,[42] bu anayasa da, kendi cumhuriyetinden *artanoranlı vergiyi* sonsuza değin bir daha geri gelmemecesine çıkarıp atıyor. Oysa, artanoranlı vergi, yalnız mevcut üretim ilişkileri içinde oldukça büyük bir ölçüde uygulanabilir bir burjuva önlemi değildir, artanoranlı vergi, ayrıca, toplumun orta katmanlarını, "saygın" cumhuriyete bağlamanın, devlet borçlarını azaltmanın ve burjuvazinin cumhuriyet-karşıtı çoğunluğunu başarısızlığa uğratmanın biricik çaresidir.

Uzlaşma konkordatoları vesilesiyle, üçrenkli cumhuriyetçiler gerçekten küçük-burjuvaziyi büyük-burjuvaziye feda etmişlerdi. Ve onlar, artanoranlı verginin yasa yolu ile yasaklanmasını, bu yalıtık olguyu bir ilke derecesine yükselttiler. Üçrenkli cumhuriyetçiler, burjuva reformu ile proletarya devrimini aynı kefeye koyuyorlardı. Peki ama hangi sınıf kalıyordu geriye o zaman bu cumhuriyetin dayanak noktası olarak? Büyük burjuvazi. Oysa onun çoğunluğu cumhuriyete karşıydı. Büyük burjuvazi, ekonomik yaşamın eski koşullarını sağlamlaştırmak için *National*'in cumhuriyetçilerini kullanıyorduysa da, beri yandan, sağlamlaşmış toplumsal koşulları da eksiksiz siyasal biçimler kurmak için kullanmayı

* "Yardım hakkı". –ç.
** Yasa dışı. –ç.

düşünüyordu. Daha Ekimin başında, Cavaignac, Louis-Philippe'in eski bakanları olan Dufaure ve Vivien'i, kendi partisinin beyinsiz koyu püritenlerinin gürültüsüne ve hınçlarına karşın, gene de bakan yapmak zorunda gördü kendisini.

Üçrenkli anayasa, küçük-burjuvazi ile her türlü uzlaşmayı reddeder, toplumun hiçbir yeni öğesini yeni devlet biçimine bağlamayı bilemezken, eski devletin, içinde, en yaman, en zorlu, en bağnaz savunucularını bulduğu bir bünyeye geleneksel dokunulmazlığını geri vermekte acele ediyordu. Geçici Hükümet tarafından sarsılan *yargıç* güvencesini, bir anayasa maddesi düzeyine çıkarttı. Tahtından indirdiği kral, böylece, yasallığın güvenceli engizisyoncularının kişiliğinde binlerle çoğalarak hortluyordu.

Fransız basını, sık sık, bay Marrast'ın anayasasının çelişkilerini, örneğin iki egemen gücün, yani Ulusal Meclis ile cumhurbaşkanının aynı zamanda egemen oluşlarındaki çelişkiyi vb., vb. tartışmıştır.

Oysa bu anayasanın büyük çelişkisi şuradadır: Bu anayasanın toplumsal köleliğini sonsuzlaştırmak durumunda olduğu sınıflar, proletarya, köylüler, küçük-burjuvalar, gene bu anayasa tarafından ve genel oy yoluyla siyasal iktidara sahip kılınmışlardır. Ve aynı anayasa, eski toplumsal gücünü berkittiği, onayladığı sınıfın elinden, yani burjuvazinin elinden bu gücün siyasal güvencelerini çekip almaktadır. Anayasa, bu sınıfın siyasal egemenliğini, düşman sınıfların her an zafer kazanmalarına yardım eden ve bizzat burjuva toplumun temellerini sarsan demokratik koşullar içine sıkıştırmaktadır. Bazılarından, siyasal kurtuluşlarını toplumsal kurtuluşa kadar götürmemelerini istiyor, öteki bazılarından toplumsal yeniden canlanmayı, siyasal yeniden canlanmaya vardırmamalarını.

Bu çelişkiler burjuva cumhuriyetçiler için o kadar önemli değildi. Cumhuriyetçi burjuvalar *vazgeçilmez* olmaktan çıktığı ölçüde, —ve ancak devrimci proletaryaya karşı eski toplumun savunucuları olarak vazgeçilmez olmuşlardı— daha za-

ferlerinden birkaç hafta sonra, *parti* katından *klik* düzeyine düşüyorlardı. Anayasaya gelince, bunlar, anayasaya bir büyük *entrika* gözüyle bakıyorlardı. Anayasada kurulması gereken, her şeyden önce kliğin egemenliğiydi. Cumhurbaşkanı Cavaignac'ın, Yasama Meclisi de Kurucu Meclisin uzantısı olsun isteniyordu. Halk yığınlarının siyasal iktidarını, yalnızca görünüşte bir iktidar durumuna indirmeyi umuyorlar ve burjuvazinin çoğunluğunun başı üzerinde Haziran günlerinin ikilemini, *ya National hüküm sürecek, ya anarşi hüküm sürecek* ikilemini asılı tutmak için bizzat bu iktidar görünüşü ile yeterince oynayabileceklerini düşünüyorlardı.

4 Eylülde başlanan anayasa çalışması 23 Ekimde tamamlandı. 2 Eylülde, Kurucu Meclis, anayasasının ilkelerini geliştiren tamamlayıcı yasalar yayınlanmadıkça kendi kendini dağıtmamaya karar vermişti. Bununla birlikte, daha kendi etkinlik alanını tamamlamadan çok önce, 10 Aralıkta, kendi öz yaratığını, yani başkanı, dünyaya getirmeye karar vermişti, anayasanın *homonculus*'unda, anasının oğlunu selamlayacağından o kadar emindi. İhtiyat tedbiri olarak, öyle hazırlandı ki, eğer adaylardan hiçbiri iki milyon oy alamazsa seçim, ulustan Kurucu Meclise geçecekti.

Yararsız önlemler! Anayasanın gerçekleşmesinin ilk günü, Kurucu Meclisin egemenliğinin son günü oldu. Seçim sandığı kuyusunda, onun ölüm kararı vardı. Kurucu Meclis, "anasının oğlunu" arıyordu, ama bula bula "amcasının yeğenini" buldu. Saül Cavaignac, bir milyon oy kazandı, David Napoléon ise altı milyon.[43] Saül Cavaignac, altı kez yenilmişti.

10 Aralık 1848 günü, *köylülerin başkaldırma* günü oldu. Fransız köylülerinin Şubatı işte bu günden başlamıştır, başka değil. Onların devrimci harekete girişlerini ifade eden simge, hem beceriksiz hem kurnaz, hem anasının gözü hem bön, hem kabasaba hem yüce hesaplı hurafecilik, gülünç duygusallık, hem dâhice hem sarsakça çağa uymazlık, dünya tarihinin afacanlığı, uygar kişilerin aklı için çözülmesi olanaksız hiyeroglif — bu simge, yanılmaya yer bırakmayacak

bir biçimde, uygarlığın bağrında barbarlığı temsil eden sınıfın fizyonomisini belirtiyordu. Cumhuriyet, bu sınıfa, kendini *icra memuru* ile haber vermişti; o, cumhuriyete kendini bir imparatorla bildirdi. Napoléon, 1789'un yaratmış olduğu yeni köylü sınıfının imgelemini ve çıkarlarını sonuna kadar temsil eden tek adamdı. Bu sınıf, cumhuriyetin alnına kendi adını yazarak dışarda savaş ilan ediyor, içerde ise kendi sınıf çıkarlarının hak davasını güdüyordu. Napoléon, köylüler için bir adam değil, bir programdı. Bayraklarla, şarkılı çalgılı gittiler sandık başına, *Plus d'impots, à bas les riches, à bas la Republique, vive l'empereur** çığlıkları ile. İmparatorun ardında köylü savaşı gizliydi. Onların oyları ile yere serdikleri cumhuriyet, *zenginlerin cumhuriyeti* idi.

10 Aralık, mevcut hükümeti deviren köylülerin *coup d'etat*'sı oldu. Ve Fransa'nın elinden bir hükümeti alıp ona başka bir hükümet verdikleri bu günden sonra köylülerin gözleri inatla hep Paris üzerine dikili kaldı. Bir an devrimci dramın aktif kahramanları olduktan sonra, artık yeniden pasif ve kölece bir koro rolüne itilemezlerdi.

Öteki sınıflar, köylülerin seçim zaferini tamamlamada katkıda bulundular. Napoléon'un seçilmesi, *proletarya* için, Cavaignac'ın görevden alınması, Kurucu Meclisin devrilmesi, cumhuriyetçi burjuvalara yol verilmesi, Haziran zaferinin hükümsüz kılınması demekti. *Küçük-burjuvazi* için, Napoléon, borçlunun alacaklıya karşı üstünlüğü demekti. *Büyük burjuvazinin* çoğunluğu için, Napoléon'un seçilmesi, bir an için devrime karşı kullanmak gereğini duymuş olduğu, ama şimdi, bir anlık durumunu bir anayasal durum haline getirmeye kalkışınca artık çekilmez olan kesim ile açıkça bağları koparmak demekti. Ona göre, Cavaignac'ın yerinde Napoléon, cumhuriyetin yerinde krallık demekti, kralcı restorasyonun başlangıcı demekti, çekingen imalarda bulunulan Orléans sülalesi demekti ve menekşenin altında gizli zambak demekti.[44] Son olarak *ordu* da, gezgin muhafızlara

* Artık vergi yok, kahrolsun zenginler, kahrolsun cumhuriyet, yaşasın imparator. –ç.

karşı Napoléon için, barış idiline karşı savaş için oy verdi.

İşte, *Neue Rheinische Zeitung*'un dediği gibi, Fransa'nın en basit adamının en karmaşık bir önem kazanması böyle oldu. Tam tamına, o hiçbir şey olmadığından, kendinden başka her anlama gelebiliyordu. Bununla birlikte, başka başka sınıfların ağzında Napoléon sözünün anlamı ne kadar değişik olursa olsun, bu sınıfların her biri oy pusulasına bu adla birlikte şunları yazıyordu: Kahrolsun *National*'in partisi, Kahrolsun Cavaignac, Kahrolsun Kurucu Meclis, Kahrolsun Burjuva Cumhuriyet. Bakan Dufaure, şunu açıkça Kurucu Mecliste ilan etti: 10 Aralık, ikinci bir 24 Şubattır.

Küçük-burjuvazi ve proletarya, Cavaignac'a *karşı* oy vermek için, ve oylarını birleştirerek son kararı Kurucu Meclisin elinden çekip almak için, *en bloc** Napoléon lehinde oy verdiler. Bununla birlikte, bu iki sınıfın en ileri kesimleri kendi adaylarını sundular. Napoléon, burjuva cumhuriyetine karşı güçbirliği yapmış bütün partilerin *ortaklaşa adıydı. Ledru-Rollin* ile *Raspail, özel ad*lardı, ilki demokratik küçük-burjuvazinin, ikincisi devrimci proletaryanın. Raspail lehindeki oylar —proleterler ve onların sosyalist sözcüleri bunu yüksek sesle açıklıyorlardı— basit bir gösteri, her türlü başkanlık sistemine karşı, yani anayasanın kendisine karşı bir protesto olduğu kadar, Ledru-Rollin'e karşı da karşı-oy olacaktı; bu, proletaryanın, bağımsız siyasal parti olarak, Demokratik Partiden ayrıldığı ilk davranışı idi. Bu parti, tam tersine, —demokratik küçük-burjuvazi ve onun parlamentodaki temsilcisi Montagne— Ledru-Rollin'in adaylığını, şimdiye kadar kendi kendini aldatmada gösterıneyi alışkanlık haline getirdiği gibi, tam bir ciddiyetle ve tam bir resmiyetle ele alıyordu. Zaten bu, onun, bağımsız parti olarak proletaryanın karşısında yeralmaya kalkıştığı son deneyimi oldu. Yalnız cumhuriyetçi burjuva partisi değil, küçük-burjuva demokratik partisi ve onun Montagne'ı da 10 Aralıkta yenilmişlerdi.

Fransa'nın şimdi *Montagne*'ın yanında bir de *Napoléon*'u

* Blok durumunda. –ç.

vardı, bu da, her ikisinin, adını taşıdıkları büyük gerçekliklerin birer cansız karikatüründen başka bir şey olmadıklarının tanıtıdır. İmparator şapkası ve kartalıyla, eski Napoléon'un kötü taklidi Louis Napoléon, 1793'ten alınma sözlerle ve demagojik pozlarla eski Montagne'ın kötü taklidi Montagne'dan daha çok zavallıca değildi. Böylece, 1793'e geleneksel derin bağlılık, Napoléon'a geleneksel derin bağlılıkla, aynı zamanda yıkıldı gitti. Devrim, ancak kendi *özel ve özgün* adını kazandıktan sonradır ki, kendi kendini bulmuştu ve bunu, modern devrimci sınıf olan sanayi proletaryası kendisini tamamen kabul ettiren görkemiyle devrimin ön safında ortaya çıktıktan sonra yapabilmişti ancak. Denilebilir ki, 10 Aralık, daha şimdiden Montagne'ın bütün hesaplarını bozuyor, aklını karıştırıyordu ve onu, kendi aklından kuşkuya düşürüyordu, çünkü 10 Aralık, kötü bir köylü oyunuyla, eski devrimle klasik benzerliği gülerek bozmaktaydı.

20 Aralıkta Cavaignac, görevlerini bıraktı ve Kurucu Meclis Louis Napoléon'u cumhuriyetin başkanı ilan etti. 19 Aralıkta, mutlak egemenliğinin son günü, Kurucu Meclis, Haziran başkaldıranları lehinde bir af önerisini geri çevirdi. Bütün adli kararlardan ustalıkla sıyrılarak, başkaldıranlardan 15.000 kişiyi sürgüne mahkum eden 27 Haziran kararnamesini yok saymak, Haziran savaşının kendisini yok saymak demek değil miydi?

Louis-Philippe'in son bakanı olan Odilon Barrot, Louis Napoléon'un ilk bakanı oldu. Louis Napoléon, nasıl, 10 Aralık tarihini değil de, 1806 tarihli bir senato kararını iktidarının başlangıcı saydı ise, o da kendisine, bakanlığını, 20 Aralıktan değil de, 24 Şubat tarihli bir krallık kararnamesi[45] ile başlatan bir kabine başkanı buldu. Louis Napoléon, Louis-Philippe'in meşru olarak, zaten dünyaya gelecek zaman bulamadığı için yıpranmaya da zamanı olmamış olan eski bakanlar kurulunu elde tutarak hükümet değişikliğinin etkisini hafifletti.

Kralcı burjuva kesimlerin liderleri, ona bu seçimi öğütlediler. *National*'in cumhuriyetçilerine doğru bilinçsizce bir ge-

çiş yapmış olan eski hanedan muhalefetinin başı, şimdi burjuva cumhuriyetten krallığa geçişi tam bilinçle biçimlendirmek için daha da uygundu.

Odilon Barrot, bir bakanlık koltuğu uğruna savaşımı hep sonuçsuz kaldığından henüz yıpranmamış tek eski muhalefet partisinin lideriydi. Devrim, yalnızca eylemde değil, ama söz olarak da eski sözlerini yalanlasınlar ve yadsısınlar, ve hepsi iğrenç bir bulamaç halinde biraraya gelip sonunda tarihin çöplüğüne atılsınlar diye, bütün eski muhalefet partilerini, birbiri ardından hızla devletin tepelerine fırlatıyordu. Ve hiçbir döneklik, bu Barrot'yu, onsekiz yıl boyunca kafasının acınası boşluğunu sahte bir ağırbaşlılık tavrı altında gizlemiş olan burjuva liberalizminin bu tüzel temsilcisini kurtaramadı. Bazan, cumhurbaşkanının dikenleri ile geçmişin defne dalları arasındaki göze iyice batan karşıtlık onu ürkütse bile, aynaya şöyle bir gözatması, bakanca davranışını ve kendine karşı insancıl hayranlık duygusunu yeniden kazanmasını sağlıyordu. Aynada yansıyan şey, onun her zaman imrenip kıskandığı ve her zaman kendisine üstün gelen Guizot'nun kendisi, ama Odilon'un olimpik alnıyla Guizot'ydu. Onun gözden kaçırdığı, Midas'ın kulaklarıydı.[46]

24 Şubatın Barrot'su, 20 Aralığın Barrot'sunda içyüzünü açığa vurdu. Orleancı ve volterci Barrot, din işleri bakanı olarak, kendisine, lejitimist ve cizvit Falloux'yu yardımcı seçmişti.

Birkaç gün sonra içişleri bakanlığı, maltusçu Léon Faucher'ye verildi. Hukuk, din, ekonomi politik! Barrot kabinesi bütün bunları kapsıyordu, ve bundan başka bir lejitimistler ve orleancılar kaynaşması idi. Yalnızca bonapartistler eksikti. Bonaparte, henüz, Napoléon olma isteğini gizli tutuyordu çünkü *Soulouque*[47], Toussaint Louverture[48] rolü oynamıyordu henüz.

Hemen *National*'in partisi, postu serdiği bütün yüksek görevlerden kapı dışarı edildi: Polis müdürlüğünü, posta yönetimini, genel savcılığı, Paris belediye başkanlığını, bütün bunları, krallığın eski yaratıkları elegeçirdi. Changarnier,

bu lejitimist, Seine bölgesi ulusal muhafız kuvvetleri, gezgin muhafız kuvvetleri ve birinci tümenin piyade birliklerinin birleşik yüksek komutanlığını aldı. Orleancı Bugeaud, Alp orduları komutanlığına atandı. Bu görevlileri değiştirme işlemleri, Barrot hükümeti zamanında kesintisiz olarak sürüp gitti. Barrot kabinesinin ilk işi, eski kralcı yönetim mekanizmasının yeniden canlandırılması oldu. Göz açıp kapayıncaya kadar resmî sahne — kulisler, kılıklar, dil, aktörler, figüranlar, adı ve sözü olmayan göstermelik oyuncular, suflörler, partilerin durumları, dramın motifleri, çatışmanın içeriği, bütünüyle durum, hepsi değişiverdi. Yalnız tarih-öncesinin Kurucu Meclisi hâlâ yerinde duruyordu. Ama Ulusal Meclisin Bonaparte'ı, Bonaparte'ın Barrot'yu, Barrot'nun Changarnier'yi göreve atadığı andan itibaren Fransa, cumhuriyetin kuruluşu döneminden çıkıyor, kurulu cumhuriyet dönemine giriyordu. Ve kurulmuş cumhuriyette bir Kurucu Meclisin ne işi vardı? Yeryüzü bir kere yaratıldıktan sonra, onun yaratıcısına artık gökyüzünde kendi köşesine çekilmekten başka yapacak bir şey kalmamıştı. Kurucu Meclis yaratıcının örneğine uymamakta kararlıydı. Ulusal Meclis burjuva cumhuriyetçilerin partisinin son sığınağı idi. Yürütme gücünün bütün yetkileri elinden alınıyorduysa da, geriye ona tam kuruculuk yetki ve gücü kalmıyor muydu? Her ne pahasına olursa olsun, elinde bulundurduğu yüksek yerde tutunmak ve buradan yitirilmiş alanı yeniden kazanmak — onun ilk düşüncesi bu oldu işte. Bir kez bir *National* kabinesi Barrot kabinesinin ayağını kaydırdı mı, kralcı personel derhal bütün yönetim saraylarını bırakıp gitmek zorunda kalırdı ve üçrenkli personel, zafer şenliği ile buralara geri dönerdi. Ulusal Meclis, bakanlar kurulunun devrilmesine karar verdi, ve bakanlar kurulunun kendisi, Kurucu Meclisin daha elverişlisini aklından bile geçiremeyeceği cinsten bir saldırı fırsatı yarattı.

Bonaparte'ın, köylüler için, "artık vergi yok!" anlamına geldiği anılardadır. Bonaparte başkanlık koltuğuna oturalı henüz altı gün olmuştu ki, yedinci günde, yani 27 Aralıkta,

kabinesi, Geçici Hükümetin kaldırılmasını karar altına almış bulunduğu *tuz vergisinin yeniden konmasını* önerdi. Özellikle kır halkının gözünde, tuz vergisi, içki vergisi ile, eski Fransız maliye sisteminin bütün kötülüklerini yüklenmiş olmak ayrıcalığını paylaşıyor. Barrot kabinesi, köylülerin seçtikleri adamın ağzına, seçmenleri için, bu *tuz vergisinin yeniden konması* sözünden daha batıcı, daha kötü bir söz koyamazdı. Bonaparte, tuz vergisi ile devrimci tuzunu yitirdi. Köylü ayaklanmasının Napoléon'u bir bulut gibi dağıldı ve geriye kralcı burjuva entrikasının büyük bilinmeyeninden başka bir şey kalmadı. Ve Barrot kabinesinin, kaba ve bayağıca hayal kırıklığı yaratan bu eyleminin, başkanın ilk hükümet eylemi olması boşuna değildi.

Kurucu Meclis kendi yönünden, bakanlar kurulunu devirmek ve köylülerin seçtiklerinin karşısına, köylü çıkarlarının savunucusu olarak çıkmak gibi çifte bir fırsata açgözlülükle sarıldı. Maliye bakanının önerisini geri çevirdi ve tuz vergisini, önceki verginin üçte-birine indirdi, böylece 500 milyonluk devlet bütçesi açığını 60 milyon daha yükseltti ve *güvensizlik oyundan* sonra sakin sakin bakanlar kurulunun çekilmesini bekledi. Kendisini çevreleyen yeni alemi ve kendi durumunda oluşan değişikliği bu denli az kavrıyordu! Bakanlar kurulunun arkasında cumhurbaşkanı vardı, ve cumhurbaşkanının arkasında da, seçim sandığında Kurucu Meclise karşı altı milyon güvensizlik oyu demek olan altı milyon yurttaş vardı. Kurucu Meclis, kendi güvensizlik oyunu ulusa geri verdi: Gülünç bir değiş tokuş! Kurucu Meclis, kendi güvensizlik oylarının yasal geçerliklerini yitirmiş olduklarını unutuyordu. Tuz vergisinin geri çevrilmesi, Bonaparte'ın ve bakanlar kurulunun, Kurucu Meclisi "başından atmak" kararını olgunlaştırmaktan başka bir işe yaramadı. Kurucu Meclisin ömrünün ikinci yarısını tümüyle dolduran bu uzun düello böylece başladı. 29 Ocak, 21 Mart, 3 Mayıs, bu bunalımın büyük *journées*'si* olduğu kadar, 13 Haziranın da habercileridir.

* Günleri. –ç.

Fransızlar, örneğin Louis Blanc, 29 Ocağı, bir anayasal çelişkinin, yani genel oylamadan doğan, feshedilemez ve egemen bir Ulusal Meclis ile, bu meclise karşı sorumlu, ama gerçekte, yalnız genel oy tarafından onaylanmakla kalmayıp ayrıca, Ulusal Meclisin değişik üyeleri arasında paylaşılan ve onlara dağılan bütün oyları kendi şahsı üzerinde toplamış bulunan, ama Ulusal Meclisin, üzerinde, ancak bir manevi güç sıfatıyla süzüldüğü yürütme gücüne tam bir yetki ile sahip olan bir cumhurbaşkanı arasındaki çelişkinin ortaya çıkışı biçiminde anladılar. 29 Ocağın bu yorumu, kürsüden, basın yoluyla ve kulüplerde yapılan savaşımın dili ile bu savaşımın gerçek içeriğini karıştırmaktır. Ulusal Kurucu Meclis karşısında Louis Bonaparte — bu, anayasal iktidarın bir yanı karşısında öteki yanı demek değildi; bu, yasama erki karşısında yürütme erki de değildi; bu, cumhuriyeti kurmuş olan, ve şimdi, kendi kurulu cumhuriyetinin yeniden diriltilmiş bir monarşiye benzediğini görerek şaşırıp kalmış ve, zora başvurarak, koşulları, hayalleri, dili ve kişileri ile kurucu dönemi elde tutmak, sürdürmek ve bir olgunluk düzeyine ulaşmış burjuva cumhuriyetin tamamlanmış ve kendisine özgü biçimiyle ortaya çıkmasını önlemek isteyen devrimci burjuva kesimin entrikaları ve ideolojik hak iddiaları karşısında ve kendi anayasasının araçları karşısında, kurulu burjuva cumhuriyetin ta kendisi idi. Nasıl Ulusal Kurucu Meclis, kendi bağrına dönmüş bir Cavaignac'ı temsil ediyorduysa, Bonaparte da, henüz kendisinden ayrılmamış bir Ulusal Yasama Meclisini temsil ediyordu, yani kurulu burjuva cumhuriyetin Ulusal Meclisini temsil ediyordu.

Bonaparte'ın seçilmesi, ancak, bir *tek* adın yerine, o adın birçok anlamı konarak, yeni Ulusal Meclis seçimlerini, onun yinelenmesi gibi görerek açıklanabilirdi. 10 Aralık seçimi eskisinin görev yetkisini yürürlükten kaldırmıştı. O halde, 29 Ocakta karşı karşıya gelenler *aynı* cumhuriyetin cumhurbaşkanı ile Ulusal Meclisi değildi, karşi karşıya gelenler, kuvve halindeki cumhuriyetin Ulusal Meclisi ile fiilî cumhuriyetin başkanı idiler, cumhuriyetin varlık sürecinin tamamıyla ayrı

ayrı dönemlerini cisimleştiren, bu iki güçtü; karşı karşıya gelenler, bir yanda, cumhuriyeti yalnız kendisi ilan edebilen, sokak kavgaları ve terörle cumhuriyeti proletaryanın elinden koparıp alabilen, ve anayasada temel çizgileri ile ülkesinin taslağını çizebilen burjuvazinin küçük cumhuriyetçi kesimi ile, öte yanda, bu kurulu burjuva cumhuriyetinde yalnız kendisi hüküm sürebilen, ideolojik nitelikteki ekleri, katkıları anayasadan çıkarabilen ve yasama ve yönetim eylemi ile proletaryanın köleleştirilmesi için zorunlu koşulları gerçekleştirebilen burjuvazinin bütün kralcı kitlesiydi.

29 Ocakta patlayan fırtına, bütün Ocak ayı boyunca toplanıp birikti. Kurucu Meclis, güvensizlik oylaması ile Barrot kabinesini istifaya zorlamak istiyordu. Barrot kabinesi ise, tersine, Kurucu Meclise, kendi kendisine kesin bir güvensizlik oyu vermesini, kendi kendinin intiharına karar vermesini, *kendisinin dağılması* için kararname çıkartmasını önerdi. En silik milletvekillerinden biri olan Rateau, 6 Ocak günü, bakanlar kurulunun emri üzerine Kurucu Meclise, daha Ağustosta, anayasayı tamamlayan bütün bir dizi yasayı çıkarmadan önce kendini dağıtmamaya karar vermiş olan o Kurucu Meclise bu öneriyi yaptı. Bakan Fould, Kurucu Meclise, "sarsılmış olan saygınlığı yeniden tesis etmek" için dağılmasının gerekli olduğunu açıkça ilan etti. Acaba Kurucu Meclis, bu geçici durumu uzatmakla, Barrot ile Bonaparte'ı, Bonaparte ile de kurulu cumhuriyeti yeniden tehlikeye sokarak saygınlığı sarsmıyor muydu? Neden sonra eline geçirdiği, cumhuriyetçilerin daha önce bir on ay boyunca geriye attıkları bu kabine başkanlığının, ancak onbeş güncük keyfini sürdükten sonra yeniden elinden gittiğini görmek korkusuyla bir öfkeli Roland[49] olup çıkan Olimposlu Barrot, bu zavallı meclise karşı zorbalıktan yana, zorbaları gölgede bırakıtı. Sözlerinin en yumuşağı, "Bu meclisin hiçbir geleceği olamaz" oldu. Ve gerçekte de, meclis artık geçmişten başka bir şeyi temsil etmiyordu. Şöyle ekliyordu alayla: "Cumhuriyeti sağlamlaştırmak için gerekli kurumlarla kuşatmak onun elinden gelmez." Gerçekten de öyle! Meclisin proletaryaya

karşı tekelci muhalefeti ile burjuva enerjisi kırılmış bulunurken, aynı zamanda, kralcılara karşı muhalefeti ile de cumhuriyetçi coşkunluğu yeniden alevlendirmişti. Demek ki, artık anlamadığı burjuva cumhuriyeti, gerekli kurumlarla sağlamlaştırmada iki kere yeteneksizdi.

Rateau'nun önerisi ile birlikte kabine de bütün ülkede bir *dilekçe kasırgası* çıkardı ortaya, Fransa'nın her bir köşesinden, her gün, Kurucu Meclisin suratının tam ortasına oldukça kesin bir dille *kendisini dağıtmasını* ve vasiyetini yazmasını dileyen tomar tomar *billets doux** fırlatılıyordu. Kurucu Meclise gelince, o da, beri yandan yaşamda kalmasını öğütleyerek kendisini yüreklendiren karşı-dilekçelerin yazılmasını sağlıyordu. Bonaparte ile Cavaignac arasındaki seçim savaşımı, Ulusal Meclisin dağılmasından yana ve ona karşı bir dilekçeler savaşımı biçiminde yineleniyordu. Dilekçeler, 10 Aralığın, iş işten geçtikten sonra yapılan yorumları olsa gerekti. Bu çalkalanma bütün Ocak ayı boyunca sürdü.

Kurucu Meclis ile cumhurbaşkanı arasındaki anlaşmazlıkta, Kurucu Meclis, çıktığı kaynağa döner gibi genel seçimlere gidemezdi, çünkü, önüne genel oyu çıkarırlardı. Kurucu Meclis, hiçbir nizami iktidardan destek göremezdi, çünkü, yasal iktidara karşı savaşım sözkonusuydu. 6 ve 26 Ocakta yeniden denediği gibi, kabineyi güvensizlik oyu ile düşüremiyordu, çünkü kabine, ondan, güvenoyu istemiyordu. Geriye ona *tek* olanak kalıyordu: *başkaldırmak.* Başkaldırının silahlı kuvvetleri, *ulusal muhafızın cumhuriyetçi kesimi, gezgin muhafız* ve devrimci proletarya merkezleri olan *kulüpler idi.* Gezgin muhafızlar, Haziran günlerinin bu kahramanları, Aralıkta, burjuvazinin cumhuriyetçi kesiminin örgütlü silahlı kuvvetlerini oluşturuyordu, tıpkı, Hazirandan önce de, *ulusal atelyelerin,* devrimci proletaryanın örgütlü silahlı kuvvetlerini oluşturmaları gibi. Nasıl Kurucu Meclisin yürütme komisyonu, proletaryanın artık çekilmez olan aşırı isteklerinden kurtulması gerektiği zaman, sert saldırısını ulusal atelyelere yönelttiyse, Bonaparte'ın bakanlar kurulu da,

* Aşk mektubu, nâme. –ç.

burjuvazinin cumhuriyetçi kesimlerinin katlanılmaz hale gelen aşırı isteklerinden kurtulması gerektiğinde, gezgin muhafız kuvvetine saldırdı. *Gezgin muhafız kuvvetinin dağıtılmasını* emretti. Bir yarısına yol verilip sokağa atıldı; öteki yarısının demokratik örgütlenmesinin yerini kralcı bir örgütlenme aldı, ve ücreti, piyade birliklerinin alelade ücreti düzeyine indirildi. Gezgin muhafız şimdi Haziran isyancılarının durumuna düşmüştü ve basın, her gün gezgin muhafızın Hazirandaki yanlışını kabul ettiği ve proletaryadan kendisini bağışlamasını dilediği *açık itiraflar* yayınlıyordu.

Ya *kulüpler*? Kurucu Meclis, Barrot'nun şahsında cumhurbaşkanını, onun şahsında kurulu burjuva cumhuriyeti ve genellikle burjuva cumhuriyetin şahsında ise Şubat cumhuriyetinin bütün anayasal öğelerini tehlikeye soktuğu, sarstığı anda, mevcut cumhuriyeti devirmek isteyen bütün partiler, ve mevcut cumhuriyeti, şiddetli bir geriye gidiş süreci ile, kendi sınıf çıkarlarının ve kendi sınıf ilkelerinin cumhuriyeti haline getirmek isteyenler, zorunlu olarak Kurucu Meclisin çevresinde yerlerini aldılar. Ama daha önce yapılmış olan şey, yeniden yapılması gereken şey durumundaydı, devrimci hareketin billurlaşmaları yeniden sıvılaşmaktaydı, uğruna dövüşülmüş olan cumhuriyet, yeniden, her partinin anlamını belirlemek için uygun bir anı kolladıkları Şubat günlerinin belirsiz cumhuriyeti idi. Partiler, bir an, yeniden Şubattaki eski tutumlarını aldılar, ama Şubatın yanılsamalarını paylaşmaksızın *National*'in üçrenkli cumhuriyetçileri, yeniden, *Reforme*'un demokrat cumhuriyetçilerine yaslandılar ve onları, parlamento savaşımının ön saflarına öncü olarak koydular. Cumhuriyetçi demokratlar ise, bir kez daha, sosyalist cumhuriyetçilere dayandılar, —27 Ocakta, açık bir bildiri, onların uzlaşmalarını ve birleşmelerini kamuya duyurdu— ve kulüplerde, ayaklanmaya ilişkin arka planlarını hazırladılar. Hükümet basını, haklı olarak, *National*'in üçrenkli cumhuriyetçilerine karşı Haziranın yeniden dirilen isyancıları gibi davrandı. Onlar, burjuva cumhuriyetin başında tutunabilmek için, cumhuriyetin kendisini tehlikeye so-

kuyorlardı. 26 Ocakta, bakan Faucher dernek kurma hakkına ilişkin bir yasa önerdi. Yasanın birinci paragrafı şöyle tasarlanmıştı: "Kulüpler yasaklanmıştır." Faucher, yasa tasarısını, öncelikle ve ivedilikle görüşülmek üzere önermişti. Kurucu Meclis, öncelik ve ivedilik önerisini kabul etmedi, ve 27 Ocakta, Ledru-Rollin, kabinenin, anayasayı çiğnemekle suçlanmasını isteyen 230 imzalı bir öneri sundu. Böyle bir davranışın, yargıcın, yani Meclis çoğunluğunun güçsüzlüğünün acemice açığa vurulması ya da bu aynı çoğunluğa karşı suçlayıcının güçsüz bir protestosu demek olduğu bir anda, bakanlar kurulunun suçlanması, işte bu, küçük Montagne'ın o zamandan beri, bunalımın doruğunda her kez oynadığı büyük devrimci koz oldu. Kendi adının ağırlığı altında ezilen zavallı Montagne!

Blanqui, Barbès, Raspail vb., 15 Mayısta, Paris proletaryasının başında, toplantı salonuna girerek Kurucu Meclisi zorla dağıtmaya kalkışmışlardı. Barrot, bu aynı meclise, kendisini dağıtmasını ve oturum salonunu kapamasını zorla kabul ettirmek isteyerek, ona manevi bir 15 Mayıs hazırladı. Bu aynı meclis, Barrot'yu, Mayıs sanıklarına karşı soruşturmayı yürütmekle görevlendirmişti ve şimdi Barrot'nun meclise kralcı bir Blanqui gibi göründüğü bir sırada, meclisin ise kulüplerde, devrimci proleterler yanında, Blanqui'nin partisinde Barrot'ya karşı müttefikler aradığı bir sırada, tam bu sırada, o katı yürekli Barrot, Mayıs sanıklarını jürinin huzuruna çıkarmayıp *National*'in partisinin icat ettiği yüksek mahkemede, *Haute Cour*'da,* yargılamak önerisi ile meclise işkence ediyordu. Bakanlık koltuğunu kaybetmenin amansız korkusunun, Barrot gibi bir adamın kafasından bir Beaumarchais'ye yaraşır sivrilikler çıkartması ne dikkate değer bir şey! Hayli yalpaladıktan sonra, Ulusal Meclis, onun önerisini kabul etti. Mayıs saldırısının sanıkları karşısında gene normal niteliğine dönüyordu.

Kurucu Meclis, cumhurbaşkanına ve bakanlara karşı *başkaldırmak* zorunda idiyse, cumhurbaşkanı ve bakanlar

* Yüce divan. –ç.

da Kurucu Meclise karşı hükümet darbesi yapmak zorunda idiler, çünkü Kurucu Meclisi dağıtmak için hiçbir yasal yolları yoktu. Ama Kurucu Meclis anayasanın, anayasa ise cumhurbaşkanının anası idi. Cumhurbaşkanı, hükümet darbesi ile, anayasayı yırtıyordu ve kendi cumhuriyetçi unvanlarını ortadan kaldırıyordu. O halde, imparatorluk unvanlarını ortaya çıkarmak zorundaydı; bu imparatorluk unvanları orleancı unvanları akla getiriyordu ve her ikisi de lejitimist unvanların önünde soluklaşıyordu. Orleancı partinin henüz yalnızca Şubatın yenileni olduğu bir anda, ve Bonaparte'ın henüz yalnızca 10 Aralığın kazananı olduğu bir anda, ve her ikisinin de cumhuriyetçi gaspa henüz yalnızca gene kendileri de gaspedilmiş kralcı unvanları ile karşı çıkabildikleri bir anda, yasal cumhuriyetin devrilmesi, ancak taban tabana karşıtı olan lejitimist monarşiyi ortaya çıkarabilirdi. Lejitimistler, zamanın elverişli olduğunun bilincindeydiler, ve ayan beyan hükümet aleyhtarı fesatlar hazırlıyorlardı. General Changarnier'nin kişiliğinde, kendi Monk'larını[50] bulacaklarını umabiliyorlardı. Onların lejitimist kulüplerinde *beyaz monarşinin* tahta çıkışı, proletarya kulüplerinde kızıl cumhuriyetin gelişi kadar açıkça ilan ediliyordu.

Uygun bir biçimde bastırılan bir ayaklanma ile, kabine bütün güçlüklerden kurtarılmış olacaktı. "Yasallık bizi öldürüyor" diye bağırıyordu Odilon Barrot. Bir ayaklanma, *salut public** bahanesi ile, Kurucu Meclisin dağıtılması ve bizzat anayasanın yararına anayasayı çiğneme olanağını sağlayacaktı. Odilon Barrot'nun Ulusal Meclise kaba müdahalesi, üçrenkli elli valinin gürültülü bir biçimde görevlerinden alınmaları ve yerlerine kralcıların yerleştirilmesi, gezgin muhafız birliklerinin dağıtılması, liderlerine Changarnier'nin çok sert bir biçimde davranması, Lherminier'in, bu profesörün, Guizot zamanında bile olanaksız olan yeniden görevine alınması, lejitimistlerin palavracılıklarına karşı hoşgörü, hepsi, ayaklanma kışkırtmalarıydı. Ama ayaklanma hiç oralı değildi. O, kabinenin değil, Kurucu Meclisin işaretini bekliyordu.

* Halkın kurtuluşu. –ç.

Sonunda, 29 Ocak, Rateau'nun önerisinin kayıtsız şartsız reddine ilişkin (Drôme'lu) Mathieu'nün önerisinin görüşüleceği gün geldi. Lejitimistler, orleancılar, bonapartistler, gezgin muhafız, Montagne, kulüpler, herkes o gün, sözde düşmanına karşı olduğu kadar sözümona müttefikine karşı da gizli işler çeviriyordu. Bonaparte, atının üzerinde, birliklerin bir kısmını Concorde alanında teftişten geçiriyor, Changarnier ise büyük bir gösterişle, stratejik manevralar yapıyordu. Kurucu Meclis, kendi toplantı salonunu askerler tarafından işgal edilmiş buldu. O, bütün umutların, korkuların, bekleyişlerin, heyecanların, gerilimlerin, fesatların birleşip karıştığı merkez olan aslan yürekli meclis, ruhunu teslim etmeye her zamandan daha yakın olunca, artık bir an bile duraksamadı. Yalnız kendi silahlarını kullanmaya korkmakla kalmayan, düşmanının silahlarını da eldeğnemiş olarak saklamak zorunda olduğunu sanan savaşçıya benziyordu. Ölümü küçümseyerek kendi ölüm hükmünü imzaladı ve Rateau'nun önerisinin kayıtsız şartsız reddini reddetti.[51] Kendisi sıkıyönetim altında bulunan Kurucu Meclis, anayasal bir eyleme, zorunlu çerçevesi Paris'in sıkıyönetim altına alınması demek olacak olan sınırlar koydu. Ertesi gün, 29 Ocak günü, kabinenin kendisine verdiği korku üzerine bir soruşturmaya karar vererek, kendine yaraşır bir biçimde öcünü aldı. Montagne, *National*'in partisinin, kendisini, bu büyük entrika komedisinde bir savaş çığırtkanı yapmasına izin vermekle, siyasal anlayış ve devrimci enerjiden yoksun olduğunu ortaya koydu. Bu parti, burjuva cumhuriyetin kuruluş döneminde elinde tuttuğu iktidar tekelini, kurulu cumhuriyette de yeniden doğrulamak için son bir girişimde bulunmuştu. Bu girişim başarısızlığa uğramıştı.

Eğer, Ocak bunalımında, Kurucu Meclisin varlığı sözkonusuysa, 21 Mart bunalımında da, anayasanın varlığı sözkonusudur. O zaman *National*'in partisinin personeli sözkonusu idiyse, şimdi onun ülküsü sözkonusudur. Saygıdeğer cumhuriyetçilerin, kendi ideolojileri hakkındaki yüksek duygularını, hükümet iktidarının sağladığı dünya zevklerinden daha

ucuza teslim ettiklerini belirtmemizin gereği yok.

21 Martta, Ulusal Meclisin gündeminde, dernek kurmak hakkına karşı Faucher yasası tasarısı, yani *kulüplerin yasaklanması* vardı. Anayasanın 8. maddesi, bütün Fransızlar için dernek kurma hakkını güven altına alıyordu. Şu halde, kulüplerin yasaklanması, anayasaya apaçık bir saldırıydı, ve Kurucu Meclis, kendi azizlerinin saygısızlığa, küfre uğramasını kendisi yasalaştırmak zorundaydı. Ama kulüpler, devrimci proletaryanın toplanma noktaları, gizli eylem merkezleri idi. Bizzat Ulusal Meclis, işçilerin, burjuvalarına karşı güçbirliğini yasaklamıştı. Ve kulüpler, tüm işçi sınıfının, tüm burjuva sınıfına karşı güçbirliğinden, burjuva devletine karşı bir işçi devletinin oluşturulmasından başka bir şey miydi? Kulüpler, proletaryanın kurucu meclisleri olduğu kadar, isyan ordusunun hazır kuvvetleri de değil miydi? Anayasanın her şeyden önce sağlaması gereken şey, burjuvazinin egemenliğiydi. Şu halde, anayasa, dernek kurma hakkından, açıkça, yalnız burjuvazinin egemenliğiyle, yani burjuva düzenle bağdaşan dernekleri anlıyor olabilirdi. Anayasa, teorisi gereği, meramını genel bir biçimde anlatıyorsa, anayasayı yorumlamak ve tek tek özel durumlara uygulamak için Ulusal Meclis ve hükümet ne güne duruyordu? Ve eğer cumhuriyetin tufan-öncesi döneminde, kulüpler, sıkıyönetim tarafından gerçekten yasaklandı iseler, şimdi kurulu, nizami cumhuriyette onları yasal yoldan da yasaklamak gerekmez miydi? Üçrenkli cumhuriyetçilerin anayasanın bu bayağı yorumuna karşı, anayasanın tumturaklı palavracı sözlerinden başka karşı koyacak bir şeyleri yoktu. Bunlardan bir kısmı, Pagnerre, Duclerc vb., hükümet lehinde oy verdiler ve böylece ona çoğunluğu sağladılar. Öteki kısım, baş melek Cavaignac ve kilisenin babası Marrast başta olmak üzere, kulüplerin yasaklanmasına ilişkin madde geçerken başkanlık divanının bir salonuna çekildiler ve Ledru-Rollin ve Montagne ile "oturuma geçtiler". Ulusal Meclis felce uğramıştı, gerekli çoğunluğa sahip değildi. Crémieux, başkanlık divanı salonunda, o andan itibaren, bu yolun dosdoğru sokağa gittiğini ve

artık 1848 Şubatında değil, 1849 Martında bulunduğunu tam zamanında anımsadı. Birdenbire aydınlanan *National*'in partisi, Ulusal Meclisin toplantı salonuna geri döndü. Ve, durmadan devrimci isteklerle kıvranıp duran, ve durmadan da anayasal olanaklar araştırıp duran ve her zaman, devrimci proletaryanın önünde olmaktansa, burjuva cumhuriyetçilerin ardında kendini daha iyi hisseden Montagne, bir kez daha aldatılmış olarak onları izledi. Oyun böylece oynanmıştı. Ve anayasanın metninin bozulmasının, anayasanın ruhuna uygun tek uygulama olduğunu karar altına almış olan gene Kurucu Meclisin kendisiydi.

Artık yoluna koyulması gereken bir tek nokta kalıyordu: kurulu cumhuriyetin Avrupa devrimi ile ilişkileri, yani *dış politika*sı. 8 Mayıs 1849 günü, görev süresi birkaç gün içinde sona erecek olan Kurucu Mecliste alışılmadık bir heyecan hüküm sürüyordu. Fransız ordusunun Roma üzerine saldırısı, Romalılar karşısında geri çekilmesi, siyasal bakımdan namus lekesi, askerî bakımdan yüzkarası, Fransız Cumhuriyetinin Roma Cumhuriyetinin canına kıyması, ikinci Bonaparte'ın birinci İtalya seferi, hepsi gündemdeydi. Montagne, bir kez daha büyük kozunu oynamıştı. Ledru-Rollin, hükümete karşı, ve bu kez Bonaparte'a da karşı olmak üzere, anayasanın çiğnenmesi nedeniyle, kaçınılmaz suçlama önergesini başkanlık kürsüsüne bıraktı.

8 Mayısın gerekçesi, daha sonra, 13 Haziranın gerekçesi olarak da yinelendi. Biz, Roma seferi üzerinde biraz duralım.

Cavaignac, daha 1848 Kasımı ortalarında, papayı korumak, onu gemiye alıp Fransa'ya getirmek üzere, Civita-Vecchia'ya[52] bir savaş filosu göndermişti. Papa, saygın cumhuriyeti kutsayacak ve Cavaignac'ın cumhurbaşkanlığına seçilmesini güven altına alacaktı. Cavaignac, papa ile köy papazlarını, köy papazları ile köylüleri, köylülerle de cumhurbaşkanlığını elde etmek istiyordu. Kısa vadeli amacı seçim reklamı olan Cavaignac'ın seferi, aynı zamanda, Roma devrimine karşı bir protesto ve ayrıca bir tehdit niteliğinde idi. Bu, Fransa'nın papa lehinde müdahalesini tohum olarak

içinde taşıyordu.

Papa lehinde, Roma Cumhuriyetine karşı, Avusturya ve Napoli ile birlikte müdahale, Bonaparte'ın bakanlar kurulunun 23 Aralık tarihli ilk oturumunda karar altına alındı. Bakanlar kurulunda bir Falloux, Roma'da, ve papanın Roması'nda, papa demekti. Bonaparte'ın, köylülerin cumhurbaşkanı olmak için artık papaya gereksinimi yoktu, ama cumhurbaşkanının köylülerini elinde tutmak için papayı da elinde tutmaya gereksinimi vardı. Bonaparte'ı cumhurbaşkanı yapan, köylülerin saflığıydı. Ve köylüler, iman ile bu saflıklarını ve papa ile de imanlarını yitiriyorlardı. Ve, Bonaparte adına egemen olan orleancılar ile lejitimistler güçbirliği yapmışlardı! Kralı yeniden tahta geçirmeden önce, kralları kutsallaştıran gücü yeniden diriltmek gerekiyordu. Kralcılıkları bir yana: Papanın fani erkine boyun eğmiş eski Roma olmadan, papa olmazdı; papa olmadan, katoliklik olmazdı; katoliklik olmadan, Fransız dini olmazdı; peki din olmayınca eski Fransız toplumunun hali nice olurdu? Köylünün göksel mallar üzerinde sahip olduğu ipotek, burjuvanın, köylünün malları üzerinde sahip olduğu ipoteği güvence altına alır. Şu halde, Roma devrimi, mülkiyete karşı, burjuva düzene karşı Haziran Devrimi kadar korkunç bir saldırıydı. Fransa'da yeniden kurulan burjuva egemenliği, Roma'da papanın egemenliğinin yeniden canlanmasını gerektiriyordu. Son olarak da, Romalı devrimcilere darbe indirmek, Fransız devrimcilerin müttefiklerine darbe indirmekti. Fransız Cumhuriyetinde karşı-devrimci sınıfların ittifakı, bu cumhuriyetin, Kutsal- İttifakla, Napoli ve Avusturya ile ittifakında zorunlu tamamlayıcısını buluyordu. Bakanlar kurulunun 23 Aralık tarihli kararı, Kurucu Meclis için bir giz değildi. Daha 8 Ocakta, Ledru-Rollin, kabineden bu konuda açıklama istemişti. Bakanlar kurulu bunu yalanlamış; Ulusal Meclis ise konuyu tartışmaya koymayıp geçiştirmişti. Ulusal Meclisin kabinenin sözlerine güveni mi vardı? Biliyoruz ki, meclis, bütün Ocak ayını, hükümete güvensizlik oyu vermekle geçirmişti. Ama, kabinenin rolü yalan söylemek idiyse, meclisin

kendi rolü de, kabinenin yalanına inanmış gibi yapmak ve böylece cumhuriyetçi *dehors*'u* kurtarmaktı.

Bu arada Piemonte yenilmişti. Charles-Albert, tahtı bırakmıştı. Avusturya ordusu Fransa'nın kapısını çalıyordu. Ledru-Rollin sert bir gensoru önergesi verdi. Kabine, kuzey İtalya'da Cavaignac'ın politikasını sürdürmekten başka bir şey yapmadığını, Cavaignac ise yalnızca Geçici Hükümetin, yani Ledru-Rollin'in siyasetini izlediğini tanıtladı. Üstelik, bu kez, hükümet, Ulusal Meclisten bir de güvenoyu aldı ve Avusturya ile Sardinya'nın toprak bütünlüğü ve Roma sorunu konusunda yapılacak barış görüşmelerini desteklemek üzere Yukarı-İtalya'da uygun bir noktayı geçici olarak işgal etme yetkisi kendisine verildi. Bilindiği gibi, İtalya'nın yazgısı, kuzey İtalya'nın savaş alanlarında belirlenir. İşte bu yüzden Roma, Lombardi ve Piemonte ile birlikte düşmüştü, ya da Fransa'nın Avusturya'ya, yani giderek Avrupa karşıdevrimine savaş açması gerekirdi. Acaba Ulusal Kurucu Meclis, Barrot kabinesini, birdenbire eski Halk Kurtuluş Komitesi mi sanıyordu? Ya da kendi kendisini Konvansiyon yerine mi koyuyordu? Öyleyse Yukarı-İtalya'da bir noktanın askerî işgalinin nedeni neydi? Bu saydam perdenin ardında Roma seferi gizleniyordu.

14 Nisanda, 14.000 kişi, Oudinot'nun emri ile, Civita-Vecchia'ya gitmek üzere gemilere bindirildiler. 16 Nisanda, Ulusal Meclis, bakanlar kuruluna, Akdeniz'de boy gösterecek bir filonun üç aylık bakım masrafları için 1.200.000 franklık bir ödenek verdi. Böylece, meclis kabineye, Avusturya'ya müdahale etmesine izin veriyormuş gibi yaparak, aslında Roma'ya müdahale etmesi için bütün olanakları veriyordu. Bakanlar kurulunun ne yaptığına bakmıyordu, yalnızca söylediklerine kulak veriyordu. Böyle bir iman Yakup peygamberde bile bulunamazdı. Kurucu Meclis, kurulu cumhuriyetin ne yapmak yükümünde olduğunu bilemeyecek duruma gelmişti.

Ensonu, 8 Mayısta, komedinin son sahnesi oynandı. Ku-

* Görünüşü. –ç.

rucu Meclis, bakanlar kurulunu, İtalya seferini, bu sefer için saptanmış olan amaca yöneltmek üzere hızlı önlemler almaya çağırdı. Bonaparte aynı akşam, *Moniteur*'de, Oudinot'ya en candan kutlamalarını yolladığı mektubunu yayınlattı. 11 Mayısta, Ulusal Meclis, bu aynı Bonaparte ve onun bakanlar kurulu hakkındaki suçlama belgesini geri çeviriyordu. Ve bu yalan dokusunu yırtıp atacağı yerde, Fouquier-Tinville[53] rolünü kendisi oynamak üzere bu parlamento komedisini dram gibi anlayan Montagne, Konvansiyondan ödünç aldığı aslan postunun altında, kendi doğal küçük-burjuva dana gönünün görünmesine hiç fırsat vermiyordu sanki!

Kurucu Meclisin ömrünün ikinci yarısı şöylece özetlenir: Kurucu Meclis, 29 Ocakta, kralcı burjuva kesimlerin, kendisi tarafından kurulan cumhuriyetin doğal liderleri olduklarını; 21 Martta, anayasanın çiğnenmesinin anayasanın uygulanması demek olduğunu; 11 Mayısta, Fransız Cumhuriyetinin savaş halindeki halklarla yaptığı ve tumturaklı bir biçimde ilan edilen pasif ittifakın, Avrupa karşı-devrimi ile aktif ittifak anlamına geldiğini itiraf eder.

Bu biçare meclis, doğumunun ikinci yıldönümünden iki gün önce, 4 Mayısta, Haziran isyancıları için af önerisini reddetme zevkini de tattıktan sonra sahneden çekildi. İktidarı parçalanmış, halkın ölesiye nefret ettiği, bir aleti olduğu burjuvazi tarafından küçümsenerek itelenmiş, hor görülmüş, bir kenara atılmış, ömrünün ikinci yarısında birincisini yadsımak zorunda kalmış, cumhuriyetçi kuruntularını üzerinden atmış, geçmişte hiçbir büyük uygulaması olmayan, geleceğinde hiçbir umut bulunmayan, daha canlı iken bedeni parça parça körelen bu meclis, ancak durmadan Haziran zaferini anımsayarak ve iş işten geçtikten sonra onu yeniden yaşayarak kendi cesedini geçici bir coşku ile kıpırdatmaktan başka bir şey beceremiyordu; lanetlileri her gün yeniden lanetleyerek kendini ortaya koyuyor, kendini gerçekliyordu. Haziran isyancılarının kanıyla yaşayan vampirdi o!

Bu meclis, gerisinde, Haziran ayaklanmasının masrafları, tuz vergisinin kaldırılması, köleliğin kaldırılması karşılı-

ğında plantasyon sahiplerine verdiği zarar ödentileri, Roma seferinin doğurduğu harcamalar, ve, bu kötü yürekli kocakarının, son nefesinde sevinçli varisinin omuzlarına, başını belaya sokacak bir şeref borcu yüklemenin mutluluğu içinde karar verdiği, içki vergilerinin kaldırılması ile kabaran bir bütçe açığı bırakıyordu.

Martın başından beri, *Ulusal Yasama Meclisi* lehinde seçim propagandaları başlamıştı. Bellibaşlı iki grup çarpışıyordu: *düzen partisi* ve *demokrat-sosyalist parti,* yani *kızıl parti.* Bu ikisi arasında, *Anayasanın Dostları* bulunuyordu; *National*'in üçrenkli cumhuriyetçileri bu adla bir parti ortaya çıkarmaya çalışıyorlardı. *Düzen partisi,* hemen Haziran günlerinin arkasından kuruldu; ama bu, ancak, 10 Aralık, ona, *National* kliğini, yani burjuva cumhuriyetçileri uzaklaştırma olanağını sağladıktan ve onun varlığının gizi, orleancılarla lejitimistlerin bir parti halindeki güçbirliği olarak açığa vurulduktan sonra oldu. Burjuva sınıf iki büyük fraksiyona ayrılmıştı; bunlar almaşık olarak, *Restorasyon döneminde büyük toprak sahipleri,* ve *Temmuz monarşisi döneminde ise mali aristokrasi ve sanayi burjuvazisi,* iktidar tekelini ellerinde tuttular. Bourbon, bu kesimlerden birinin çıkarlarının ağır basan etkisini kapsayan kraliyet adı idi, Orléans ise, öteki kesimin ağır basan çıkarlarının etkisini kapsayan bir kraliyet adı idi — *cumhuriyetin adsız egemenliği,* her iki kesimin, karşılıklı rekabetlerinden vazgeçmeksizin ortak sınıf çıkarlarını eşit güçte tutabildikleri tek egemenlik biçimiydi. Eğer burjuva cumhuriyet, bütün burjuva sınıfın, açıkça belirginleşmiş ve tamamlanmış egemenliğinden başka bir şey olamazdıysa, orleancıların lejitimistler tarafından tamamlanan ve lejitimistlerin orleancılar tarafından tamamlanan egemenliğinden, *Restorasyon ile Temmuz monarşisinin sentezinden* başka bir şey olabilir miydi? *National*'in burjuva cumhuriyetçileri, kendi sınıflarının, ekonomik temellere dayanan büyük bir kesimini temsil etmiyorlardı. Onların tek önemli yanları, tek tarihsel sıfatları, monarşi yönetiminde, ancak kendi *özel* rejimlerini anlayabilen iki burjuva kesime

karşı, burjuva sınıfın genel rejimini, yani ülküleştirdikleri ve antik arabesklerle süsledikleri, ama gene de her şeyden önce kendi kliklerinin egemenliği olarak selamladıkları *cumhuriyetin adsız yönetimini* övüp yükseltmeleriydi. Eğer *National*'in partisi, kendi kurmuş olduğu cumhuriyetin tepesinde güçbirliği etmiş kralcıları gördüğünde, nasıl kendi aklından kuşku duymuşsa, kralcıların kendileri de, birleşik egemenlikleri konusunda daha az yanılmadılar. Şunu anlayamıyorlardı: Kendi fraksiyonlarından her biri tek başına ele alındığı zaman kralcı olduğu halde, onların kimyasal bileşmelerinin ürünü, zorunlu olarak *cumhuriyetçi* olmalıdır ve beyaz monarşi ile mavi monarşi, zorunlu olarak, üçrenkli cumhuriyetin içinde etkisizleştirilmelidir. Devrimci proletaryaya karşı ve proletaryanın çevresinde gitgide daha çok toplanıp sıkışan ara sınıflara karşı muhalefetleri ile, birleşik kuvvetlerini yükümlülük altına sokmak ve bu birleşik kuvvetlerin örgütünü muhafaza etmek zorunda olan düzen partisi fraksiyonlarından her biri, ötekinin krallığı yeniden diriltme ve hegemonya isteklerine karşı, ortak egemenliği üstün kılmak, yani burjuva egemenliğin *cumhuriyetçi biçimini* üstünleştirmek yükümü altındaydı. İşte böylece, başlangıçta krallığın hemen yeniden dirilmesine inanan, daha sonra, bir yandan cumhuriyetçi biçimi elden bırakmadan, cumhuriyete karşı ağızları köpürerek, korkunç küfürleri dudaklarından eksik olmayan kralcılar, bakın görün ki, sonunda ancak cumhuriyet yönetiminde uyuşabildiklerini açıklıyorlar ve Restorasyonu belli olmayan bir tarihe atıyorlar. İktidardan ortaklaşa yararlanma, bu iki kesimin her birini güçlendiriyordu ve onu, öteki kesime boyun eğmeye, yani krallığı geri getirmeye daha elverişsiz ya da daha az istekli bir duruma getiriyordu.

Düzen partisi seçim programında, doğrudan burjuva sınıfın egemenliğini, yani kendi egemenliğinin varlık koşullarının, *mülkiyet*in, *aile*nin, *din*in, *düzen*in *korunması*nı ilan etti. Doğal olarak, kendi sınıf egemenliğini, uygarlığın egemenliği gibi ve maddi üretimin ve bundan doğan toplumsal ilişkilerin zorunlu koşulları gibi sunuyordu. Düzen partisi,

muazzam kaynaklardan istediği gibi yararlanabiliyordu. Bütün Fransa'da şubelerini örgütledi, eski toplumun bütün ideologlarını parasıyla tuttu, mevcut hükümet iktidarının etkisini istediği gibi kullandı, devrimci hareketin hâlâ uzağında duran, mülkiyetin büyük ulu kişilerinin şahsında kendi küçük mülkiyetlerinin ve küçük önyargılarının temsilcilerini gören bütün küçük-burjuvalar ve köylüler yığını içinde bir gönüllü vasallar ordusuna sahip bulunuyordu; bütün ülkede bir sürü küçük kralcılar tarafından temsil edildiğinden, adaylarının reddini bir ayaklanma gibi cezalandırabilir, başkaldıran işçileri, çiftlik uşaklarını, ev hizmetkarlarını, ticarethane görevlilerini, demiryolu memurlarını, dikkafalı bürokratları, düpedüz buyruğu altındaki bütün görevlileri işlerinden atabilirdi. Ve ensonu orada burada, Cumhuriyetçi Kurucu Meclisin, 10 Aralıkta Bonaparte'ın mucizevi kuvvetlerini göstermesine engel olduğu yanılsamasının tutunmasını sağlayabilirdi. Düzen partisi içinde bonapartistlerin adını anmadık. Bunlar, burjuva sınıfın ciddi bir kesimi değildi, ama birtakım saplantıları olan yaşlı savaş malulleri ve inançsız genç dolandırıcılar koleksiyonu idi. Düzen partisi, seçimleri kazandı, Yasama Meclisine büyük bir çoğunluk gönderdi.

Güçbirliği etmiş karşı-devrimci burjuva sınıfın karşısında, küçük-burjuvazinin ve köylü sınıfının daha şimdiden devrimci olan partileri, doğal olarak, devrimci çıkarların büyük önderine, devrimci proletaryaya bağlanmak zorundaydılar. Daha önce gördük ki, küçük-burjuvazinin parlamentodaki demokrat sözcüleri, yani Montagne, parlamentodaki başarısızlıklar, bozgunlar yüzünden proletaryanın sosyalist sözcülerine doğru itilmişti, ve parlamentonun dışındaki gerçek küçük-burjuvazi ise, uzlaşma konkordatoları ile, burjuva çıkarların birdenbire işlerlik kazanması ile, iflas ile, gerçek proleterlere doğru sürüklenmişlerdi. 27 Ocakta, Montagne ile sosyalistler, barışmalarını kutlamışlardı. 1849 Şubatının büyük şöleninde, birlik bağıtlarını yenilediler. Sosyal parti ile demokratik parti, işçilerin partisi ile küçük-burjuvazinin

partisi, *sosyal-demokrat* partide, yani *kızıl* partide birleştiler.

Haziran günlerini izleyen bir cançekişme ile bir an için felce uğramış olan Fransız Cumhuriyeti, sıkıyönetimin kalkmasından beri, 19 Ekimden beri, ardarda bir sürü büyük heyecanlar geçirmişti. İlkönce cumhurbaşkanlığı için savaşım; sonra cumhurbaşkanı ile Kurucu Meclis arasındaki savaşım; kulüpler için savaşım; cumhurbaşkanının, kralcılar güçbirliğinin, saygın cumhuriyetçilerin, demokratik Montagne'ın, proletaryanın sosyalist doktrinerlerinin küçük adamlarına karşı, proletaryanın gerçek devrimcilerini, bir tufanın toplumun yüzeyinde bıraktığı tufan-öncesi garip yaratıklar gibi, ya da toplumsal bir tufandan önce gelebilecek tek yaratıklar gibi ortaya çıkartan Bourges davası;[54] seçim kampanyası; Bréa'nın[55] katillerinin idamı; sürekli basın davaları; hükümetin, polis yöntemleriyle, zor kullanarak toplantı basmaları; kralcıların hayasızca tahrikleri; Louis Blanc ve Caussidière'in[56] portrelerinin halka teşhir edilmesi; kurulu cumhuriyet ile Kurucu Meclis arasında, her an devrimi çıkış noktasına doğru iten, her an yeneni yenilen, yenileni ise yenen durumuna getiren, bir göz açıp kapayıncaya kadar partilerin ve sınıfların konumlarını, aralarında birleşmelerini ve ayrılmalarını altüst eden ardı arkası kesilmeyen savaşım; Avrupa karşı-devriminin hızla ilerleyişi; Macaristan'ın şanlı savaşımı, Almanya'daki silahlı ayaklanmalar, Roma seferi, Fransız ordusunun Roma karşısındaki yüzkarası bozgunu — bu devninim içinde, bu katlanılması güç tarihsel kargaşalık içinde, bu devrimci tutkular, umutlar ve umutsuzlukların dramatik yükselişi ve alçalışı içinde bir burgaç gibi dönüp duran Fransız toplumunun çeşitli sınıfları, eskiden yarım yüzyıllarla saydıkları gelişme dönemlerini, şimdi kaçınılmaz olarak haftalarla saymak zorundaydılar. Köylülerin ve taşranın önemli bir bölümü, devrimci bir tutumu benimsemişlerdi. Yalnızca, Napoléon kendilerini hayal kırıklığına uğratmış değildi, kızıl parti, onlara, ad yerine içeriği, yalancı vergi muafiyeti yerine lejitimistlere ödenmiş milyarın ödetilmesi-

ni, ipoteklerin düzenlenmesini, tefeciliğin kaldırılmasını sunuyordu.

Orduya bile devrim ateşi bulaşmıştı. Ordu Bonaparte'a oy verirken zafere oy vermişti, Bonaparte ise ona yenilgi veriyordu. Ordu Bonaparte'ın kişiliğinde, ardında büyük devrimci bir komutanın gizlendiği küçük onbaşıya oy vermişti, Bonaparte ise, ona, arkalarında tozluk düğmelerinde uzman onbaşının görünmez olduğu büyük generalleri veriyordu. Hiç kuşkusuz, kızıl parti, yani demokratik güçbirliği partisi kesin zafer olmasa da hiç değilse Paris'in, ordunun, taşranın büyük bir bölümünün kendisine oy vermesi ile büyük başarıları kutlamak durumunda olacaktı. Montagne'ın lideri Ledru-Rollin beş yönetim bölgesince seçildi. Düzen partisinin liderlerinden hiçbiri, asıl proleter partisinden hiçbir ad, bu ölçüde bir zafer kazanamadı. Bu seçim, bize, demokrat-sosyalist partinin sırrını açıklıyor. Demokrat küçükburjuvazinin parlamenter öncüsü Montagne, bir yandan, proletaryanın sosyalist doktrincileriyle birleşmek zorunda idiyse, beri yandan Haziranın korkunç maddi yenilgisi dolayısıyla, entelektüel zaferlerle yeniden ayağa kalkmak zorunda olan, öteki sınıfların gelişmesi yüzünden henüz devrimci diktatörlüğü elegeçirecek durumda bulunmayan proletarya da beri yandan, kendi kurtuluşunun doktrincilerinin, yani sosyalist mezhebin kurucularının kollarına atılmak zorundaydı, devrimci köylüler, ordu, taşra illeri böylece devrimci ordu kampının lideri olan ve sosyalistlerle anlaşması sonucu devrimci parti içinde bütün uzlaşmaz çelişkileri uzaklaştırmış olan Montagne'ın arkasında yeraldılar. Kurucu Meclisin ömrünün ikinci yarısında, Montagne, mecliste cumhuriyetçi coşkuyu temsil ediyordu ve Geçici Hükümet zamanında, Yürütme Komisyonu ve Haziran günleri sırasında işlediği günahları unutturmuştu. *National*'in partisi, belirsiz, kararsız mahiyetine uygun olarak, kralcı kabinenin kendisini ezmesine gözyumdukça, *National*'in mutlak iktidarı boyunca uzakta tutulmuş olan Montagne, devrimin, parlamentodaki temsilcisi olarak yükseliyor ve ağır basıyordu. Gerçekte, *Natio-*

nal'in partisinin, öteki kralcı kesimlerin karşısına koyacak, hırslı kişiliklerden ve idealistçe zevzekliklerden başka bir şeyi yoktu. Montagne partisi ise, tersine, maddi çıkarları demokratik kurumları gerektiren proletarya ile burjuvazi arasında gidip gelen kararsız bir yığını temsil ediyordu. Cavaignaclar'ın Marrastlar'ın karşısında, Ledru-Rollin ve Montagne, bu bakımdan, devrimin gerçeği içinde bulunuyorlardı ve bu ağır durum içinde bulunmanın verdiği bilinçten, büyük bir cesaret kazanıyorlardı ve bu cesaret, devrimci enerji gösterisi, yalnız parlamentodaki çıkışlarla, suçlama önergeleri sunmakla, tehditlerle, bağırıp çağırmalarla, gürültülü konuşmalarla, sözlerden ileri gitmeyen aşırılıklarla sınırlı kaldığından daha da büyüklük kazanıyordu. Köylüler de hemen hemen küçük-burjuvalarla aynı durumda bulunuyorlardı, hemen hemen aynı toplumsal hak iddialarına sahiptiler. Toplumun bütün orta tabakaları, devrimci harekete sürüklendikleri ölçüde, demek ki, zorunlu olarak kahramanlarını Ledru-Rollin'de bulacaklardı. Ledru-Rollin, demokratik küçük-burjuvazinin önemli adamıydı. Düzen partisine karşı ilkönce öne sürülecek, başa geçirilecek olanlar, elbette ki, bu düzenin yarı-tutucu, yarı-devrimci ve baştan aşağı ütopyacı reform yapıcıları idi.

National'in partisi, "Anayasanın Dostları *quand même**", "*pures et simples*** cumhuriyetçiler" seçimlerde tamamıyla yenildiler. Aralarından pek küçük bir azınlık Yasama Meclisine gönderilebildi. En ileri gelen liderleri, hatta saygın cumhuriyetin *en chef**** yazarı ve Orfe'si Marrast bile sahneden silindiler.

28 Mayısta Yasama Meclisi toplandı; 11 Haziranda, 8 Mayıs çarpışması yenilendi. Ledru-Rollin, Montagne adına Roma'nın bombalanması nedeniyle cumhurbaşkanının ve kabinenin suçlandırılması isteminde bulundu. 12 Haziranda, Yasama Meclisi suçlandırma istemini reddetti, tıpkı Kurucu Meclisin de 11 Mayısta geri çevirmiş olduğu gibi, ama bu kez

* Olsa bile. –ç.
** Saf ve basit. –ç.
*** Baş. –ç.

proletarya Montagne'ı sokağa itti, sokak kavgası için değil de, sokak gösterisi için. Hareketin yenilgiye uğradığını ve Haziran 1849'un, Haziran 1848'in gülünç olduğu kadar yakışıksız bir karikatürü olduğunu anlamak için, bu hareketin başında Montagne'ın bulunduğunu söylemek yeter. Büyük 13 Haziran geri çekilişi, ancak, düzen partisinin hiç yoktan var ettiği Changarnier'nin daha büyük savaş anlatısı ile örtülüp kapatıldı. Her toplumsal çağın, Helvetius'un dediği gibi kendi büyük adamlarına gereksinmesi vardır, ve eğer onları bulamazsa, kendisi icat eder.

20 Aralık günü, kurulu burjuva cumhuriyetin artık yalnızca bir yarısı, cumhurbaşkanı vardı; 28 Mayısta ilk yarı, ikinci yarı ile, Yasama Meclisi ile tamamlandı. Haziran 1848'de, kurulmakta olan burjuva cumhuriyet, proletaryaya karşı verdiği sözle anlatılmaz bir savaşla, tarihin yapraklarına doğumunun belgesini kazımıştı. Haziran 1849'da, kurulu burjuva cumhuriyet, bunu, küçük-burjuvazi ile birlikte oynanan anlatılmaz bir komedi ile yaptı. 1849 Haziranı, 1848 Haziranının Nemesis'i[57] oldu. 1849'da yenik düşenler işçiler değildi, ama işçilerle devrim arasına giren küçük-burjuvalar bozguna uğradılar. 1849 Haziranı ücretli-emek ile sermaye arasındaki kanlı trajedi değildi, ama hapsetme sahneleri ile dolu, borçlu ile alacaklı arasındaki acıklı sahnelerle dolu bir temsildi. Düzen partisi kazanmıştı, yenmişti, güçlüydü ve şimdi ne olduğunu göstermesi gerekiyordu.

ÜÇ
13 HAZİRAN 1849'UN SONUÇLARI
13 HAZİRAN 1849'DAN 10 MART 1850'YE

20 ARALIKTA,[58] *meşruti cumhuriyet*in Janus başı,[59] henüz, yüzlerinden *ancak bir*ini, Louis Bonaparte'ın düz, belirsiz çizgileri altındaki yürütme yüzünü göstermişti; 29 Mayıs 1849'da ikinci yüzünü, Restorasyon ve Temmuz monarşisinin sefahat alemlerinden artakalmış kırışıklıklarla dolu *yasama* yüzünü gösterdi. Ulusal Yasama Meclisi ile birlikte, *meşruti cumhuriyet* görüngüsü, yani, içinde yani burjuva sınıfın egemenliğinin kurulmuş olduğu cumhuriyetçi hükümet biçimi, dolayısıyla Fransız burjuvazisini oluşturan iki büyük kralcı kesimin ortak egemenliği, lejitimistlerin ve orleancıların güçbirliği, *düzen partisi*, tamamlanmıştı. Fransız Cumhuriyeti, böylece kralcı partiler koalisyonunun mülkiyeti haline gelirken, karşı-devrimci güçlerin Avrupa güçbirliği de, eşanlı olarak, Mart devrimlerinin son sığınaklarına karşı genel bir haçlı seferine girişti. Rusya, Macaristan'a saldırdı,

Prusya, imparatorluğun anayasal ordularına karşı yürüdü ve Oudinot, Roma'yı bombaladı. Avrupa bunalımı gözle görünür biçimde kesin bir dönemeç noktasına yaklaşıyordu. Bütün Avrupa'nın gözleri Paris'e, bütün Paris'in gözleri de *Yasama Meclisine* dikilmişti.

11 Haziran günü, Ledru-Rollin kürsüye çıktı. Orada hiç de nutuk çekmedi, bakanlara karşı apaçık, şatafatsız, olgulara dayanan, özlü ve zorlu iddiasını dile getirdi.

Roma'ya karşı saldırı, anayasaya karşı bir saldırıdır; Roma Cumhuriyetine karşı saldırı, Fransız Cumhuriyetine karşı bir saldırıdır. Anayasanın V. maddesi[60] şöyledir: "Fransız Cumhuriyeti, hiçbir zaman kuvvetlerini herhangi bir halkın özgürlüğüne karşı kullanmaz" — ve cumhurbaşkanı, Fransız ordusunu, Roma'nın özgürlüğüne karşı yöneltmektedir. Anayasanın 54. maddesi, Ulusal Meclisin onayı alınmadan her ne çeşitten olursa olsun savaş ilan etmeyi, yürütme gücüne yasaklamıştır. Kurucu Meclisin 8 Mayıs tarihli kararı, özellikle, bakanlara, Roma seferini olanaklı olduğu kadar çabuk, başlangıçtaki ilk amacına geri çevirmelerini emretmiş, demek ki, aynı kesinlikle, onlara, Roma'ya karşı savaşı yasaklamıştır — ve Oudinot, Roma'yı bombalamaktadır. Böylece, Ledru-Rollin, anayasanın kendisini, Bonaparte'a ve bakanlarına karşı kamu tanıklığına çağırıyordu. O, anayasanın savunucusu Ledru-Rollin, Ulusal Meclisin kralcı çoğunluğunun suratına şu göz korkutan bildirimi savuruyordu: "Cumhuriyetçiler, her türlü çareye başvurarak, hatta silah zoru ile anayasaya saygı gösterilmesini sağlamayı bileceklerdir!" "*Silah zoru ile!*" diye yüz kez yineledi Montagne'ın yankısı. Çoğunluk korkunç bir patırtı ile karşılık verdi buna. Ulusal Meclis başkanı, Ledru-Rollin'e uyarıda bulundu. Ledru-Rollin, kışkırtıcı açıklamasını yineledi ve başkanlık kürsüsüne, Bonaparte ve bakanlarını suçlayan önergesini bıraktı. Ulusal Meclis, 203 oya karşı 361 oyla, hiçbir şey olmamış gibi, Roma bombardımanı konusunu görüşmemeye, gündem maddesine geçmeye karar verdi.

Ledru-Rollin, anayasa ile Ulusal Meclisi, Ulusal Meclis

ile de cumhurbaşkanını yenebileceğini mi sanıyordu?

Anayasa yabancı ülkelerin özgürlüklerine karşı her türlü saldırıyı yasaklıyordu, doğru, ama Fransız ordusu, Roma'da, bakanlar kuruluna göre, "özgürlük"e değil, "anarşinin zorbalığı"na saldırıyordu. Kurucu Meclisin bütün deneyimlerine karşın, Montagne, hâlâ, anayasayı yorumlamanın onu yapmış olanların değil, yalnızca onu kabul etmiş olanların işi olduğunu anlamamış mıydı? Anayasanın metninin (lafzının), onun yaşayabilir, geçerli anlamına göre yorumlanması gerektiğini, burjuva anlamının ise onun tek yaşayabilir geçerli anlamı olduğunu anlamamış mıydı? Tıpkı rahibin, İncilin gerçek resmî yorumcusu olması gibi, tıpkı yargıcın, yasanın gerçek resmî yorumcusu olması gibi, Bonaparte'ın ve Ulusal Meclisin kralcı çoğunluğunun da, anayasanın gerçek resmî yorumcusu olduğunu anlamamış mıydı? Genel seçimlerden yepyeni çıkmış olan Ulusal Meclis, Odilon Barrot'nun, daha yaşamda iken iradesini kırmış olduğu Kurucu Meclisin vasiyet niteliğindeki eğilimleri ile kendini bağlı hissetmek zorunda mıydı? Ledru-Rollin, Kurucu Meclisin 8 Mayıs tarihli kararını dayanak gösterirken, bu aynı Kurucu Meclisin, 11 Mayısta, Bonaparte ve bakanlarını suçlama yolundaki kendi birinci önerisini geri çevirmiş olduğunu, cumhurbaşkanını ve bakanları temize çıkardığını, ve böylece, Roma'ya karşı saldırıyı "anayasaya uygun" olarak onayladığını, ve kendisinin de daha önceden verilen bir yargının yeniden görülmesini, yani istinafını istemekten başka bir şey yapmadığını, ensonu, cumhuriyetçi Kurucu Meclisin kararını kralcı Yasama Meclisinde temyiz etmiş olduğunu unutmuş muydu? Anayasanın kendisi, özel bir maddede, her yurttaşı anayasayı korumaya çağırmakla, ayaklanmaya çağrıda bulunur. Ledru-Rollin bu maddeye dayanıyordu. Ama, kamu erkleri de, aynı nedenle, anayasayı korumak için kurulmazlar mı ve anayasanın çiğnenmesi, bu anayasal kamu erklerinden birinin ötekine karşı başkaldırması ile başlamaz mı? Oysa, cumhuriyetin başkanı, cumhuriyetin bakanları, cumhuriyetin Ulusal Meclisi eksiksiz, tam bir uyumlu anlaşma halinde idiler.

11 Haziranda Montagne'ın aradığı şey, "arı usun sınırları içinde bir ayaklanma", yani salt *parlamenter bir ayaklanma* idi. Halk yığınlarının silahlı bir ayaklanması olasılığından ürken meclis çoğunluğu, Bonaparte'ın ve bakanlarının şahsında, kendi öz gücünü ve kendi seçiminin anlamını parça parça edecekti. Kurucu Meclis, Barrot-Falloux kabinesinin görevden alınması için o kadar hırsla ayak dirediği zaman, gene buna benzer biçimde Bonaparte'ın seçimini hükümsüz kılmaya çalışmamış mıydı?

Çoğunluğun azınlığa oranının bir çırpıda baştan aşağı tersine döndüğü, Konvansiyon zamanının parlamenter ayaklanma örnekleri de eksik değildi — peki öyleyse eski Montagne'ın başarmış olduğu şeyi genç Montagne yapamayacak mıydı? Anın koşulları da, böyle bir girişime elverişsiz görünüyordu. Paris'te halk arasındaki huzursuzluk, çalkantı, kaygılandırıcı bir dereceye varmıştı; ordu, verdiği oylara bakılırsa pek de hükümetin emrinde görünmüyordu. Yasama Meclisinin çoğunluğu, henüz sağlamlaşma zamanını bulmayacak kadar yeni idi, ve üstelik yaşlı kişilerden oluşmuştu. Eğer bir parlamenter, ayaklanmayı başarırsa, devletin dümeni Montagne'ın eline geçecekti. Kendi yönünden, demokrat küçük-burjuvazinin, her zaman olduğu gibi, savaşımın, kendi başından yukarda, bulutların üzerinde, parlamentonun ölü ruhları arasında verilmesinden daha büyük bir sabırsızlıkla istediği bir şey yoktu. Sonunda, her ikisi, demokrat küçük-burjuvazi ve temsilcileri Montagne, bir parlamento ayaklanması ile, büyük amaçlarını, proletaryanın zincirlerini çözmeden, ya da bu zinciri kırmayı yalnız gelecekteki uzak bir umut olarak göstermekle yetinerek, burjuvazinin gücünü kırmayı gerçekleştiriyorlardı; proletarya tehlikeli hale gelmeksizin, kendisinden yararlanılacaktı.

11 Haziran tarihli Ulusal Meclis oylamasından sonra, Montagne'ın bazı üyeleri ile gizli işçi derneklerinin delegeleri arasında bir görüşme yapılmıştı. İşçi dernekleri delegeleri, hemen o akşam bir hareket başlatılmasında direniyorlardı. Montagne, bu planı kesin olarak reddetti. Her ne pahasına

olursa olsun yönetimin elinden alınmasına izin vermek istemiyordu; müttefikleri onun için düşmanları kadar kuşkuluydular, ve hakları da vardı. Haziran 1848'in anısı, Paris proletaryası saflarında her zamankinden daha canlı, hareketli bir kaynaşmaya neden oluyordu. Bununla birlikte, Paris proletaryası, Montagne'a ittifakla bağlı idi. Montagne, seçim bölgelerinin büyük bir kısmını temsil ediyordu, ordu üzerindeki etkinliğini abartıyordu, ulusal muhafızın demokrat kesimini elinde bulunduruyordu, ardında dükkanın manevi gücü vardı. Montagne'ın iradesine karşı, o sırada ayaklanmaya başlamak, zaten koleranın kırıp geçirdiği, işsizlik yüzünden kitle halinde Paris'ten sürülmüş durumdaki proletarya için, bu umutsuz kavgayı zorunlu kılan bir durum olmadıkça 1848 Haziran günlerini, boşu boşuna yinelemek demekti. Proleter delegeler tek akıllıca şeyi yaptılar: Montagne'ı, *kendini tehlikeye atmaya,* yani suçlama önergesi reddedildiği takdirde parlamenter savaşım sınırlarının dışına çıkmaya zorladılar. Bütün 13 Haziran günü, proletarya, kuşkulu bir gözlemci tutumunu elden bırakmadı ve tam sırasında savaşa katılmak ve devrimi, küçük-burjuvazinin saptadığı hedefin ötelerine, ve hızla götürmek için, demokrat ulusal muhafız ile ordu arasında dönüşü olmayan, ciddi, kaçınılmaz bir kıran kırana çatışmayı bekledi. Zafer kazanıldığı takdirde, resmî hükümetin yanıbaşında yeralacak proletarya komünü kurulmuştu bile. Paris işçileri 1848 Haziranının kanlı okulunda ders görmüşlerdi.

12 Haziranda, bakan Lacrosse'un kendisi, Yasama Meclisine, derhal suçlama önerisinin tartışılmasına geçilmesini önerdi. Geceleyin, hükümet bütün savunma ve saldırı hazırlıklarını yapmıştı; Ulusal Meclisin çoğunluğu, başkaldıran azınlığı sokağa sürüklemekte kararlıydı, azınlığın kendisi de artık geri çekilemezdi, zarlar atılmıştı, 8 oya karşı 377 oyla suçlama önergesi reddedildi, oylamada çekimser kalan Montagne, homurdanarak, *Démocratie Pacifique*'in[61] propaganda salonuna ve gazetenin bürolarına koşuştu.

Bir kez parlamento binasından uzaklaşınca, topraktan

ayağı kesilir kesilmez gücü kırılan toprağın dev oğlu Ante gibi Montagne'ın da gücü kırıldı. Yasama Meclisinin lokallerinde birer Samson olanlar, *Démocratie Pacifique*'in odalarında artık darkafalı küçük-burjuvalardan başka bir şey değillerdi. Uzun, gürültülü, boş bir tartışma sürüp gitti. Montagne, "*silah zorundan başka*" her çareye başvurarak, anayasaya saygıyı zorla kabul ettirmeye kararlıydı. Bu kararı, "Anayasanın Dostları" tarafından, bir bildiri ile ve bir delege heyeti ile desteklendi. "Anayasanın Dostları" evet, böyle deniyordu, *National* kliğin, cumhuriyetçi burjuva partinin kalıntılarına. Elinde kalan parlamento temsilcilerinden altısı suçlama önergesinin reddine *karşı,* ve bütün ötekiler reddi lehinde oy verirlerken, Cavaignac kılıcını düzen partisinin emrine verirken, kliğin parlamento dışında kalan büyük bir bölümü, siyasal parya durumundan çıkmak ve kalabalık halinde Demokrat Parti saflarına girmek fırsatına dört elle sarıldılar. Onlar, kendi kalkanlarının, kendi *ilkeleri*nin altına, *anayasa*nın altına gizlenen bu partinin doğal tellalları gibi görünmüyorlar mıydı?

Gün ağarıncaya kadar Montagne iş başında kaldı. 13 Haziran sabahı, iki sosyalist gazetede oldukça utanılacak bir yerde yayınlanan bir "halka bildiri" doğurdu. Cumhurbaşkanını, bakanları ve Yasama Meclisini "*anayasa-dışı*" ilan ediyor ve ulusal muhafızı, orduyu, ve son olarak da halkı "ayaklanmaya" çağırıyordu. "*Yaşasın Anayasa*!" Attığı slogan buydu ve bu, "*Kahrolsun Devrim*!"den başka bir anlama gelmiyordu.

Montagne'ın bu anayasal bildirisine, 13 Haziran günü küçük-burjuvaların *barışçı gösterisi* denen hareket pek uygun düştü, yani Château-d'Eau'dan hareket eden, bulvarlardan geçen, çoğunluğu silahsız, gizli işçi kolları üyelerine karışmış ulusal muhafızlar olan, soğuk, kupkuru ve mekanik bir biçimde "Yaşasın Anayasa" bağrışları ile akıp giden ve kaldırımlar üzerinde çınlayan yankısı bir gökgürültüsü gibi gürleyeceği yerde, bağırışları alay edercesine yineleyen 30.000 kişilik bir yürüyüş alayı. Bu kadar çok sesli türküde

yüreğin sesi eksikti. Ve alay "Anayasanın Dostları"nın merkezi önünden geçtiği sırada ve anayasanın para ile tutulmuş bir çığırtkanı binanın tepesinde görünüp de, silindir şapkasının güçlü bir hareketiyle havayı yararak dev ciğerlerinden bir sağnak gibi alaya katılanların başına "Yaşasın Anayasa" sloganı yağdırınca, alaydakiler bile, bir an için, sanki durumun komikliğine kapılmış gibi göründüler. Bilindiği gibi, yürüyüş alayı, bulvarlardan Barış sokağı girişine vardığında, Changarnier'nin atlıları ve avcıları tarafından o kadar parlamenter olmayan bir biçimde karşılandı ki, kalabalık, göz açıp kapayıncaya kadar, parlamentonun 11 Haziran tarihli silah başına çağrısı yerine gelsin diye olacak, arkasında ancak birkaç cılız "Silah Başına!" bağırışı bırakarak çil yavrusu gibi dağıldı.

Hasard sokağında toplanmış olan Montagne'ın çoğunluğu, bu barışçı yürüyüş alayının ansızın dağılıvermesi, bulvarlarda, ne olduğu anlaşılmayan, silahsız yurttaşların öldürüldüğüne benzer gürültüler, sokakta gittikçe artan patırtı, bir ayaklanmanın yaklaşmakta olduğunu haber verir gibi olunca, ortadan kayboldular. Küçük bir delegeler birliğinin başında Ledru-Rollin, Montagne'ın namusunu kurtardı. Palais National'de toplanmış olan Paris topçu kuvvetlerinin koruyuculuğu altında *Conservataire des arts et métiers* 'e* gittiler, orada ulusal muhafızın 5. ve 6. lejyonları ile buluşacaklardı. Ama montanyarlar, 5. ve 6. lejyonları boşuna beklediler; bu ihtiyatlı ulusal muhafızlar, temsilcilerini yarıyolda bıraktılar, Paris topçu kuvvetleri, halkın barikatlar kurmasına engel oldu, ne olduğu belirsiz bir karmakarışıklık her türlü kararı olanaksız kılıyordu, nizami birlikler süngü takıp ilerlediler, temsilcilerin bir kısmı tutsak alındı, öteki kısmı kaçtı. 13 Haziran böylece sona erdi.

23 Haziran 1848, devrimci proletaryanın başkaldırısı olduysa, 13 Haziran 1849 da, demokrat küçük-burjuvaların başkaldırısı oldu, bu iki başkaldırının her biri, onu yaratan sınıfın *katıksız* ve *klasik* ifadesiydi.

* Sanat ve Ticaret Müzesi. –ç,

Lyon'da iş, çetin ve kanlı bir çatışmaya vardı. Burjuvazi ile sanayi proletaryasının doğrudan karşı karşıya bulundukları, işçi hareketinin, Paris'te olduğu gibi genel hareketle örtülüp belirlenmediği bu kentte, 13 Haziran, bir geri tepişle, başlangıçtaki niteliğini yitirdi. Başkaca, taşrada patlak verdiği yerde ateş almadı — *bir şimşek çaktı geçti.*

13 Haziran, 29 Mayıs 1849'da Yasama Meclisinin toplanması ile olağan yaşamını elde etmiş olan *anayasal cumhuriyetin ömrünün birinci dönemini* kapar. Bütün bu başlangıç dönemi, düzen partisi ile Montagne arasında, burjuvazi ile, Geçici Hükümet zamanında ve Yürütme Komisyonu zamanında kendisinin de durup dinlenmeden uğruna komplolar kurduğu ve Haziran günlerinde proletarya ile uğruna bağnazca vuruştuğu burjuva cumhuriyetin kurulmasına karşı şaha kalkan küçük-burjuvazi arasındaki gürültülü savaşım ile doludur. 13 Haziran, onun direncini kırdı ve birleşik kralcıların *yasama diktatörlüğünü* bir *fait accompli** yaptı. Bu andan itibaren de Ulusal Meclis, artık, *düzen partisinin Halkın Selameti Komitesi*nden başka bir şey değildir.

Paris, cumhurbaşkanını, bakanları ve Ulusal Meclisin çoğunluğunu "*itham*" altında bırakmıştı, bunlar da Paris'i "*sıkıyönetim*" altına koydular. Montagne, Yasama Meclisinin çoğunluğunu "*anayasa-dışı*" ilan etmişti, çoğunluk ise, Montagne'ı Yüce Divan huzurunda, anayasayı çiğnemek suçundan yargıladı ve saflarında hâlâ güçlü olarak ne varsa hepsini ezdi. Montagne'ı başsız ve yüreksiz bir gövde haline getirinceye kadar kırıp geçirdiler. Azınlık, bir *parlamenter ayaklanmaya* kalkışacak kadar ileri gitmişti; çoğunluk, kendi *parlamenter zorbalığını* bir yasa düzeyine yükseltti. Yeni bir *içtüzük* yaptı, bununla, kürsü özgürlüğünü kaldırıyordu ve Ulusal Meclisin başkanına, düzeni bozmak gerekçesi ile, temsilcileri, kınama, para cezası, parlamento ödentisinin (tazminatının) durdurulması, geçici uzaklaştırma, hapis cezasıyla cezalandırma yetkisi veriyordu. Montagne'ın gövdesi üzerine bir kılıç değil, ama değnekler astı. Montagne'ın mil-

* Oldu-bitti. –ç.

letvekillerinden geri kalmış olanlar da, onurlarını korumak için toptan çekilmek zorunda kalacaklardı. Böyle bir davranışla düzen partisinin dağılması çabuklaştırılmış olurdu. Görünüşte bir muhalefet onları artık bir arada tutmaz olunca, düzen partisi kendisini oluşturan öğelere ayrışmaktan başka bir şey yapamazdı.

Demokrat küçük-burjuvalar, bir yandan *parlamentodaki* güçlerinden yoksun bırakılırlarken, bir yandan da Paris topçu kuvvetlerine ve ulusal muhafızın 8., 9. ve 12. lejyonlarına yol verilerek *silahlı gücü* de elinden alınıyordu. Buna karşılık, 13 Haziran günü, Boulé ve Roux basımevlerini basmış, baskı makinelerini parçalamış, cumhuriyetçi gazetelerin idarehanelerini yakıp yıkmış, yazarlarını, dizgicilerini, baskıcılarını, paketleyicilerini, çıraklarını keyfî olarak tutuklamış olan yüksek maliye lejyonu, meclis kürsüsünün tepesinden yüreklendirici bir onay elde etti.

Basına karşı yeni bir yasa, *derneklere karşı* yeni bir yasa, *sıkıyönetim üzerine* yeni bir yasa, tıka basa dolu Paris hapishaneleri, kovuşturmaya uğrayan siyasal mülteciler, *National*'in sınırlarının ötesindeki bütün gazetelerin yayını durdurulmuş, Lyon ve komşusu 5 il, askerî zorbalığın hoyrat insafına teslim edilmiş, her yerde hazır ve nazır savcılıklar, daha önce sık sık temizlenen memurlar ordusunun bir kez daha temizlemeye tabi tutulması — işte, zafer kazanan gericiliğin durmadan yineleyip durduğu kaçınılmaz *beylik işler* bunlar oldu, ve bu beylik işler, Haziranın katliamlarından ve sürgünlerinden sonra, ancak, bu kez yalnızca Paris'e değil, aynı zamanda taşra illerine de yönelik olmalarından dolayı, ve yalnızca proletaryaya değil, ama özellikle orta sınıflara karşı yönelik olmalarından dolayı sözü edilmeye değer uygulamalardır.

Sıkıyönetim ilanını hükümetin kararına bırakan, basının elini kolunu daha da sımsıkı bağlayan, ve dernek kurma özgürlüğünü ortadan kaldıran baskı yasaları, Haziran, Temmuz, Ağustos ayları boyunca Ulusal Meclisin bütün yasama eylemini yuttular.

Bununla birlikte, bu döneme ayırdedici özel niteliğini veren şey, zaferin *fiilen değil ama ilke olarak* sömürülmesidir, Ulusal Meclisin kararları değil, ama bu kararların güdülerinin açıklanışıdır, gerçek olgu, şey değil, ama sözdür, söz değil, ama bu söze can katan, anlam katan vurgu ve jesttir. *Kralcı görüşlerin* küstahça ve ölçüsüzce ifade edilmesi, cumhuriyete karşı horgörücü bir tepeden bakışla küfürler savurma, krallığın geri getirilmesi tasarılarının havai bir hoşa gitme çabası ile açığa vuruluşu, bir sözcükle, *cumhuriyete yaraşır yol-yöntemin* arsızca, övünülürek çiğnenmesi, bu döneme genel havasını ve özel renklerini verirler. 13 Haziranda *yenilenlerin* savaş narası, "Yaşasın Anayasa!" oldu. Demek ki, *kazananlar,* anayasal, yani cumhuriyetçi dilin ikiyüzlülüğünden kurtulmuşlardı. Karşı-devrim, Macaristan'a, İtalya'ya, Almanya'ya boyun eğdiriyordu ve daha şimdiden Restorasyonun Fransa'nın kapılarına dayandığına inanılıyordu. Düzen partisinin hizip liderleri arasında *Moniteur*"de kralcılıklarını ilan etme, monarşi döneminde işlemiş olabilecekleri liberal günahlarını, pişmanlık getirerek, ve tanrının ve insanların önünde af dileyerek, itiraf etme gerçek yarışı başladı. Bir tek gün geçmiyordu ki, Ulusal Meclisin kürsüsünden devrimin genel bir felaket olduğu açıklanmamış olsun; Temmuz monarşisinin kaçaklarından ve korkak hainlerinden biri, iş olup bittikten sonra, salt Louis-Philippe'in insanseverliğinin ya da başka yanlış anlamaların gerçekleştirmesine engel olmuş olduğu kahramanca marifetlerini anlatmasın, taşralı esamesi okunmayan küçük soylu lejitimistin biri çıkıp da büyük bir çalımla cumhuriyeti asla tanımadığını tanıtlamasın. Şubat günlerinde hayran olunacak şey, kazanan halkın yücegönüllülüğü değildi, halka kazanma fırsatını sağlayan kralcıların ılımlılıkları ve özverileriydi. Halkın bir temsilcisi, Şubat yaralılarına ayrılmış yardımların bir kısmının ulusal muhafızlara, o günlerde vatana tek layık olan *ulusal muhafızlara* verilmesini önerdi. Bir başkası, Orléans dükünü at üzerinde gösteren bir heykelin Carrausel meydanına dikilmesi için kararname çıkarılmasını istiyordu. Thiers,

anayasanın pis bir kağıt parçası olduğunu söyledi. Meşru krallığa karşı gizli fesat çevirmiş olmaktan dolayı üzüntü duyan orleancılar ile meşru olmayan krallığa karşı başkaldırmaları ile genellikle krallığın düşüşünü hızlandırmış olmakla kendilerini kınayan lejitimistler ardarda kürsüde boy gösteriyorlardı. Thiers, Molé'ye karşı, Molé, Guizot'ya karşı, Barrot ise her üçüne karşı dolap çevirmiş olduklarına pişmanlık duyuyorlardı. "Yaşasın sosyal-demokrat cumhuriyet!" diye bağırmak anayasaya aykırı ilan edildi. "Yaşasın Cumhuriyet!" sloganı ise sosyal-demokrat bir slogan olarak kovuşturmaya uğradı. Waterloo Savaşının yıldönümünde bir temsilci, şöyle bir açıklama yaptı: "Prusyalıların istilasından daha çok, sürgündeki devrimcilerin Fransa'ya geri gelmelerinden korkuyorum." Baraguay d'Hilliers, Lyon'da ve komşu illerde düzenlenen terörizme karşı şikayetlere şöyle karşılık veriyordu: "*J'aime mieux la terreur blanche que la terreur rouge.*"* Ve ne zaman konuşmacıların dudaklarından cumhuriyete karşı, devrime karşı, anayasaya karşı, ya da Kutsal-İttifaktan yana, krallıktan yana bir söz çıksa, meclis çılgınca alkışlarla çınlıyordu. En küçük cumhuriyetçi formalitelerin her çiğnenişi, —örneğin, temsilcilere "yurttaşlar" dememek gibi— düzenin şövalyelerini coşturuyordu.

8 Temmuzda Paris'te sıkıyönetim altında yapılan ve proleterlerin büyük bir kesiminin katılmadığı ara seçimler, Roma'nın Fransız ordusu tarafından işgali, Kardinallerin ve onların peşinden engizisyonun ve keşişler terörünün Roma'ya girişi, Haziran zaferine yeni zaferler kattı ve düzen partisinin sarhoşluğunu iyice ortaya koydu.

Sonunda, Ağustosun ortasında, kısmen, yapılmakta olan il meclisi toplantılarına katılmak niyetiyle, kısmen aylardan beri sürüp giden eğilim şölenlerinden yorgun düştükleri için, kralcılar, Ulusal Meclis toplantılarına iki ay süre ile ara verme kararı aldılar. Çok göze batan bir alaycılıkla, lejitimistlerin ve orleancıların kremasından oluşmuş, bir Molé ve bir Changarnier de aralarında olmak üzere yirmibeş kişilik bir

* "Beyaz terörü, kızıl teröre yeğ tutarım." –ç.

temsilciler komisyonunu, Ulusal Meclisin temsilcileri ve *cumhuriyetin bekçileri* olarak nöbetçi bıraktılar. Bu acı alay kendi düşündüklerinden daha da derindi. Tarihin, kendilerini, sevdikleri krallığı devirmeye mahkum ettiği bu baylar, gene tarih tarafından nefret ettikleri cumhuriyeti korumaya yöneltilmişlerdi.

Yasama Meclisinin toplantılarına ara verilmesiyle, *anayasal cumhuriyetin ömrünün ikinci dönemi, kralcılık salgınının dönemi de sona ermiş* oldu.

Paris'teki sıkıyönetim kaldırılınca, basın yeniden işe koyuldu. Sosyal-demokrat gazetelerin yayınlarının durdurulduğu süre içinde, baskı yasaları ve kralcı çılgınlık dönemi boyunca *meşruti krallık yanlısı küçük-burjuvaların* eski edebî temsilcisi *Siècle, cumhuriyetçileşti. Burjuva reformcuların* eski edebî sözcüsü *Presse, demokratlaştı. Cumhuriyetçi burjuvaların* eski klasik organı *National, sosyalistleşti.*

Halk kulüpleri kurmak olanaksızlaştıkça, gizli dernekler büyüyor ve güçleniyordu. Salt ticari amaçlı dernekler olarak hoşgörülen, hiçbir ekonomik değerleri olmayan *sınai işçi dernekleri,* siyasal açıdan, proletaryayı birleştirme aracı haline geliyorlardı. 13 Haziran, yarı-devrimci çeşitli partilerin resmî liderlerini ellerinden almıştı, geri kalan yığınlar kendi liderlerini kazandılar. Düzenin şövalyeleri, kızıl cumhuriyetin dehşet işleri üzerine kehanette bulunarak yılgınlık yaratmışlardı; Macaristan'da, Baden'de, Roma'da zafer kazanan karşı-devrimin, kaba, bayağı aşırılıkları, duyulmadık canavarlıkları "Kızıl Cumhuriyeti" temize çıkardı. Fransız toplumunun, hoşnut olmayan ara katmanlarına gelince, beyaz monarşinin gerçek bir umutsuzluk yaratan terörüne, kızıl cumhuriyetin vaatlerini ve belkili terörünü yeğlemeye başladılar. Fransa'da, hiçbir sosyalist, Haynau'dan[62] daha fazla devrimci propaganda yapmamıştır. *A chaque capacité selon ses œuvres*!*

Bu arada, Louis Bonaparte, Ulusal Meclis tatilinden yararlanarak taşrada hükümdarvari geziler yapıyordu; en

* Her yeteneğe, çalışmasına göre! –ç.

ateşli lejitimistler, Ems'e[63] aziz Louis'nin soyundan gelenin yanına hac ziyaretine gidiyorlardı ve düzenin dostu halk temsilcilerinin hepsi toplanmakta olan il meclislerinde entrikalar çeviriyorlardı. Meclis çoğunluğunun henüz söylemeyi göze alamadığı şeyi, yani *anayasanın değiştirilmek üzere derhal gözden geçirilmesi* gereğinin en kısa zamanda ilan edilmesini onlara söyletmek sözkonusuydu. Anayasaya göre, anayasa, ancak 1852 yılında özellikle bu iş için toplantıya çağırılacak bir Ulusal Meclis tarafından gözden geçirilip düzeltilebilirdi. Ama eğer il meclislerinin çoğunluğu bu doğrultuda bir istek bildirirse, Ulusal Meclis, Fransa'nın çağrısı üzerine, anayasanın bekaretini feda etmek zorunda kalmayacak mıydı? Ulusal Meclis, bu taşra meclisleri hakkında, Voltaire'in *Henriade*'ındaki rahibelerin Pondour'lara [çapkın çapulculara] karşı besledikleri aynı umutları besliyordu. Ama, bazı istisnalar bir yana, Ulusal Meclisin Putiphar'larının, taşranın Joseph'leri ile işleri vardı. Ezici çoğunluk, ısrarla, kafalarına sokulmak isteneni anlamaya yanaşmadılar. Anayasa değişikliği, il meclislerinin oyları ile yani onu gün ışığına çıkaracak olan o aynı araçlar tarafından çıkmaza sürüldü. Fransa'nın sesi, daha doğrusu burjuva Fransa'nın sesi konuşmuştu ve değişikliğe karşı olduğunu bildirmişti.

Ekimin başında Ulusal Yasama Meclisi yeniden toplandı — *tantum mutatus ab illo*!* Çehresi baştan başa değişmişti. Anayasa değişikliğinin, il meclisleri tarafından beklenmedik biçimde geri çevrilişi, Yasama Meclisini, anayasanın sınırları içine götürmüş ve ona kendi süresinin sınırlarını göstermişti. Orleancılar, lejitimistlerin Ems'e yaptıkları ziyaretlerden kuşkuya kapılmışlardı, lejitimistler orleancıların Londra ile yaptıkları görüşmeler üzerine birtakım kuşkular kurmuşlardı, her iki hizbin gazeteleri ateşi körüklemişler ve kendi taht adaylarının karşılıklı iddialarını tartmışlardı, birleşik orleancılar ve lejitimistler başkanın kralvari gezilerinin, azçok gözle de görülebilir, başına buyruk olma girişimlerinin,

* Eskiden olduğundan ne kadar da başka! –ç.

bonapartist gazetelerin yüksekten atan iddialı dillerinin ortaya koydukları tutumlardan dolayı bonapartistlere karşı hınç duyuyorlardı; Bonaparte ise, yalnız lejitimistlerle orleancıların gizli fesadını meşru tutan Ulusal Meclise karşı, durmadan Ulusal Meclis hesabına kendisine ihanet eden bir bakanlar kuruluna karşı hınç duyuyordu. Son olarak, bakanlar kurulunun kendisi de, Roma siyaseti konusunda, bakan Passy tarafından önerilen ve tutucuların sosyalist diye kötüledikleri *gelir vergisi* konusunda bölünmüştü.

Barrot kabinesinin, yeniden toplanmış olan Ulusal Yasama Meclisindeki ilk önerilerinden biri *Orléans Düşesine* bir dulluk maaşı bağlanmak üzere 300.000 franklık bir kredi istemi oldu. Ulusal Meclis isteneni verdi, böylece de Fransız ulusunun borçlar hanesine yedi milyon franklık bir tutar ekledi. Böylece, Louis-Philippe "utangaç yoksul" rolünü başarı ile oynamaya devam ederken, ne kabine Bonaparte lehinde bir ücret artırımını önermeyi göze alabiliyor, ne de meclis bunu vermeye hazır görünüyordu. Ve Louis Bonaparte, her zamanki gibi, şu ikilem arasında kararsız kalıyordu: *Aut Caesar, aut Clichy.*[64]

Kabinenin, *Roma seferinin masraflarını* ödemek üzere dokuz milyon franklık ikinci kredi istemi, Bonaparte ile bakanlar ve Ulusal Meclis arasındaki gerginliği artırdı. Louis Bonaparte, emir subayı Edgar Ney'e *Moniteur*'de bir mektup yayınlattırdı, bu mektupta, papa hükümetini anayasal güvencelere razı olmaya zorluyordu. Papa ise, *—motu proprio**— kısa bir söylev ile, yeniden kazandığı erk ve söz geçirirliğinde her türlü kısıtlamayı reddediyordu. Bonaparte, mektubu ile, seyircilerine, kendini iyi niyetle dolu, ama değeri bilinmeyen ve kendi dört duvarı arasına zincirlenmiş bir deha gibi göstermek için bile bile yaptığı bir patavatsızlıkla kabinesinin perdesini kaldırıyordu. Bu, onun "özgür bir ruhun kaçamak kanat çırpışları" ile, işve dolu gönül avcılığı rolünü ilk oynayışı değildi. Komisyon raportörü Thiers, Bonaparte'ın kanat çırpışlarını tamamıyla görmezlikten geldi ve

* Kendi devinimiyle. –ç.

papanın kısa söylevini Fransızcaya çevirmekle yetindi. Ulusal Meclisin Napoléon'un mektubunu onaylayacağı bir gündem maddesi ile cumhurbaşkanını kurtarmaya çalışan kabine değil, Victor Hugo oldu. *Allons donc! Allons donc!** Bu ciddiyetsiz ve saygısız ünlemlerle, çoğunluk, Hugo'nun önerisini örtbas etti. Başkanın siyaseti mi? Başkanın mektubu mu? Başkan mı? *Allons donc! Allons donc!* Hangi akıllı, bay Bonaparte'ı *ciddiye* alıyor ki? Cumhurbaşkanına inandığını söylediğiniz zaman bizim de size inandığımızı mı sanıyorsunuz bay Victor Hugo? *Allons donc! Allons donc!*

Sonunda, Bonaparte ile Ulusal Meclis arasındaki kopma *Orléanların ve Bourbonların geri çağrılması* üzerine yapılan tartışmalarla hızlandırılmış oldu. Bu öneriyi, kabine vermediğine göre, cumhurbaşkanının kuzeni, eski Westphalia kralının oğlu vermişti. Önerinin tek amacı, lejitimist ve orleancı taht iddiacılarını bonapartist iddiacının düzenine ya da daha doğrusu, daha da aşağı düşürmekti, bonapartist taht iddiacısı hiç değilse, fiilen devletin başında bulunuyordu.

Napoléon Bonaparte, *sürgündeki kral ailelerinin geri çağrılması* ile *Haziran isyancılarının affını* bir tek önerinin maddeleri yapmak gibi oldukça büyük bir saygısızlık işledi. Çoğunluğun öfkesi, onu, derhal, kutsal ile lanetliyi, kral soyları ile proleter sürüsünü, toplumun sabit yıldızları ile toplum bataklıklarının aldatıcı pırıltılarını birbirine bağlamak gibi bir suç işlediği için özür dilemek ve bu her iki öneriye kendilerine yaraşan sırayı vermek zorunda bıraktı. Ulusal Meclis, kral ailesinin geri çağırılmasını var gücüyle reddetti ve lejitimistlerin Demosten'i[65] Berryer, bu oylamanın anlamı hakkında hiçbir kuşkuya yer bırakmadı. Taht iddiacılarının burjuvaca aşağılatılması, rütbeden düşürülmesi, işte güdülen amaç buydu. Onların kutsal haleleri ellerinden kapılmak isteniyor, ellerinde kalan son görkem, *sürgün görkemidir*! Taht iddiacılarından, kendi ünlü soyunu unutarak, basit, sıradan herhangi bir kişi gibi yaşamak üzere buraya geri gelecek biri hakkında ne düşünürdünüz? diye bağırdı Berryer.

* Hadi canım sen de! –ç.

Louis Bonaparte'a, huzurunun kendisine hiçbir şey kazandırmamış olduğu, güçbirliği etmiş kralcıların Fransa'da cumhurbaşkanlığı koltuğunda, *tarafsız bir adam* olarak ona gereksinmeleri varsa da, taht üzerinde ciddi hak iddiası olanların sürgünün iri bulutlarıyla saygısız bakışlardan kaçınmak, korunmak zorunda olduğu, bundan daha açık seçik bir biçimde söylenemezdi.

1 Kasım günü, Louis Bonaparte, Barrot kabinesine son verildiğini ve yeni bir kabine kurulduğunu oldukça sert ve kaba terimlerle bildiren bir mesajla Ulusal Meclise karşılık verdi. Barrot-Falloux kabinesi, kralcı koalisyon kabinesiydi, Hautpoul kabinesi de Bonaparte'ın kabinesi, cumhurbaşkanının Yasama Meclisine karşı organı, *katipler kabinesi* oldu.

Bonaparte artık, yalnızca 10 Aralık 1848'in *tarafsız adamı* değildi. Yürütme erkini elinde bulundurma, onun çevresinde bir yığın çıkarın toplanmasını sağlamıştı, anarşiye karşı savaşım, düzen partisini bile onun etkisini artırmaya zorluyordu, ve Bonaparte artık *halkın sevdiği değilse,* düzen partisi, *halkın sevmediğiydi.* Orleancılara ve lejitimistlere gelince, Bonaparte kendi aralarındaki rekabet ve herhangi bir kralcı restorasyonun zorunluluğu sayesinde, onları, *tarafsız taht iddiacısını* tanımaya zorlamayı umut edemez miydi?

Anayasal (meşruti) cumhuriyetin ömrünün üçüncü dönemi, 1 Kasım 1849'da başlar ve 10 Mart 1850'de son bulur. Yürütme erki ile yasama erki arasındaki çekişmeyi başlatan, yalnızca, Guizot'nun o kadar hayran olduğu, anayasal kuruluşların düzenli işleyişi değildir. Güçbirliği halindeki orleancılarla lejitimistlerin krallığı yeniden kalkındırma yolundaki hırsları karşısında, Bonaparte, kendi gerçek iktidarının sanını, yani cumhuriyeti temsil eder; Bonaparte'ın krallığı geri getirme hırsı karşısında da düzen partisi, kendi ortak egemenliklerinin sanını, yani cumhuriyeti temsil eder; orleancılar karşısında lejitimistler, lejitimistler karşısında orleancılar *statu quo*'yu, yani cumhuriyeti temsil ederler. Her birinin *in petto,** kendi kralı ve kendi krallığının dirilmesi yatan dü-

* Gönlünde, yani gizlice. –ç.

zen partisinin bütün bu hizipleri, birbiri ardı sıra, almaşık olarak, rakiplerinin ayaklanma ve gasp hırslarına karşı, burjuvazinin ortak egemenliğini, özel iddiaların saklı ve tarafsızlaştırılmış kaldığı biçimi —yani cumhuriyeti— üstün kılarlar.

Nasıl ki, Kant, cumhuriyeti tek ussal devlet biçimi, gerçekleşmesine hiçbir zaman ulaşılamayan, ama amaç olarak her zaman durmadan araştırılması ve hep akılda tutulması gereken, pratik usun bir postulatı sayarsa, bu kralcılar da, *krallık* için aynı şeyi yapıyorlar.

Böylece, burjuva cumhuriyetçilerin elinden içi boş ideolojik bir formül olarak çıkmış olan anayasal cumhuriyet, güçbirliği etmiş kralcıların elinde içerik bakımından canlı ve zengin bir biçim haline geliyor. Ve Thiers, "anayasal cumhuriyetin gerçek dayanakları bizler, biz kralcılarız!" derken sandığından daha doğru konuşuyordu.

Güçbirliği kabinesinin devrilmesinin ve katipler kabinesinin iktidara gelişinin bir anlamı daha vardır. Bu kabinenin maliye bakanı, Fould adını taşıyordu. Fould'un maliye bakanı olması, Fransız ulusal zenginliğinin resmen borsaya terkedilmesi demektir, kamu servetinin, borsa tarafından ve borsanın çıkarına yönetimi demektir. Fould'un maliye bakanlığına atanması ile, mali aristokrasi restorasyonunu *Moniteur*'de ilan etti. Bu restorasyon, anayasal cumhuriyetin sayısız halkalarını oluşturan öteki restorasyonları zorunlu olarak tamamlıyordu.

Louis-Philippe hiçbir zaman gerçek bir *loup-cervier*'den* bir maliye bakanı yapmayı göze almamıştı. Nasıl ki, onun krallığı, yüksek burjuvazinin egemenliği için ideal bir ad idiyse, ayrıcalıklı çıkarlar da onun bakanlıklarında, çıkar gözetmeyen ideolojik adlar taşımalıydılar. Burjuva cumhuriyet, her yanda, orleancı olsun, lejitimist olsun, çeşitli krallıkların arka planda gizli tutmakta oldukları şeyi, ön plana itmiştir. Burjuva cumhuriyet, krallıkların gökselleştirdikleri şeyi dünyevileştirmiştir. O, aziz adlarının yerine, egemen sı-

* Borsa kurdu. –ç.

nıf çıkarlarının burjuva özel adlarını geçirmiştir.

Bütün bu açıklamamız göstermiştir ki, cumhuriyet, daha varlığının ilk gününden beri, mali aristokrasiyi devirmemiş, tam tersine onu sağlamlaştırmıştır. Ama ona verilen ödünler, yaratılmak istenmediği halde, boyun eğilen bir alınyazısı idi. Fould ile birlikte hükümetteki inisiyatif yeniden mali aristokrasinin eline geçti.

Louis-Philippe zamanında öteki burjuva kesimlerin dışarıda bırakılmasına ya da bağımlı kılınmasına dayanan mali sermaye egemenliğine, güçbirliği etmiş burjuvazinin nasıl katlandığı, buna nasıl göz yumduğu sorulabilecektir.

Bunun yanıtı basittir.

İlkönce, mali aristokrasinin kendisi, ortak hükümet iktidarı cumhuriyet adını taşıyan kralcı güçbirliğinin, önemi çok ağır basan bir bölümünü oluşturur. Orleancıların ileri gelen yıldızları ve yetkilileri, mali aristokrasinin eski müttefikleri ve suç ortakları değiller midir? Mali aristokrasinin kendisi, orleancılığın altın yaldızlı ordusu değil midir? Lejitimistlere gelince, onlar da, daha Louis-Philippe zamanında, her çeşit borsa spekülasyonu, maden ocakları ve demiryolları spekülasyonu tantanasının fiilen içindeydiler. Son olarak, büyük toprak mülkiyeti ile yüksek mali sermayenin birliği, *normal bir olgudur*. Kanıt: *İngiltere,* kanıt: bizzat *Avusturya.*

Fransa gibi, ulusal üretim hacminin ulusal borç tutarının ölçülemeyecek kadar altında olduğu, devlet iradının, spekülasyonun en önemli konusunu oluşturduğu, ve büyük verim sağlayacak biçimde yatırım yapmak isteyen sermayenin başlıca pazarının borsa olduğu bir ülkede, evet böyle bir ülkede, bütün burjuva ve yarı-burjuva sınıflardan gelme pek çok kişinin devlet borcuna, borsa oyununa, maliyeye katılması gerekir. Bütün bu ikinci dereceden katılanlar (iştirakçiler), bu çıkarları en büyük ölçülerle bir bütün olarak temsil eden kesimde, kendi doğal dayanaklarını ve liderlerini bulmazlar mı?

Kamu servetinin, yüksek maliyenin eline düşmesi olgusu ne ile belirlenir? Devletin durmadan artan borçlanması ile.

Peki ya devletin borçlanması? Devlet giderlerinin sürekli olarak devlet gelirlerini aşması ile, devlet borçlanmaları (istikrazları) sisteminin aynı zamanda hem nedeni, hem de sonucu olan bu oransızlıkla.

Bu borçlanmadan kurtulmak için, devletin, ya harcamalarını kısması yani hükümet mekanizmasını yalınlaştırması, azaltması, olanaklı olduğu kadar az yönetmesi, olanaklı olduğu kadar az personel kullanması, burjuva toplumla olanaklı olduğu kadar az ilişkiye girmesi gerekir. Sınıfının egemenliği ve sınıfının varoluş koşulları her bir yandan tehdit edildikçe, baskı araçları, devlet adına resmen müdahalesi, ve devlet organizması yoluyla her yerde hazır bulunması durumu kaçınılmaz olarak artmak zorunda olan düzen partisi için, bu yol olanaksızdı. Kişilere ve mülkiyete karşı saldırılar arttıkça jandarma kuvvetinde azaltma yapılamaz.

Ya da, devletin, borçlardan kaçınması, ve en zengin sınıfların omuzlarına olağanüstü vergiler yükleyerek, geçici de olsa, en kısa zamanda, bir bütçe dengesine ulaşması gerekir. Ulusal zenginliği borsanın sömürüsünden kurtarıp aşırmak için, düzen partisi, kendi özel servetini vatanın yoluna kurban mı edecekti? *Pas si bête*!*

Şu halde, Fransız devleti tamamıyla altüst olmadan, Fransız devlet bütçesi altüst olmaz. Bu devlet bütçesi ile devlet borçlanması zorunludur, bu devlet borçlanması ile, devlet borçları ticareti egemenliği, devlet alacaklıları, bankerler, sarraflar, borsa dolandırıcıları egemenliği zorunludur. Düzen partisinin yalnız bir kesimi mali aristokrasinin devrilmesine doğrudan katılıyordu: *fabrikatörler*. Orta sanayicilerden ve küçüklerinden değil, Louis-Philippe zamanında hanedan muhafeletinin geniş tabanını oluşturmuş olan, fabrika çıkarlarının naiplerinden sözediyoruz. Onların çıkarlarının, üretim maliyetlerinin azaltılmasında, dolayısıyla üretime giren vergilerin azaltılmasında, dolayısıyla faizleri vergilere giren devlet borçlarının azaltılmasında, dolayısıyla mali aristokrasinin devrilmesinde olduğu kuşku götürmez.

* O kadar budala değil! –ç.

İngiltere'de —en büyük Fransız fabrikatörleri İngiliz rakiplerinin yanında birer küçük-burjuvadırlar— bankaya karşı, borsa aristokrasisine karşı yürütülen haçlı seferinin başında, bir Cobden gibi, bir Bright gibi fabrikatörlere gerçekten raslıyoruz. Böyleleri Fransa'da neden yok? İngiltere'de ağır basan sanayidir. Fransa'da ise tarım. İngiltere'de sanayinin, *free trade*'e* gereksinmesi vardır, Fransa'da ise gümrük himayesine, öteki tekeller yanında ulusal tekele gereksinme vardır. Fransız sanayisi, Fransız üretimine egemen değildir, bu bakımdan Fransız sanayicileri de Fransız burjuvazisine egemen değildir. Kendi çıkarlarını burjuvazinin öteki kesimlerine karşı başarıya ulaştırmak için, İngiltere'de olduğu gibi, hem hareketin başına geçip, hem de kendi sınıf çıkarlarını sonuna kadar götüremezler; onların, devrimin peşine takılınaları ve kendi sınıflarının genel çıkarlarına aykırı olan çıkarlara hizmet etmeleri gerekir. Şubatta onlar durumlarını doğru değerlendirememişlerdi, Şubat onları akıllandırdı. İşçiler, işverenden, sanayi kapitalistinden daha çok doğrudan kimi tehdit etmektedirler? İşte bu yüzden, Fransa'da, fabrikatör, düzen partisinin en bağnaz üyesi haline geliyor. Kârının mali sermaye tarafından azaltılması, *kârın proletarya tarafından tamamen ortadan kaldırılması yanında nedir ki*?

Fransa'da, küçük-burjuvazi, normal olarak sanayi burjuvazisinin yapması gereken şeyi yapıyor; işçi, normal olarak küçük-burjuvanın görevi olması gereken şeyi yapıyor; ama işçinin görevi, onu kim yapıyor? Hiç kimse. Fransa'da, bu yapılmıyor, Fransa'da, bunun yalnızca sözü edilir. Bu, ulusal sınırlar içersinde, hiçbir yerde başarılmamıştır; Fransız toplumunun bağrında, sınıf savaşı, ulusları karşı karşıya getiren bir dünya savaşına dönüşmektedir. Çözüm, ancak, dünya savaşı yoluyla, proletaryanın, dünya pazarına egemen olan ulusun başına, İngiltere'nin başına geçtiği anda başlar. Burada örgütlenişinin sonunda değil, ancak başında bulunan devrim, kısa soluklu bir devrim değildir. Bugünün kuşa-

* Serbest ticaret. –ç.

ğı, Musa'nın çölden geçirdiği yahudilere benzer. Bu kuşak, yalnız yeni bir dünyayı elegeçirmek durumunda değildir, bu kuşağın, o yeni dünya ile başa çıkabilecek insanlara yer açmak için yokolması da gerekir.

Fould'a dönelim.

14 Kasım 1849'da, Fould, Ulusal Meclis kürsüsüne çıktı ve kendi mali sistemini açıkladı: eski vergilendirme sisteminin savunulması, içki vergisinin olduğu gibi kalması, Passy'nin gelir vergisinden vazgeçilmesi!

Bununla birlikte, Passy, bir devrimci de değildi, Louis-Philippe'in eski bir bakanı idi. Dufaure'un sertlikten yana püritenlerdendi ve Temmuz monarşisinin kurbanı Teste'nin* en yakın sırdaşlarından biri idi, Passy'nin kendisi de eski vergi sistemini övmüş, içki vergisinin kaldırılmamasını öğütlemişti, ama aynı zamanda bütçe açığının örtüsünü de kaldırmıştı. Eğer devletin iflasına gitmek istenmiyorsa, yeni bir verginin, bir gelir vergisinin gerekli olduğunu açıklamıştı. Aynı şeyi Ledru-Rollin'e tavsiye eden Fould, Yasama Meclisinde bütçe açığı lehinde bir savunma yaptı. İçyüzleri sonradan açığa çıkan bazı tasarruflara gideceğine söz verınişti: Örneğin, harcamaların 60 milyon azaldığı, ve dalgalı borçların 200 milyon yükseldiği görüldü — rakamları toplamada, hesapların teslimini düzenlemede, hepsi sonunda yeni borçlanmalarla sonuçlanan birtakım hokkabazlıklar.

Fould zamanında, mali aristokrasi, kendisini kıskanan öteki burjuva kesimlerin yanında, doğal olarak, Louis-Philippe zamanında olduğu kadar hayasız bir ahlak bozukluğu göstermedi. Ama her şeyden önce sistem, aynı sistem olarak kalıyordu, borçların durmadan artması ve bütçe açığının gizlenmesi. Sonra, zamanla, borsa dolandırıcılığı eskisinden daha bir hayasızca kendini ortaya koydu. Avignon demiryolu yasası, bir süre bütün Paris'in sözünü ettiği, devlet tahville-

* Tuz yataklarında bir imtiyaz elde etmek için görevlileri ayartmaktan, Parmentier ve general Cubiéres'ye karşı açılan dava ile, gene o zamanın bayındırlık bakanı Teste'ye karşı açılan ihtilas davası 8 Haziran 1849'da Paris Yüksek Mahkemesinde görülmeye başlandı. Teste, dava sırasında intiharı denedi. Her üçü de ağır para cezalarına çarptırıldılar. Ayrıca, Teste, üç yıl hapis cezasına mahkum oldu. [*F. Engels'in 1895 baskısına notu.*]

rinin akıl sır ermez bir biçimde iniş-çıkışları, ensonu, Fould ve Bonaparte'ın 10 Mart seçimleri üstüne başarısız spekülasyonları bunun kanıtlarıdırlar.

Mali aristokrasinin resmî restorasyonu ile, Fransız halkı, yeni bir 24 Şubatın arifesinde bulunmak zorunluluğundaydı.

Kurucu Meclis, mirasçısına karşı bir düşmanlık nöbeti anında, bağışlama yılı olan 1850 için içki vergisini kaldırmıştı. Elbette ki, eski vergilerin kaldırılması ile yeni borçlar ödenemezdi. Düzen partisinin bir kreteni* Créton, daha Yasama Meclisinin tatile girmesinden önce içki vergisinin alıkonulmasını önermişti. Fould, bu öneriyi Bonaparte hükümeti adına yeniden ele aldı ve 20 Aralık 1849'da, Bonaparte'ın cumhurbaşkanı ilan edildiği günün yıldönümünde, Ulusal Meclis, *içki vergisinin yeniden konulmasına* karar verdi.

Verginin yeniden konması lehinde konuşan ilk konuşmacı, bir maliyeci değil, bir cizvit lideri olan Montalembert idi. Açıklayış ve sonuç çıkarma yöntemi çarpıcı ve yalındı: Vergi, hükümeti emziren bir memedir. Hükümet, baskı araçlarıdır, otorite organlarıdır, ordudur, polistir, hükümet memurlardır, yargıçlardır, bakanlardır, hükümet *rahiplerdir*. Vergiye karşı saldırı, proleter vandallarının akınlarına karşı burjuva toplumun maddi ve manevi üretimini koruyan düzenin bekçilerine karşı anarşistlerin saldırısıdır. Vergi, mülkiyetin, ailenin, düzenin ve dinin yanıbaşında beşinci tanrıdır. Ve, içki vergisi, tartışma götürmez bir biçimde vergidir, ve üstelik sıradan herhangi bir vergi değildir, geleneksel, krallığın ruhuna, anlayışına uyan, saygıdeğer bir vergidir. *Vive l'impot sur les boissons*!** *There cheers and one cheer more*!***

Köylü şeytanı resmetse, onu vergi tahsildarı kılığında resmeder. Montalembert, vergiyi bir tanrı yapar yapmaz, köylü de dinsiz ve tanrıtanımaz oldu ve şeytanın, yani *sosyalizmin* kollarına atıldı. Düzenin dini, köylüyle alay etmişti, cizvitler onunla alay etmişti, Bonaparte onunla alay etmişti.

* Alık. –ç.
** Yaşasın içki vergisi. –ç.
*** Üç kere yaşa ve bir daha yaşa! –ç.

20 Aralık 1849, onmaz bir biçimde 20 Aralık 1848'i baltalamıştı. "Amcasının yeğeni", ailesi içinde, içki vergisinin, Montalembert'in deyişi ile "devrim fırtınasını haber veren" bu verginin altettiği ilk adam değildi. Gerçek Napoléon, büyük Napoléon, Sainte-Hélène adasında, içki vergisinin yeniden konmasının, güney Fransa köylülerini kendisinden uzaklaştırarak, düşüşüne öteki bütün etkenlerden daha çok yardımcı olduğunu açıklamıştır. Daha Louis XIV zamanında halkın nefretini kazanan bu vergi (Boisguillebert ve Vauban'ın yazılarına bakınız), birinci devrimle kaldırıldı, 1808'de, Napoléon tarafından yeni bir biçimde yeniden kondu. Restorasyon Fransa'ya geri geldiği zaman, onun önünde hızla tırısa kalkan yalnız Kazak süvarileri değildi, içki vergisinin kaldırılacağı yolundaki gösterişli vaatler de vardı. Elbette ki, soylu kişilerin, *"à merci et à miséricorde** haraca kestikleri kişilere" verdikleri sözü tutmaya hiç de gereksinmeleri yoktu. 1830 içki vergisinin kaldırılacağına söz verdi. Dediğini yapmak ya da yaptığını söylemek onun tarzı değildi. 1848 her şeye söz verdiği gibi, içki vergisinin kaldırılacağına da söz verdi. Son olarak da hiçbir şeye söz vermeyen Kurucu Meclis, yukarıda dediğimiz gibi, vasiyet niteliğinde bir hazırlık yaptı, hüküm getirdi, buna göre içki vergisi, 1 Ocak 1850 tarihinde ortadan kalkacaktı. Ve 1 Ocak 1850'den tam on gün önce Yasama Meclisi içki vergisini yeniden getirdi; demek ki, böylece, Fransız halkı durmadan içki vergisini kovalıyordu, ve onu kapı dışarı ettikçe pencereden girdiğini görüyordu.

Halkın içki vergisine karşı duyduğu kin, bu verginin Fransız vergilendirme sisteminin bütün tiksinç yanlarını kendinde toplaması ile açıklanır. Bu verginin alınış tarzı tiksindiricidir, dağılışı aristokratçadır, çünkü, en adi şarap için de, en değerli şaraplar için de vergi yüzdesi aynı olduğundan, tüketicilerin varlığı azaldığı ölçüde vergi de geometrik oranlarla artar, yani tersine işleyen artanoranlı bir vergidir. Onun için katışık ve sahte şaraplara prim vererek emekçi sınıfların zehirlenmesine doğrudan yolaçar. Nüfusu 4.000'i

* Kendi insaf ve merhametince. –ç.

aşan bütün kentlerin kapılarına oktrualar* dikerek, ve bu kentleri, Fransız şarabından gümrük vergisi alan yabancı ülkeler haline getirerek tüketimi azaltıyor. Oysa, büyük şarap tüccarları, ama daha çok da küçükleri, şarap satıcıları, şaraphane sahipleri, geçimlerini doğrudan şarap tüketiminden sağlayanlar, içki vergisine bir o kadar düşmandırlar. Ve, bir de, içki vergisi, tüketimi azaltarak, üreticilerin pazarını da daraltır. Bir yandan kentteki işçileri şarabın bedelini ödeyemez duruma getirirken, aynı zamanda bağcıları da şaraplarını satamayacak duruma sokar. Oysa Fransa'da 12 milyon insan bağcılıkla geçinir. Böyle olunca genel olarak halkın içki vergisine karşı kini anlaşılır, özellikle köylülerin bu içki vergisine karşı bağnazca düşmanlıklarının nedeni anlaşılır. Üstelik, köylüler, bu verginin yeniden konmasını yalıtık, azçok ilineksel bir olay olarak görmediler. Köylülerin babadan oğula aktarılan bir çeşit tarihsel bir gelenekleri vardır, ve bu tarih okulunda kulaktan kulağa, her hükümetin, köylüleri aldatmak istediği sürece içki vergisinin kaldırılacağına söz verdiği ve sonra köylüleri aldatır aldatmaz da bu vergiyi kaldırmadığı ya da kaldırmışsa yeniden koyduğu fısıldanır. İşte köylü, bu içki vergisi ile hükümetin kokusunu alıyor, eğilimini anlıyor, notunu veriyordu. İçki vergisinin 20 Aralıkta yeniden konması şu anlama geliyordu: *Louis Bonaparte da ötekiler gibidir*; ama o, ötekiler gibi değildi, o, *köylülerin yarattığı adamdı,* ve içki vergisine karşı milyonlarca imza taşıyan dilekçelerde, bir yıl önce "amcasının yeğenine" verdikleri oyları geri alıyorlardı.

Fransız nüfusunun üçte-ikisini aşan kır halkının büyük bir bölümü, sözde özgür *toprak sahiplerinden* oluşur. 1789 Devrimi ile feodal yükümlülüklerden bedavaya bağımsız kılınan ilk kuşak, toprak için hiçbir şey ödememişti. Ama ondan sonra gelen kuşaklar, yarı-serf atalarının rant, ondalık (aşar), angaryalar vb. biçiminde ödediklerini, *toprak bedeli* olarak ödediler. Bir yandan nüfus çoğaldıkça öte yandan toprak parçalanması arttıkça, parça küçüldükçe talep arttığın-

* Kent kapılarında yerel gümrük büroları. –ç.

dan, her bir parçanın fiyatı da yükseliyordu. Ama ister toprağı doğrudan satın alsın, ister ortak mirasçıları tarafından onun sermayesi olarak hesaplansın, köylünün toprak parçası başına ödediği fiyat yükseldikçe, *köylünün borçlanması,* yani *ipotek* de aynı oranda artıyordu. Toprak üzerinden alınan alacak senedi, gerçekte *ipotek,* toprağın rehine konulması olarak adlandırılıyor. Nasıl ortaçağ mülkiyeti üzerinde *ayrıcalık hakları* yığılıyorduysa, çağımızın tarlası üzerinde de *ipotekler* yığılmaktadır. Bir başka yönden: Toprağı parçalara ayırma sisteminde, toprak, sahibi için salt bir *üretim aracıdır.* Toprak bölündükçe verimliliği azalır. Makine kullanımı, işbölümü, kanallar açma, kurutma, sulama vb. gibi toprak üzerindeki büyük iyileştirme işleri gittikçe daha da olanaksızlaşır, aynı zamanda, *üretken-olmayan* ekim *maliyetleri, bizzat* üretim aracının bölünmesi ile orantılı olarak artar. Bu, tarla sahibi sermayeye sahip olsa da olmasa da böyledir. Ama toprağın bölünmesi ne kadar artarsa, toprak-servet, o kadar, son derece yoksul envanteri ile küçük toprak sahibi köylünün bütün sermayesini oluşturur, ve o kadar az sermaye toprağa yatırılır, ve o kadar çok küçük köylü, topraktan, paradan ve fenni tarımın ilerlemelerinden yararlanabilecek bilgilerden yoksun kalır ve toprağın işlenmesi o kadar geriler. Ve sonunda, *brüt tüketim* arttığı ölçüde ve bütün köylü ailesi, mülkiyetinde olan toprak gèçimini sağlayamadığı halde, bu toprak yüzünden başka her türlü uğraştan uzak tutulduğu ölçüde, *net kazanç* azalır.

Demek ki, nüfus ve onunla birlikte toprağın bölünüşü arttığı ölçüde üretim aracı, yani toprak *pahalanır* ve *verimi* azalır, ve gene aynı ölçüde *tarım yıkıma gider* ve *köylü borçlanır.* Ve daha önce sonuç olan şey, neden haline gelir. Her kuşak ötekini daha çok borçlu bırakır, her yeni kuşak daha elverişsiz ve daha çetin koşullar içinde işe başlar; ipotek ipoteği doğurur ve köylü, artık, tarlasını yeni borçlara karşı rehin olarak gösteremez, yani ona yeni ipotekler yükleyemez duruma gelince doğrudan tefeciliğin kurbanı olur ve tefeci faizleri, giderek daha çok artar.

Demek ki, öyle oldu ki, Fransız köylüsü, toprak üzerine konan *ipoteklerin faizi* biçiminde ve tefecilerden aldığı *ipoteksiz öndeliklerin* (*avansların*) faizi biçiminde, kapitaliste yalnız bir toprak rantı değil, yalnız bir sanayi kârı değil, yani bir sözcükle, yalnız *tüm net kârı* değil, *ücretin bir kısmını* bile bıraktı, öyle ki *İrlandalı kiracı çiftçi* durumuna düştü; ve bütün bunlar *özel mülk sahibi* olmak bahanesi ile oldu.

Bu süreç, Fransa'da durmadan artan vergi yükümlülükleri ile, ve kısmen doğrudan Fransız yasalarının toprak mülkiyetini kuşattığı formalitelerden ileri gelen, kısmen her yerde birbirine karışan ve içiçe giren tarlaların yolaçtığı çekişmelerden ileri gelen, ve kısmen mülkiyetten yararlanması (tasarrufu), hayal edilen bir mülkiyete, yani *mülkiyet hakkına* bağnaz bir tutumla toz kondurmamakla sınırlı kalan köylülerin dava açmaya meraklı öfkelerinden ileri gelen *mahkeme masrafları* ile daha da hızlanmıştı.

1840 tarihli bir istatistik tablosuna göre, Fransız toprağının brüt ürünü, 5.237.178.000 franka yükseliyordu. Bunun 3.552.000.000 frankı, çalışanların tüketimi de içinde olmak üzere ekim masrafıdır. Geriye 1.685.178.000 franklık bir net ürün kalır ki, bunun da 550 milyonunu ipotek faizleri için, 100 milyonunu adalet görevlileri için, 350 milyonunu vergiler için, 107 milyonunu ise kayıt, pul, ipotek, vb. masrafları için yeniden kesmek gerekir. Geriye net ürünün üçte-biri, yani 538 milyon kalır; nüfus başına bölüştürüldüğünde, bu 25 franklık bir kişi başına net ürün bile etmez. Doğal olarak, bu hesapta ipoteksiz faizler ve avukat ücretleri vb. hesaba katılmamıştır.

Böylece, cumhuriyet, eski yüklerine yenilerini eklediğinde, Fransız köylüsünün durumunun ne olduğu anlaşılacaktır. Görülüyor ki, onun sömürüsü, sanayi proletaryasının sömürüsünden yalnızca *biçim*de ayırdedilir. Sömürücü aynıdır: *sermaye*. Birey olarak kapitalistler, birey olarak köylüleri, *ipotekler* ve *tefecilik* yoluyla sömürürler; kapitalist sınıf, köylü sınıfı, devlet *vergileri* yoluyla sömürür. Mülkiyet sözü köy-

lü için bir tılsımdır, sermaye şimdiye kadar bu tılsımla köylüyü büyülemiş ve bunu, köylüyü sanayi proletaryasına karşı kışkırtmak için bir bahane olarak kullanmıştır. Köylüyü, yalnız sermayenin çökmesi yükseltebilir; yalnız antikapitalist, proleter bir hükümet köylüyü ekonomik yoksulluğundan, toplumsal aşağılanmasından çıkartabilir. Anayasal cumhuriyet, köylünün güçbirliği etmiş sömürücülerinin diktatörlüğüdür; *sosyal-demokrat* cumhuriyet, *kızıl* cumhuriyet ise onun müttefiklerinin diktatörlüğüdür. Ve terazinin kefesi köylünün seçim sandığına attığı oylara göre yükselir ya da alçalır. Kendi yazgısını belirlemek, onun elindedir. İşte böyle diyorlar sosyalistler yergi yazılarında, yıllıklarda, programlarda, her çeşitten broşürlerde. Bu dil, o da kendi yönünden köylüye seslenen düzen partisinin karşı yazıları sayesinde, köylü için daha anlaşılır bir dil haline geliyordu; bayağı abartmasıyla, sosyalistlerin niyetlerini ve düşüncelerini yorumlaması ve kaba bir biçimde betimlemesiyle, düzen partisi, köylünün bam teline dokunabiliyor ve onun yasak meyveye karşı iştahını kabartıyordu. Ama en anlaşılır olan, köylü sınıfının genel oy verme hakkını kullanırken edindiği deneyimlerin diliydi, ve devrimin büyük hızı içinde üstüste başına çöken hayal kırıklıklarıydı. *Devrimler, tarihin lokomotifleridirler.*

Köylülerin, kerte kerte altüst oluşu, değişik belirtilerle ortaya çıktı. Daha, Yasama Meclisi seçimlerinde kendini gösterdi; Lyon'a komşu beş ilde ilan edilen sıkıyönetim içinde kendini gösterdi; 13 Hazirandan birkaç ay sonra, Gironde ili tarafından *Chambre introuvable*'ın* eski başkanı yerine bir montanyarın seçiminde kendini gösterdi; lejitimistlerin vaadedilmiş toprağı, 1794'te ve 1795'te cumhuriyetçilere karşı en korkunç cinayetlerin işlendiği tiyatro sahnesi, liberallerin ve protestanların göz göre göre öldürüldüğü 1815'te *beyaz terörün* merkezi *Gard* bölgesinde, bir lejitimistin ölümü üzerine bir kızıl milletvekilinin 20 Aralık 1849'da seçilmesinde

* *Chambre introuvable* [bulunmaz meclis]: Napoléon'un, 1815'te ikinci kez tahttan indirilişinden hemen sonra seçilen, bağnaz aşırı-kralcı ve gerici meclis, tarihte böyle adlandırılır. [*Engels'in 1895 baskısına notu*]

kendini gösterdi. En durağan sınıfın bu devrimcileşmesi, içki vergisinin yeniden konulmasından sonra apaçık ortadadır. Hükümet önlemleri ve 1850 Ocak ve Şubat yasaları, hemen hemen yalnız *taşra illerine* ve *köylülere* karşı yöneltilmişlerdir. Bu, onların ilerlemelerinin en çarpıcı kanıtıdır.

Jandarmayı, valinin, kaymakamın ve en başta da belediye başkanının engizisyoncusu yapan, en uzak köy topluluklarının köşe bucağına kadar casusluk şebekesini örgütlendiren *Hautpoul genelgesi*; öğretmenleri, köylü sınıfının bu yetenekli kişilerini, sözcülerini, eğitimcilerini ve köylülüğün sorunlarını dile getiren bu adamları, okumuş adamlar sınıfının bu proleterlerini, bir av hayvanı gibi bir bucaktan öbür bucağa kovalayan valinin keyfine bağlı kılan *ilkokul öğretmenlerine karşı yasa*;[66] belediye başkanlarının başı üzerinde Demokles'in kılıcı gibi asılı duran ve onları, köy topluluklarının başkanlarını her an cumhuriyetin başkanı ve düzen partisi ile karşı karşıya getiren *belediye başkanlarına karşı yasa önerisi*; Fransa'nın 17 askerî bölgesini dört paşalık haline sokan ve Fransızlara ulusal salon diye kışlayı ve açık ordugahı bağışlayan *buyrultu*,[67] düzen partisinin, Fransa'nın bilinçsizliğinin ve zorla alıklaştırılmasının, genel oy sistemi altında kendi varlık koşulu olduğunu, aracılığıyla ilan ettiği *öğretim yasası*;[68] — bütün bu yasaların, bütün bu önlemlerin anlamı neydi? İlleri ve illerin köylülerini düzen partisine yeniden kazandırma yolunda birtakım umutsuz girişimler!

Bunlar, *baskı araçları* olarak dikkate alındıklarında kendi amaçlarının tersine işleyen acınacak yöntemlerdi. İçki vergisinin kaldırılmaması, 45 santimlik vergi, milyarların geri ödenmesini isteyen köylü dilekçelerinin horgörücü bir tutumla reddedilmesi vb. büyük önlemler, bütün bu yasama yıldırımları merkezden geldiğinden, köylü sınıfını bir tek kerede, toptan, canevinden vuruyordu; adı geçen bu yasa ve önlemler, saldırıyı ve direnci, her kulübenin günlük *genel* konuşma konusu haline getirdiler, her köye devrimi aşıladılar, devrimi *yerelleştirdiler ve köylüleştirdiler*.

Öte yandan, Bonaparte'ın bu önerileri ve bunların Ulusal

Meclis tarafından benimsenmeleri, anayasal cumhuriyetin iki gücünün, anarşinin bastırılması, yani burjuva diktatörlüğüne karşı çıkan bütün sınıfların bastırılması sözkonusu olduğunda birlik olduklarını kanıtlamaz mı? *Soulouque,* sert bildirisinin hemen ardından, tıpkı Louis Bonaparte'ın Napoléon'un yavan bir karikatürü olması gibi, Fouché'nin[69] bayağı, rezil bir karikatürü olan Carlier'nin, hemen onunkini izleyen bildirisiyle Yasama Meclisine, düzene bağlılığı konusunda güvence vermemiş miydi?

Öğretim yasası, genç katoliklerle yaşlı voltercilerin ittifakını gösteriyor bize. Birleşmiş burjuvaların egemenliği, kendi bildiğini okuyan bağımsız kişilik taslayan Temmuz monarşisi ile cizvit yanlısı Restorasyonun güçbirliği etmiş despotizminden başka bir şey olabilir miydi? Burjuva kesimlerinden birinin, karşılıklı savaşımlarında öteki kesime karşı üstünlük uğruna halka dağıttığı silahları, onların birleşik diktatörlüklerine karşı durmaya başlayan halktan geri alması gerekmez miydi? Hiçbir şey, hatta *uzlaşma konkordatolarının* reddi bile, Parisli dükkancıyı, *cizvitliğin* bu kendini beğendirme gösterisinden daha çok öfkelendirmemiştir.

Bu arada, çarpışmalar, düzen partisinin çeşitli kesimleri arasında olduğu kadar Ulusal Meclis ile Bonaparte arasında da sürüp gidiyordu. Bonaparte'ın, hükümet darbesinin hemen arkasından, kendi bonapartist bakanlar kurulunun kuruluşundan sonra, şimdi valiliğe atanan monarşi malullerini huzuruna çağırması ve kendisinin yeniden başkanlığa seçilmesi lehinde anayasaya karşı ajitasyon yapmalarını, görevde kalmalarının koşulu haline getirmesi, ve Carlier'nin işe başlayışını lejitimist bir kulübün kapatılması ile kutlaması, ve Bonaparte'ın, bir yandan kendi bakanlarının Yasama Meclisi kürsüsünden yalanlamak zorunda kaldıkları cumhurbaşkanının gizli aşırı isteklerini kamunun önünde açığa vuran kendi gazetesi *le Napoléon*'u kurması, Ulusal Meclisin hiç de hoşuna gitmedi; gene birçok güvensizlik oylarına karşın küstahça kabineyi yerinde tutması, gene günde dört kuruşluk bir ek ödeme ile assubayların sevgisini, ve Eugène

Sue'nün *Mystères* kitabından aşırılma bir çeşit ödenek biçimi olan borç verme bankası[70] ile proletaryanın sevgisini kazanmaya kalkışması; son olarak da, cumhurbaşkanı bazı bağışlama kararları ile halkın tek tek sempatisini kendisine ayırırken, halkın toptan antipatisini Yasama Meclisi temsilcilerinin üzerine yıkmak için, Hazirandan kalma son isyancıların Cezayir'e sürülmesi önerisinin bakanlara yaptırılmasındaki saygısızlık, Ulusal Meclisin hiç de hoşuna gitmedi. Thiers, *hükümet darbesi, taşkınca işler* gibi tehdit edici sözler etmekte sakınca görmedi ve Yasama Meclisi, Bonaparte'ın bizzat kendisi için verdiği bütün yasa önerilerini geri çevirerek, ve genel çıkar için yaptığı önerilerin her birini ise, yürütme erkini güçlendirmekle bizzat kendi kişisel kazancını amaçlayıp amaçlamadığını anlamak için gürültülü ve güvensizlik dolu bir soruşturmaya tabi tutarak ondan öç aldı. Kısacası, meclis, ona karşı *bir horgörü kumpası kurarak öcünü alıyordu.*

Lejitimist parti ise, kendi yönünden, orleancıların, hemen hemen bütün mevkileri yeniden elegeçirmede daha yetenekli olduklarını ve kendisi, ilke olarak, kurtuluşunu *ademi merkeziyetçilikte* aradığı halde, *merkeziyetçiliğin* arttığını hoşnutsuzlukla görüyordu. Ve bu, gerçekti. Karşı-devrim, *zor yoluyla, merkezî bir yönetim kuruyordu,* yani devrimin mekanizmasını hazırlıyordu. Banknotlara zorunlu bir geçerlik vererek Fransa'nın altın ve gümüşünü Paris Bankasında topluyor, merkezileştiriyordu, böylece devrimin *emre hazır savaş hazinesini* yaratıyordu.

Son olarak, orleancılar, güceniklik içinde, meşruiyet ilkesinin kendi piç hanedan ilkelerine karşı çıkarıldığını görüyorlar ve kendilerini, her an, soylu kocanın bir burjuva kadını ile denksiz evliliğinin ürünü olarak kenara itilmiş ve horlanmış hissediyorlardı.

Resmî cumhuriyete karşı açık muhalefete itilen ve ondan hasım muamelesi gören köylülerin, küçük-burjuvaların, genel olarak orta tabakaların yavaş yavaş proletaryadan yana geçtiklerini gördük. *Burjuva diktatörlüğüne karşı ayaklan-*

ma, toplumda bir değişiklik yapma gereksinmesi, kendi hareketlerinin organları olarak cumhuriyetçi-demokratik kurumların korunması, kesin ve kararlı devrimci güç olarak proletaryanın çevresinde toplanmak — işte sosyal-demokrasi partisinin, kızıl cumhuriyet partisi denen partinin, ortak, ayırıcı özellikleri bunlardır. Düşmanlarının taktıkları adla, bu *anarşi partisi* de, *düzen partisi* kadar değişik çıkarların bir güçbirliğidir. Eski toplumsal düzensizliğin en ufak reformundan, eski toplumsal düzenin yıkılmasına kadar, burjuva liberalizminden devrimci terörizme kadar, bunlar, "anarşi" partisinin çıkış noktasını ve varış noktasını oluşturan birbirine uzak aşırı uçlarıdırlar.

Koruyucu gümrük tarifelerinin kaldırılması — sosyalizmdir! Çünkü, düzen partisinin *sanayici* kesiminin tekeline dokunur. Devlet bütçesinin ayarlanması — sosyalizmdir! Çünkü düzen partisinin *mali* kesiminin tekeline dokunur. Yabancı ükelerden gelen etin ve tahılın serbestçe içeri girmesi — sosyalizmdir! Çünkü, düzen partisinin üçüncü kesiminin, yani *büyük toprak mülkiyetinin* tekeline dokunur. Serbest ticaret partisinin, yani en ileri İngiliz burjuva partisinin hak istemleri, Fransa'da, sosyalist istemler gibi görünüyordu. Voltercilik — sosyalizmdir! Çünkü düzen partisinin dördüncü kesimine, yani *katolik* kesimine dokunur. Basın özgürlüğü, dernek kurma hakkı, halkın genel eğitimi — sosyalizmdir sosyalizm! Bütünüyle düzen partisinin tekeline dokunurlar.

Devrimin ilerleyişi, durumu öyle bir hızla olgunlaştırmıştı ki, her dereceden reform yanlıları, orta sınıfların en alçakgönüllü istekleri, en aşırı yıkıcı partinin bayrağı çevresinde, *kızıl bayrağın* çevresinde toplanmak zorundaydı.

Anarşi partisinin farklı büyük kesimlerinin *sosyalizmi* ne kadar çeşitli olursa olsun, ekonomik koşullara göre ve kendi sınıflarının ya da bunlardan ileri gelen sınıf kesimlerinin bütün devrimci gereksinmelerine uygun olarak, *bir* noktada hepsi uyuşuyorlardı: sosyalizmin *proletaryanın kurtuluşunun aracı,* ve *proletaryanın kurtuluşunun* sosyalizmin

amacı olduğunu bildirmek. Kimilerindeki bilerek aldatma, kimilerindeki kendini-aldatma, kendi gereksinmelerine göre dönüştürülmüş dünyayı herkes için dünyaların en iyisi olarak, bütün devrimci istemlerin gerçekleşmesi ve bütün devrimci çatışmaların ortadan kalkması olarak gösteriyor.

Anarşi partisininkilere oldukça benzeyen *genel* sosyalist sözlerin gerisinde, azçok tutarlı bir biçimde, mali aristokrasinin egemenliğini devirmek ve sanayi ve ticareti önceki zincirlerinden kurtarmak isteyen *National*'in, *Presse*'in ve *Siècle*'in *sosyalizmi* gizleniyor. Bu, sanayinin, ticaretin ve tarımın sosyalizmidir; bunların düzen partisi içindeki vekilleri, artık kendi özel tekelleri ile uyuşmaz olduğu ölçüde bu sosyalizmin çıkarlarını yadsıyorlar. Asıl anlamıyla *küçükburjuva sosyalizmi,* özellikle sosyalizm, doğal olarak, tıpkı sosyalizm çeşitlerinin her biri gibi, işçilerin ve küçükburjuvaların bir bölümünü kendi çevresinde toplayan *bu burjuva sosyalizminden* ayrılır. Sermaye, *alacaklı* olarak, özellikle bu sınıfın yakasını bırakmaz, bu sınıf ise *kredi kurumları* ister; sermaye, rekabet yoluyla onu ezer, o ise devletten yardım gören *ortaklıklar* ister; sermaye, bir *merkezde yoğunlaşması* ile küçük-burjuvazinin belini büker, küçükburjuvazi ise *artanoranlı vergiler* ister, mirasın sınırlandırılmasını ister, büyük işlerin devlet tarafından üstlenilmesini ve *sermayenin büyümesini zorla engelleyen* başka önlemler ister. Kendi sosyalizminin barışçı bir yolla gerçekleşmesini düşlediğinden —belki de birkaç günlük bir ikinci Şubat Devrimine razıdır yalnızca— önündeki tarihsel süreç, ona, doğal olarak, toplumsal düşünürlerin ister birlikte, ister tek tek türeticiler olarak kafalarında tasarladıkları ya da tasarlamış oldukları *sistemlerin uygulaması* gibi görünür. Küçükburjuvalar, böylece, proletarya, henüz, özgür, bağımsız bir tarihsel hareket olacak kadar yeterince gelişmemiş olduğu sürece onun teorik ifadesi olmuş olan *doktriner sosyalizmin,* mevcut sosyalist sistemlerin yandaşları ya da seçmecileri (*éclectiques*) olurlar.

Tüm hareketi kendi anlarından birine tabi kılan, ortak

üretimin, toplumsal üretimin yerine bireysel ukâlanın beyin etkinliğini koyan, ve hepsinden öte, sınıfların devrimci savaşımını ve gereklerini küçük hileler ya da büyük duygusallıklarla düşleminde ortadan kaldıran bu ütopya, bu doktriner sosyalizm, temelde, bugünkü toplumu yalnızca idealize ederek, onun gölgesiz bir resmini alırken ve bugünkü toplumun gerçekliklerine aykırı düşen idealine ulaşmak isterken; proletarya bu sosyalizmi küçük-burjuvaziye bırakırken; farklı sosyalist liderlerin kendi arasındaki savaşımı, sözde sistemlerin her birini, toplumsal altüst oluşun, biri diğerine karşı çıkarılmış geçiş noktalarından birine kendini beğenmiş bağlılık olarak ortaya çıkartırken — *proletarya,* gitgide *devrimci sosyalizmin* çevresinde, bizzat burjuvazinin *Blanqui* adını taktığı *komünizm* çevresinde toplanıyor. Bu sosyalizm, *genel olarak, sınıf farklılıklarının ortadan kaldırılması,* sınıf *farklılıklarının* dayandıkları bütün üretim ilişkilerinin ortadan kaldırılması, bu üretim ilişkilerine uygun düşen bütün toplumsal bağıntıların ortadan kaldırılması, bu toplumsal bağıntılardan doğan bütün düşüncelerin altüst edilmesine varmak üzere, *devrimin sürekliliğinin ilanıdır,* zorunlu bir geçiş noktası olarak proletaryanın *sınıf diktatörlüğüdür.*

Bu açıklamaya ayrılmış olan yerimiz, bu konuyu daha fazla geliştirmemize izin vermiyor.

Gördük ki, *düzen partisinde,* zorunlu olarak başı çeken *mali aristokrasi* olduysa, "*anarşi*" partisinde de başı çeken *proletarya* olmuştur. Bir yandan, bir devrimci çizgi üzerinde birleşmiş çeşitli sınıflar proletaryanın çevresinde toplanırken, taşra illeri gitgide daha güvenilmez olurken ve Yasama Meclisinin kendisi bile Fransız Soulouque'unun* iddialarına karşı gittikçe daha çok öfkelenirken, 13 Hazirandan sonra sürgün edilen montanyarların yerlerini doldurmak için uzun süredir ertelenen ve geciktirilen *ara seçimler* yaklaşıyordu.

Düşmanları tarafından horgörülen, sözde dostlarının da hırpaladıkları ve hakaret ettikleri hükümet, içinde bulunduğu tiksinç ve katlanılmaz durumdan kurtulmak için ancak

* Napoléon III. –*Ed.*

bir tek çare görüyordu: *isyan*. Paris'te bir isyan, başkentte ve taşra illerinde bir sıkıyönetim ilanına ve böylelikle seçimlerin denetlenmesine olanak hazırlayacaktı. Öte yandan, düzenin dostları, anarşiye karşı zafer kazanan bir hükümete karşı, kendileri de anarşist görünmek istemiyorlarsa ödünler vermek zorunda olurlardı.

Hükümet işe koyuldu. 1850 yılı Şubat ayının başında, özgürlük ağaçları[71] kesilerek halk kışkırtıldı. Bu boşa gitti. Özgürlük ağaçları yerlerinden edilince, şaşkına dönen, gerileyen ve kendi kışkırtması sonunda korkuya kapılan hükümetin kendisi oldu. Ama Ulusal Meclis, Bonaparte'ın bu acemice başına buyruk olma girişimini soğuk bir güvensizlikle karşıladı. Temmuz anıtından, ölümsüzlerin çelenklerinin aşırılması[72] daha fazla bir başarı sağlamadı. Ordunun bir bölümüne devrimci gösteriler yapma fırsatını ve Ulusal Meclise de kabineye azçok kılık değiştirmiş bir güvensizlik oyu verme bahanesini sağladı. Hükümet basınının, genel oy sisteminin kaldırılması ve Kazakların istilası yolundaki tehditleri boşa gitti. D'Hautpoul, Yasama Meclisinin ortasında, onu karşılamaya hazır olduğunu açıklayarak solu sokağa inmeye boşuna davet etti. D'Hautpoul, meclis başkanının konuya dönmesi için uyarmasından başka hiçbir şey elde edemedi ve düzen partisi, bir sol milletvekilinin Bonaparte'ın kapkaççı aşırı istekleriyle acı acı alay etmesine gizli, hain bir sevinçle göz yumdu. Ensonu, 24 Şubattaki devrim kehaneti de boşunaydı. Hükümet 24 Şubatın halk tarafından gözardı edilmesine neden oldu.

Proletarya hiçbir *isyan* kışkırtmasına kapılmadı, çünkü bir *devrim* yapmak üzereydi.

Tamamıyla işçilerin etkisi altında bulunan seçim komitesi, mevcut duruma karşı genel öfkeyi artırmaktan başka bir işe yaramayan hükümetin kışkırtmalarının kendisine engel olmasına meydan vermeksizin Paris için üç aday gösterdi: *Deflotte, Vidal* ve *Carnot*. Deflotte, Bonaparte'ın halkın sevgisini kazanma nöbetlerinden birinde aftan yararlanmış bir Haziran sürgünü idi, Blanqui'nin bir dostuydu ve 15 Mayıs

hareketine katılmıştı; *Zenginliğin Bölüşülmesi Üzerine* adlı kitabı ile bir komünist yazar olarak tanınan Vidal, Luxembourg Komisyonunda Louis Blanc'ın eski sekreteriydi; Carnot, zaferi örgütleyen bir Konvansiyon üyesinin oğluydu, *National* partisi üyelerinin en az yıpranmışıydı, Geçici Hükümette ve Yürütme Komisyonunda Eğitim Bakanı olmuştu, onun halk eğitimi konusunda demokratik yasa tasarısı, cizvitlerin eğitim yasasına karşı canlı bir protesto niteliğindeydi. Bu üç adam, üç müttefik sınıfı temsil ediyorlardı: başta Haziran isyancısı, devrimci proletaryanın temsilcisi; onun yanında sosyalist küçük-burjuvazinin temsilcisi bir doktriner sosyalist; üçüncüsü ise demokratik formülleri uzun zamandan beri gerçek anlamlarını yitirmiş bulunan ve düzen partisine karşı sosyalist bir anlam kazanmakta olan cumhuriyetçi burjuva partisinin temsilcisi. Bu, tıpkı Şubattaki gibi, *burjuvaziye karşı ve hükümete karşı genel bir güçbirliğiydi.* Ama bu kez proletarya *devrimci birliğin başındaydı.*

Bütün çabalara karşın, sosyalist adaylar başarıya ulaştılar. Ordu bile kendi savaş bakanı Lahitte'e karşı Haziran isyancısına oy verdi. Düzen partisi yıldırım çarpmışa döndü. Taşra illeri seçimleri de onu avutamadı, seçimlerin sonuçları montanyarlara çoğunluğu sağladı.

10 Mart 1850 seçimi![73] *Bu, 1848 Haziranının geri alınması idi*: Haziran isyancılarını kılıçtan geçirenler ve sürgüne gönderenler Ulusal Meclise yeniden girdiler, ama Haziran sürgünlerinin peşisıra ve dudaklarında onların ilkeleri olmak üzere, süngüsü düşük girdiler. *Bu, 13 Haziran 1849'un geri alınması idi*: Ulusal Meclisin sürgün ettiği Montagne, yeniden Ulusal Meclise giriyordu, ama artık devrimin lideri olarak değil de, önden giden borazancısı olarak giriyordu. *Bu, 10 Aralığın geri alınması idi*: Napoléon, bakanı Lahitte'le birlikte başarısızlığa uğramıştı. Fransa'nın parlamento tarihinde buna benzer yalnız bir tek olay vardı: 1830'da Charles X'un bakanı Haussy'nin başarısızlığı. 10 Mart 1850 seçimi, son olarak, çoğunluğu düzen partisine veren 13 Mayıs seçiminin hükümsüz kılınmasıydı. 10 Mart seçimi, 13

Mayısın çoğunluğunu protesto ediyordu. 10 Mart bir devrimdi. Oy pusulalarının gerisinde kaldırım taşları vardır.

Düzen partisinin en ileri gelen üyelerinden biri olan Ségur d'Aguesseau, "10 Mart oylaması savaş demektir" diye haykırmıştı.

10 Mart 1850 ile anayasal cumhuriyet yeni bir döneme, kendi *dağılma dönemine* girer. Çoğunluğun çeşitli kesimleri kendi aralarında ve Bonaparte'la yeniden birleşirler. Bunlar, gene düzenin kurtarıcılarıdırlar, ve Napoléon gene onların *yansız adamıdır.* Ve bu kesimler, yalnızca burjuva cumhuriyetin yaşama olanağından umutlarını kestikleri zaman kralcı olduklarını anımsamaktadırlar ve Bonaparte yalnızca cumhurbaşkanı kalmaktan umudunu kestiği zaman taht iddiacısı olduğunu aklına getirmektedir.

Haziran isyancısı Deflotte'un seçilmesine, Bonaparte, düzen partisinin de işaretiyle, Blanqui ve Barbès'e, Ledru-Rollin ve Guinard'a karşı savcılık yapmış olan Baroche'un içişleri bakanlığına atanması ile karşılık veriyor. Yasama Meclisi, Carnot'nun seçilmesine, öğretim yasasının oylanması ile, ve Vidal'in seçilmesine ise sosyalist basının susturulması ile karşılık veriyor. Düzen partisi, kendi basınının kopardığı yaygara ile kendi korkusunu gidermeye çalışıyor. Düzen partisinin organlarından biri "Kılıç kutsaldır!" diye bağırıyor. "Düzenin savunucuları kızıl partiye karşı saldırıya geçmelidirler" diyor bir başkası, düzenin bir üçüncü horozu "Sosyalizm ile toplum arasında ölesiye bir düello, acımasız dur durak bilmez bir savaştır gidiyor; bu umutsuz düelloda, ya birinin ya da ötekinin yokolması gerek, eğer toplum sosyalizmi ortadan kaldıramazsa sosyalizm toplumu ortadan kaldıracaktır" diye ötüyor. Kurun düzenin barikatlarını, dinin barikatlarını ve ailenin barikatlarını! Paris'in 127.000 seçmeninden kurtulmak gerekir! Sosyalistler için bir Saint-Barthélemy[74] gecesi! Ve düzen partisi, bir an kendi zaferinin kesinliğine inanıyor.

Düzen partisinin organları, en bağnaz biçimde "*Paris dükkancılarına*" karşı çırpınıyorlar. Paris dükkancıları tara-

fından seçilen temsilci, Haziran isyancısı! Bu demektir ki, bir ikinci 1848 olanaksızdır, bu demektir ki, bir ikinci 13 Haziran olamaz, bu demektir ki, sermayenin manevî etkisi, nüfuzu kırılmıştır, bu demektir ki, burjuva meclis artık yalnızca burjuvaziyi temsil ediyor, bu demektir ki, büyük mülkiyet kayboldu, çünkü onun vasalı, ona bağımlı olan küçük mülkiyet, kendi kurtuluşunu mülksüzler kampında arıyor.

Düzen partisi, ister istemez, o kaçınılmaz *beylik düşüncesine* dönüyor. "Daha çok baskı" diye haykırıyor, "daha çok baskı", ama direnç yüz kat arttığı halde, onun baskı kuvveti on kat zayıflamış durumda. Baskının başlıca aracını, yani orduyu da baskı altında tutmak gerekmez mi? Ve düzen partisi, son sözünü söylüyor: "Boğucu bir legalitenin demir çemberini kırmak gerekir. *Anayasal cumhuriyet olanaksızdır.* Bizim kendi gerçek silahlarımızla savaşmamız gerek, 1848 Şubatından beri *Devrime* karşı, onun kendi *silahları* ile ve onun kendi *alanında* savaştık, onun kendi *kurumlarını* kabul ettik, anayasa öyle bir kaledir ki, yalnız kuşatanları korur, kuşatılmış olanları değil! Truva atının karnına, kutsal İlion'un içine gizlenerek, atalarımız *Grecs** gibi davranarak düşman kenti elegeçiremedik, tam tersine, kendi kendimizi tutsak ettik."

Ama anayasanın temeli, *genel oy sistemidir. Genel oyun kaldırılması,* burjuva diktatörlüğün düzen partisinin son sözü olacaktır.

Genel oy, 4 Mayıs 1848'de, 20 Aralık 1848'de, 13 Mayıs 1849'da, 8 Temmuz 1849'da onlara hak vermişti. Genel oyun, 10 Mart 1850'de kendine zararı dokundu. Genel oy hakkının çıkış yeri ve sonucu olarak, egemen halk istencinin ifadesi olarak burjuva egemenliği — işte burjuva anayasasının anlamı budur. Ama, bu genel oy hakkının, bu egemen istencin içeriğinin, artık burjuvazinin egemenliği olmadığı andan bu yana anayasanın hâlâ bir anlamı var mıdır? Oy verme hakkını akla-uygun olarak, yani burjuvazinin egemenli-

* Marx, burada, Almanca'da hem Yunanlılar [*Griechen*] anlamında, hem de "sanatını kötü icra eden" anlamında *Grecs* sözcüğünü kullanarak süzcük oyunu yapıyor. [*Engels'in 1895 baskısına notu*].

ğini sağlayacak biçimde düzenlemek, burjuvazinin görevi değil midir? Genel oy sistemi, mevcut devlet erkini sık sık yeni baştan ortadan kaldırarak ve gene yeni baştan devlet erkini kendi bağrından çıkartarak, bütün dengeyi bozmuyor mu, her an bütün kurulu, yerleşmiş güçleri sarsmıyor mu, otoriteyi yok etmiyor mu, bizzat anarşiyi otorite haline getirmek gibi bir tehlike yaratmıyor mu? 10 Mart 1850'den sonra bundan kim şüphe edebilir artık?

Burjuvazi şimdiye kadar varlığıyla hep böbürlenmiş olduğu ve bütün gücünü kendisinden aldığı genel oyu bir yana iterek, artık geri dönüşe olanak bırakmayacak bir biçimde şunu açığa vuruyor: "*Diktatörlüğümüz şimdiye kadar halkın istenciyle tutundu, şimdi ise onu, halkın istencine karşı sağlamlaştırmak gerek.*" Ve, tutarlı bir biçimde, dayanaklarını artık Fransa'da değil, dışarıda, *akıncılıkta* arıyor.

İkinci Koblenz[75], merkezini, ta Fransa'nın ortasına kurmuş olduğundan, burjuvazi akınıyla, istilayla bütün ulusal tutkuları kendisine karşı ayağa kaldırıyor. Genel oya karşı saldırısıyla, yeni devrime *genel bir bahane* sağlamış oluyor ve devrimin de böyle bir genel bir bahaneye gereksinmesi vardır. Bütün *özel* bahaneler devrimci birliğin kesimlerini birbirinden ayırırdı ve onların arasındaki ayrılıkları ortaya çıkarırdı. *Genel bahane,* yarı-devrimci sınıfları sersemletir, gelecek devrimin belirli *niteliği* üzerinde, kendi eylemlerinin sonuçları üzerinde, birtakım kuruntulara kapılmalarına meydan verir. Her devrimin bir şölenler sorununa gereksinmesi vardır. Genel oy sistemi de, yeni devrimin şölenler sorunudur.

Ama güçbirliği etmiş burjuva kesimler, *ortak* iktidarlarının olanaklı tek biçiminden, *sınıf egemenliklerinin* en güçlü ve en tamamlanmış biçimi *anayasal cumhuriyetten, monarşinin* tamamlanmamış, eksik ve zayıf alt biçimine doğru geri çekilmek ve ona sığınmakla, daha şimdiden mahkum olmuşlardır. Bu kesimler, gençlikteki gücünü yeniden elde etmek için güzel çocukluk giysilerini giyen ve bir hayli güçlük çekerek, pörsümüş kollarını, bacaklarını, bu giysilerle örtmeye

çalışan yaşlı adama benziyorlar. Cumhuriyetlerinin bir tek değeri vardır, o da *devrimin sıcak serası* olmasıdır.

10 Mart 1850 şu yazıtı taşır:

"*Après moi le déluge.*"*

* "Benden sonra tufan." –ç.

DÖRT

1850'DE GENEL OY SİSTEMİNİN YÜRÜRLÜKTEN KALDIRILMASI

Bundan önceki üç bölümün devamı, *Neue Rheinische Zeitung*'un son iki sayısında (5 ve 6) yeralmaktadır. Marx, bu yazıda, ilkin 1847'de İngiltere'de patlak veren büyük ticaret bunalımını betimledikten ve Avrupa kıtası üzerindeki yansıları ile, 1848 Şubat ve Mart devrimlerine kadar giden siyasal karışıklıkların niteliğini açıkladıktan sonra, 1848 yılı boyunca geri gelen ve 1849 yılında daha da artan ticaret ve sanayideki gönencin devrimci atılımı nasıl felce uğrattığını ve gericiliğin eşzamanlı zaferini nasıl olanaklı kıldığını anlatır. Sonra özellikle Fransa'dan sözederek şöyle der:*

1849'dan başlayarak ve özellikle 1850'den bu yana, aynı belirtiler, Fransa'da da kendilerini gösterdiler. Paris sanayileri tam bir hızla çalışmakta, ve Rouen ve Mulhouse'daki pamuklu fabrikaları, her ne kadar yüksek hammadde fiyatları, İngiltere'de de olduğu gibi engelleyici bir etki yapıyorsa da, oldukça iyi işlemektedir. Fransa'da, gönencin gelişmesi, ayrıca, İspanya'da, gümrük tarifelerinde yapılan geniş reformdan ve Meksika'daki çeşitli lüks maddeler üzerindeki gümrük vergilerinin indirilmesinden özellikle yararlanmıştır; bu iki pazara Fransız metalarının ihracı, önemli ölçüde artmıştır. Sermayenin büyümesi, Fransa'da, Kaliforniya altın madenlerinin geniş-çaplı işletilmesi bahanesiyle birtakım spe-

* Bu giriş paragrafı Engels tarafından 1895 baskısı için yazılmıştır. –*Ed.*

külasyonlara yolaçtı. Hisse senetleri tutarlarının düşük oluşuyla sosyalizm kokan tanıtma bildirileriyle doğrudan doğruya küçük-burjuvaların ve işçilerin keselerine hitap eden ama hepsi, şu özellikle Fransızlara ve Çinlilere özgü katıksız dolandırıcılıkla sonuçlanan bir sürü ortaklık (şirket) türedi. Hatta bu ortaklıklardan biri, doğrudan hükümet tarafından korunmaktadır. Fransa'da, ithalattan alınan gümrük vergileri, 1848'in ilk dokuz ayında 63 milyon franka, 1849'da 95 milyon franka ve 1850'de ise 93 milyon franka yükseldi. 1850 Eylülünde, ayrıca, 1849'un aynı ayına oranla bir milyonluk bir fazlalıkla yükselmeye devam etti. İhracat da, aynı biçimde, 1849'da ve, daha çok olmak üzere, 1850'de arttı.

Yeniden kavuşulan gönencin en çarpıcı kanıtı, 6 Ağustos 1850 yasası ile bankanın madeni para olarak ödemeler yapmasının yeniden kabul edilmesidir. 15 Mart 1848'de, bankaya madeni para ile ödeme yapmayı durdurma izni verilmişti. O zaman, taşra bankalarınınki de içinde olmak üzere, kağıt para dolaşımı 373 milyon franka (14.920.000 sterline) yükseliyordu. 2 Kasım 1849'da bu dolaşım, 4.360.000 sterlinlik bir artışla 482 milyon franka, yani 19.280.000 sterline ulaşıyordu; ve 2 Eylül 1850'de, gene yaklaşık olarak 5 milyon sterlinlik bir artışla, 496 milyon franka, yani 19.840.000 sterline ulaşıyordu. Bunun sonucu olarak, kağıt paraların değerinde hiçbir düşme olmadı: Tam tersine, kağıt paraların artan dolaşımı yanında, altın ve gümüşün de, banka mahzenlerinde gittikçe artan miktarlarla biriktiği görüldü, o kadar ki, 1850 yazında, madeni para rezervleri Fransa için duyulmadık bir rakam olan yaklaşık 14 milyon sterline yükseliyordu. Bankanın, böyle dolaşımını yükseltmek durumuna getirilmesi ve giderek aktif sermayesinin 123 milyon frank, yani 5 milyon sterlin yükseltilmesi, daha önceki bir sayıda* mali aristokrasinin devrimle yalnız devrilmemiş olmakla kalmayıp, üstelik güçlenmiş bile olduğunu söylemekte ne kadar haklı olduğumuzu çarpıcı bir biçimde kanıtlar. Bu sonuç, şu son yılların, Fransız banka mevzuatı açısından genel bir gözden geçiriliş-

* Bkz: Bu kitabın 115. sayfası. –*Ed.*

le daha da apaçık ortaya çıkmaktadır. 10 Haziran 1847'de, banka, 200 franklık kağıt paraları (banknotları) piyasaya çıkarmak yetkisi aldı, o zamana kadar en küçük kağıt para 500 franklıktı. 15 Mart 1848 tarihli bir kararname, Banque de France'ın kağıt paralarını, yasal para ilan etti ve bir yandan da bankayı bu kağıt paraları madeni para olarak ödeme yükümünden bağışık kıldı. Bankanın kağıt para emisyonu, 350 milyon frank olarak sınırlandırıldı, aynı zamanda, bankaya 100 franklık kağıt paralar çıkarma yetkisi verildi. 27 Nisan tarihli bir kararname, taşra bankalarının Banque de France ile birleşmelerini emretti; 2 Mayıs 1848 tarihli bir başka kararname, bankanın kağıt para emisyonunu, 442 milyon franka yükseltti. 22 Aralık 1849 tarihli bir kararname, kağıt para emisyonunun en yukarı sınırını 525 milyon franka çıkardı. Sonunda, 6 Ağustos 1850 yasası, kağıt paranın madeni para karşılığında değiştirilirliğini yeniden getirdi. Bu olaylar, dolaşımın durmadan artması, bütün Fransız kredilerinin bankanın elinde toplanması, ve bütün Fransız altın ve gümüşünün bankanın mahzenlerinde birikmesi, bay Proudhon'u, bankanın şimdi eski yılan derisini soyunup atacağı ve prudoncu bir halk bankası olmak üzere değişime uğrayacağı vargısına götürdü. Oysa 1797-1819 arası İngiliz banka kısıtlamasının tarihini bilmesine bile gerek yoktu, kendisi için burjuva toplumun tarihinde hiç duyulmadık bir olgu olan bu olayın baştan sona olağan, ama şimdi Fransa'da ilk kez oluşmakta olan burjuva nitelikte bir olay olduğunu görmesi için Manş'ın ötesine bir bakması yeterdi. Görülüyor ki, Geçici Hükümetten sonra, Paris'te büyük konuşan sözde devrimci teorisyenler, alınan önlemlerin niteliği ve sonuçları konusunda, Geçici Hükümetin kendi üyeleri kadar bilgisizdiler.

Fransa'nın birdenbire tattığı sanayi ve ticaretteki gönence karşın, halk yığını, 25 milyon köylü, büyük bir çöküntünün acısını çekmektedir. Son yıllarda iyi ürün alınmasının Fransa'da tahıl fiyatları üzerinde, İngiltere'dekinden daha yıkıcı bir etkisi oldu ve borç içinde yüzen, tefeciliğin iliğine

kadar sömürdüğü, vergiler altında ezilen köylülerin durumu, hiç mi hiç parlak değildir. Son üç yılın tarihi, halkın bu sınıfının devrimci bir girişkenlikten kesin olarak yoksun olduğunu zaten göstermiştir.

Nasıl ki, bunalım dönemi kıtaya, İngiltere'den sonra çıkageldiyse, gönenç dönemi için de aynı şey olmuştur. Her zaman ilk başlangıç süreci İngiltere'de oluşuyor; İngiltere burjuva *cosmos*'unun (aleminin) *Demiurgos*'udur (yaradanıdır). Burjuva toplumun hep yeniden dolandığı çevrimin değişik evreleri, kıta üzerinde ikincil ve üçüncül biçimlerine girerler. İlk önce, kıta, herhangi başka bir ülkeye ihraç ettiğiyle ölçülemeyecek kadar fazlasını, İngiltere'ye ihraç etmiştir. Ama İngiltere'ye yapılan bu ihracat da, İngiltere'nin durumuna, özellikle, denizaşırı pazara bağlıdır. Sonra, İngiltere, kıtaya yaptığı tüm ihracatla kıyaslanamayacak kadar fazlasını, denizaşırı ülkelere ihraç eder, öyle ki, bu ülkelere, kıta tarafından ihraç edilen miktarlar, her zaman, İngiltere'nin denizaşırı ihracatına bağlıdır. Bu bakımdan, eğer bunalımlar, ilkönce kıta üzerinde devrimler doğuruyorsa da, bu devrimlerin nedeni, her zaman, gene de İngiltere'dedir. Elbette ki, şiddetli patlamalar, burjuva gövdesinin yüreğine, merkezine vurmadan önce, uç bölümlerinde oluşmak zorundadır, çünkü merkezde denge olanağı uç bölgelerdekinden daha fazladır. Beri yandan, kıta üzerindeki devrimlerin, İngiltere'ye ne derecede yansıdığı, aynı zamanda, bu devrimlerin, burjuvazinin varlık koşullarını ne ölçüde sarstığını, zarara uğrattığını, ya da bu devrimlerin politik oluşumlarını ancak hangi noktaya kadar ulaştırdıklarını gösteren bir termometredir.

Burjuva toplumun üretici güçlerinin, burjuva koşulların kendilerine izin verdikleri ölçüde, gür bir şekilde gelişebildikleri böyle bir gönenç varken, gerçek devrimden sözedilemez. Böyle bir devrim, ancak bu *iki etkenin*, yani *modern* üretici *güçlerin* ve *burjuva üretim biçimlerinin* birbirleri ile *çatışma* haline geldikleri evrelerde olanaklıdır. Bugün, kıtanın düzen partisinin değişik temsilcilerinin kendilerini kaptırdıkları ve karşılıklı olarak birbirlerini yıprattıkları çeşitli

çekişmeler, yeni devrimlere fırsat hazırlamak bir yana, tam tersine, yalnızca ilişkilerin temeli geçici olarak çok güvenilir ve, gerici güçlerin bilmedikleri bir şey, çok *burjuvaca* olduğu içindir ki, olanaklıdır. Burjuva gelişmeyi durdurma yolundaki bütün gerici girişimler de, demokratların bütün ahlaki öfkeleri ve bütün coşku dolu bildirileri gibi, buraya çarpacaktır. *Yeni bir devrim, ancak yeni bir bunalımın ardından olanaklıdır, ama biri ne kadar kesinse, öteki de o kadar kesindir.*

Şimdi Fransa'ya dönelim.

Halkın, küçük-burjuvalarla birliği içinde, 10 Mart seçimlerinde kazandığı zaferi, gene halk, kendisi, 28 Nisan seçimlerine yolaçarak ortadan kaldırdı. Vidal, yalnız Paris'te değil, aynı zamanda, Aşağı-Ren'de de seçilmişti. Montagne'ın ve küçük-burjuvazinin güçlü bir biçimde temsil edildikleri Paris Komitesi, onun Aşağı-Ren temsilciliğini seçmesini sağladı. Böylece, 10 Mart zaferi, kesin olmaktan çıkıyordu; karar tarihi bir kez daha erteleniyordu, halkın tansiyonu düşürülüyordu, halk, devrimci zaferler yerine, yasal zaferlere alıştırılıyordu. Nihayet, 10 Martın devrimci anlamı, Haziran ayaklanmasının yeniden saygınlık kazanması, böylece, proletaryanın, olsa olsa ancak yosma işçi kızlarının hoşuna gidecek bir şaka diye kabul edebileceği, toplumsal-fantezist, duygusal küçük-burjuva Eugène Sue'nün adaylığı ile baştan aşağı yıkılıyordu. İyi niyetli bu adaylık karşısında, düşmanlarının kararsız politikasından yüreklenen düzen partisi, Haziran *zaferini* temsil edecek olan bir aday gösterdi. Bu gülünç aday, Ispartalı'vari bir aile babası olan, bununla birlikte basının o kahramanlık zırhını parça parça çekip çıkardığı, ve seçimlerde, parlak bir bozguna uğrayan Leclerc oldu. 28 Nisan yeni seçim zaferi, Montagne'ı ve küçük-burjuvaziyi böbürlendirdi. Küçük-burjuvazinin, yeni bir devrimle proletaryayı ön plana itmeden salt yasal yoldan isteklerinin sonuna varabilmek düşüncesi ile daha şimdiden ağzı kulaklarına varıyordu; 1852'de, yeni seçimlerde, genel oy ile bay Ledru-Rollin'i cumhurbaşkanlığı koltuğuna oturtmak ve meclise de

bir montanyar çoğunluğu getirmek üzerine kesin hesaplar yapılıyordu. Yeni seçimler yüzünden, Sue'nün adaylığından, ve Montagne ile küçük-burjuvazinin ruh hallerinden, bunların, her koşulda rahat durmaya kararlı olduklarına iyice güvenen düzen partisi, iki seçim zaferine, genel oyu kaldıran seçim yasası ile karşılık verdi.

Hükümet, bu yasa tasarısını kendi sorumluluğu altına almaktan sakındı. Bu tasarının hazırlanmasını, çoğunluğun ileri gelen büyüklerine, onyedi *burgrave*'a[76] emanet ederek, çoğunluğa açık bir ödün verdi. Dolayısıyla, genel oyun kaldırılmasını meclise öneren hükümet olmadı, meclisin çoğunluğu, bunu, kendi kendine önerdi.

8 Mayıs günü tasarı meclise getirildi. bütün sosyal-demokrat basın, halka ağırbaşlı bir tutum, *calme majestueux,** pasiflik, ve temsilcilerine güvenme öğütlemek için tek vücut ayağa kalktı. Sosyal-demokrat gazetelerin her yazısı, bir devrimin her şeyden önce sözde devrimci basını yok edeceğini ve şimdi bu basının kendini korumasının sözkonusu olduğunu açığa vuruyordu. Yalandan-devrimci (*pseudo-révolutionnaire*) basın, bütün gizini ortaya koyuyordu. Kendi ölüm fermanını imzalıyordu.

21 Mayısta, Montagne, hazırlık çalışmaları sorununu tartışmaya açtı ve anayasaya aykırı olduğu gerekçesi ile bütün tasarının reddedilmesini önerdi. Düzen partisi, gerekirse anayasanın çiğneneceğini, ama şimdilik buna gerek olmadığını, çünkü anayasanın her türlü yoruma elverişli olduğunu ve yalnız çoğunluğun doğru yorumu yapmaya yetkili bulunduğunu söyleyerek karşılık verdi. Thiers ve Montalembert'in dizginsiz, yabanıl saldırılarına, Montagne çok ölçülü ve çok efendice bir hümanizmle karşı koydu. Montagne hukuksal alandan medet umdu, düzen partisi ise, onu, hukukun asıl yeşerip bittiği alana, burjuva mülkiyetine çekti. Montagne, sızlanarak, bütün güçleri ile devrimleri savuşturmak isteyip istemediklerini sordu. Düzen partisi devrimleri bekliyoruz diye yanıtladı.

* Ağırbaşlı dinginlik. –ç.

22 Mayıs günü, hazırlık çalışmaları sorunu 227 oya karşı 462 oyla kestirilip atıldı. Ulusal Meclisin ve tek tek her milletvekilinin, halkın elinden kendi vekilini seçme hakkını almakla, kendi kendilerini görevden aldıklarını o kadar gösterişli bir derinlikle tanıtlamış olan aynı adamlar yerlerinde kaldılar, ve birdenbire, kendileri yerine, ülkeyi, hem de dilekçeler yoluyla harekete geçirmeye çalıştılar; ve 31 Mayısta, yasa parlak bir başarıyla meclisten geçerken onlar hâlâ kaygısız, umursamazlıkla yerlerinde oturuyorlardı. Anayasanın çiğnenmesinde suçsuz olduklarını gösteren, tutanak olarak hazırladıkları bir protesto ile, açıkça sunmaktan bile kaçınıp geriden usulca başkanın cebine sokuverdikleri protesto ile öç almaya kalkıştılar.

Paris'te 150.000 kişilik bir ordu, kararın uzun süre ertelenmesi, basının ağzına kilit vurulması, Montagne'ın ve yeni seçilen temsilcilerin korkaklığı, küçük-burjuvaların ağırbaşlı dinginliği, ama özellikle sanayi ve ticaretteki gönenç, proletarya tarafından her türlü devrimci girişimi önledi.

Genel oy sistemi, görevini yerine getirip tamamlamıştı. Halkın çoğunluğu, devrimci bir dönemde genel oyun verebileceği tek şey olan olgunlaşma okulundan geçmişti. Genel oyun bir devrimle ya da gericilik tarafından bir yana kaldırılması gerekiyordu.

Montagne, kısa bir süre sonra çıkagelen bir fırsatla daha da büyük bir enerjiyle gösterişe başladı. Kürsünün tepesinden, savaş bakanı D'Hautpoul, Şubat Devrimini, uğursuzluk getiren bir felaket diye adlandırmıştı. Her zamanki gibi, erdemli bir öfkeyle dolu gürültücülükle ayırdedilen Montagne'ın konuşmacıları, başkan Dupin'in kendilerine söz vermediğini gördüler. Girardin, Montagne'a derhal toplu halde dışarı çıkmayı önerdi. Sonuç: Montagne yerinde kaldı, ama Girardin Montagne'a yaraşmıyor diye partiden kovuldu.

Seçim yasasına bir de tamamlayıcı, yeni bir *basın yasası* gerekliydi. Bu yeni yasa öyle uzun zaman kendini beklettirmedi. Düzen partisinin getirdiği değişikliklerle iyice ağırlaşan bir hükümet tasarısı, teminat akçelerini yükseltti, tefri-

ka romanlara ek bir damga vurulmasını zorunlu kıldı (Eugène Sue'nün seçilmesine yanıt), belirli bir yaprağa kadar basılmış olan haftalık ya da aylık bütün yayını vergiye bağladı ve, son olarak da, her gazete makalesinin, yazarının imzasını taşımasını buyurdu. Teminat akçesi yönergesi sözde devrimci basını öldürdü. Halk bu basının ortadan kaybolmasını, genel oy sisteminin kaldırılmasının bir kefareti saydı. Bununla birlikte, yeni yasanın ne eğilimi, ne de yansıları, basının bu bölümünden daha ötelere yayıldı. Gazete basını, imzasız kaldığı sürece, sayısız, kimliği bilinmeyen kamuoyunun ortak organı gibi görünüyordu, devlet içinde üçüncü kuvvetti. Her makaleye konulan imza, bir gazeteyi, az ya da çok tanınmış bireylerden gelen edebî katkılar dermesi haline getirdi. Her yazı, bir haber, bir bildiri düzeyine düşürülmüş oldu. O zamana kadar gazeteler, kamuoyunun kağıt-paraları gibi elden ele dolaşmıştı, ama şimdi, değeri ve dolaşımı yalnız çekicisinin değil, ciro edenin de itibarına (kredisine) bağlı az ya da çok makbul poliçeler durumuna indirgeniyorlardı. Düzen partisinin basını, genel oy sisteminin kaldırılması konusunda yaptığı gibi, kötü basına karşı en aşırı önlemler alınması için de kışkırtıcılık yapıyordu. Bununla birlikte, iyi basının kendisi de, kuşku verici imzasız yazı yayınlama tutumu ile düzen partisi için ve daha da çok düzen partisinin taşra temsilcileri için tedirgin edici idi. Onun yerine, parti, artık, adını, adresini, kılığını bildiği, para ile tutulmuş yazardan başkasını istemiyordu. İyi basın, hizmetlerine karşı gösterilen nankörlükten boşuna yakındı durdu. Yasa geçti ve her şeyden önce ona darbe indiren, yazılara imza koyma zorunluluğu oldu. Cumhuriyetçi gazetelerin adları, oldukça tanınmıştı, ama *Journal des débats*'nın, *Assemblée nationale*'in, *Constitutionnel*'in vb. saygıdeğer firmaları, esrarengiz kumpanya birdenbire dağılıp da, Granier de Cassagnac gibi uzun meslek yaşantılarında para için akla gelebilecek her türlü davayı savunmuş olan satırı şu kadara (*penn-a-liners*) satılık gazeteciler olarak, Capefigue gibi kendi kendilerine devlet adamlığı payesini yakıştıran eski bulaşık bezleri ola-

rak, *Débats*'dan bay Lemoinne gibi gönül avcılığı taslayan fındıkkıranlar olarak teker teker ufalandığı zaman, yüksek saygıdeğer siyasal bilgelikleri ile pek acıklı bir duruma düştüler.

Basın yasası tartışmalarında, Montagne, daha işin başında öyle bir yılgınlığa düşmüştü ki, Louis-Philippe zamanının eski bir önemli adamı olan bay Victor Hugo'nun parlak uzun söylevlerini alkışlamakla yetinmek zorunda kaldı.

Seçim yasası ve basın yasası ile, devrimci ve demokrat parti, resmî sahneden çekiliyordu. Yeniden kendi ocaklarına dönmeden önce, toplantı döneminin kapanmasından kısa bir süre sonra, Montagne'ın iki kesimi, sosyalist-demokratlar ve demokrat-sosyalistler, iki bildiri, iki *testimonia paupertatis** yayınladılar; bu bildirilerde, iktidar ve başarıyı hiçbir zaman kendi yanlarında bulamamışlarsa da hiç değilse kendilerinin her zaman sonsuz adaletin ve öteki sonsuz doğrulukların yanında bulunmuş olduklarını tanıtlıyorlardı.

Şimdi düzen partisini dikkate alalım. *Neue Rheinische Zeitung,* 3. fasikül 16. sayfasında şöyle diyordu: "Güçbirliği halindeki orleancılarla lejitimistlerin krallığı yeniden kalkındırma yolundaki hırsları karşısında, Bonaparte, kendi gerçek iktidarının sanını, yani cumhuriyeti temsil eder; Bonaparte'ın krallığı geri getirme hırsı karşısında da düzen partisi, kendi ortak egemenliklerinin sanını, yani cumhuriyeti temsil eder; orleancılar karşısında lejitimistler, lejitimistler karşısında da orleancılar *statu quo*'yu, yani cumhuriyeti temsil ederler. Her birinin *in petto* kendi kralı ve kendi krallığının dirilmesi yatan, düzen partisinin bütün bu hizipleri, birbiri ardısıra, almaşık olarak, rakiplerinin ayaklanma ve gasp hırslarına karşı, burjuvazinin ortak egemenliğini, özel iddiaların saklı ve tarafsızlaştırılmış kaldığı biçimi, — yani cumhuriyeti— üstün kılarlar. ... Ve Thiers "anayasal cumhuriyetin gerçek dayanakları bizler, biz kralcılarız!" derken sandığından daha doğru konuşuyordu."**

* Sefalet sertifikası. –ç.
** Bkz: Bu kitabın113-144. sayfası. –*Ed.*

Bu, *republicains malgré eux** komedisi, *statu quo*'ya ve onun sağlamlaşmasına karşı duyulan nefret, Bonaparte ile Ulusal Meclis arasındaki bitmek tükenmek bilmez sürtüşmeler; düzen partisinin, durmadan yenilenen, kendisini oluşturan çeşitli bölümlere bölünmesi tehlikesi ve hiziplerinin hep yeni baştan biraraya gelmeleri; her kesimin, ortak düşmana karşı kazanılan her zaferi müttefiklerin ani bozgununa dönüştürme çabası; karşılıklı kıskançlık, hınç ve kıyasıya eleştiri, her keresinde yeni bir Lamourette[77] öpücüğü ile sona eren durmadan karşılıklı kılıç sallamalar — bütün bu cansıkıcı yanlışlıklar komedisi, şu son altı ay boyunca olduğu kadar hiçbir zaman böylesine klasik bir biçimde sürüp gitmedi.

Düzen partisi, seçim yasasını aynı zamanda Bonaparte'a karşı bir zafer sayıyordu. Hükümet, kendi önerisinin kaleme alınmasını ve sorumluluğunu onyediler komisyonuna bırakarak, görevden el çekmemiş miydi? Ve Bonaparte'ın meclise karşı başlıca gücü altı milyon tarafından seçilmiş olmasına dayanmıyor muydu? Bonaparte, kendi yönünden, seçim yasasına, meclise verilmiş ve karşılığında yasama erki ile yürütme erki arasındaki uyumu satın aldığı bir ödün olarak bakıyordu. Bu bayağı serüvenci, ücret olarak, kendi hükümdar ödeneğinin 3 milyon artırılmasını istedi. Ulusal Meclisin, Fransızların çoğunluğunu yurttaşlıktan çıkardığı bir sırada, yürütme ile çatışmaya girmeye hakkı var mıydı? Meclis öfkeyle yerinden fırladı, işleri iyice ileriye götürmek ister göründü, meclis komisyonu öneriyi geri çevirdi, bonapartist basın tehditler savurdu ve elinden bir şey gelmeyen, oy hakkı alınmış halkı yardıma çağırdı, bir sürü gürültülü uzlaşma girişimleri oldu ve sonunda meclis, temelde boyun eğdi, ama aynı zamanda ilkede öcünü almak üzere. Hükümdarlık ödeneğinin, ilke olarak, 3 milyon artırılması yerine, Bonaparte'a 2.160.000 franklık bir yardım verdi. Bu kadarıyla da yetinmeyerek, ancak düzen partisinin generali, Bonaparte'a ka-

*Kendilerine karşın, zoraki, cumhuriyetçiler. (Molière'in *le Médecin malgré lui* [*Zoraki Hekim*] komedisine gönderme.) –*Ed.*

bul ettirilen koruyucu Changarnier'nin desteklenmesinden sonra bu ödünü verdi. Doğrusunu söylemek gerekirse, bu iki milyonu Bonaparte'a değil, Changarnier'ye veriyordu.

Hoşnutsuzlukla, *istemeye istemeye* atılan bu armağanı, Bonaparte tam da verenin havasıyla kabul etti. Bonapartist basın yeniden Ulusal Meclise karşı parladı. Basın yasası üzerine tartışmalar sırasında, özellikle, Bonaparte'ın özel çıkarlarını temsil eden küçük gazetelere yönelik bulunan yazılara imza konulmasına ilişkin değişiklik yapıldığı zaman, en belli başlı bonapartist gazete *Pouvoir* ("İktidar"), Ulusal Meclise karşı açık ve şiddetli bir saldırıya geçti. Bakanlar, Ulusal Meclis karşısında gazeteye arka çıkmamak zorunda kaldılar. *Pouvoir* sorumlu yönetmeni Ulusal Meclisin sanık sandalyesine oturtuldu ve en büyük para cezasına, beşbin frank ödemeye mahkum oldu. Ertesi gün, *Pouvoir,* meclise karşı daha da saygısız bir yazı yayınlıyordu ve savcılık, hükümetin misillemesi olarak, derhal birçok lejitimist gazete hakkında anayasayı çiğnemekten kovuşturma açtı.

Sonunda, meclisin tatil edilmesi sorununa gelindi. Bonaparte meclis tarafından rahatsız edilmeden iş görebilmek için bunu istiyordu. Düzen partisi ise kısmen kendi hizipleri entrikalarını yürütebilsinler diye, kısmen de çeşitli milletvekilleri kendi özel çıkarlarının peşine koşabilsinler diye istiyordu. Her ikisinin de, taşra illerinde, gericilerin zaferlerinden yararlanmak ve bu zaferleri daha da ötelere götürmek için meclis tatiline gereksinmeleri vardı. Böylece, meclis, 11 Ağustostan 11 Kasıma kadar tatile girdi. Ama Bonaparte, kendisi için yalnızca Ulusal Meclisin cansıkan denetiminden kurtulmanın sözkonusu olduğunu hiç de gizlemediğinden, meclis, güvenoyuna bile cumhurbaşkanına karşı güvensizlik damgasını bastı. Tatil sırasında cumhuriyetin iffetinin bekçileri olarak görevde kalan yirmisekiz üyeli sürekli komisyondan, bütün bonapartistler uzaklaştırıldı. Onların yerine, çoğunluğun anayasal cumhuriyete bağlılığını cumhurbaşkanına tanıtlamak için *Siècle*'den ve *National*'den birkaç cumhuriyetçi bile seçildi.

Meclisin tatile girmesinden az önce ve özellikle tatile girişinden hemen sonra düzen partisinin iki kesimi, orleancılarla lejitimistler, bayrakları altında dövüştükleri iki kral ailesinin birleşmesi yoluyla uzlaşmak ister göründüler. Louis-Philippe'in ölümü sorunu birdenbire kolaylaştırdığında, gazeteler, Saint-Léonard'da hasta Louis-Philippe'in başı ucunda tartışılmış olan uzlaşma önerileriyle doluydu. Louis-Philippe gaspedendi, zorla alandı, Henri V ise gaspedilen, zorla soyulan. Buna karşılık, Paris kontu, Henri V'in çocuğu olmadığından tahtın meşru varisiydi. Şimdi iki hanedan çıkarının birleşmesi için her türlü engel ortadan kalkıyordu. Ama işte burjuvazinin bu iki kesimi, kendilerini ayıran şeyin belirli bir kral ailesine karşı duydukları coşkulu bağlılık değil, daha çok bu iki hanedanı da birbirinden uzak tutan ayrı ayrı sınıf çıkarları olduğunu kesinlikle ancak o zaman anladılar. Tıpkı rakipleri orleancıların Saint-Léonard'a gitmesi gibi, Wiesbaden'e Henri V'in sarayına hac ziyaretine giden lejitimistler, orada Louis-Philippe'in ölüm haberini aldılar. Hemen, özellikle cumhuriyetin iffetinin bekçileri komisyon üyelerinden oluşmuş ve parti içinde ortaya çıkan bir çekişme dolayısıyla tanrısal hakkın en kesin ilanı ile kendini gösteren *in partibus infidelium** bir kabine kurdular. Orleancılar, bu bildirinin basında yarattığı, saygınlığı kırıcı skandala çok sevindiler ve lejitimistlere karşı açık düşmanlıklarını bir an bile gizlemediler.

Ulusal Meclisin tatili sırasında İl Meclisleri toplandı. Bunların çoğunluğu, anayasanın azçok yumuşatılmış bir revizyonundan yana olduğunu açıkladı, yani daha fazla belirtmeksizin, krallığın yeniden diriltilmesi lehinde bir "çözümden" yana olduğunu bildirdi, ama aynı zamanda bu çözümü bulamayacak kadar yeteneksiz ve korkak olduğunu itiraf etti. Bonapartist kesim, bu anayasa değişikliği isteğini, hemen Bonaparte'ın cumhurbaşkanlığının uzatılması anlamında yorumladı.

Anayasal çözüm, Bonaparte'ın 1852 Mayısında görevi bı-

* İmansızlar ülkesinde. (Burda, iktidarsız kabine anlamında) –ç.

rakması, ülkenin bütün seçmenleri tarafından yeni bir cumhurbaşkanının aynı günde seçilmesi, yeni başkanın ilk aylarında, anayasayı gözden geçirmekle görevli özel bir meclisin anayasa değişikliğini yapması, egemen sınıf için kesin olarak kabul edilmez bir şeydi. Yeni başkanın seçim günü, lejitimist, orleancı, burjuva cumhuriyetçi, devrimci, bütün düşman partilerin randevu günü olacaktı. Zorunlu olarak, çeşitli kesimler arasında zorlu bir karara varılacaktı. Eğer düzen partisi, hanedan ailelerinin dışından gelme tarafsız bir adamın adaylığı üzerinde birleşilmesini sağlamayı başarsa bile, bu adam, yeniden Bonaparte'ı karşısında bulacaktı. Düzen partisi halk ile savaşımında, yürütme erkinin gücünü artırmak zorundadır. Yürütmenin gücünün her artışında onun taşıyıcısı Bonaparte'ın gücü de artar. Bu bakımdan, düzen partisi, ortaklaşa kullandıkları iktidarını kuvvetlendirdiği ölçüde Bonaparte'ın hanedana ilişkin iddialarının savaşım araçlarını da o kadar kuvvetlendirmiş olur, karar gününde, anayasal çözümü zor yoluyla ortadan kaldırma şansını güçlendirir. Düzen partisi, halk yönünden seçim yasası ile anayasanın başlıca temel direklerinden birine ne kadar çarpmamışsa, Bonaparte da, düzen partisi yönünden, anayasanın bir başka bellibaşlı temel direğine daha fazla başını çarpmış olmayacaktır. Hatta olabilir ki, meclise karşı genel oya bile başvurabilir. Bir sözcükle, anayasal çözüm, bütün siyasal *statu quo*'yu tehlikeye sokuyor, ve yurttaş, *statu quo*'yu tehdit eden tehlikenin gerisinde, karışıklığı, anarşiyi, iç savaşı görüyor. Yurttaş, 1852 Mayısının ilk pazarı için alımlarının, satışlarının, poliçelerinin, evlenmelerinin, noter mukavelelerinin, ipoteklerinin, toprak gelirlerinin, kiralarının, kârlarının, bütün sözleşmelerinin ve bütün gelir kaynaklarının tehlikeye düştüğünü görüyor ve bu tehlikeyi göze alamıyor. Politik *statu quo*'yu tehdit eden tehlikenin ardında bütün burjuva toplumun çökmesi tehlikesi gizleniyor. Burjuva anlamda tek çözüm, çözümün ertelenmesidir. O, anayasal cumhuriyeti ancak anayasanın çiğnenmesi ile, cumhurbaşkanının iktidarının uzatılması ile kurtarabilir. İl Meclisleri-

nin toplantılarının kapanmasından sonra, "çözümler" konusunda giriştiği yorucu ve derin tartışmalardan sonra, düzen basınının son sözü de buydu. Düzenin çok güçlü partisi, böylece, kendini, utanç içinde, sahte-Bonaparte'ın gülünç, sıradan, tiksinilesi kişiliğini ciddiye almak zorunda görüyor.

Bu kirli kişi, kendisine gittikçe daha çok vazgeçilmez adam niteliği veren nedenler üstüne de kuruntulara kapılmaktaydı. Kendi partisi, Bonaparte'ın giderek artan önemini koşullara yükleyecek kadar bir zeka belirtisi gösterirken, o, bu önemini, yalnız adının büyüleyici erdemine ve yaşamı boyu Napoléon'un karikatürü oluşuna borçlu olduğuna inanıyordu. Her gün daha bir girişken oluyordu. Saint-Léonard'a ve Wiesbaden'e yapılan hac ziyaretlerine, Fransa turneleri ile karşılık verdi. Onun kişiliğinin büyüleyici etkisine bonapartistlerin o kadar az güveni vardı ki, her gittiği yere Paris, lumpen-proletaryasının örgütü On-Aralık Derneğinin[78] adamlarını, trenlerle, tıklım tıklım posta arabaları ile şakşakçı olarak gönderiyorlardı. Başka başka illerin karşılayışına göre, ya cumhuriyet uğruna özdengeçerliğin ya da direşken caymaz dayanıklılığın cumhurbaşkanlığı politikasının seçim sloganı olduğunu ilan eden kuklalarının ne söyleyeceğini önceden ona söylüyorlardı. Bütün manevralara karşın, bu geziler zafer turneleri olmaktan çok uzaktılar.

Böylece halkta coşkulu bir hayranlık yarattığı sanısına kapılan Bonaparte, orduyu kazanmak için harekete geçti. Versailles yakınlarındaki Satory ovasında büyük teftişler yaptırttı, bu teftişler sırasında sarımsaklı sucuklarla, şampanyalarla ve yaprak sigaraları ile askerleri satın almaya çalıştı. Gerçek Napoléon, uzun fetih yürüyüşlerinin büyük yorgunluklarıyla bitkin düşmüş askerlerini, bir anlık babacan bir içtenlikle canlandırmasını nasıl biliyorduysa, düzmece-Napoléon da, birliklerin, "*Vive Napoléon! Vive le saucisson!*"* diye bağırarak kendisine teşekkür ettiklerini sanıyordu — yani yaşasın sucuk [*wurst*], yaşasın soytarı [*Hanswurst*]!

* Yaşasın Napoléon! Yaşasın sucuk! –ç.

Bu teftişler, Bonaparte ile bir yandan savaş bakanı d'Hautpoul arasındaki, öte yandan da Changarnier arasındaki uzun zaman gizli kalmış geçimsizliğin patlak vermesine yolaçtı. Düzen partisi, Changarnier'de, gerçekten tarafsız adamını bulmuştu. Changarnier'de hanedana ilişkin özel iddialar bulunması sözkonusu olamazdı. Onu, Bonaparte'ın ardılı olarak seçmiş olan düzen partisiydi. Üstelik Changarnier, 29 Ocak ve 13 Haziran 1849 müdahaleleriyle, düzen partisinin büyük komutanı, korkak burjuvazinin gözünde hoyratça bir darbeyle devrimin Gordiyon düğümünü çözen modern İskender olmuştu. Aslında Bonaparte kadar gülünç olan Changarnier, böylece, hiç yoktan bir güç haline gelmişti ve Ulusal Meclis onu, gözkulak olması için cumhurbaşkanının karşısına çıkarıyordu. Kendisi, örneğin ödenek sorununda, Bonaparte'a gösterdiği kayırıcılıkla gösteriş yaptı ve Bonaparte'a karşı ve onun bakanlarına karşı daha üstün olan erkini her zaman daha çok ortaya koyuyordu. Seçim yasası dolayısıyla bir ayaklanma beklendiği zaman, subaylarına, savaş bakanından ve cumhurbaşkanından herhangi bir emir almalarını yasaklamıştı. Basın, Changarnier'nin kişiliğinin daha da büyümesine yardım ediyordu. Büyük adam yokluğunda, düzen partisi, kendini, doğal olarak, sınıfının tümünde bulunmayan kuvveti bir tek bireye yüklemek ve böylece onu bir canavar haline getirinceye kadar şişirmek zorunda görüyordu. Changarnier efsanesi, "*toplumun kalesi*", işte böyle doğdu. İddialı şarlatanlık, dünyayı omuzlarında taşıma alçak gönüllülüğünü gösterişindeki önemli adam edası ve esrarlı hava; Satory teftişi sırasında ve ondan sonra olup bitenlerle, burjuva ödlekliğinin bu aslı astarı olmayan yaratığını, bu dev Changarnier'yi aleladelik boyutlarına indirmek ve onu, o toplumun kurtarıcı kahramanı, emekli bir generali haline getirivermek için, Bonaparte'ın ufacık bir kalem oynatmasının yeteceğini kanıtlayan olaylarla, dünyanın en gülünç karşıtlığını oluşturuyordu.

Bonaparte, savaş bakanını, cansıkıcı koruyucusu ile disiplin konusunda çatışmaya kışkırtarak, Changarnier'den

çoktan öcünü almıştı. Son Satory teftişi, nihayet eski hıncın ortaya çıkmasına neden oldu. Süvari alaylarının, anayasaya aykırı olarak, "Yaşasın imparator" haykırışları ile geçit yaptıklarını gördüğü zaman Changarnier'nin anayasal öfkesi artık kabına sığamaz oldu. Meclisin gelecek toplantısında, bu bağırışlar konusunda hoşa gitmeyecek her türlü tartışmayı önlemek için, Bonaparte, savaş bakanı d'Hautpoul'u, Cezayir'e vali atayarak uzaklaştırdı. Onun yerine, kabalık ve sertlik konusunda Changarnier'den hiç mi hiç aşağı kalmayan imparatorluk zamanının eski bir generalini getirdi. Ama, d'Hautpoul'un uzaklaştırılması, Changarnier'ye verilmiş bir ödün gibi görünmesin diye, aynı zamanda, toplumun büyük kurtarıcısının sağkolu olan general Neumayer'i de Paris'ten Nantes'a nakletti. Son teftişte, bütün piyade birliklerine, Napoléon'un ardılının önünde kaskatı bir sessizlik içinde resmî geçit yaptırtan bu Neumayer idi. Neumayer'in şahsında yaralanan Changarnier, protesto etti, tehdit etti. Boşuna. İki gün süren görüşmelerden sonra, Neumayer'in nakli konusundaki kararname *Moniteur*'de yayınlandı ve bundan böyle düzenin kahramanına, artık, disipline boyun eğmekten ya da istifa etmekten başka bir yol kalmıyordu.

Bonaparte'ın Changarnier ile savaşımı, düzen partisi ile yaptığı savaşımın bir devamıdır. Bu bakımdan, 11 Kasımda Ulusal Meclis toplantılarının açılması tehdit dolu bir hava içinde yapılır. Bir bardak suda fırtına koparılacaktır. Aslında eski oyunu sürdürmek zorunludur. Bununla birlikte, düzen partisinin çoğunluğu, çeşitli kesimlerinin ilkelere sıkı sıkıya bağlı olan adamları bağırıp çağırsalar da, cumhurbaşkanının yetkilerini uzatmak zorunda kalacaktır. Önceden yaptığı bütün protestolarına karşın, zaten parasızlıktan bunalmış olan Bonaparte, basit bir yetkilendirme olan bu iktidar uzatılmasını, Ulusal Meclisin elinden hiç istifini bozmadan kabul edecektir. İşte böylece çözüm ertelenmiş, *statu quo* korunmuş, düzen partisinin bir hizbi öteki hizip tarafından yıpratılmış, zayıflatılmış, olanaksız kılınmış; ekonomik ilişkiler, yeni bir patlamanın, bütün bu kavgacı partileri,

anayasal cumhuriyetleri ile birlikte havaya fırlatacağı bir gelişme noktasına yeniden ulaşıncaya kadar ortak düşmana, ulusun kitlesine karşı baskı yaygınlaştırılmış olur.

Ayrıca, burjuvayı yatıştırmak için şunu da söylemek gerekir ki, Bonaparte ile düzen partisi arasındaki skandal, bir yığın küçük kapitalisti borsada yıkıma uğratmak ve onların servetini büyük borsa kurtlarının cebine geçirmek gibi bir sonuç doğurur.

Marx tarafından
Ocak-Kasım 1850'de yazıldı.
İlk kez *Neue Rheinische Zeitung, Politisch-ökonomische Revue*'nun, 1850, 1, 2, 3, 5-6. sayılarında yayınlandı.
İmza: *Karl Marx*

E K L E R

1848 HAZİRAN GÜNLERİ

FRİEDRİCH ENGELS

23 HAZİRAN

23 Haziran savaşımı üzerine hâlâ bir yığın yeni olgu buluyoruz. Elimizin altındaki malzeme bitmez tükenmez cinsten; ama zaman, ancak en önemli ve en karakteristik olanı vermemize yetiyor.

Haziran Devrimi, Paris'in ve genelde dünyanın henüz benzerini görmediği zorlu bir savaşım görünümü sunuyor. Bundan önceki bütün devrimler içinde en kızgın bir savaşıma sahne olan Milano'daki Mart günleridir. Hemen hemen silahsız 170 bin kişilik bir halk, 20-30 bin kişilik bir orduyu yenmiştir. Yine de Milano'nun Mart günleri, Paris'in Haziran günleri yanında çocuk oyuncağı gibi kalır.

Haziran Devrimini, daha önceki bütün devrimlerden ayırdeden şey, *hiçbir yanılsamanın, hiçbir coşkunun bulunmayışıdır.*

Halk, hiç de, Şubatta barikatlar üzerinde *mourir pour la*

*patrie** diye şarkı söyleyen halk değildir. 23 Haziranın işçileri kendi varoluşları için savaşıyorlar, vatan onlar için tüm anlamını yitirmiştir. *Marseillaise* ve büyük Devrimin bütün anıları ortadan kaybolmuştur. Halk da burjuvazi de, içine girdikleri devrimin, 1789 ve 1793'ten daha büyük olduğunu sezmektedir.

Haziran Devrimi, umutsuzluğun devrimidir ve onun için, umutsuzluğun sessiz öfkesi ile, ürküntü veren soğukkanlılığı ile dövüşülüyor; işçiler *bir ölüm-kalım savaşımı* sürdürdüklerini biliyorlar ve bu savaşımın ürkünç, tehlikeli ağırlığı karşısında Fransız neşesi bile sessiz kalıyor.

Şu anda Paris'te belki de hâlâ sürüp gitmekte olan savaşım ile benzerliği olan yalnız iki örnek bulabiliyoruz tarihte: Roma'daki köleler savaşı ve 1834'te Lyon ayaklanması. Lyon'daki, eski "Çalışarak yaşamak ya da dövüşerek ölmek" sloganı, 14 yıl sonra, bayrakların üzerine yazılı olarak birdenbire ortaya çıkıverdi.

Haziran Devrimi, bütün toplumu, doğu Paris ve batı Paris tarafından temsil edilen iki büyük düşman kampa fiilen bölen ilk devrimdir. Şubat Devriminin oybirliği, o şairane oybirliği, göz kamaştırıcı yanılsamalarla dolu, güzel yalanlarla dolu ve o, dilinden ballar akan hain Lamartine'in yakışığınca temsil ettiği oybirliği yokoldu. Bugün, gerçekliğin amansız ağırlığı, 25 Şubatın hoşa giden çekici vaatlerini parça parça ediyor. Şubatın savaşçıları, bugün, birbirlerine karşı savaşıyorlar ve şimdiye kadar hiç görülmemiş olan şu ki, artık kayıtsızlık diye bir şey yok, eli silah tutan herkes, ya barikatların arkasında ya da karşısında gerçekten savaşa katılıyor.

Paris sokaklarında karşılaşan ordular, Leipzig "uluslar savaşı"nı veren ordular kadar güçlü. Tek başına bu bile, Haziran Devriminin büyük önemini kanıtlıyor.

Ama biz, savaşı betimlemeye devam edelim.

Dünkü haberler, barikatların oldukça bağlantısız, düzensiz bir biçimde hazırlanmış olduğuna inanmamıza yolaçtı. Bugünkü ayrıntılı bilgiler, bunun tersini ortaya koyuyor.

* Vatan uğruna ölmek. –ç.

Şimdiye kadar hiçbir zaman işçilerin savunma işleri böylesine bir soğukkanlılıkla, böyle yöntemli yapılmamıştı.

Kent iki silahlı kampa bölünmüştü. İki kampı ayıran çizgi, kentin kuzeydoğu ucundan Montmartre'dan başlıyor, Saint-Denis kapısına kadar iniyordu; oradan Saint-Denis caddesinden inerek Cité adasından geçiyor ve Saint-Jacques sokağı boyunca kent girişine kadar varıyordu. Bu çizginin doğusunda olan bölümü işçiler tutmuş ve tahkimat yapmıştı; burjuvazi batı kesiminden saldırıyor ve takviye kuvvetlerini o yönden alıyordu.

Halk, sabahın erken saatlerinde, sessizce barikatları yükseltmeye başladı. Barikatlar her zamankinden daha yüksek ve daha sağlamdı. Saint-Antoine varoşunun girişindeki barikatın üzerinde koskoca bir kırmızı bayrak dalgalanıyordu.

Saint-Denis bulvarı, metrislerle kuvvetle pekiştirilmişti. Bulvar ve Cléry sokağının barikatları ve gerçek birer kaleye dönüştürülmüş çevredeki evler, tam bir savunma sistemi oluşturuyordu. İşte burada, dün de anlattığımız gibi, ilk önemli çarpışma başladı. Halk sözle anlatılması olanaksız bir ölümü umursamazlıkla, vuruştu. Cléry barikatı üzerine, kuvvetli bir ulusal muhafız müfrezesi yandan bir saldırı yaptı. Barikatın savunucularının birçoğu geri çekildi. Yalnız yedi adam ve iki kadın, iki genç ve güzel işçi kız, yerlerinde kaldı. Yedi adamdan biri, bayrak elde barikatın üzerine çıkıyor. Ötekiler ateşe başlıyorlar. Ulusal muhafız, derhal karşılık veriyor, bayrak taşıyan düşüyor. Bunun üzerine işçi kızlardan biri, beğeni ile giyinmiş, kolları çıplak, uzun boylu güzel bir genç kız bayrağı kavrıyor ve barikatın üzerinden aşıp ulusal muhafızın üzerine doğru yürüyor. Ateş sürüyor ve ulusal muhafızın burjuvaları, tam onların süngülerinin yanına varmaktayken genç kızı deviriyorlar. O anda, öteki işçi kız atılıyor, bayrağı yakalıyor, arkadaşının başını kaldırıyor ve öldüğünü anlayınca, öfkeyle, ulusal muhafızların üzerine taşlar yağdırıyor. O da, burjuvaların mermileri altında can veriyor. Ateş gitgide daha yoğunlaşıyor ve hem pencereler-

den hem de barikattan ateş ediliyor; ulusal muhafız safları seyrekleşiyor; sonunda, yardım geliyor ve barikat, hücuma geçilerek alınıyor. Barikatın yedi savunucusundan yalnız biri hâlâ yaşamaktaydı; onun da silahları alındı ve tutsak edildi. Yedi işçiye ve iki işçi kıza karşı bu kahramanlığı yapanlar ikinci lejyonun aslanları ve borsa kurtları oldu.

İki birliğin birleşmesini ve barikatın alınmasını kısa ve uğursuz bir sessizlik izliyor. Ama kısa zamanda sessizlik bozuluyor. Yürekli ulusal muhafız birliği, sessizce bulvarın bir bölümünde duran silahsız insanlar üzerine, seri manga ateşi açıyor. Kalabalık korku içinde dağılıyor. Ama barikatlar alınamadı. Bizzat Cavaignac, piyade ve süvarileri ile geldikten ve uzun bir çarpışmadan sonra, ancak saat üç sularında, bulvar, Saint-Martin kapısına kadar elegeçirildi.

Poissonnière varoşunda ve özellikle birçok yapının ayaklananlara kale gibi hizmet ettiği Lafayette sokağı köşesinde, birçok barikat kurulmuştu. Bir ulusal muhafız subayı onlara kumanda ediyordu. 7. hafif piyade alayı, gezgin muhafız ve ulusal muhafız, onlara doğru ilerlediler. Çatışma yarım saat sürdü; sonunda birlikler zaferi kazandı, ama ancak 100'e yakın ölü ve yaralı verdikten sonra. Bu çarpışma öğleden sonra saat 3'ten sonra oldu.

Adliye sarayı önünde Constantine sokağında ve çevre yollarda ve kızıl bayrağın dalgalandığı Saint-Michel köprüsü üzerinde de barikatlar yapılmıştı. Daha uzun bir çatışmadan sonra bu barikatlar da alındı.

Diktatör Cavaignac topçu birliklerini Notre-Dame köprüsü yakınına yerleştirdi. Oradan Planche-Mibray sokağını ve Cité'yi topa tuttu ve topçu birliğini, kolayca Saint-Jacques sokağı barikatlarına karşı atışa hazır duruma getirebildi.

Saint-Jacques sokağı, sayısız barikatlarla ve gerçek birer kaleye dönüştürülmüş yapılarla kesilmiş bulunuyordu. Burada, yalnız topçu etkin olabilirdi ve Cavaignac topçuyu kullanmakta bir an duraksamadı. Bütün öğleden sonra topların gürlemesi çınladı ortalıkta. [Topların attığı –ç.] demir kesmeler sokağı süpürdü. Akşam, saat yedide, alınacak bir tek

barikat kalmıştı. Ölü sayısı çok büyüktü.

Saint-Michel köprüsü dolaylarında ve Saint-André des Arts sokağında da aynı şekilde top atışı oldu. Kentin tam kuzeydoğu ucunda, bir askerî müfrezenin tehlikeye atıldığı Château-London sokağında bir barikat, top gülleleri altında yerlebir oldu.

Öğleden sonra, kuzeydoğu varoşunda çatışma gittikçe yoğunlaştı. La Villette, Pantin vb. kenar semtleri halkı, ayaklananların yardımına koştu. Yeniden ve yeniden çok sayıda barikatlar kuruluyordu.

Cité'de, bir cumhuriyetçi muhafız bölüğü, isyancılarla kardeşleşmek bahanesiyle iki barikat arasına sızmıştı ve sonra da ateş açmıştı. Öfkeli halk, hainlerin üzerine atıldı ve onları teker teker yere serdi. Aralarından ancak 20'si kaçma şansı bulabildi.

Savaşın yeğinliği, bütün hat boyunca artıyordu. Hava aydınlık olduğu sürece her yerde top atıldı; daha sonra, gece yarılarına kadar süren yaylım ateşi ile yetinildi. Saat 11'de toplanma borusu bütün Paris'te hâlâ duyuluyordu ve gece yarısı, Bastille yönünde hâlâ karşılıklı ateş ediliyordu. Bastille alanı ve bütün çıkışları tümüyle ayaklananların denetimi altındaydı. İsyancıların güçlerinin merkezi Saint-Antoine varoşu güçlü bir şekilde metrislerle berkitilmişti. Cadde üzerinde, Montmartre sokağından Temple sokağına kadar sımsıkı bir kitle halinde, süvari, piyade, ulusal muhafız ve gezgin muhafız kuvvetleri vardı.

Akşam 11'de ölü ve yaralı sayısı şimdiden bini geçmişti.

Paris'in devrimci yıllıklarında daha önce benzeri görülmemiş gün, Haziran Devriminin ilk günü, böyle oldu işte. Paris işçileri, tek başlarına, silahlı burjuvaziye, gezgin muhafıza, yeniden örgütlenmiş cumhuriyetçi muhafıza ve her sınıftan nizami birliklere karşı dövüştüler. Savaşımı öyle eşi görülmemiş bir yiğitlikle desteklediler ve sürdürdüler ki, ancak düşmanlarının gene eşi görülmedik hayvanca gaddarlığı onların yiğitliği ayarında olabilir. İnsan, Paris burjuvazisinin gerçek bir esrime ile Cavaignac'ın düzenlediği kıyımlara

kendini gönülden kaptırdığını görünce, bir Hüser, bir Radetzky, bir Windischgrätz[79] karşısında bağışlayıcı oluyor.

11 Haziranda yeniden kurulan İnsan Hakları Derneği, 23 Haziranı 24'e bağlayan gece, ayaklanmayı *Kızıl Bayrak* yararına kullanmaya ve bu yüzden de ayaklanmaya katılmaya karar verdi. Bunun üzerine dernek bir toplantı yaptı, gerekli önlemlere karar verdi ve iki sürekli komite atadı.

Neue Rheinische Zeitung
28 Haziran 1848
nº 28, s. 1-2

24 HAZİRAN

Bütün gece boyunca, Paris, askerî işgal altında tutuldu. Alanlarda ve caddeler üzerinde pek çok hazır birlikler bekliyordu.

Sabahın dördünde toplanma borusu öttü. Ulusal muhafızdan bir subay ve birçok asker, kendi bölüklerinden, kendiliklerinden gelip hazır olmayan muhafız erlerini aramak üzere bütün evlere girdiler.

Aynı anlarda, top, yeniden, daha büyük bir gürültü ile Saint-Michel köprüsü çevrelerinde, nehrin sol kıyısındaki isyancılarla Cité'dekiler arasındaki bağlantı noktasında gürledi. Bu sabah diktatöryel güçlerle donatılmış olan general Cavaignac, bunları ayaklanmaya karşı kullanmak isteği ile yanıp tutuşuyordu. Dün, top, yalnızca istisnai durumlarda kullanılmıştı ve daha çok yalnız demir kesme atılıyordu; ama bugün, bütün noktalara, yalnız barikatlara karşı değil, evlere karşı da toplar yerleştiriliyor; yalnız demir kesmeyle değil, *top gülleleri ile, obüslerle ve yangın füzeleri* ile ateş ediliyor.

Saint-Denis varoşunun yukarı kısmında, bu sabah yeğin bir çatışma başladı. Ayaklananlar, kuzey garı çevresinde, yapımı tamamlanmamış bir evi ve birçok barikatı tutmuşlardı. Birinci ulusal muhafız lejyonu saldırıya geçti, ancak pek bir

üstünlük sağlayamadı. Cephanesini tüketti ve elliye yakın ölü ve yaralı verdi. Konumunu, (saat 10'a doğru) yetişen toplar gelinceye kadar zar-zor koruyabildi ve topçu birlikleri isyancıların elindeki evi ve barikatları yerlebir ettiler. Askerî birlikler, kuzey demiryolu hattını yeniden işgal ettiler. Bütün (Clos Saint-Lazare denilen ve *Kölnische Zeitung*'un "Cour Saint-Lazare"a çevirdiği) bu bölgede savaş, gene de daha uzun bir zaman sürdü ve büyük bir hırsla kıyasıya yürütüldü. Bir Belçika gazetesinin muhabiri "gerçek bir kasaplık" diye yazdı. Rochechouart ve Poissonnière engellerinde güçlü barikatlar yükseldi; Lafayette sokağı yakınındaki savunma durumu yeniden kuruldu ve ancak öğleden sonra top güllelerine boyun eğdi.

Saint-Martin, Rambuteau ve Grand Chantier sokaklarındaki barikatlar da gene aynı şekilde ancak topların yardımı ile alınabildiler.

Saint-Michel köprüsünün karşısındaki Cuisinier kahvesi de, top gülleleri ile yıkıldı.

Ama asıl çarpışma, öğleden sonra saat üçe doğru, ünlü konfeksiyon mağazası "A la Belle Jardinière"in 600 ayaklanmacı tarafından işgal edildiği ve kaleye dönüştürüldüğü Çiçekli Rıhtım üzerinde oldu. Toplar ve nizami piyade birlikleri saldırıyor. Duvarın hasar gören bir köşesi büyük bir gürültü ile çöküyor. Orada atışa bizzat kumanda eden Cavaignac, isyancıları teslim olmaya çağırıyor, yoksa hepsini kılıçtan geçirecektir. Ayaklanmacılar teslim olmayı reddediyorlar. Top atışları yeniden başlıyor ve sonunda yangın çıkaran füzeler ve obüsler atılıyor. Ev tümden yıkılıyor; 80 ayaklanmacı, yıkıntıların altında kımıltısız yatmaktadırlar.

Saint-Jacques mahallesinde ve Panthéon dolaylarında işçiler gene aynı şekilde her yönden metrislerle savunma durumlarını berkitmişlerdi. Siragoza'da olduğu gibi burada da, tek tek her evi kuşatmak gerekti. Diktatör Cavaignac'ın bu evleri baskınla alma yolundaki çabaları boşuna oldu, o kadar ki, Cezayir'in bu kaba askeri, ayaklananlar teslim olmadıkları takdirde evleri ateşe vereceğini bildirdi.

Cité'de, genç kızlar, pencerelerden, askerler ve sivil muhafızlar üzerine ateş ediyorlardı. Burada da gene en ufak bir sonuç elde etmek için havan toplarını harekete geçirmek gerekti.

Ayaklananların yanına geçmek isteyen onbirinci gezgin muhafız taburu, ulusal muhafız birlikleri tarafından kılıçtan geçirildi. En azından böyle söyleniyor.

Öğleye doğru, ayaklanma, kesinlikle ve açıkça üstün durumdaydı. Bütün varoşlar, Batignolles, Montmartre, La Chapelle ve La Villette, kısaca Paris'in bütün uç bölgeleri, Batignolles'dan Seine nehrine kadar, ve Seine'in sol yakasının büyük bölümü ayaklananların elindeydi. Burada 13 topu elegeçirdiler ve kullanmadılar. Merkezde, Cité'de, ve Saint-Martin sokağının aşağı bölümünde, bir yığın birlik tarafından korunan *Hôtel de Ville*'e doğru ilerlediler. Ama bu arada, Bastide, mecliste, *Hôtel de Ville*'in bir saat içinde ayaklanmacıların eline geçebileceğini bildirdi, ve bu haberin uyandırdığı şaşkınlık meclisin diktatörlük ve sıkıyönetim ilan etmesine neden oldu. Uygar bir kentte şimdiye kadar hiçbir zaman kullanılmamış olan, Radetzky'nin bile Milano'da kullanmakta duraksadığı en aşırı, en zalim yollara başvurduğunda Cavaignac yeni yetkileriyle henüz donanmıştı. Halk bir kez daha aşırı yüce gönüllülük gösterdi. Eğer o da yangın füzelerine ve havan toplarına yangınla karşılık verseydi, akşama zaferi kazanırdı. Ama o, düşmanı ile aynı silahları kullanmaktan sakındı.

Ayaklananların cephanesi, çoğunlukla, pamuk barutundandı; bu da Saint-Jacques mahallesinde ve Marais'de bol bol yapılıyordu. Maubert alanında kurşun dökmek için bir atelye kurulmuştu.

Hükümet durmadan takviye alıyordu. Bütün gece boyunca Paris'e birlikler geldi; Pontoise, Rouen, Meulan, Mantes, Amiens ve Le Havre'dan ulusal muhafızlar Paris'e ulaştı; Orléans'dan birlikler ve Arras ve Douai'den topçu birlikleri ve istihkam erleri geldi; Orléans'dan bir alay geldi. 24 sabahı, Vincennes'den 500.000 fişek ve oniki top kente sokuldu.

Bu arada kuzey demiryolu hattı işçileri, Paris ile Saint-Denis arasındaki rayları, başka yardım gelmesini önlemek için sökmüşlerdi.

Ve işte ancak bu birleşik güçlerle ve bu duyulmamış kıyıcılıkladır ki, 24 Haziranın öğleden sonrasında isyancıları püskürtmeyi başardılar.

Yalnızca Cavaignac'ın değil, ama ulusal muhafızın kendisinin de, bütün Panthéon mahallesini ateşe vermek istemesi olgusu, ulusal muhafızın nasıl vahşice savaştığını ve bunun kendi kalım savaşı olduğunu ne kadar iyi bildiğini göstermektedir!

Başlıca saldırı birlikleri karargahı olarak belirlenen üç nokta şunlardı: general Lamoricière'in kumanda ettiği Saint-Denis kapısı, general Duvivier'nin 14 taburla tuttuğu *Hôtel de Ville*, ve general Damesme'in oradan Saint-Jacques varoşuna karşı savaştığı Sorbonne meydanı.

Öğleye doğru, Maubert alanı dolayları alındı ve alanın kendisi de kuşatıldı. Saat birde alan düştü; gezgin muhafızlardan elli kişi, orada öldürüldü! Aynı anlarda, Panthéon, yoğun ve sürekli bir top atışından sonra alınmış ya da daha doğrusu teslim olmuştu. Orada metrislerde savunma durumunda bulunan binbeşyüz ayaklanmacı —olasıdır ki, öfkeden köpükler saçan bay Cavaignac'ın ve burjuvaların bütün mahalleyi ateşe verecekleri tehdidi üzerine— teslim oldu.

Gene aynı anlarda, "düzenin savunucuları" bulvarlar üzerinde gittikçe ilerliyorlar ve komşu sokaklardaki barikatları alıyorlardı. Temple sokağında, işçiler, Corderie sokağının köşesine kadar püskürtülmüşlerdi; Boucherat sokağında hâlâ çarpışılıyordu, gene bulvarın öte yanındaki Temple varoşunda da. Saint-Martin sokağında hâlâ tek tük silah sesleri vınlıyordu; Sainte-Eustache tepesinde bir barikat hâlâ tutunuyordu.

Akşam, yediye doğru, general Lamoricière'e Amiens ulusal muhafızından iki tabur getirdiler, Lamoricière, bunları derhal, Château-d'Eau arkasındaki barikatları çevirmekte kullandı. O anda Saint-Denis varoşu durgun ve kuşatılma-

mış durumdaydı; Seine'in hemen hemen bütün sol yakası aynı durumdaydı. Ayaklanmacılar, Marais'nin ve Saint-Antoine'ın bir kısmında kuşatılmışlardı. Bununla birlikte, bu iki mahalle, Beaumarchais bulvarı ile ve arkasında yeralan Saint-Martin kanalı ile birbirinden ayrılmış durumdaydılar ve kanal askerî birliklerce kullanılabiliyordu.

Gezgin muhafızın kumandanı general Damesme, Estrapade sokağı barikatı yakınında, bir kurşunla oyluğundan yaralandı. Yarası tehlikeli değil. Temsilci Bixio ve Dornès de, başlangıçta sanıldığı kadar tehlikeli bir şekilde yaralanmış değil.

General Bedeau'nun yarası da hafif.

Saat 9'da, Saint-Jacques varoşu ve Saint-Marceau varoşu, nerdeyse, alınmışlardı. Çatışma görülmemiş bir yeğinlikte olmuştu. Şimdi orada kumanda eden, general Bréa idi.

General Duvivier *Hôtel de Ville*'de daha az başarılı oldu. Bununla birlikte, ayaklananlar orada da püskürtüldüler.

General Lamoricière, yoğun direnişi altettikten sonra, Poissonière, Saint-Denis ve Saint-Martin varoşlarını kent kapılarına kadar boşaltmıştı. İşçiler artık yalnız Clos Saint-Lazare'da tutunuyorlardı; Louis-Philippe Hastanesinde kendilerini savunuyorlardı.

Bu aynı haber, akşam saat dokuzbuçukta, cumhurbaşkanı tarafından Ulusal Meclis'e bildirildi. Bununla birlikte, birkaç kez sözünü geri alması gerekti. Ve hâlâ Saint-Martin varoşunda, yoğun olarak çatışıldığını itiraf etti.

Demek ki, 24 akşamında durum şöyleydi:

Ayaklananlar, hâlâ 23 sabahı işgal ettikleri alanın yaklaşık olarak yarısını ellerinde tutuyorlardı. Bu alan, Paris'in doğu kesimini, yani Saint-Antoine, Temple, Saint-Martin varoşlarını ve Marais'yi içine alıyordu. Clos Saint-Lazare ve Jardin des Plantes'daki birkaç barikat, bunların ileri karakollarını oluşturuyordu.

Paris'in bütün geri kalan kısmı hükümetin elinde idi.

Bu umutsuz kavgada en çok göze çarpan şey "düzenin savunucularının" nasıl bir vahşilikle savaştıklarıdır. Onlar ki,

eskiden, "yurttaş kanının" her bir damlasına karşı o kadar duyarlı idiler, onlar ki, 24 Şubatta belediye muhafızlarının ölümü üzerine duygusallık nöbetleri geçiriyorlardı, şimdi, bu burjuvalar, işçileri yaban hayvanları gibi kesiyorlar. Ulusal muhafız saflarında ve Ulusal Mecliste, ne bir tek iyi yürekli ilgi sözü, ne bir tek uzlaşma sözü, ne herhangi bir biçimde duygulanış var, ama, ayaklanmış işçilere karşı şiddetli bir kin, soğuk bir öfke. Burjuvazi, onlara karşı, tümüyle bilincinde olarak tam bir yok etme savaşı sürdürüyor. Burjuvazi, ister şu an için zaferi kazansın, ister derhal altedilsin, işçiler ona karşı korkunç bir öç alma uygulayacaklardır. Haziranın bu üç günündeki gibi bir savaştan sonra, bu yandan ya da öteki yandan gelsin, yalnızca *terörizm* hâlâ olanaklıdır.

Bir cumhuriyetçi muhafız yüzbaşısının 23 ve 24 olayları üzerine yazdığı bir mektuptan, bazı bölümleri buraya aktaracağız:

"Silah sesleri, top gürlemeleri arasında yazıyorum size. Saat iki sularında Notre-Dame köprüsü başında üç barikatı aldık; daha sonra Saint-Martin sokağına yürüdük ve sokağı boydan boya geçtik. Bulvara geldiğimizde gördük ki, bulvar terkedilmiş, tıpkı sabahın ikisi gibi bomboş. Yeniden Temple varoşuna çıktık ve kışlaya varmadan önce mola verdik. İkiyüz adım ilerde, daha birçok başka barikatlarla desteklenen ve yaklaşık olarak 2.000 kişinin savunduğu yaman bir barikat yükseliyor. Onlarla iki saat süreyle karşılıklı görüşüyoruz ama boşuna. Saat altı sularında nihayet toplar geliyor; bunun üzerine ilkin ayaklanmacılar ateş açıyor.

"Top namluları karşılık veriyor ve saat dokuza kadar topların gümlemesi ile pencere ve kiremit kopuntuları havada uçuşuyor; korkunç bir ateş bu. Korkunç bir atış kasırgası patlak verirken, bir yandan da kan sel gibi akıyor. Sokak, göz alabildiğine kandan kıpkırmızı. Adamlarım, ayaklananların kurşunları altında düşüyorlar; aslanlar gibi kendilerini savunuyorlar. Yirmi kez hücuma geçiyoruz, yirmi kez püskürtülüyoruz. Ölü sayısı çok büyük ve yaralı sayısı daha da fazla. Saat dokuzda barikatı süngü ile alıyoruz. Bugün (24

Haziran) sabahın saat üçünde hâlâ ayaktayız. Toplar durmadan gürlüyor. Panthéon merkez. Ben kışladayım. Sürekli getirilen *tutsakların* başında bekliyoruz. Aralarında pek çok yaralı var. *Bazıları derhal kurşuna diziliyor.* 112 adamımdan 53'ünü yitirdim."

Neue Rheinische Zeitung
28 Haziran 1848
n° 28, s. 2

25 HAZİRAN

Savaşın yeğinliği, şiddeti ve öfkesi günden güne büyüdü. Burjuvazi, kabalığı, amaca varmayı çabuklaştırmadığı ölçüde, savaştan, gece bekçiliğinden ve açık ordugahtan yorulduğu ölçüde ve nihayet zaferine yaklaştığı ölçüde, ayaklananlara karşı gitgide daha katı oldu.

Burjuvazi, işçileri, yenilen, altedilen alelade düşmanlar değil, ama kökleri kazınması gereken *toplum düşmanları* ilan etti. Burjuvazi, işçiler hakkında, kendi kendilerini zorla ayaklanma çıkmazına sürükledikleri, asıl sorunun yağma, yangın, cinayet olduğu ve bu ayaklananların yaban hayvanları gibi boğazlanması gereken bir haydut çetesi olduğu saçma iddiasını yaydı. Ama bununla birlikte, ayaklananlar, üç gün boyunca kentin büyük bir bölümünü ellerinde tuttular ve orada tamamıyla uygun bir biçimde davrandılar. Eğer onlar da, burjuvazinin ve Cavaignac'ın kumanda ettiği burjuva uşaklarının kullandıkları aynı şiddet araçlarını kullansalardı, Paris bir yıkıntıya dönecekti, ama başarıyı da elde edeceklerdi.

Burjuvazinin, bu savaşta başvurduğu yöntemlerin nasıl barbarca olduğu, tek tek olayların tümünden anlaşılmaktadır. Demir kesmelerden, obüslerden, yangın füzelerinden hiç sözetmeksizin, *elegeçirilen barikatların çoğunda hiçbir canın bağışlanmadığı* saptanmıştır. Burjuvalar, önlerinde kimi buldularsa, hiçbir ayrım yapmaksızın hepsini kestiler. 24 Haziran akşamı, 50'yi aşkın yakalanan ayaklanmacı, yargı-

lanmaksızın Observatoire caddesinde kurşuna dizildiler. Kendisi de bir burjuva gazetesi olan *Indépendance belge*'in ("Belçika Bağımsızlığı") bir muhabiri "Bu, bir yok etme savaşıdır" diye yazdı. Bütün barikatlarda, bütün isyancıların ayrım gözetilmeksizin kılıçtan geçirileceğine inanılıyordu.

Larochejaquelein, Ulusal Mecliste, bu inanca engel olmak için bir şeyler yapmak gerektiğini söylediği zaman, burjuvalar sözünü bitirmesine fırsat vermediler ve öyle bir gürültü kopardılar ki, başkan şapkasını giymek ve oturumu kapatmak zorunda kaldı. Ve bizzat bay Sénard'ın kendisi, daha sonra (aşağıda meclis toplantısına bakınız), ikiyüzlüce birkaç üzüntü ve uzlaşma sözü sarfedecek olduğu zaman, gürültü yeniden başladı. Burjuvalar, ölçülülükten sözedildiğini duymak istemiyorlardı. Bombardımanlarla kendi servetlerinin bir kısmını kaybetmek pahasına da olsa, düzenin düşmanlarından, haydutlardan, kundakçılardan ve komünistlerden, kesin olarak, yinelenmemecesine yakalarını kurtarmak istiyorlardı.

Ama bu işte, kendi gazetelerinin onlara maletmeye çalıştığı yiğitlik yoktu onlarda. Meclisin bugünkü oturumundan şu sonuç çıkıyor: ayaklanma patlak verdiği zaman ulusal muhafız gücü, korkudan felç oldu; çeşitli eğilimlerdeki bütün gazetelerin verdikleri bilgilerden, bütün tumturaklı, şatafatlı sözlere karşın açıkça ortaya çıkıyor ki ilk gün, ulusal muhafız sayıca çok zayıftı, ikinci ve üçüncü günler, Cavaignac onları yataklarından söküp almak ve bir onbaşı ve dört adamla ateşe sürmek zorunda kaldı. Burjuvaların devrimci işçilere karşı bağnaz kini, doğal korkaklıklarını yenecek durumda değildi.

Buna karşılık, işçiler, eşsiz bir yiğitlikle dövüştüler. Kayıplarını gittikçe daha az ve güç yerine koymalarına ve üstün kuvvetler karşısında gittikçe daha çok püskürtülür olmalarına karşın bir an olsun yılgınlık göstermediler. Daha 25 Haziran sabahından, zafer şansının kendilerine karşı döndüğünü kabul etmek zorunda kaldılar. Bütün bölgelerden yığın yığın yeni birlikler yetişiyordu; banliyönün ulusal

muhafızları, en uzak kentlerinkiler, büyük müfrezeler halinde Paris'e geliyordu. Dövüşen birliklerin insan sayısı, 25 günü, 40.000 kişiyi aşıyordu, olağan garnizondan fazla; 20-25.000 kişiyle gezgin muhafızlar ve Paris'in ve öteki kentlerin ulusal muhafızları da buna ekleniyordu. Üstelik, bir de, binlerce cumhuriyetçi muhafız. Ayaklananlara karşı hareket geçirilen bütün silahlı kuvvetler, 25 Haziran günü, kesin olarak 150-200 bine yükseliyordu; işçiler ise bunun en çok dörtte-biri kadardı, daha az cephaneleri vardı, kesinlikle hiçbir askerî yönetimleri ve kullanılabilir hiçbir topları yoktu. Ama kendilerinden pek çok üstün kuvvetlere karşı sessizce ve umutsuzca çarpıştılar. Bu üstün güçler kitle halinde ağır topların barikatlarda açtıkları gediklerde ilerliyorlardı; işçiler, onları, bir tek nara atmadan karşılıyor ve her yanda son adamları saf dışı olana kadar dövüşmeden barikatı burjuvaların ellerine bırakmıyorlardı. Montmartre'da ayaklanmacılar halka şöyle bağırıyorlardı: "Ya biz parça parça olacağız ya da onları parça parça edeceğiz, ama başeğmeyeceğiz, tanrıya dua edin ki, biz kazanalım, yoksa bütün Montmartre'ı yakacağız." Uygulamaya bile konmamış olan bu tehdit, elbette ki, "nefret uyandıran tasarı" diye suçlandı, böyle iken, Cavaignac'ın obüsleri ve yangın füzeleri, herkeste hayranlık uyandıran "usta askerî önlemler" oluyordu!

25 sabahı, ayaklananlar şu mevzileri tutuyorlardı: Clos Saint-Lazare, Saint-Antoine, Temple varoşları, Marais ve Saint-Antonie mahallesi.

Clos Saint-Lazare (eski bir manastır) kısmen inşa edilmiş, kısmen de yalnızca tamamlanmamış evlerle, açılmış yollarla vb. kaplı geniş bir alandır. Kuzey garı tam bu alanın ortasında bulunur. Birbirine benzemeyen düzensiz yapı ve duvarlar bakımından zengin, ve ayrıca pek çok yapı malzemesinin bulunduğu bu mahallede, ayaklananlar yaman bir kale yaptılar. Yapım halindeki Louis-Philippe Hastanesi, onların merkeziydi; görgü tanıklarının alınamaz diye nitelendirdikleri korkunç barikatlar kurdular. Geride, onlar tarafından çevrilmiş ve işgal edilmiş olan kentin surları yeralıyor-

du. Buradan, ayaklananların metrisleri Rochechouart sokağına ya da kapılarına kadar gidiyordu. Montmartre engelleri sımsıkı savunuluyordu; Montmartre onlar tarafından tümüyle işgal edilmişti. İki gündür gürleyen top namluları, onlara boyun eğdirememişti.

Yeniden bütün gün boyu 40 topla bu metrisler üzerine ateş edildi; sonunda akşam saat 6'da, Rochechouart sokağındaki iki barikat alındı ve az sonra da Clos Saint-Lazare düştü.

Temple bulvarı üzerinde, gezgin muhafız kuvvetleri, sabah saat 10'da, ayaklananların saldıranların saflarına kurşun sıktıkları birçok evi elegeçirdi. "Düzenin savunucuları" hemen hemen Filles-du-Calvaire bulvarına kadar ilerlemişlerdi. Bu arada, ayaklanmacılar Temple varoşunda gittikçe daha uzaklara püskürtüldüler, Saint-Martin kanalı yer yer işgal edildi ve buradan, aynı şekilde bulvardan da, oldukça geniş ve düz giden caddeler şiddetli top ateşine tutuyorlardı. Kavga olağanüstü bir yeğinlik kazandı. İşçiler, orada, mevzilerinin tam göbeğinden saldırıya uğradıklarını çok iyi biliyorlardı ve kendilerini çılgınca savunuyorlardı. Daha önce terketmek zorunda kaldıkları barikatları geri bile aldılar. Ama, uzun bir savaştan sonra, karşı yanın sayı ve silah üstünlüğü karşısında ezildiler. Barikatlar birbiri peşinden düştü; akşam çökerken, yalnız Temple varoşu değil, bulvar ve kanal yoluyla, Saint-Antoine dolayları ve bu varoştaki birçok barikat alınmıştı.

Hôtel de Ville'de, general Duvivier, yavaş ama düzenli bir şekilde ilerliyordu. Rıhtımlar yönünden ilerleyerek Saint-Antoine sokağındaki barikatlara yanlarından saldırdı, ve aynı zamanda, ağır toplarla Saint-Louis adasını ve eski Louvier adasını topa tutuyordu. Orada da gene aynı şekilde kıyasıya savaşıldı, ama bu savaş hakkındaki ayrıntıları bilmiyoruz, yalnız saat dörtte, dokuzuncu bölge belediyesinin ve çevredeki yolların elegeçirildiği, Saint-Antoine sokağındaki barikatların hücum üstüne hücumla elegeçirildikleri, ve Saint-Louis adasına geçit veren Damiette köprüsünün alındığı

biliniyor. Hava kararırken, burada, ayaklanmacılar her yanda püskürtülmüşlerdi ve Bastille alanının bütün çıkışları ayaklanmacılardan temizlenmişti.

Böylece, Saint-Antoine varoşu dışında kentin her yanında ayaklanmacılar geriletilmişlerdi. Burası, en güçlü oldukları yerdi. Bütün Paris ayaklanmalarının gerçek bir odağı olan bu varoşun bütün çıkışları, özel bir ustalıkla, beceri ile korunmuştu. Karşılıklı olarak birbirlerini koruyan ve evlerden gelen çapraz ateşle daha da takviye edilen eğik barikatlar, bir saldırı için korku veren bir hedef oluşturuyordu. Onları almak birçok cana malolacaktı.

Bu metrislerin karşısında burjuvalar, daha doğrusu uşakları mevzilenmişlerdi. Ulusal muhafız o gün pek fazla bir şey yapmadı. İşin büyük kısmını, düzenli birlikler ve gezgin muhafızlar yerine getirdiler; ulusal muhafız kentin sakin ve elegeçirilmiş mahallelerini işgal altında tutuyordu.

En kötü davrananlar, gezgin muhafız ve cumhuriyetçi muhafız kuvvetleri idi. Yeniden örgütlendirilen ve düzeltilen cumhuriyetçi muhafız kuvveti, işçilere karşı kıyasıya savaştı, ve onlara karşı, cumhuriyetçi belediye muhafızlığının mahmuzlarını kazandı.

Büyük bölümüyle Paris lumpen-proletaryası içinden derlenen gezgin muhafızlar, kuruluşundan beri geçen kısa zaman içinde daha şimdiden, iyi ücret sayesinde, pek çok değişerek, kim iktidardaysa onun özel muhafızı haline gelmişlerdi. Örgütlenmiş lumpen-proletarya, örgütlenmemiş, çalışan proletaryaya karşı savaş verdi. Beklenmesi gerektiği gibi, tıpkı Napoli'deki lazaronilerin, Ferdinand'ın emrine girmeleri gibi, o da burjuvazinin hizmetine girdi. Yalnız, gezgin muhafızın *gerçek* işçilerden oluşan müfrezeleri taraf değiştirdiler.

Ama, bütün burjuvaların, Mart ve Nisan aylarında, en büyük ahlaksızlıkları yapabilecek haydutlar çetesi gibi, uzun süre katlanılmaz namussuzlar gibi baktıkları gezgin muhafızın bu eski dilencilerinin, serserilerinin, dolandırıcılarının, haylaz haytalarının, küçük hırsızlarının, şimdi, yiğitlikte eş-

siz bu "genç kahramanlar", bu "Paris çocukları", pırıl pırıl bir cesaretle barikatları aştılar diye, Şubat barikatlarının bu şaşkın savaşçıları eskiden askerlere ateş ettikleri zamanki aynı düşüncesizlikleri ile şimdi çalışan proletaryaya ateş ettikleri için, günde 30 kuruş karşılığında kardeşlerini katletmek üzere satın alınmalarına razı oldukları için nasıl el üstünde tutulduklarını, övüldüklerini, ödüllendirildiklerini, madalyalarla süslendiklerini görünce, Paris'te, bugün her şeydeki o karmakarışıklık insana ne kadar önemsiz geliyor! Bu satılmış serseriler için ne onurdur ki, günde 30 kuruş için, Paris işçilerinin en iyilerini, en devrimcilerini yok ettiler!

İşçilerin dövüşürken gösterdikleri yiğitlik gerçekten hayran olunacak bir şeydi. Askerî birliklerin seksenbinden fazla adamına karşı, ulusal muhafızın yüzbin adamına karşı, demir kesmelerine, obüslere, yangın füzelerine karşı, Cezayir'de uygulanan yöntemleri kullanmaktan utanmamış olan generallerin büyük savaş deneyimine karşı, otuz-kırkbin işçi tam üç gün boyunca tutunabildi! Bunlar ezilmişlerdi, büyük bir kısmı da katledilmişti. Onların ölülerine, Temmuz ve Şubat ölülerine olduğu gibi, şan ve şerefler vermeyecekler; ama tarih, proletaryanın ilk kesin meydan savaşının kurbanlarına bambaşka bir yer ayıracaktır.

Neue Rheinische Zeitung
29 Haziran 1848
n° 29, s. 1-2

HAZİRAN DEVRİMİ

FRİEDRİCH ENGELS

I

Yavaş yavaş Haziran Devrimi hakkında toplu bir görüşe sahip olmaya başlıyoruz; bilgiler tamamlanıyor, olguları, söylentilerden ve yalanlardan ayırdetmek olanaklı duruma geliyor, ayaklanmanın niteliği gitgide daha açık bir biçimde görünüyor. Ve Haziranda dört günün olaylarının içbağlantıları daha iyi anlaşıldıkça, insan, ayaklanmanın o dev boyutları karşısında, ayaklananların o kahramanca cesareti karşısında, doğaçlama örgütlenişlerindeki çabukluk karşısında, birlik ruhu karşısında büsbütün şaşırıyor.

İşçilerin eski bir subay ve Raspail'in dostu olan Kersausie'ye ait olduğu söylenen savaş planı şöyle idi:

Ayaklananlar, dört kol halinde, aynı merkeze yönelik bir harekatla *Hôtel de Ville*'e doğru yürüyorlardı.

Harekat üssü Montmartre, La Chapelle ve La Villette varoşları olan birinci kol, Poissoniére, Rochechouart, Saint-

Denis ve La Villette kapılarından güneye doğru hareket ediyordu, bulvarları tutuyor ve Montorgueil, Saint-Denis ve Saint-Martin sokaklarından *Hôtel de Ville*'e yaklaşıyordu.

Üssü, hemen hemen tamamıyla işçilerin oturdukları ve Saint-Martin kanalıyla korunan, Temple ve Saint-Antoine varoşları olan ikinci kol, Temple ve Saint-Antoine sokaklarından, Seine'in kuzey yakası rıhtımlarından, ve bu alan içinde yeralan semtin bütün paralel yollarından aynı merkeze doğru ilerliyordu.

Üssü Saint-Marceau varoşu olan üçüncü kol, Saint-Victor sokağından ve güney yakası rıhtımlarından Cité adasına doğru ilerliyordu.

Üssü, Saint-Jacques varoşu ve Tıp Okulu mahallesi olan dördüncü kol, Saint-Jacques sokağından gene Cité üzerine ilerliyordu. Buradan, birleşen iki kol, Seine'in sağ yakasından sokuluyor ve *Hôtel de Ville*'i arka yönden ve yandan alıyordu.

Demek ki, bu plan, haklı olarak, Paris'in bütün doğu yarısının çevresinden bir yarım-daire çizen ve doğuya doğru gidildikçe genişleyen yalnızca işçilerin oturdukları mahallelere dayanıyordu. Her şeyden önce Paris'in doğusu bütün düşmanlardan kurtarılacaktı ve daha sonra Seine'in iki yakası boyunca batıya ve batının merkezlerine doğru, yani Tuileries'ye ve Ulusal Meclise doğru yürümeye kalkışılacaktı.

Bu kollar, kendi inisiyatifleri ile kolların yanında ve kollar arasında barikatlar kurarak, küçük sokakları işgal ederek ve iletişimi sağlamaktan sorumlu olacak olan bir miktar gezgin birlikle desteklenecekti.

Bir geri çekilme olasılığına karşı, harekat üsleri, metrislerle sıkı sıkıya berkitilmişti ve sanatın bütün kurallarına göre, korkunç kaleler haline getirilmişti. Clos Saint-Lazare'da, Saint-Antoine varoşunda ve mahallesinde ve Saint-Jacques varoşunda böyle yapılmıştı.

Bu planın bir eksiği varsa, o da, harekatın başlangıcında Paris'in batı yarısının tamamıyla ihmal edilmiş olmasıdır. Bu kısımda, Saint-Honoré sokağının iki yanında, Halles'de,

Palais Royal'de, çok dar ve dolambaçlı sokakları olan, çoğunluğuyla işçilerin oturdukları, ayaklanmaya son derece elverişli birçok mahalle var. Oraya da bir beşinci ayaklanma odağı yerleştirmek ve bununla *Hôtel de Ville*'in yolunu kesmek, aynı zamanda da bu belirgin kalenin birliklerinin büyük bir kısmını meşgul etmek önemliydi. Ayaklanmanın başarısı, Paris'in merkezine olabildiğince çabuk ulaşılmasına ve *Hôtel de Ville*'in alınmasına bağlıydı. Kersausie'yi bu bölgede ayaklanma örgütlemekten alıkoyanın ne olduğunu bilemeyiz. Ama, bir ayaklanmanın, Paris'in, Tuileries'ye bitişik bu merkezini ilk ağızda elegeçirmeyi başaramazsa hiçbir zaman başarılı olamadığı da bir gerçektir. General Lamarque'ın cenaze töreni sırasında, gene Montorgueil sokağına kadar ilerleyen, ama sonra geri püskürtülen ayaklanmayı anımsamak yeter.

Ayaklanmacılar planlarına uygun olarak ilerlediler. Derhal, kendi alanlarını, yani işçi Paris'i, burjuva Paris'ten bellibaşlı iki savunma aracıyla, yani Saint-Denis kapısı ve Cité barikatları ile ayırmaya başladılar. Saint-Denis kapısındaki barikatlardan püskürtüldüler, ama Cité'deki barikatları başarıyla savundular. İlk gün, 23'ünde, basit bir açılış yapıldı. İsyancıların planı daha o zamandan, hele sabahleyin ileri karakolların ilk karşılaşmalarından sonra (*Neue Rheinische Zeitung*'un, daha başından, çok isabetle anladığı gibi — 26. sayının ekine bakınız) açıkça görünüyordu. Birinci kolun harekat hattını kesen Saint-Martin bulvarı, kısmen bölgenin özelliğinden ötürü "düzen"in zaferi ile biten yeğin çarpışmalara sahne oldu.

Cité'nin çıkışları, sağ kanatta, Planche-Mibray yoluna yerleşen bir seyyar birlik tarafından, sol kanatta ise Cité'nin üç güney köprüsünü elinde tutan ve berkiten üçüncü ve dördüncü kollar tarafından kesilmişti. Burada da gene yeğin bir kavga verildi. "Düzen" kuvvetleri Saint-Michel köprüsünü elegeçirmeyi ve Saint-Jacques sokağına kadar ilerlemeyi başardılar. Akşam, ayaklanmanın ezilmiş olacağından emindiler.

Eğer ayaklananların planı daha o zaman belli olduysa, "düzen"in kuvvetlerininki daha da çok belli oluyordu. Onlarınki, şimdilik, ayaklanmayı bütün yollara başvurarak bastırmaktan başka bir şey değildi. Bu niyet, ayaklananlara, top atışları ile demir kesmelerle bildirildi.

Ama hükümet, karşısında, hazırlanmış belli bir planı olmayan alelade vahşi bir başkaldırma çetesi olduğunu sanıyordu. Akşama kadar bellibaşlı yolları temizleyip açtıktan sonra, isyanın yenildiğini ilan etti ve elegeçirilen bölgeleri tamamıyla gelişigüzel, özensiz bir şekilde işgal ettirdi.

Ayaklananlar, 23 Haziranın ileri karakol kavgalarından sonra, büyük savaşı başlatmak için bu savsaklıktan çok güzel yararlanmasını bildi. İşçilerin harekat planını benimseyiş ve sindirişlerindeki çabukluk, hareketlerindeki kusursuz birlik, biraradalık, arazi koşullarından, yararlanışlarındaki ustalık, açıkça hayranlığa değer. Eğer işçiler, daha önce ulusal atelyelerde bir ölçüde askerî bir biçimde örgütlendirilmiş ve bölüklere bölünmüş olmasaydılar, ve bir hamlede baştan sona bağlantılı bir ordu oluşturmak üzere yapacakları iş yalnızca sanayi alanındaki örgütlenmelerini askerî alana çevirmek olmasaydı, bu becerileri gerçekten açıklanamazdı.

24 sabahı, yalnız kaybedilen alan tümüyle geri alınmakla kalmamış, ama yeni alanlar da eklenmişti buna. Bulvarlar çizgisinin, Temple bulvarına kadar askerî birliklerin elinde kaldığı ve bu yüzden birinci kolun merkezden kopuk olduğu doğrudur, ama buna karşılık ikinci kol, Saint-Antoine mahallesinden ilerliyordu ve hemen hemen *Hôtel de Ville*'i kuşatmış durumda bulunuyordu. Komuta merkezini, *Hôtel de Ville*'e üçyüz adım uzaklıkta Saint-Gervais kilisesine yerleştirdi ve Saint-Méry manastırını ve çevresindeki yolları elegeçirdi, *Hôtel de Ville* hizasını çok aştı ve Cité'deki kol ile bağlantılı olarak *Hôtel de Ville*'i hemen hemen tümüyle yalnız başına bıraktı. Yalnızca bir tek serbest çıkış kalıyordu: sağ yaka rıhtımları. Güneyde, Saint-Jacques varoşu yeniden baştan başa işgal edilmişti, Cité ile bağlantı kurulmuştu, Cité takviye edilmiş ve Seine'in sağ yakasına doğru geçiş ha-

zırlıkları yapılmıştı.

Artık yitirilecek zaman yoktu: *Hôtel de Ville*, Paris'in devrim merkezi, tehdit altında bulunuyordu ve eğer, en kesin, en etkin önlemler alınmazsa *Hôtel de Ville* düşmekten kurtulamayacaktı.

II

Korkuya kapılan Ulusal Meclis, Cavaignac'ı diktatör ilan etti. Ve Cezayir'de bulunuşundan beri "enerjik" müdahalelere alışmış olan Cavaignac, yapılacak şeyin ne olduğunu biliyordu.

Hemen, on tabur, geniş École rıhtımı boyunca *Hôtel de Ville* üzerine ilerledi. Cité'deki isyancıların sağ yaka ile bağlantılarını kestiler ve *Hôtel de Ville*'i güven altına aldılar ve hatta *Hôtel de Ville*'i çevreleyen barikatlara saldırabilecek duruma geçtiler.

Planche-Mibray sokağı ve uzantısı, Saint-Martin sokağı süvarileri tarafından temizlendi ve sürekli olarak temiz tutuldu. Karşıda, Cité'ye giden Notre-Dame köprüsü, ağır toplarla silinip süpürüldü ve bu iş tamamlanınca, Cavaignac, "enerjik bir biçimde" hareket etmek üzere, doğrudan doğruya Cité üzerine saldırdı. Ayaklanmacıların başlıca mevzisi Belle Jardinière, önce top atışları ile yıkıldı, sonra da roketlerle yakıldı, aynı şekilde Cité sokağı da top atışları ile elegeçirildi, sol yakaya giden üç köprü hücumla alındı ve sol yakadaki ayaklanmacılar püskürtüldüler. Bu zaman içinde, Grève meydanında ve rıhtımlar üzerinde bulunmakta olan ondört tabur, daha önce kuşatılmış olan *Hôtel de Ville*'i, ve ayaklanmacıların, artık yitik bir ileri karakoldan başka bir şey olamayacak hale getirilmiş komuta merkezini, Saint-Gervais kilisesini aldılar.

Saint-Jacques sokağı, yalnız Cité'den bombalanmakla kalmadı, ama sol yakadan yandan da saldırıya uğradı. General Damesme, Luxembourg boyunca Sorbonne'a doğru ilerledi, Quartier Latin'i elegeçirdi ve kendi kollarını Panthéon

üzerine gönderdi. Panthéon meydanı dehşet verici bir kale haline getirilmişti. Saint-Jacques sokağı alındıktan çok sonra da, "düzen" kuvvetleri bu sarsılmaz burca, hâlâ çarpmaya devam ediyorlardı. Toplu, süngülü bütün saldırılar boşuna idi, sonunda, yorgunluk, cephane yokluğu ve burjuvaların ateşe verme tehdidi, her yandan çevrilmiş 1.500 isyancıyı teslim olmaya zorladı. Aynı anlarda, Maubert meydanı, uzun ve yiğit bir direnişten sonra, "düzen" kuvvetlerinin eline düşüyordu ve en sağlam mevzilerinden geri atılan ayaklanmacılar, Seine'in bütün sol yakasını bırakmak zorunda kaldılar.

Bu arada, ulusal muhafız birliklerinin sağ yakadaki bulvarlar üzerindeki konumu, her iki yöne de hareket etmek üzere yararlanılabilecek durumdaydı. Burada kumanda eden Lamoricière, Saint-Denis ve Saint-Martin varoşunun sokaklarını, Temple bulvarını ve Temple sokağının yarısını ağır toplarla ve birliklerin hızlı saldırıları ile süpürdü. Akşam parlak başarılar elde etmekle övünebilirdi: Clos Saint-Lazare'da birinci kolu kesmiş ve yarısını çevirmiş, ikinciyi püskürtmüş, ve burada bulvarlar üzerinde ilerleyişi ile bir gedik açmıştı.

Cavaignac bu üstünlükleri nasıl elde etti?

İlkin, ayaklananlara karşı kullanabildiği birliklerin sayıca muazzam üstünlüğü ile. 24 Haziran günü, emrindeki kuvvetler, yalnız Paris garnizonunun 20.000 asker, gezgin muhafızın 20-25.000 adamı ve ulusal muhafızın işe yarar durumdaki 60-80.000 adamı değildi, ayrıca bütün Paris çevresinin ulusal muhafızları ve daha uzak pek çok kentin ulusal muhafızları (20-30.000 kişi), üstelik komşu garnizonlardan 20-30.000 acilen çağırılmış askerî birlik mevcudu da elinin altında bulunuyordu. Daha 24 Haziran günü sabahı 100.000 adamı bulunuyordu ve akşama doğru, bu sayı, bir yarısı kadar artmıştı. Ayaklanmacılara gelince en çok 40-50.000 kişiydiler.

İkincisi, kullandığı yöntemlerin sertliği ile. O zamana dek Paris sokaklarında, yalnız bir kez top kullanılmıştı: 1795 yılının *vendémiaire** ayında, Bonaparte, ayaklanmacı-

ları, Saint-Honoré sokağında demir kesmeyle dağıttığı zaman. Ama, şimdiye kadar hiçbir zaman barikatlara karşı, evlere karşı obüsler ve yangın roketleri bir yana, toplar bile kullanılmamıştı. Halk buna hazırlıklı değildi, buna karşı savunmasızdı ve tek olanaklı karşı-eylem, evleri ateşe vermekti ama bu, onun soylu duygularına aykırı geliyordu. Halk, şimdiye kadar, Paris'in orta yerinde, tıpkı Cezayir'de olduğu gibi savaş yapılabileceğini hiç akıl etmemişti. Bunun içindir ki, geriledi ve ilk geri çekilmesi, onun yenilgisini belirledi.

25 Haziran günü Cavaignac daha da büyük kuvvetlerle saldırdı. Ayaklananlar bir tek mahalleye Saint-Antoine ve Temple varoşlarına itilmişlerdi; bunun dışında iki ileri karakolu daha ellerinde tutuyorlardı: Clos Saint-Lazare ve Saint-Antoine mahallesinin Damiette köprüsüne kadarki bir kısmı.

Yeniden 20-30.000 kişilik takviye alan ve daha önemli topçu parkları sağlayan Cavaignac, ayaklananların, yalıtık ileri karakollarına, özellikle Clos Saint-Lazare'a saldırdı. Ayaklananlar burada bir hisardaymış gibi, metrislerle savunma yapmışlardı. Oniki saat topa tuttuktan ve elbombaları atıldıktan sonra, Lamoricière sonunda ayaklananları mevzilerinden çıkarmayı ve Clos Saint-Lazare'ı işgal etmeyi başardı; ama bunu ancak Rochechouart ve Poissonière sokaklarının yan kısımlarından bir saldırı yapma olanağını hazırladıktan ve barikatları birinci gün kırk topla, ikinci gün ise çok daha büyük sayıda topçu kuvvetleri ile yıktıktan sonra başarabildi.

Onun elindeki askerî kolun bir başka bölümü, Saint-Martin varoşundan Temple varoşuna sızdı, ama pek büyük bir başarı kazanamadı; bir üçüncü bölüm bulvarlar boyunca Bastille'e doğru ilerledi, ama bu da uzağa gidemedi, çünkü burada, en korkunçlarından bir dizi barikat, ancak uzun bir direnişten sonra yeğin bir bombardımana dayanamayıp boyun eğdi. Evler burada korkunç bir şekilde yerlebir edildi.

Hôtel de Ville'den hareket ederek saldırıyı yürüten Duvi-

* Fransız devrim takviminin ilk ayı (22 Eylül-21 Ekim). –ç.

vier kolu sürekli bir top ateşi altında ayaklananları gittikçe gerilere çekilmek zorunda bıraktı. Saint-Gervais kilisesi alındı, *Hôtel de Ville*'in tam arkasındaki Saint-Antoine sokağının uzun bir bölümü temizlendi, ve birçok kol, rıhtım boyunca ve paralel sokaklardan ilerleyerek, Saint-Antoine bölgesindeki ayaklanmacılarla Saint-Louis ve Cité adasındakileri birbirlerine bağlayan Damiette köprüsünü elegeçirdi, Saint-Antoine mahallesi yan taraftan alınmıştı, ve ayaklanmacılar için rıhtımlar boyunca Saint-Martin kanalının ağzına ve oradan kanal boyunca Bourdon bulvarı üzerine yürüyen bir kola karşı çetin kavgalar vererek kendi harekat alanları olan varoşa çekilmekten başka yapılacak bir şey kalmıyordu. Kendi kollarıyla bağlantıları kopan bir miktar ayaklanmacı öldürüldü, küçük bir kısmı tutsak edildi.

Bu harekatla, Saint-Antoine mahallesi ve Bastille alanı elegeçirilmişti. Akşama doğru Lamoricière kolu Beaumarchais bulvarını tümüyle elegeçirmeyi ve Bastille alanı üzerinde Duvivier birlikleri ile buluşmayı başardı.

Damiette köprüsünün elegeçirilmesi, Duvivier'ye, ayaklananları Saint-Louis adasından ve eski Louvier adasından çıkarma olanağını sağladı. Bunu, gerçekten övgüye değer bir Cezayir örneği barbarlıkla yaptı. Ağır topların bu Saint-Louis adasında olduğu kadar yıkıcı sonuçlar doğuracak biçimde kullanıldığı yer azdı. Ama ne önemi var? Ayaklanmacılar kovulmuş ya da kitle halinde öldürülmüş ve "düzen", kan lekeleriyle kirlenmiş yıkıntılar arasında zaferi kazanmıştı.

Seine'in sol yakasında alınacak bir karakol daha vardı. Saint-Martin kanalının doğusunda, Saint-Antoine varoşunu Seine'in sol yakasına bağlayan Austerlitz köprüsü, kuvvetli bir barikatla korunmuştu, ve köprü, Jardin des Plantes karşısında Walhubert alanına ulaştığı yerde kuvvetli bir köprübaşı ile tutulmuştu. Bu köprübaşı, Panthéon'un ve Maubert alanının düşmesinden sonra, ayaklanmacıların sol yakadaki son metrisleriydi, amansız bir direnişten sonra alındı.

Ertesi gün, 26 Haziranda, ayaklanmacıların elinde artık

yalnız son metrisleri, yani Saint-Antoine varoşu ile Temple varoşunun bir kısmı kalıyordu. Bu iki varoş hiç de sokak savaşlarına elverişli değildi; burada, yollar oldukça geniş ve hemen hemen dümdüzdü, bu bakımdan topçulara açık bir hedef oluşturuyorlardı. Her ne kadar batı yönünden Saint-Martin kanalı ile kusursuz bir biçimde iyi korunuyor idiyseler de, kuzey yönünden tamamıyla açık bulunuyorlardı. Buradan, beş-altı geniş ve dümdüz yol, kuzeyden Saint-Antoine varoşunun tam merkezine iner.

Başlıca tahkimat, Bastille alanında ve bütün semtin ana caddesi olan Faubourg Saint-Antoine sokağında idi. Burada çok güçlü barikatlar, kısmen dörtköşe iri kaldırım taşları ile örülerek, kısmen de kalaslarla çatılarak kurulmuştu. İçeri doğru bir açı oluşturuyorlardı, kısmen obüslerin etkisini hafifletmek için, kısmen de bir çapraz ateş açılması halinde daha büyük bir savunma cephesi sağlamak için. Evlerde ara duvarlar delinmişti, öyle ki bu büyük çoğunluğuyla evler arasında bağlantı kurulmuştu ve ayaklanmacılar, anın gereklerine göre birlikler üzerine avcı ateşi açabiliyorlar ya da barikatların gerisine çekiliyorlardı. Kanal boyunca köprüler ve rıhtımlar ve kanala paralel sokaklar da kuvvetle savunulmuştu. Kısaca, henüz elde tutulan iki varoş, gerçek bir kaleye benziyordu, ve birlikler bu kalenin içinde her karış toprağı kanla elegeçirmek zorundaydılar.

26 sabahı, kavga yeniden başlayacaktı. Ama Cavaignac, birliklerini bu barikatlar karmaşasının içine atmaya hiç de istekli değildi. Bombardıman tehdidinde bulundu. Havan topları ve obüs topları getirildi. Görüşme yapıldı. Bu arada, Cavaignac, en yakındaki evlerin havaya uçurulmasını emretti, ancak bu pek sınırlı bir ölçüde yapılabilirdi, çünkü, zaman çok kısa idi ve kanal da saldırı hatlarından birini kaplıyordu; elegeçirilen evlerden yararlanarak, ara duvarlardan geçitler açılarak komşu evler arasında bağlantı sağlanmasını da emretti.

Görüşmeler kesildi; savaş yeniden başladı. Cavaignac, general Perrot'yu Temple varoşundan, general Lamoricière'i

ise Bastille alanından saldırıya geçirtti. Barikatlar, bu iki noktadan kuvvetle bombardıman edildi. Perrot oldukça hızlı ilerledi. Temple varoşunun geri kalan kısmını aldı ve hatta birkaç yerde Saint-Antoine varoşuna sızdı. Lamoricière daha yavaş ilerliyordu. Her ne kadar varoşun ilk evleri, onun obüsleri altında yandıysalar da, ilk barikatlar, toplara karşı direniyordu. Yeniden görüşmeler başladı. O, Paris'in bu en kalabalık mahallesini yerlebir etmenin zevkine erişeceği dakikayı bekliyordu. Sonunda, ayaklananların bir bölümü teslim olurken, yanlardan saldırıya uğrayan bir başka bölüm kısa bir dövüşten sonra kentten geri çekiliyordu.

Bu Haziran barikat savaşının sonu oldu. Kentin dışında hâlâ avcı atışları sürdü, ama hiçbir önemi olmadan. Kaçan ayaklanmacılar çevreye dağıldılar ve süvari kuvvetleri tarafından birer birer yakalandılar.

Biz, savaşımın bu salt askerî betimlemesini, Paris işçilerinin, nasıl bir kahramanca cesaret, birlik, disiplin ve askerî ustalıkla savaştıklarını okurlarımıza göstermek için yaptık. Onlar, kırkbin kişi ile, dört gün boyunca, sayıca kendinden dört kat üstün bir düşmana karşı savaştılar ve zaferi kazanmalarına kılpayı kalmıştı. Yalnız bir tek kılpayı, ve onlar, Paris'in göbeğine ayak basarlar, *Hôtel de Ville*'i elegeçirirler, geçici bir hükümet kurarlar, sayılarını, elegeçirilen mahallelerde yaşayanlarla olduğu kadar, o zaman ayaklananların yanına geçmeleri için yalnız bir fiske gereken gezgin muhafızlarla iki katına çıkarırlardı.

Alman gazeteleri, bu savaşın, kızıl cumhuriyet ile üçrenkli cumhuriyet arasında, işçiler ile burjuvalar arasında kesin bir savaş olduğunu ileri sürüyor. Biz, bu savaşın, kazananların iç çözülmesinden başka *hiçbir şeyi* kesinlemediğine inanıyoruz. Ayrıca, olayların akışı kanıtlıyor ki, hiç de uzak olmayan bir zamanda, konuyu salt askerî açıdan dikkate alsak bile, işçilerin kazanmaları gerekir. Eğer 40.000 Paris işçisi, kendinden dört kat daha üstün bir düşmana karşı bu kadar yaman bir sonuç elde edebilmişse, bütün Paris işçileri yığını, hep birlikte ve birbirlerine bağlı olarak harekete geç-

tiği zaman neler yapamaz?

Kersausie, hapsedilmiş bulunuyor ve olasılıkla şu anda kurşuna dizilmiştir. Burjuvalar onu kurşuna dizebilirler, ama *sokak savaşını ilk örgütlendiren* adam olma onurunu onun elinden alamazlar. Onu kurşuna dizebilirler, ama dünyada hiçbir güç onun buluşlarının gelecekte bütün sokak kavgalarında kullanılmasını engelleyemeyecektir. Onu kurşuna dizebilirler, ama onun adının, *barikatların ilk stratejisti* olarak tarihe geçmesini önleyemeyeceklerdir.

Neue Rheinische Zeitung
1 ve 2 Temmuz 1848
n° 31, s. 3 ve 32, s. 2 ve 3

[1] Engels'in bu "Giriş"i, ilk önce, Alman sosyal-demokrasisinin organı olan *Vorwärts*'te yayınlandı. Giriş, gerçekten, proletaryanın savaşımının genel sorununu, 19. yüzyıl sonunun yeni durum ve koşulları içinde ele alıyordu ve büyük bölümüyle Alman deneyine dayandığından, *Vorwärts*'in okurları için güncel bir önem taşıyordu. Böyle iken, Engels, gazetede, kendi metninin, budanmış, güdük bir aktarımını, büyük bir şaşkınlıkla gördü. Bu sorumsuzca davranış karşısında öfkelenen Engels, 1 Nisan 1895'te Kautsky'ye şunları yazdı:

"Bugün, *Vorwärts*'te, benim "Giriş"ten yapılan bir alıntının hiç haberim olmadan yayınlandığını ve beni, her ne pahasına olursa olsun, yumuşak başlı bir legalite hayranı gibi gösterecek biçimde bozularak basıldığını hayretler içinde görüyorum. Bu bakımdan, bu utanılacak izlenimin silinmesi için "Giriş"in kesilmeden, olduğu gibi *Neue Zeit*'ta [Alman sosyal-demokrasisinin teorik organı] çıkmasını isterim. Liebknecht'e ve her kim olurlarsa olsunlar, ona be-

nim görüşümü bozma, değiştirme fırsatını vermiş olanlara bu konudaki görüşümü çok açık bir biçimde söyleyeceğim."

Yazık ki, *Neue Zeit,* eksikleri azçok giderilmiş bir metin vermekle birlikte, "Giriş"in tam metnini yayınlamadı. *Sınıf Savaşımları*'nın 1895 yılı baskısı da yayınlamadı tam giriş metnini.

Gerçekte, Alman sosyal-demokratları, özellikle de Bernstein ve Kautsky, tamamıyla özel bir anlam taşıyan kesmeler yapmışlardı. Engels, o sıralarda, Almanya'da sosyalizmin üzerine çöken özel yasanın tehditlerini hesaba katarak, proletaryanın genel anlamda taktiği ile o dönemde Alman proletaryasına öğütlenen taktik arasında incelikle ve ustalıkla bir ayrım yapmıştı. Lafargue'a yazdığı 3 Nisan 1895 tarihli bir mektupta şöyle der:

"W... [Herhalde *Vorwärts*'in başyazarı W. Liebknecht'i kastediyor] bana kötü bir şaka yapmakta sakınca görmedi. Benim, Marx'ın 1848'den 1850'ye kadar Fransa hakkında yazdığı makalelerine yazdığım "Giriş"ten bir zamandan beri, özellikle Berlin'de birtakım özel yasaların hazırlanmakta olduğu şu sıralarda ileri sürmekten pek hoşlandığı ve her durum ve koşulda barışçıl ve zoru lanetleyen bir taktiği savunmak için kendisine yararlı görünen şeyleri almış; oysa ben, bu cinsten bir taktiği, yalnızca bugünkü Almanya için ve ciddi kısıtlamalarla birlikte öğütlüyorum. Fransa'da, Belçika'da, İtalya'da ve Avusturya'da, bu taktik bütünü içinde ele alındığında, izlenemez, hatta Almanya'da bile daha yarın uygulanamaz bir taktik olduğu ortaya çıkabilir."

Bazı bölümleri keserek Kautsky ve Bernstein kendi savlarına saygınlık kazandırıyorlardı ve Engels'in "Giriş"inin budanmış metninin bir çeşit politik bir vasiyet gibi anlaşılmasını sağlayarak, kendi savlarına büyük ölünün otoritesini de katmaya çalıştılar. Bu, onların marksizme getirdikleri ve Alman sosyal-demokrasisini, 1914 ve 1918'deki görevden o acıklı kaçınışına ve 1933'teki tam güçsüzlüğüne götürecek olan oportünist deformasyonun karakteristik bir belirtisidir.

Engels'in metninin tamamı, ancak Bolşevik Partisi iktidarı aldıktan sonra, SSCB'de yayınlanmıştır.

Bu baskıda, yeniden yerine konan kısımlar, dipnot olarak yıldızla belirtilmiştir. – 7.

[2] Başbakan Bismarck'a sunulmuş olan büyük bir mülk. – 11.

[3] Yabancı topraklar üzerinde. Unvanı salt onursal olan ve hiç-

bir yargılama hakkı vermeyen piskoposlara denir. Ayrıca, alay olarak hükümet, bakan vb. için de kullanılır. – 12.

[4] İngiliz Devrimi konusunda, Engels'in, "Tarihi Materyalizm" adındaki incelemesine bakınız: Friedrich Engels, "Giriş", *Ütopik Sosyalizm ve Bilimsel Sosyalizm,* s. 33 ve devamı. – 14.

[5] 1789 Devrimine kadar e Restorasyon döneminde (1815-1830) iktidar olan Bourbonların "*meşru — léjitime*" krallığından yana olan *lejitimistler* ile 1830 Devrimi sırasında iktidara gelen ve 1848 Devrimi ile devrilen Orléans hanedanı taraftarları orleancılar kastediliyor. Birinciler büyük toprak mülkiyetinin, ikinciler ise bankanın temsilcileri idiler. – 16.

[6] Napoléon III zamanında, Fransa, Kırım Savaşına (1854-1855) katıldı; Avusturya'da savaştı (1859), Suriye'ye bir sefer düzenledi (1860), İngiltere ile birlikte Çin'e karşı savaşa katıldı, Kamboçya'yı (Çin-Hindi) elegeçirdi, 1863'te Meksika seferine katıldı ve 1870'te Almanya'ya karşı savaştı. – 17.

[7] 1870-71 Fransız-Alman savaşında Fransa'ya karşı kazanılan zaferin sonucu, Avusturya dışarıda kalmak üzere Alman imparatorluğunun kuruluşu oldu ("Küçük Alman İmparatorluğu" denmesi de bundan ileri gelir). Napoléon III'ün yenilgisi Fransa'da devrim işaretini verdi. Devrim, Napoléon III'ü devirdi ve 4 Eylül 1870 Cumhuriyetinin ilanına vardı. – 17.

[8] Fransız-Alman savaşı sona erince, Almanya, 1871 Barış Antlaşması uyarınca Alsace-Lorraine'i Fransa'dan aldı ve onu 5 milyarlık bir vergi ödemek zorunda bıraktı. – 19.

[9] Almanya'da sosyal-demokrat partisini yasaklayan ve onu illegaliteye iten özel yasa 19 Ekim 1878'de yürürlüğe girdi. Ancak 1890'da yürürlükten kaldırıldı. – 19.

[10] Genel oy hakkı, Bismarck tarafından, 1866 yılında, Birleşik Alman İmparatorluğunun Reichstag'ı için yapılan seçimler sırasında kabul edilmişti. – 21.

[11] Marx'ın yönetiminde Jules Guesde ve Paul Lafargue tarafından hazırlanmış olan Fransız İşçi Partisi programı kastediliyor. - 21.

[12] Burada 4 Eylül 1870, yani Louis Bonaparte'ın devrildiği ve cumhuriyetin ilan edildiği gün ve blankicilerin ulusal savunma hü-

kümetine karşı ayaklanmalarının yenilgiye uğradığı aynı yılın 31 Ekim günü anlatılmak isteniyor. – 26.

[13] 1809'da Wagram Savaşında, Napoléon I Avusturya ordusunu yendi; Waterloo'da 18 Haziran 1815'te müttefik orduları (İngiliz, Prusya, vb.) onu kesin bir yenilgiye uğrattılar. – 27.

[14] 5 Aralık 1894'te sosyalistlere karşı yeni bir yasa tasarısı Reichstag'a getirildi. Bu tasarı, bir komisyona havale edilmiş, bu komisyon da bunu 25 Nisan 1895'e kadar tartışmıştı. – 32.

[15] Temmuz Devriminin zaferinden sonra, Orléans dükü (Louis-Philippe) "olağanüstü kral vekili" ilan edildi, sonra da kral oldu. Charles X'un devrilmesinden sonra kurulan Geçici Hükümetin merkezi belediye sarayında idi. – 38

[16] *5 Haziran 1832* günü, Paris'te, *Halkın Dostları Derneği* ve öteki devrimci kuruluşlar tarafından hazırlanan ve düzenlenen bir ayaklanma oldu. Ulusal Mecliste cumhuriyetçi grubun lideri olan Lamarque'ın cenaze merasimi buna fırsat yarattı. Devrimci kuruluşlar yalnızca bir gösteri yapmak istiyorlardı. Ama gösteri bir ayaklanmayla sonuçlandı. Göstericiler, üzerinde, "ya özgürlük, ya ölüm" yazılı bir kızıl bayrağı açınca birliklerin saldırısına uğradılar. Barikatlar kuruldu, bunların en sonuncuları, 6 Haziran akşamı top namlularının ateşi altında yıkıldı.

9 Nisan 1834'te, Lyon'u işçilerin yeni bir ayaklanması patlak verdi (birincisi 1831'de olmuştu); bu ayaklanmayı kışkırtan şey, ücretlere ilişkin bir savaşım düzenlemiş olan bazı işçilere karşı mahkemenin verdiği karar oldu. Günlerce süren inatçı ve kanlı bir kavgadan sonra ayaklanma bozgunla sonuçlandı.

12 Mayıs 1839'da, Barbès ve Blanqui'nin denetimi altında çalışan gizli İşçi Dernekleri (Aileler Derneği, Mevsimler Derneği) bir ayaklanma başlattılar, ayaklanma derhal kana boğuldu ve elebaşları hapis cezasına çarptırıldı. – 38.

[17] Kurucu Ulusal Meclis 4 Mayıs 1848'den 26 Mayıs 1849'a kadar, Ulusal Yasama Meclisi ise 28 Mayıs 1849'dan 2 Aralık 1851'e kadar sürdü. – 38.

[18] *Pays légal* ("Yasal ülke"), Temmuz monarşisi zamanında, oy verme hakkından yoksun büyük halk yığınlarına karşı oy verme hakkına sahip mülk sahibi azınlığa bu ad veriliyordu. – 39.

[19] Robert Macaire, Benjamin Antier ile Frédérick Lamaitre'in *Robert* ve *Bertnart* adındaki güldürüsünde kurnaz, becerikli dolandırıcı tipi. – 41.

[20] Sonderbund, Cizvitlerin etki ve nüfuzunun egemen olduğu yedi İsviçre kantonu tarafından kurulmuş gizli bir savunma birliğiydi. İsviçre Dieti, Ekim 1847'de Sonderbund'u zor yoluyla yıkmaya karar verdi. Yirmialtı günlük bir savaşta, katolik kantonlar yenildiler, liberaller zaferi kazandılar. – 42.

[21] 1847 yılında Buzançais'de, açlık yüzünden oluşan ayaklanmalarda kalabalık, tahıl istifçisi olarak bilinen iki zengin toprak sahibini öldürdü; bu yüzden beş kişi idam edildi. – 43.

[22] Başbakan Guizot, seçim reformu üzerine bütün önerilere şöyle karşılık veriyordu: "Zenginleşin, siz de seçmen olursunuz." – 44

[23] Patlak veren halk ayaklanmasından korkuya kapılan Louis-Philippe 23 Şubat günü Guizot kabinesinin görevine son verdi ve 24 sabahı Odilon Barrot kabinesini kurdu. – 44.

[24] *National,* Thiers tarafından 1830'da kurulan cumhuriyetçi burjuva muhalefetin gazetesi. – 44.

[25] 1830 Temmuz Devrimi sırasında, barikatlarda savaşmış olan ve herkes için oy verme hakkı, cumhuriyeti ve Kurucu Meclisin toplantıya çağrılmasını isteyen halk yığınları, burjuvazi kadar örgütlü bir biçimde kendilerini gösterememişlerdi. Bankerler halkın zaferinden yararlandılar ve Orléans dükünü (Louis-Philippe) tahta çıkardılar. – 45.

[26] *Gazette de France,* eski kralcı bir gazete. – 46.

[27] Louis Blanc, Luxembourg Komisyonunun kurulmasına razı olması ile, boş vaatlerle zaman kazanan burjuvazinin manevrasını kolaylaştırdı. Bir hükümet üyesi olan Louis Blanc, burjuvazinin bir kuyruğu, burjuvazinin elinde yumuşak başlı bir oyuncak olarak içyüzünü açığa vurmuştur. Lenin, Louis Blanc'ın 1848 Devriminde oynadığı rol ile, menşeviklerin ve sosyalist-devrimcilerin 1917 Devriminde oynadıkları rol arasında bir paralellik kurmuştur. "Louis Blanc'vari" adındaki makalesinde şöyle yazıyordu:

"Fransız sosyalisti Louis Blanc, 1848 Devrimi sırasında, sınıf savaşımından, aslında burjuvazinin proletarya üzerindeki etkinliği-

ni güçlendirmekten başka bir işe yaramayan sosyalist iddialı lafazanlıkla maskelenmiş küçük-burjuva hayallerine geçmekle acıklı bir ün yapmıştır kendine. Louis Blanc burjuvazinin yardımını bekledi, umdu ve burjuvaziden işçilere "emeğin örgütlendirilmesi"nde bir yardım gelebileceği umudunu hiç elden bırakmadı (emeğin örgütlendirilmesi, bu bulanık terim "sosyalist" özlemleri ifade edecekti!)" (V. İ. Lenin, *Tüm Yapıtları,* c. XX, Paris 1928, s. 103.) – 48.

[28] Temmuz monarşisinin ekonomi siyaseti, aşırı bir himaye sistemi ile ayırdedilir. Dökme demirin, demirin, çelik ürünlerinin, ipliğin, pamuklunun vb. ithalatı o kadar yüksek gümrük vergilerine bağlıydı ki, bu metalar Fransız pazarında gerçekte bulunmuyorlardı. – 49.

[29] Fransız Cumhuriyetinin ilk günlerinde bayrağın ne olması gerektiği sorunu üzerinde ateşli bir savaşım başladı. İşçiler kızıl bayrağın cumhuriyetin bayrağı olarak ilan edilmesini istiyorlardı. Burjuvalar üçrenkli bayrağı istiyorlardı. Savaşım, Şubat günleri için tipik bir uzlaşma ile sonuçlandı: Cumhuriyetin bayrağı, kırmızı bir rozeti olan üçrenkli bayrak olarak ilan edildi. – 50.

[30] Marx, Prusya ve Avusturya'daki Mart 1848 Devrimini, Polonya, Macaristan ve İtalya'daki ayaklanmaları ima ediyor. – 52.

[31] Fransa'daki 1848 Devriminin etkisi ile İngiltere'de çartist hareketinde son bir atılım oluştu. – 52.

[32] Lenin'de şu bölümle karşılaştırınız:

"Fransa'da, 1789'da mutlakiyetçiliğin ve soyluluğun devrilmesi sözkonusu idi. O zamanın ekonomik ve politik gelişim aşamasında, burjuvazi çıkarlar arasında bir uyuma inanıyordu, kendi egemenliğinin süresi bakımından tasası yoktu ve köylülükle bir ittifaka razı oldu. 1848'de, burjuvazinin proletarya tarafından devrilmesi sözkonusu idi. Proletarya, küçük-burjuvaziyi kendi yanına çekmeyi başaramadı; ve küçük-burjuvaların ihaneti devrimin yenilgisine yolaçtı." (Lenin, *Tüm Yapıtları,* c. XVIII, s. 314-315.) – 56.

[33] İngiltere'de, 1834 yılında kabul edilmiş olan yoksulluk üzerine yeni bir yasa, para olarak yardım, ya da ayni yardım yerine, yoksullar için işevleri (*workhouses*) yapımını öngörüyordu. Bu evlerde beslenme çok kötüydü, iş korkunç derecede çetindi; bu yüzden de bu evlere: "yoksullar için bastil" deniyordu ve bunlar, yoksullar için

bir korkuluk idiler. – 59.

[34] 15 Mayıs 1848 olayları ile ilgili olarak Barbès, Albert, Raspail, Sobrier ve birkaç gün sonra da Blanqui'nin kendisi tutuklandı ve hepsi Vincennes'de hapsedildiler. – 64.

[35] Eylül 1831'de, başkaldırmış ve çar otokrasisi tarafından ezilmiş olan Polonya'ya karşı hükümetin izlediği siyasetin tartışılması sırasında, dışişleri bakanı Sébastiani şu ünlü sözü sarfetmişti: "Varşova'da düzen hüküm sürmektedir." – 66.

[36] Stalin'den şu sözlerle karşılaştırınız:

"Leninizm tanıtlamış, ve emperyalist savaş ile Rus Devrimi doğrulamıştır ki, ulusal sorun, ancak, proletarya devrimi ile birlikte ve bu devrimin tabanına dayanılarak çözümlenebilir. Batıda devrimin zaferi yolu, sömürgelerin ve bağımlı ülkelerin kurtuluş hareketiyle emperyalizme karşı ittifaktan geçer. Ulusal sorun, proletarya devriminin genel sorununun bir parçasıdır, proletarya diktatörlüğü sorununun bir parçasıdır." (J. Stalin, *Leninizmin İlkeleri,* Sol Yayınları, Ankara 1992, s. 59-60.) – 68.

[37] 1848 Devrimi çağında, Kurucu Meclisteki ve Yasama Meclisindeki küçük-burjuva demokratlara montanyarlar deniyordu. Bu ad, büyük Fransız Devrimi çağından alınmıştır; o zaman, Konvansiyonun sol kanadına montanyarlar deniyordu, çünkü bu sol milletvekilleri Konvansiyon meclisinde dipte en yüksek sıralarda oturuyorlardı. "*Montagne*" (dağ) partisi, 1848'de, tam tersine, burjuvazi ile proletarya arasında kararsız sallanıp duran bir yığını temsil ediyordu." (Marx) O, asıl Montagne'ın zavallı gülünç bir yansılamasından başka bir şey değildi. *Réforme,* 1848'de Montagne partisinin organı. – 71.

[38] Fransa'da bir Cavaignac'ı yaratan tarihsel zemin konusunda, Lenin, "Cavaignaclar hangi sınıftan gelirler ve geleceklerdir?" adındaki makalesinde (Temmuz 1917) şöyle yazıyordu:

"Cavaignac'ın toplumsal [sınıf] rolünü anımsayalım. Fransız monarşisi Şubat 1848'de devrilmişti. Burjuva cumhuriyetçiler iktidarda idiler. Tıpkı bizim kadetler gibi düzen istiyorlardı, düzen dedikleri şey monarşinin baskı araçlarının, yani polis, sürekli ordu, ayrıcalıklı yüksek görevliler takımının yeniden gönendirilmesi ve güçlendirilmesi idi. "Toplumsal" özlemleri, yani henüz pek bulanık sosyalist özlemleri ile birlikte devrimci proletaryadan nefret ettikle-

ri için, tıpkı bizim kadetler gibi, devrime bir son vermek istiyorlardı. Tıpkı bizim kadetlerimiz gibi, Fransız Devrimini dünya çapında bir proletarya devrimine dönüştürmek demek olan Fransız Devrimini bütün Avrupa'ya yayma siyasetine amansız bir kin besliyorlardı. Bizim kadetler gibi, onlar da, Louis Blanc'ın küçük-burjuva sosyalizmini sanatla, ustalıkla sömürmesini bildiler ve Louis Blanc'ı bakan yaptılar, o işçi lideri olmak istiyordu, onlar işçi liderini burjuvazinin bir yardımcısı, bir kuyrukçusu yaptılar.

"Yönetici sınıfın sınıf çıkarları, tutumu ve politikası böyle idi.

"Küçük-burjuvazi, büyük, çok önemi olan, ama kararsız, kızıl heyulası ile korkudan dilini yutmuş, 'anarşistlere' karşı yükselen haykırışlardan etkilenmiş başka bir toplum gücünü temsil ediyordu. Özlemlerinde düşçü, 'sosyalist' edebiyata tutkun, gönüllü olarak kendini 'sosyalist demokrasi' diye nitelendiren [sosyalist-devrimciler ve menşevikler de bugün bu aynı terimi kullanıyorlar] küçük-burjuvazi, bu korkusunun kendisini burjuvaziyi izlemeye mahkum ettiğini anlamaksızın devrimci proletaryayı izlemekten korktu. Çünkü, bağrında, burjuvazi ile proletaryanın birbirlerine karşı ateşli bir sınıf savaşı yürüttükleri bir toplumda, özellikle bu savaşım devrim yüzünden kaçınılmaz bir biçimde daha da ağırlaştırılmış bulunduğu zaman bir 'orta' çizgi *olamaz*. Küçük-burjuvazinin sınıf tutumunun ve özlemlerinin özü, olanaksız olanı istemek, olanaksız olana özlem duymaktır, kısaca bu "tam orta"ya özlem duymaktır.

"Proletarya, burjuvazi ile 'anlaşıp uzlaşmaya' değil, burjuvaziye karşı zafere özlem duyan, devrimin yiğitçe ilerlemesine ve uluslararası gelişimine özlem duyan, üçüncü bir belirleyici toplum gücüdür. "Cavaignac bu tarihsel ve nesnel koşullardan *doğdu*. Küçük-burjuvazi, duraksamalarının sonunda, etkin bir etken olmaktan çıktı ve Cavaignac, Fransız kadeti, proletaryanın orta sınıflara esinlendiği korkudan yararlanarak Paris işçisini silahsızlandırmaya ve onları kitle halinde öldürmeye kalkıştı.

"Devrim, bu tarihsel kurşuna dizmelerle sonuçlandı. Sayı bakımından en kalabalık olan küçük-burjuvazi, burjuvazinin kuyruğunda güçsüzdü ve güçsüz kaldı; üç yıl sonra, Sezarcı monarşi Fransa'da, en tiksinç biçimi ile yeniden gönendirilmişti." (V. İ. Lenin, *Tüm Yapıtları*, c. XX, s. 616-617.) – 72.

[39] *Journal des débats*, — "düzen partisi"nin organı. – 73.

[40] Caton, Eski Roma'nın devlet adamı, senatodaki konuşmasını "Kartaca yıkılmalı" tümcesiyle bitirmeyi alışkanlık haline getirmişti. Roma'ya karşı ticari rekabet yapan Kartaca'nın (Kuzey Afrika) ortadan kaldırılmasını istiyordu. – 78.

[41] Avrupalı büyük devletlerin 1814-1815 Viyana kongresinin kararları yeniden belirli bir gerici niteliğe bürünüyordu. Kararların amacı, Fransız Devriminden ve Napoléon I'den önceki siyasal sistemi yeniden diriltmek ve Fransa'nın yeniden 1792 sınırlarına dönmesi idi. – 78.

[42] Yunan filozofu Platon'un (İÖ 427-348) *Cumhuriyet* ve *Yasalar* adlı yapıtlarında betimlediği biçimiyle ideal devlet sözkonusu ediliyor. – 80.

[43] Saül İsrail'in ilk kralı idi. David de ikincisi. Saül, çoban David'i gözdesi ve damadı yapmıştı. Ama başarılarını kıskanarak, onu dağlara sürdü. Sonunda David onu yendi ve yerine geçti. – 83.

[44] Bourbon hanedanının anması ima ediliyor. – 84.

[45] 23 nolu açıklayıcı nota bakınız. – 86.

[46] Midas. — Frigyalı efsane kralı. Efsaneye göre, Midas, Apollon ile Pan arasındaki bir müzik yarışmasında ödülü Pan'a verdi, buna kızan Apollon onu eşek kulakları ile ödüllendirdi. Midas'ın kulakları sözü buradan gelir. – 87.

[47] Souloque. — Haiti zenci cumhuriyetinin başkanı, Napoléon'u taklit ederek, 1850'de kendini Haiti imparatoru ilan ettirdi, çevresini zenci mareşal ve generallerden kurulu bir genelkurmayla kuşattı, sarayını Fransız modeline göre düzene koydu. Halk, Louis Bonaparte'a, "Fransız Souloque" adını takarak bu benzerliği ince bir nükte ile dile getiriyordu. – 88.

[48] Toussaint Louverture (1748-1803) — Saint-Dominik'teki bir ayaklanmanın (1796-1802) zenci lideri, Fransız birlikleri tarafından hapsedildi ve Joux kalesinde öldü. – 88.

[49] İtalyan yazarı Arioste'nin bir destanının kahramanı. – 92.

[50] Monk. — Büyük İngiliz Devrimi çağında İngiliz generali (1608-1669), eski Stuartlar hanedanını yeniden tahta geçirdi ve devrimi bastırdı. – 96.

[51] Dağıtılma tehdidinden, ve 29 Ocakta Louis Bonaparte tarafından düzenlenen askerî gösteriden gözü korkan meclis, Rateau'nun önerisini kesin olarak geri çevirme cesaretini gösteremedi ve bir değişikliği benimsedi, buna göre Kurucu Meclis, danıştay yasasının, cumhurbaşkanının ve bakanlarının sorumlulukları üzerine ve seçim hakkına ilişkin yasaların yayınlanmasından hemen sonra dağıtılacaktı. – 97.

[52] Civita-Vecchia. — Roma yakınlarında, papalığa bağlı devletleri halk hareketine karşı korumakla yükümlü Fransız garnizonunun işgal ettiği İtalyan kalesi ve limanı. – 100.

[53] Fouquer-Tinville (1746-1795) — 10 Mart 1793'te kurulan devrimci mahkemenin genel savcısı; devrimin düşmanlarına karşı amansız bir savaşım yürüttü ve devrimci terörü uyguladı. – 103.

[54] Hükümete karşı komplo ile suçlandırılan, 15 Mayıs 1848 olaylarına katılanların davası. Bourges kentinde bulunan mahkemenin karşısına çıkarılanlar proletaryanın temsilcileri (Blanqui, Barbès) ve Montagne'ın bir kısmı idi. Barbès, Albert, Deflotte, Sobrier ve Raspail sürgün cezasına çarptırıldılar. Aynı yargı, mahkemede bulunmayan Louis Blanc ve Caussidière, Lavison ve Hubert'e karşı da verildi. Blanqui on yıl hücre cezasına çarptırıldı. Hastalığı nedeniyle bu sürenin onu mezara götüreceğine inanılıyordu. – 107.

[55] General Brea. — Paris proletaryasının Haziran ayaklanmasını ezen müfrezelerden birinin komutanı, 25 Haziranda, ayaklananlar tarafından Fontainebleau'da öldürüldü. Bu yüzden ayaklananlardan iki kişi idam edildi. – 107.

[56] Louis Blanc ve Caussidière 15 Mayıs olaylarına ve Haziran ayaklanmasına katılmakla suçlandılar ve adaletin karşısına çıkarıldılar. Haziran günlerinden sonra yabancı bir ülkeye sığındılar ve öfkeden deliye dönen karşı-devrim, onların portrelerini halka teşhir etmekle yetinmek zorunda kaldı. – 107.

[57] Nemesis. — Yunan-Latin mitolojisinde öç alma tanrıçası. – 111.

[58] Bonaparte'ın cumhurbaşkanı ilan edildiği gün. – 112.

[59] Roma'nın, geçmişe ve geleceğe bakan birbirine karşıt iki yüzle temsil edilen eski tanrılarından biri. – 112.

[60] V. Madde, Fransız Cumhuriyeti Anayasasının giriş kısmındadır; ana metnin maddeleri arap rakamlarıyla numaralandırılmıştır. – 113.

[61] *Démocratie pacifique,* ("Barışçı demokrasi"), Considerant tarafından yayınlanan Fourier'cilerin organı gazete. – 117.

[62] Haynau. — İtalya (1848) ve Macaristan (1849) Devrimlerini kanlı bir biçimde bastırmasıyla ün yapmış Avusturyalı bir general. İngiltere'de yaptığı bir yolculuk sırasında, Londra'daki bir iş yerinde çalışan işçiler onu yakaladılar ve dayaktan pestilini çıkardılar. – 125.

[63] *Ems,* Bourbon hanedanından Fransa tahtında hak iddia eden (taraftarlarının Henri V dedikleri) Chambord dükünün oturduğu yer. Onun, Orléans hanedanından olup, Şubat Devriminden sonra İngiltere'ye kaçmış bulunan rakibi (Louis-Philippe) Londra yakınlarında Claremont'ta yaşıyordu. Bu bakımdan Ems ve Claremont krallık taraftarlarının entrika merkezleri idi. – 125.

[64] Ya Sezar ya Clichy. *Clichy* — borçları yüzünden hapsedilenlerin yattıkları cezaevi. "Aut Caesar aut nihil" ("Ya Sezar ya hiç") deyişinden. – 127.

[65] Demosten (İÖ 383-322) — Atinalı parlak halk hatibi ve siyaset adamı, ılımlı demokratik kampın temsilcisi. – 128.

[66] 13 Aralık 1849'da yürürlüğe girmiştir. Bu yasaya dayanılarak, ilkokul öğretmenleri valiler tarafından keyfî olarak görevlerinden alınabiliyorlar ve disiplin cezalarına çarptırılabiliyorlardı. – 143.

[67] 15 Şubat günü, askerî komutanlığın kuruluş biçimine ilişkin bir yönetmelik yayınlanmıştı. Yönetim bölgeleri genel valiliklere bölünmüştü. Marx, bunları Türk paşalıkları ile kıyaslıyor, çünkü bunlar da askerî yetkililerin mutlak egemenliği gibi bir özellik gösteriyorlardı. – 143.

[68] "Falloux Yasası" olarak bilinen, Meclisin 15 Mart 1850'de kabul ettiği öğretim yasası, bütün halk eğitimini tümüyle ruhban sınıfının eline teslim ediyordu. – 143.

[69] Fouché Joseph (1759-1820) — Büyük Fransız Devriminin ve Birinci İmparatorluğun siyaset adamı. Eski Jakoben. 9 Thermidor

ve 18 Brumaire karşı-devrimci hükümet darbelerine katıldı. 1799'dan 1815'e kadar (ufak aralarla), Cumhuriyete Napoléon'a, Bourbonlara, yeniden Napoléon'a ve ikinci kez Louis XVIII'e hizmet eden polis bakanı. Fouché, herkes için vazgeçilmez, ve herkese ihanete hazır bir adam olarak, tarihin tanıdığı en yetenekli entrikacılardan ve ikbal avcılarından biri idi. – 143.

[70] Eugène Sue'nün *Mystères de Paris* adlı yapıtında önerdiği yoksullar bankasını Marx ve Engels *Kutsal Aile*'de şöyle nitelemişlerdir.

"Mantık yoluyla ele alındığında, bu yoksullar bankası düşüncesi şuna indirgenir: İşçinin işi olduğu sürece, ücretinden, işsiz kaldığında yaşamasını sağlayacak bir miktar para kesilir. Ha ben ona işsiz olduğu zaman belli bir miktar parayı, çalışma dönemindę bana geri ödemek yükümü ile vermişim, ha o, çalışma dönemi boyunca, belli bir miktar parayı, beni işsizlik anlarında ona geri vermek yükümü altında bırakmak üzere bana emanet etmiş, ikisi de aynı kapıya çıkar. O her iki halde de benim, işsiz olduğu sürece kendisine verdiğimi, çalıştığı sürece bana geri verir." (Karl Marx, *Œuvres Philosophiques, c.* III, Editions, Paris 1928.) – 144

[71] 5 Şubat 1850'de, polis müdürü bonapartist Carlier, bütün "özgürlük ağaçları"nın sökülmesini emretti. "Özgürlük ağaçları" dikmek geleneği Fransız Devrimi dönemine kadar uzanır ve bu gelenek, 1830 Temmuz Devrimi ve 1848 Şubat Devrimi sırasında yeniden tazelenmiştir. – 149.

[72] 24 Şubat günü, devrimin yıldönümünde, halk, Temmuz dikili taşının kaidesini, parmaklıklarını ve özgürlük uğruna ölenlerin mezarlarını çiçeklerle ve çelenklerle süslemişti. Onların arkasından polis bunları kaldırdı, bu da halkta büyük bir öfke fırtınasına yolaçtı. – 149.

[73] 10 Mart 1850'de, Yasama Meclisi için ara seçimler yapıldı. 13 Haziran 1849'da Montagne'ın müdahalesinden sonra hapse atılan ya da sürülenlerden boşalan yerleri doldurmak üzere yeni milletvekilleri seçildi. – 151.

[74] Saint-Barthélemy gecesi (23-24 Ağustos 1572), Fransa'da din savaşlarının en kanlı dönemlerinden biridir. Kralın emri üzerine katolikler kalvenci protestanları kılıçtan geçirdiler. – 152.

[75] *Koblenz* — Almanya'da bir kent; 18. yüzyıl sonunda, Fransız burjuva devrimi sırasında, karşı-devrimci göçmenlerin merkezi.

[76] *Burgrave* — Yasama Meclisinin yeni bir seçim yasası hazırlayan komitesinin önde gelen orleancı ve lejitimist 17 üyesine, haksız iktidar iddiaları ve gerici özlemleri yüzünden verilen ad. Ad, Victor Hugo'nun tarihsel dramasının başlığından alınmalıdır. Olay ortaçağ Almanyası'nda geçer ve imparator tarafından atanan "burg" (korunaklı kent ya da kale) egemeninin sanı Burg-Graf'tır.

[77] Lamourette (1742-1794) — Yüksek rütbeli papaz ve devlet adamı, Fransız Devrimi döneminde Yasama Meclisinde milletvekili. Parti kavgalarına son verme yolundaki önerisi ile ünlüdür. Onun 7 Temmuz 1792'de yaptığı bu önerisinin etkisi ile düşman partilerin temsilcileri birbirlerinin kucağına atıldılar, ama ertesi günü, bu "kardeşçe öpücük" unutulmuştu. – 166.

[78] Louis Bonaparte'ın toplumun tortusu, ayaktakımı ile kurduğu kendi örgütü sözkonusu. Bonaparte, hükümet, darbesini, bu örgütün yardımı ile yaptı. Bu örgüte "10 Aralık Derneği" denmiştir, çünkü Louis Bonaparte, 10 Aralıkta cumhurbaşkanı seçilmişti. – 171.

[79] Hüser, Prusyalı bir generaldir, Radetzky ve Windischgrätz Avusturya mareşalleridirler. Her biri, sırasıyla, Mainz, Milano ve Viyana'daki halk ayaklanmalarını bastırmaları ile ün salmışlardır. – 182.

A

Albert, Alexandre-Martin (1815-1895) – "İşçi Albert" adıyla tanınan Albert, 1848 Geçici Hükümtenin tek işçi üyesi oldu; hükümette, Louis Blanc'ın izinden giderek ancak ikincil bir rol oynayabildi, özellikle Luxembourg Komisyonunun ikinci başkanı olarak, 15 Mayıs olaylarına katıldığı için Bourges Yüksek Mahkemesi tarafından on yıl hapse mahkum edildi. – s. 39, 41, 56.

B

Baraguay d'Hilliers, Kont (1795-1878) – Meslekten asker, 1848 ve 1849'da Doubs milletvekili ve düzen partisi önderlerinden biri oldu. İki-Aralık hükümet darbesine katıldı. Bunun ödülü olarak mareşalliğe terfi ettirilecek ve senatörlüğe atanacaktır. – s. 108.

Barbès, Armand (1809-1870) – Devrim uğruna çalışmaktan hiçbir zaman geri durmamış olan bir Fransız devrimcisi. 12 Mayıs 1839 olayından sonra ölüme mahkum edildi, Victor Hugo'nun müdahalesi sayesinde cezası ömür boyu hapse çevrildi. 1848'de halkın temsilcisi olan Barbès 15 Mayıs 1848 gösterisine katıldığı için yeniden hapse mahkum edildi. Napoléon III tarafından affedildikten sonra kendi isteği ile ölümüne kadar sürgünde kaldı. – s. 83, 133.

Baroche (1802-1870) – Avukat, 1847'de Rochefort milletvekili, Bourges Yüksek Mahkemesinin başsavcısı, bu mahkemede 15 Mayıs 1848 ve 13 Haziran 1849 günlerinin tertipçilerine karşı savcılık yaptı. Louis-Napoléon Bonaparte ile işbirliği yaparak 1850'de İçişleri bakanı, İki-Aralık darbesinden sonra bakan kadrosuyla danıştay başkanı oldu. – s. 133.

Barrot, Odilon (1791-1873) – Temmuz monarşisi zamanında, hanedan muhalefetinin, yani ılımlı solun lideri, 1847'de, tahminleri çabucak aşan şölenlerle, ziyafetlerle propaganda kampanyasının düzenleyicisi oldu. Louis-Napoléon Bonaparte'ın atadığı ilk kabinenin (20 Aralık 1848 - 1 Kasım 1849) başkanı ve adalet bakanı oldu. Basın özgürlüğünü, toplanma özgürlüğünü kısıtlayarak, kulüpleri kapatarak, Roma seferini zorlayarak gerici bir siyaset izledi. Daha sonra, yeniden kralcı fikirlerine döndüğünden Prens-Başkandan ayrıldı, ve hükümet darbesinden sonra ve imparatorluğun düşüşüne kadar siyasetten çekildi. – s. 27, 38, 64, 74, 76, 77, 78, 80, 82, 83, 84, 89, 100, 101, 108, 111, 113.

Bastiat, Claude (1801-1850) – Ekonomist ve devlet adamı. Serbest değişimden yana, Değişim Özgürlüğü Derneğini kurdu ve en tanınmışları *Ekonomik Bilgiççilikler* olan bir dizi yergi yazısında

Louis-Philippe hükümetinin ekonomik siyasetine karşı koydu. 1848'de sosyalist düşüncelerin amansız düşmanı olarak Kurucu Mecliste ve Yasama Meclisinde yeraldı. En önemli yapıtı *Les Harmonies économiques*, ekonomik liberalizm okulunun klasiklerinden biri olmakta devam etmektedir. – s. 34.

Bastide, Jules (1800-1879) – Restorasyon döneminde karbonaro (karbonarizm adındaki İtalya'da kurulan liberal fikirlerin zaferi için çalışan gizli bir siyasal hareketin üyesi), Temmuz monarşisi zamanında *National*'in müdürü olan bir katolik ve cumhuriyetçi, 1848'de dışişleri bakanı olarak Lamartine'den boşalan yeri aldı. – s. 68.

Berryer, Pierre-Antonie (1790-1868) –Avukat ve siyaset adamı, Temmuz monarşisi sırasında lejitimistlerin sözcüsü idi. 1848'de Kurucu Meclis üyesi idi ve Kurucu Mecliste kralların tanrısal haklarının genel oya tâbi kılınamayacağını savundu. Yaşamının sonuna kadar hükümdarların hükümdar soyundan gelmesi, doğuştan meşru hükümdarlık hakkı ilkesine bağlı kaldı. – s. 112.

Blanc, Louis (1811-1882) – Politika yazarı, siyaset adamı ve sosyalist teorisyen, 1840'ta, işçi aleminden büyük yankılar uyandıran *Emeğin Örgütlendirilmesi* adında bir broşür yayınladı. 1841'de *On Yıl Tarihi (1830-1840)*, 1847'de *Devrim Tarihi* yayınladı. Sınıf savaşımı ilkesini bir yana atan Blanc, kapitalist toplumun sosyalist topluma dönüştürülmesi işinin, devlet tarafından desteklenen ulusal işlikleri örgütlendirmek sayesinde barışçıl yoldan gerçekleşeceğini düşünüyordu. 1848'de Geçici Hükümet üyesi ve işçi koşullarını düzeltmekle yükümlü Luxembourg Komisyonu başkanı olan Blanc, 15 Mayıs gösterisinden ve 1848 Haziran olaylarından sonra ülke dışına gitmek zorunda kaldı. Fransa'ya ancak 1870'te dönebildi. Komüne karşı çıktığından, ölümüne kadar sosyalist hareketten uzak durdu. – s. 39, 41, 46, 51, 52, 53, 54, 56, 63, 64, 79, 94, 132.

Blanqui, Auguste (1805-1881) – Düşüncesinin sarsılmazlığı ve enerjisi ile 19. yüzyılın en büyük Fransız devrimcilerinden biridir. Onun devrimci görüşleri, Babeuf'ten kuvvetle etkilenmiştir. Daha ilk günlerinde karbonarizm hareketine katılmış olan Blanqui, 1830'dan sonra Temmuz monarşisine karşı amansızca savaştı. 1839 ayaklanmasından sonra ölüme mahkum edildi, sonra ölüm cezası ömür boyu hapse çevrildi. Şubat devrimi onu hapisten kurtardı. O da hemen devrimci harekete atılıyor, bir kulüp kuruyor ve işçi sınıfını örgütlendirmeye girişiyor. 15 Mayıs 1848 olayına katılmasından dolayı yeniden on yıl hapse mahkum oldu. 14 Ağustos 1870'de Napoléon III hükümetini, sonra 30 Ekimde Ulusal Savunma hükümetini devirmeye kalkıştı. Bu son girişimi yüzünden ömür boyu hapse mahkum oldu: Paris Komününe katılamadı. Blanqui, sosyalist rejimi kurmanın tek çaresini, devrimci öncü gücün diktatörlüğünde görüyordu. – s. 53, 54, 83, 130, 131, 133.

Boisguillebert, (1646-1714) – Fransız iktisatçı, *Détail de la France* (1699) ve *Facum de la France* (1707) adlı iki yapıtı ile ün yapmıştır. Ülkelerin yoksulluğunun nedenlerini ve bu yoksulluğun devasını arıyordu: özellikle serbest ticarete geri dönülmesini, dolaylı

vergilerin azaltılmasını, orantılı uygulanan dolaysız verginin (kesintinin) genelleştirilmesini öneriyordu. Onun 18. yüzyıl iktisatçıları etkisi oldukça büyük olacaktı. – s. 120.

Bright, John (1811-1889) – İngiliz sayaset adamı, ekonomik sorunlarda uzman, tahıllar üzerine konan vergilere karşı ve serbest değişimin kurulması uğruna savaşım vermiştir. – s. 117.

Bugeaud, mareşal (1784-1849) – 1815'te Bourbon'larla, sonra 1815'te imparator ile birlik olmuş, Napoléon'un subayı, ancak 1830'da yeniden eyleme geçmiştir. 1834 cumhuriyetçi ayaklanmasını vahşi bir şekilde bastırmıştır. 1836'da Cezayir'e gönderilmiş, 1840'ta genel vali olmuş, 1847'de ise meclis ile arasında çıkan bir anlaşmazlık sonucu istifa etmek zorunda kalmıştır. Bu da eyleminin sonu olmuştur. – s. 77.

C

Cabet, Étienne (1788-1856) – Ütopyacı sosyalizmin kurucularından biri. Özellikle *Populaire* adlı gazetesinde Louis-Philippe rejimine şiddetle saldırmıştır. 1842 yılında, *İkarya'ya Yolculuk* (Voyage en Icarie) adındaki ve sosyalist fikirlerin gelişmesinde büyük bir etkisi olan kitabını yayınlamıştır. 1848 olaylarında ancak silik bir rol oynayabilmiştir. Cabet Teksas'ta sonra da İllinois'da örnek kentler oluşturarak kendi teorilerini gerçekleştirmeye çalışmıştır, ama bu çabası semere vermemiştir. – s. 53, 54.

Carlier, Pierre (1799-1858) – Louis-Napoléon Bonaparte zamanında Paris emniyet müdürü. – s. 126.

Carnot, Lazare-Hippolyte (1801-1888) – Babası Konvansiyon üyesiydi, Saint-Simon'cu, Temmuz devrimine katıldı. Geçici Hükümette halk eğitimi bakanı oldu, *National*'in ilerici küçük-burjuva kanadından. İkinci İmparatorluk döneminde bağlılık yemini etmeyi reddetti. – s. 131, 132, 133.

Cassagnac, Adolphe-Granier de (1806-1880) – Yazar, tarihçi, romancı, Temmuz monarşisi döneminde Orléans hanedanından yana idi. Şubat devriminden sonra bonapartçı oldu. Yazıları ile Louis-Napoléon'u destekledi. – s. 144.

Caussidière, Marc (1808-1861). – Saint-Etienne'de memur, 1834'teki Lyon ayaklanmasına katıldı, yirmi yıl kürek cezasına çarptırıldı, sonra 1837'de affa uğradı. Bütün cumhuriyetçi komplolara katıldı. Şubat 1848'de, barikatlarda çarpıştıktan sonra, emniyet müdürlüğünü ele geçirdi ve orada kaldı. 15 Mayıstan sonra suçlandı. Haziran 1848 olaylarından sonra da hakkında kovuşturma açıldığından yurt dışına gitmek zorunda kaldı. Ömrünün son zamanlarında Fransa'ya döndü. – s. 46, 64, 94.

Cavaignac, Eugène-Louis (1802-1857) – General ve siyaset adamı, ünlü cumhuriyetçi Godefroy Cavaignac'ın küçük kardeşi, Sugène Cavaignac Cezayir'de askerî hizmeti sırasında kendini gösterdi ve Geçici Hükümet tarafından Cezayir valiliğine atandı. Savaş bakanı oldu, Haziran 1848 olayları sırasında da ayaklanmayı bastırmak üzere diktatörlük yetkisi aldı ve bu yetkiyi çok sert bir biçimde kullandı. Olağanüstü yetkilerini bıraktıktan sonra konsey başkanlığına ve yürütme erki başkanlığına getirildi. Bununla birlikte, cumhurbaşkanlığı seçimlerinde, Louis-Napoléon'un aldığı oyun üçte-

birini, 1.448.107 oy alabildi. 2 Aralık 1851 gecesi tutuklandı, ama kısa zamanda salıverildi. Cavaignac, iki kez Paris milletvekili seçildi, ama her seferinde de yeni rejime bağlılık andı içmeyi reddetti. – s. 57, 58, 62, 63, 67, 68, 69, 71, 72, 73, 74, 75, 79, 81, 86, 87, 89, 96, 103, 160, 161, 162, 163, 164, 165, 168, 169, 170, 178, 179, 180, 182.

Chambord, Henri-Charles d'Artois, Bordeaux dükü, Chambort kontu (1820-1883) – Berry kontunun oğlu ve Charles X'un torunu, 1830 Temmuz olaylarında Charles X, torunu lehinde tahttan vazgeçti, bunun sonucunda Chambord kontu Fransa tahtı üzerinde Henri V adı ile hak iddia etti. İkinci Cumhuriyet döneminde Ems'te yaşadı. Ölümü üzerine Bourbons hanedanı sönüyordu. – s. 148.

Changarnier, general (1793-1877) – 1848'de Cezayir genel valisi iken Paris birlikleri kumandanlığına atandı, monarşistlere katıldı. Louis-Napoléon Banaparte'ın hasmı olduğundan görevlerinden alındı, 2 Aralık 1851'de tutuklandı, sonra sürüldü. 1875'te cumhuriyetin kurulmasına karşı oy verdi, ama bu, onun azledilmez senatör olmasına engel olmadı. – s. 77, 84, 85, 97, 104, 108, 147, 151, 152.

Cobden, Richard (1804-1865) – İngiliz iktisatçı. Manchester'de iplik fabrikatörü idi. Ekmeğin fiyatını çok yüksek tutarak İngiltere'nin sanayileşmesini güçleştiren tahıl vergilerinin kaldırılması lehindeki hareketi yönetti. 1846'da bu vergilerin kaldırılması yolunda bir sonuç elde etti: böylece, İngiliz siyasetinde serbest değişim dönemi açılmış oldu. Cobden, 1860'da Fransa ile İngiltere arasındaki serbest değişim antlaşmasının yapımcılarından biri oldu. – s. 117.

Crémieux, Adolphe (1796-1880) – Avukat, siyaset adamı, 1842'de milletvekili, Guizot'nun düşürülmesine katkısı oldu. 1848'de, derhal geçici bir hükümet kurulmasını istedi ve kendisi de oya başvurulmaksızın alkışlarla bu hükümete üye seçildi. Adalet bakanı oldu, az sonra istifa etti, Louis-Napoléon Banaparte'ın başkanlığa adaylığını destekledi, sonra ondan ayrıldı, 2 Aralık 1851'de tutuklandı. 1869'da yeniden milletvekili seçildi. Ulusal Savunma Hükümetinde adalet bakanı oldu. – s. 39, 87

Créton, Nicolas (1794-1864) – Avukat ve siyaset adamı. Temmuz monarşisi döneminde hanedan muhalefeti üyesi. Daha sonra Kurucu Meclis ve Yasama Meclisi üyesi. Orleancı. Kral ailesi üyelerinin sürülmesine ilişkin kararnamenin geri alınması yolunda birçok kez öneride bulundu. – s. 119.

D

Deflotte. – Bkz: *Flotte.* –

Duclerc, Charles (1812-1888) – Kurucu Meclis üyesi, 1848'de maliye bakanı, Haziran günlerinden sonra, baskı siyasetine katılmamak için istifa etti. Üçüncü Cumhuriyetin başlarında belli bir siyasal rol oynadı. – s. 86.

Dufaure, Armand (1798-1881) – Avukat, ve siyaset adamı, 1839'da bayındırlık bakanı, 1845'te meclis ikinci başkanı, İkinci Cumhuriyette de iki kez içişleri bakanı olmuştur. İkinci İmparatorluk zamanında siyasal hayattan çekildi. Üçüncü Cumhuriyetin ilk yıllarında önemli bir rol oynayacaktı. – s. 71, 74, 118.

Dupin, André (1783-1865) – Yüksek

görevli, ve siyaset adamı. 1827'de milletvekili seçildi, liberallerin arasında yer aldı ve 1830 devrimi sırasında önemli bir rol oynadı. 1832'den 1837'ye kadar meclis başkanı, Louis-Philippe'in, sözünü dinlediği danışmanlarından biri. 1848'den sonra Orléans ailesini terketti, Yasama Meclisi başkanı oldu ve Louis-Napoléon Banaparte'a yaklaştı. – s. 143.

Dupont de l'Eure (1767-1855) – Direktuar zamanında Beş-Yüzler Meclisi üyesi idi. Napoléon ile birlik oldu. Restorasyon döneminde muhalefette kaldı. 1830 devrimine katıldı, adalet bakanlığına atandı, sonra siyasetten çekildi. 1848'de Geçici Hükümetin başkanı olarak siyasete yeniden çağrıldı. İlerlemiş yaşı, burada önemli bir rol oynamasına elvermedi. – s. 39.

F

Falloux, kontu (1811-1886) – Lejitimist ve rahipler egemenliğinden yana, 1846'da milletvekili seçildi, sonra 1848'de Kurucu Meclise seçildi. Mayıs 1848'de, ulusal işlikler sorununda raportörlüğe atandı: işçi hareketinden kurtulmak istediğinden bunların kaldırılması yolunda öneride bulundu. Odilon Barrot kabinesinde Halk Eğitimi ve dinişleri bakanı oldu. 1850'de, öğretim özgürlüğü bahanesi ile halk eğitimini papazların eline teslim eden "Falloux Yasası"nı oylattı. İki-Aralık darbesinden sonra, yeniden 1871'de monarşist parti saflarına geri dönmek üzere siyasetten çekildi. – s. 76, 88, 101, 113.

Faucher, Léon (1803-1854) – Kurucu Meclis üyesi, 1848'de bayındırlık bakanı, 1851'de içişleri bakanı, İki-Aralık 1851 darbesinden sonra kendini ekonomi politik çalışmalarına vermek üzere siyasetten çekildi. Credit Foncier'nin kuruluşuna katkıda bulundu. – s. 34, 76, 83, 86.

Flocon, Ferdinand (1800-1866) – 1848'de Geçici Hükümet üyesi, Louis-Napoléon Bonaparte'a karşı ateşli bir muhalefet yaptı. İki-Aralıktan sonra Fransa'dan sürüldü. – s. 39.

Flotte, Paul-Louis de (1817-1860) – Şubat devriminden sonra blankiciler kulübünün en etkili konuşmacılarından biri oldu ve 15 Mayıs 1848 karışıklıklarına ve Haziran ayaklanmasına katıldı. İki-Aralıktan sonra, Fransa'dan atıldı. Flotte, ayrıca, Garibaldi tarafından yürütülen İtalyan kurtuluş hareketine de katıldı. – s. 131, 133.

Fould, Achille (1800-1867) – Maliyeci, siyaset adamı, Paris'teki Fould–Oppenheim bankasının müdürü, 1848'de Kurucu Meclis üyesi, prens-başkan Louis-Napoléon Bonaparte'ın maliye bakanı oldu. İki-Aralık darbesinden sonra yeniden maliye bakanlığı koltuğuna oturdu, 1862'den 1867'ye kadar bir kez daha maliye bakanı oldu. – s. 49, 67, 80, 114, 115, 118, 119.

G

Girardin, Emile de (1806-1881) – Siyaset yazarı ve siyaset adamı, 1836'da reklam ve ilan sayesinde ilk ucuz gazete *Presse*'i kurarak gazetecilikte devrim yaptı. İlkten Louis-Napoléon Bonaparte'ı destekledi, sonra Yasama Meclisinde onunla çatıştı ve hükümet darbesinden sonra Fransa'dan sürüldü. Ama hemen ardından İkinci İmparatorlukla işbirliğine girdi ve Paris'e döndü. Politik bir inancı ol-

mayan Girardin, her şeyden önce kurnaz ve oldukça fütursuz bir iş adamıydı. – s. 143.

Goudchaux, Michel (1797-1862) – Bankacı, siyaset adamı. Geçici Hükümetin maliye bakanı, demokratik önlemlere karşı çıktı; general Cavaignac hükümeti zamanında (Haziran-Ekim 1848) bir kez daha maliye bakanı oldu. 1857'de milletvekili seçildi. Napoléon III'e bağlılık yemini etmeyi reddetti ve mecliste yer alamadı. – s. 64.

Guizot, François (1787-1874) – Tarihçi devlet adamı, imparatorluk zamanında Sorbonne'da profesör. Restorasyon zamanında, 1814 anayasasının sıkı sıkıya uygulanmasını isteyen doktriner partiye katıldı. 1830'da milletvekili seçildi, Temmuz 1830 yönetmeliklerini protesto etti. Temmuz monarşisi sırasında gittikçe daha dar bir tutuculuğa doğru gelişme gösterdi. Sırasıyla içişleri, halk eğitim bakanı, Londra elçisi oldu, 1840'da Soult kabinesine girdi: 1840'tan 1848'e kadar Fransa'nın iç ve dış siyasetini yönetti. Her türlü reforma, parlamentoya ilişkin olan reformlara olduğu kadar, seçim konusundaki reformlara da karşı çıktı. 1848 devrimini getiren odur. Guizot, siyasetten çekildikten sonra, kendini yeniden tarih çalışmalarına verdi ve *İngiltere Devrimi Tarihi*'ni bitirdi, bu onun tarihçi olarak yapıtının temelini oluşturur. – s. 34, 37, 38, 58, 68, 84, 108, 113.

H

Hautpoul, kontu (1789-1865) – General ve siyaset adamı, savaş bakanı oldu. İleri gelenlerinden biri olduğu İkinci İmparatorluk ile işbirliği yaptı. – s. 113, 125, 131, 143, 151, 152.

Henri V. – Bkz.: Chambord.

Hugo, Victor (1802-1885) – Kurucu Meclis ve Yasama Meclisi üyesi olan Hugo, Louis Bonaparte'a karşı idi. İki-Aralığı izleyen barikatlara katıldı ve sonra 1870'e kadar sürgünde yaşamak zorunda kaldı. – s. 112, 145.

L

Lacrosse, Bertrand-Joseph (1796-1865) – 1834'ten 1848'e kadar Brest milletvekili, 1848-1849'da bayındırlık bakanı, 1852'de senatör atanmıştır. – s. 102.

Laffitte, Jasques (1767-1844) – maliyeci ve devlet adamı, Banque de France'ın 1809'da genel kurul üyesi, 1814'ten 1819'a kadar yönetmeni oldu. 1816'dan itibaren mecliste muhalefette yer aldı. 1830 devrimi sırasında önemli bir rol oynadı ve Orléans dükünün tahta çıkışında etkin olanlardan biri oldu. Konsey Başkanlığına tayin edildikten sonra, 1831'de, Louis-Philippe'in düşmanca tutumu sonucu istifa etmek zorunda kaldı. Ölümüne kadar muhalefet saflarında kaldı. – s. 33.

Lahitte, Ducos (1789-1878) – General, Louis-Napoléon Bonaparte'ın cumhurbaşkanlığı zamanında, Kasım 1849'dan Ocak 1850'ye kadar savaş bakanı oldu. İkinci İmparatorlukta senatör. – s. 132.

Lamartine, Marie-Louis-Alphonse de Prat de (1790-1869) – Temmuz monarşisinde Millet Meclisi üyesi, 48 Şubat olayları sırasında Orléans düşesinin naipliğine karşı tutum aldı ve geçici bir hükümet kurulmasını istedi, kendisi de bu hükümette yer aldı. Burada bir arabulucu rolü oynamak istedi ve

çabucak halkın bütün sevgisini yitirdi. İki-Aralıktan sonra siyaseti bıraktı – s. 39, 45, 53, 57, 158.

La Rochejaquelein, markisi (1805-1867) – 1842'de milletvekili seçildi, aile bağları ile bağlı bulunduğu lejitimist partinin liderlerinden biri oldu. 1848 devriminden sonra cumhuriyetle birlik oldu ve İki-Aralık darbesini protesto etti, sonra da İmparatorlukla işbirliği yaptı ve senatör oldu. – s. 40.

Ledru-Rollin, Alexandre (1807-1874) – 1841'de milletvekili idi, cumhuriyetçi demokrat partinin başında önemli bir rol oynadı; 1843'te sosyalist eğilimli *Reforme* gazetesinin kurucularından biri oldu. Şölenler düzenleme kampanyasında önemli bir payı oldu, sonra da Şubat devriminde başat bir rol oynadı. Geçici Hükümetin içişleri bakanı Ledru-Rollin'in geçici demokratik hevesleri vardı. Kurucu Mecliste milletvekili, Yürütme Komisyonunda üye idi, Lamartine ile birlikte 15 Mayıs göstericilerine karşı baskı yönetimini ele aldı. Haziran günleri, onu muhalefete attı. Yasama Meclisi üyesi olunca Montagne'ın demokrat eğilimli küçük-burjuva partisinin lideri oldu. Başarısız kalan 13 Haziran 1849 ayaklanmasından sonra İngiltere'ye kaçtı, oradan ancak 1870'te geri döndü. – s. 39, 49, 53, 61, 63, 74, 83, 86, 87, 88, 89, 95, 96, 99, 100, 104, 118, 133, 141.

Louis-Philippe (1773-1850) – 1830'dan 1848'e kadar Fransızların kralı. Dük Louis-Philippe Joseph d'Orléans'ın oğlu. Babasıyla birlikte, devrimin lehinde olduğunu açıkladı ve ulusal muhafıza girdi ve jakobenler kulübüne üye oldu. Emrinde çalıştığı Dumoriez'in ihanetinden sonra, Louis-Philippe, her ne kadar kendisi cumhuriyete karşı fesata katılmadıysa da, Fransa'dan ayrılmak ve Bourbonlarla uzlaşmak zorunda kaldı: Charles X'un tahttan çekilmesinden sonra, kral ilan edildi. Louis-Philippe bir burjuva kral tipiydi. Kendi maddi çıkarlarını ustalıkla savunmasını bildi. Onun hükümdarlığı büyük burjuvazinin ve özellikle yüksek mali çevrelerin vurgulanmış egemenliğini temsil eder, yüksek mali düzende, toplumun "yüksek çevrelerinde" ahlak bozukluğu ve sefahat en yüksek noktasına varmıştı. Şubat devriminden sonra Louis-Philippe İngiltere'ye kaçtı. Orada, 1850 yılında (Windsordan pek uzak olmayan) Claremont şatosunda öldü. – s. 33, 34, 36, 38, 67, 68, 71, 75, 107, 111, 114, 115, 116, 118, 145, 148, 166, 170.

M

Marie, Pierre (1795-1870) – 1842'de Paris milletvekili, 1848'de Geçici Hükümet üyesi ve bayındırlık bakanı, deneyi başarısızlığa uğratmak düşüncesi ile ulusal işlikleri o düzenledi. Haziran günlerinin sorumlularından biridir. Louis-Napoléon Bonaparte'ın cumhurbaşkanlığa seçilmesi onu muhalefete itti. 1863'ten 1869'a kadar muhalefet milletvekil oldu. – s. 51.

Marrast, Armand (1801-1852) – Siyaset yazarı ve siyaset adamı. 1830 devrimine, sonra cumhuriyetçi harekete katıldı. 1838'den sonra burjuva cumhuriyetçilerinin gazetesi *National*'i yönetti. Şubat 1848'de Geçici Hükümet üyesi, sonra 6 Martta Paris belediye başkanı, demokratik önlemlere karşı koydu ve Haziran günlerini izle-

yen bastırma politikasına katıldı. Yasama Meclisi seçimlerindeki yenilgisinden sonra siyasetten çekildi. – s. 53, 63, 67, 69, 71, 86, 96.

Mathieu, Drôme'lu Philippe-Antoine (1808-1865) – Fransız devlet adamı ve meteoroloji bilgini, Romans (Drome) yakınlarında doğdu ve Romans'da öldü. Kurucu Meclise ve Yasama Meclisine seçildi, İki-Aralık darbesinden sonra hapse atıldı, sonra da ülkeden çıkarıldı. Ancak 1859 affından sonra Fransa'ya dönebildi. – s. 85.

Molé, Louis-Mathieu, kont (1781-1855) – İmparatorluk zamanında danıştay üyesi, Restorasyon döneminde, sonra Temmuz monarşisinde bakan, orta-sağı temsil etti. Kurucu Meclis ve sonra Yasama Meclisi üyesi olan Molé, İki-Aralık hükümet darbesini protesto etti. – s. 108.

Montalembert kontu (1810-1870) – Siyaset yazarı ve siyaset adamı. Lamennais ile birlikte liberal katoliklerin organı olan *Avenir* ("Gelecek") gazetesinin kurucusu oldu. Bu hareketin Papa tarafından mahkum edilmesinden sonra, uzlaşmaz bir katolikliğe doğru evrim gösterdi. Temmuz monarşisi zamanında Ayan Meclisi üyesi, Alpler ötesi (papalığa ilişkin) doktrinleri katılıkla savundu. Kurucu Meclis, sonra Yasama Meclisi üyesi oldu. Louis-Napoléon Bonaparte'tan yana geçti ve İki-Aralık darbesini onadı. – s. 119, 120, 142.

N

Neumayer, – General birinci tümen komutanı ve general Changarnier'nin kurmaybaşkanı. – s. 152.

Ney, Edgar (1812-1882) – Albay, ünlü mareşal Ney'in oğlu, Louis-Napoléon'un yaveri. Özel görevle Roma'ya gönderildikten sonra, orada 18 Nisan 1851'de, Louis-Napoléon'un, Papa IX Pie'nin gücünün yeniden tesisinin şartı olarak, yönetimin laikleştirilmesini ve Napoléon yasalar sisteminin getirilmesini istediği mektubu aldı. – s. 111.

O

Orléans, düşesi, *Hélène-Louise-Elisabeth de Mecklembourg Schwerin,* – Kral Louis-Philippe'in 1842'de ölen büyük oğlu Orléans dükünün karısı. Louis-Philippe, Paris kontu ve Orléans düşesinin oğlu olan torunu lehinde tahttan çekilince, oğlunun küçüklüğü süresinde ona naiplik etmek düşese düşüyordu. İki oğlu ile birlikte Millet Meclisine geldi. Ama cumhuriyetin ilanı, onu, oğulları ile birlikte sürgünde yaşamaya zorunlu kıldı. – s. 111.

Oudinot, general (1791-1863) – Napoléon'un mareşallerinden birinin oğlu. General olunca, Roma Cumhuriyetine karşı gönderilen Fransız birliklerine kumanda etti. Yasama Meclisine milletvekili seçildi, Louis-Napoléon Bonaparte'ın siyasetine karşı çıktı ve hükümet darbesine karşı direnişi örgütlemeye çalıştı. – s. 89, 90, 99.

P

Pagnerre, Laurent-Antoine (1805-1854) – Fransız siyaset adamı ve yayımcı, Saint-Ouen-l'Aumone'da doğmuş ve ölmüştür. 1848'de Paris belediye başkanı yardımcısı, Geçici Hükümetin genel sekreteri oldu ve Seine'den ve Seine-et-Oise'den Kurucu Meclise millet-

vekili seçildi. – s. 86.

Paris kontu, *Louis-Philippe-Albert d'Orléans* (1838-1894) – Dük Ferdinand d'Orléans'ın büyük oğlu, kral Louis-Philippe'in torunu, kral 24 Şubat 1848'de tahtı torununa bırakarak çekilmişti. Paris kontu, cumhuriyetin ilanından sonra, annesi Orléans düşesi ile birlikte Fransa'dan ayrıldı. 1873'te, Fransa tahtı üzerindeki iddialarından Chambord kontu (Henri V) lehinde vazgeçti. Chambord kontunun ölümü üzerine 1883'te, kralcılar tarafından Philippe VII adı ile Fransa kralı ilan edildi. – s. 148.

Passy, Hippolyte (1793-1880) – İktisatçı ve siyaset adamı, Temmuz monarşisi zamanında bakan oldu. Prens-başkan Louis-Napoléon Bonaparte'ın ilk kabinesinde maliye bakanı . Yasama Meclisinde milletvekiliydi. İki-Aralık darbesine katılmayı reddetti. – s. 111, 118.

Proudhon, Pierre-Joseph (1809-1865) – Politika yazarı, küçükburjuva sosyalizmini cisimleştirdi. Besançonlu bir biracı garsonun oğludur. 19 yaşında okulu bıraktı ve tipograf olarak Fransa'yı dolaştı. 1838'de bekolaryasını vererek Paris'e geldi. 1840'ta *Mülkiyet Nedir?* adlı yapıtını yayınladı. 1842'de *Proleterlere Uyarı* adındaki kitabı yüzünden ağır ceza mahkemesinde yargılandı; beraat etti. 1846'da *Ekonomik Çelişkiler ya da Sefaletin Felsefesi*'ni yayınladı; Marx, Proudhon'un bu kitabına *Felsefenin Sefaleti* ile karşılık verdi. 1848'de Kurucu Meclise üye oldu, birçok gazetede yazarlık yaptı, bütün partilerle kapıştı. Mart 1849'da Prens-başkanın sorumluluğu üzerine yazdığı bir makaleden dolayı mahkum oldu. Proudhon. "burjuvazi ile proletaryayı, sermaye ile ücretliliği uzlaştırmayı" istiyordu. – s. 139.

R

Raspail, François (1794-1878) – Vaucluse'da, sonra da Paris'te profesör, Temmuz devriminde etkin bir rol oynadı. 1830'dan sonra, gazeteciliğe atıldı, doğa bilimlerini okudu, sonra da tıpta uzmanlık eğitimi yaptı. 1848'in demokratik hareketinde önemli bir rol oynadı. Kurucu Meclise seçildi, 15 Mayıs gösterisine katıldığından dolayı altı yıl hapse mahkum edildi, sonra da sürüldü. 1874'te Komünü övüp savunmaktan ötürü bir yıl hapis cezasına çarptırıldı. – s. 40, 53, 54, 67, 74, 83.

Rateau, Jean-Pierre Lamotte (1800-1887) – 1848'de Kurucu Meclis üyesi. Prens-başkan Louis-Napoléon Bonaparte'in siyasetine elverişli bir tutumu benimsiyordu, Rateau, Kurucu Meclisin görevini tamamlamış sayarak kendisini dağıttığı ve yerine bir Yasama Meclisini getirdiği önerinin sahibidir. – s. 80, 81, 85.

S

Sébastiani, Horace, kont (1772-1851) – İmparatorun eski subayı, Korsika milletvekili, sonra restorasyon döneminde Vervins milletvekili. Louis-Philippe yönetiminde, denizcilik bakanı, ve dışişleri bakanı oldu. 1830'da, ünlü, "Varşova'da düzen hüküm sürmektedir" sözünü söyleyen Sebastiani'dir. 1840'ta Fransa mareşali oldu, prens-başkan Louis-Philippe'in isteği ile şehitliğe gömüldü. – s. 58.

Sue, Eugène (1804-1857) – Romancı, sosyalist, toplumsal romanla-

rından en tanınmışları: *Les Mystères de Paris, le Juif errant, les mystères du peuple*'dür. 1850'de Yasama Meclisine seçilmişti, orada tamamıyla ikincil bir rol oynamıştır. – s. 127, 141, 142, 144.

T

Thiers, Adolphe (1797-1877) – Tarihçi, çağın liberal burjuvazisinin devrim konusundaki görüşünü dile getiren *Fransız Devrimi Tarihi* kitabı ile Restorasyon döneminde kendini tanıtmıştır. 1830 devriminin hazırlanışına etkin bir biçimde katılmıştır, sonra da Orléans dükünün tahta çıkışına katkıda bulunmuştur. Temmuz monarşisinin en başta gelen siyasal kişilerinden biri oldu. İçişleri bakanı, sonra da dışişleri bakanı oldu. 1836'da, sonra 1840'ta Konsey başkanı oldu. 1840'tan 1848'e kadar orta solun muhalefetini yönetti. 1848'de Kurucu Meclise seçilen Thiers, düzen partisinin önderlerinden biridir; işçi hareketine karşı kini ile, prens-başkan Louis-Napoléon Bonaparte'ın adaylığına yardımcı oldu, sonradan onun siyasetine karşı çıktı. Hükümet darbesi sırasında tutuklandı ve sürgüne gönderildi. 1852'de geri gelen Thiers, 1863'te Paris milletvekili oldu. Thiers, Napoléon III'ün siyasetine karşı başkaldırdı. Şubat 1871'de, Bordeaux Ulusal Meclisi tarafından yürütme erki başkanı seçildi. 1871 Paris Komününü, eşi görülmedik büyük bir zalimlikle bastırdı. – s. 107, 108, 111, 114, 127, 142, 145.

Trélat, Ulysse (1795-1879) – Hekim ve siyaset adamı, Restorasyon döneminde, sonra Temmuz monarşisi döneminde, liberal harekette etkin bir yeraldı. 1848'de Puy-de-Dome temsilcisi seçildi ve Mayıs ve Haziranda bayındırlık bakanı oldu. – s. 56.

V

Vauban, (1633-1707) – Askerî mühendis ve iktisatçı, yeni bir tahkimat tipi geliştirdi ve Fransa'yı, Dunkerque'den Pireneler'e kadar, bir çeşit kale çemberi ile çevirdi. 1907'de *La Dime royale*'ı yazdı, burada Louis XIV'ün yönetim yöntemleri ve mali ayrıcalıklar üzerine kurulu bir toplumun kusurlarını, kötülüklerini ortaya koyuyordu; Vauban, halkın yoksulluğuna karşı duyarlı olduğundan reformlar ister, özellikle de herkesin vergi karşısında eşit olmasını ister. Gözden düşmüş olarak öldü. – s. 120.

Vidal, François (1812-1872) — Sosyalist, 1848 Luxembourg komisyonunun genel sekreteri, Pecqueur ile ortaklaşa bu komisyonun raporunu kaleme almıştır. 1850 yılı 10 Mart seçimlerinde Paris ve Strasbourg'dan Yasama Meclisine seçildi. – 131, 132, 133, 141.

Vivien, Alexandre–François (1799-1854) – Siyaset adamı. Sırasıyla, Amiens başsavcısı, danıştay üyesi, 1831'de Paris emniyet müdürü. Louis-Philippe zamanında adalet bakanı oldu. Daha sonra Cavaignac bayındırlık bakanı olarak onu kabinesine aldı. – s. 71.

SOL YAYINLARI
Sorumlu Yönetmen: Muzaffer İlhan Erdost
İlhanilhan Kitabevi
Bayındır Sokak 23/6
Yenişehir Ankara

ISBN - 975-7399-54-X